

Nec mea Phœacis aquant pomaria sylvas.

Epicurus, teste Plinio *lib. 18. cap. 4.* primus omnium hortos Athenis instituit, cum antea ruri tantum haberentur, non in urbibus. Hinc Epicurus hortorum magister appellatur. Laertius refert Epicuri scholam fuisse in orto.

Propertius *lib. 3.*

*Illic vel studiis animum emendare Platonic
Incipiam, aut hortis, doctæ Epicure, suis.*

De quo meminit Blondus *lib. 8. de Roma triumphante.* Sed & pensiles Babylonis hortos plerique laudant, & inter orbis spectacula admittunt, siue illos fecerit Rex Cyrus, siue Semiramis, ut refert Cælius *lib. 18. ca. 38. in fin.* Lucanus hortos habuit cultissimos, in quibus sepultus est. Mecænas quoque hortos habuit Romæ pulcherrimos in Esquilis, ad quos propter amœnitatem loci plerumque diuertebat Octavius. Syria etiam fuit in hortis operosissima, authore Plinio. Inde quoque est proverbiū Græcis: *Multa Syrorum olera.* In Italia & præcipue in regno Neapolitano sunt horti excellentes. Etiam aliâ vidi Papienses multum insudare in colendis & elaborandis hortis, & ex eorum fructibus multas pecunias colligebant. Parisienses quoque hortos habent fertilissimos, circa quorum cultum multum versantur: unde ex illis non modicos redditus percipiunt. Fuit excellentissimus hortus Molinistempore Annæ de Francia, filia Regis Ludouici XI. Francorum Regis, & Ducissæ Borbonij.

Hortus vero Balsami, etiam inter hortos excellentior. Erat enim in cacumine montis, ubi interfectus est Saul, & nullo alio loco balsamum nascebatur. Cæterum tempore magni Herodis, Cleopatra Regina Ægyptia, fauente Antonio marito, sed inuidente Herode, hortum balsami transtulit in Babyloniam Ægypti, ubi pretiosissimarum arborum hortus deliciosus colitur à Christianis solis, rigaturque aqua fontis, in quo fama est, virginem gloriosam sæpe lauisse infantulum Iesum, cum degeret in terra Ægypti. Sunt tamen adhuc furculi quidam balsami in monte Engadidi, sed nullius cultus, nullius proventus. Sic miro modo Deus se vlciscitur de peccatoribus, ut; quoniam Herodes olim horti Balsami possessor Iesum puerum persequebatur, Iesum fugiens in Ægyptum post se traxit Balsami hortum. Est autem hic hortus in Ægypto inter Heliopolim & Babylonem, habens in longitudine duos ictus arcus, in latitudine iactum lapidis, terræ fere albæ: hæc dicit Barth. de Saligniacio *in uinerario terra sanctæ, cap. 7. decimi Tomi.* ubi refert, quod messis Balsami talis est: decerpitur folium ex stipite contra solem, innoxque gutta lucida, & mire fragrans scaturit ex ruptura. Et hic Balsami pretiosissimus liquor vitreis vasis colligitur, minime fluxurus, nisi ad ortum solis fiat ruptura. Fonticulus autem, Iesu paruulus est, non sufficiens irrigationi totius horti: quare Saraceni alium foderunt iuxta illum puteum, ex quo quatuor boues aquam protrahunt per rotam, sperantes ex vicinitate fontis Iesu aquam fore salubrem, at longe aliter res euenit, donec missis canalibus, aquam putei ducent in fontem Iesu, quo facta, largiter & salubriter ex aquis mixtis rigatur balsami hortus. Non est omittendum (mirum tamen dictu) quod à meridie Sabbathi vsque ad auroram diei Lunæ, boues nullo verberare impelli possunt, ut in protrahenda aqua laborent, quod est fidei nostræ testimonium celebre. Cæterum, horti sine aqua non sunt commendabiles nec utiles. Nam agri aquarum irrigatione aut pluuia carentes nullos fructus cultoribus præstant, text. est *in l. vsus aquæ.* Et ibi notat Luc. de Penn. *C. de*

fundis rei private, lib. 11. Vnde hortus sine aqua, & quercus foliis defluens comparantur, *Esa. c. 1. ad finem* Ideo agri, qui possunt commode irrigari (ut in plerisque Italiae locis) amplius taxari debent in subventionibus & collectis, cum eis siccitas aeris in nullo officere possit: sed decurrentibus aquis irriguis fructus optimi ex eis percipiuntur. Ex agris nempe irriguis bis in anno fructus percipiuntur, ut ait Papinianus *in l. diuortio. §. quod anno. ff. sol. matr.* Alias vero in arboribus & pratis detrimenta consequuntur, *l. is, cuius, in fin. ff. seruit. vendic. c. d. l. vsus aquæ,* & habetur *l. acob. §. quod Elias orauit,* ut non plueret super terram, & non pluit annos tres, & menses sex: & rursum orauit, & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructu suu. In hortum ex more aquæ ducuntur irriguæ, *Dent. 11. de consecr. dist. 5. c. nunquam. l. decernimus. §. sciendum. ibi. vel hortus ad cuius usum aqua publica fuerit derivata.* Et ibi Luc. de Pen. *C. de aquaductu. lib. 11.* Melior text. *in l. C. municip. & colon. eod. lib. ibi, tantum colonis imperiatur, quantum culturis eorum agrorum sufficere manifestum est, quos ipsi colunt.*

Septuagesimaseptima consideratio erit de laude & excellentia balnearum, tam naturalium, quam artificialium: cum ut plurimum, etiam in domibus sint loca, quæ dicuntur balnea, seu balnearia, ut innuit *rex. in l. præd. c. 6. balne. ff. de legat. 3.* in quibus ad lauandum, aqua calidæ, & frigidæ sunt, & habent hypocautum, hoc est, locum ad sudandum. Habent enim sub pavimento locum vacuum, in quo succensus ignis calidos vapores emittit, excitatque sudorem. Habent etiam ab vno latere præfurnium, hoc est, paruam fornacem, in qua ignis inclusus, partim hypocautum calefacit, partim aquas temperat ad lauandum. Etenim supra eam tria aliena componuntur, vnu caldarium, ex quo aqua calida hauritur, alterum tepidarium, ex quo tepida, tertium frigidarium, ex quo frigida. Quantumcunque aquæ calidæ ex caldario erit, tantum ex tepidario in caldarium, & ex frigidario influit in tepidarium, & hoc vaporarium dicitur. Est & aliud hypocautum temperatius, quod vinctuarium dicitur, in quo post sudorem, ad lotionem homines vnguntur. Et quædam ex institutione nostra vim habent, quædam vero sponte vim obtinent. Quæ vero ex institutione nostra vim habent, proprie apud nos thermæ dicuntur, & olim in vrbe Romana in his balneis Romani magnam delectationem habuerunt, & in excellentia illorum insudarunt, ut refert Blondus *lib. 3. de Roma restaurata, in princip.* ubi ait, in vrbe 12. thermas compertas fuisse, Agrippinas, Neronianas, Titi Vespasiani, Domitianas, Antonianas, Alexandrinas, Gordianas, Seuerianas, Diocletianas, & Aurelianas, Constantinianas & Nouatianas; quarum loca & excellentias indicat, prius de earum institutione ratione explicata, ubi plura: quæ cum non sint magnæ utilitatis, non aliter insisto. Et ex dictis illius ibi, & in fine lib. primi, constat, thermas Diocletianas & Gordianas fuisse excellentiores: & de Gordianis ait, Iulium Capitolinum pauca scripsisse, sed valde admiranda: nam cum dixisset, domos Gordianorum tunc extrasse Prænestina via, ducentas columnas vno stylo habentes, addidit & thermas ibi fuisse, quales præter urbem, tunc nusquam haberet orbis terrarum, & de thermis Diocletiani vide Blondum *in fin. lib. 1. ante alleg.* Et de balnearum apud veteres luxurioso apparatu, scribit Cælius *lib. antiq. lect. 16. cap. 47.* ubi dicit, in balneis non statuas modo innumeras & colūnas, nihil sustinentes, visere erat, sed eo quoque peruentum

est deliciarum, vt nihil, nisi gemmas calcare vellent, si-
cut prosequitur Seneca *lib. 13. cap. 86.* & vide eundem
Cael. *eo loco. c. 46. ad initium.*

In hac nostra ciuitate Hednana loca extant, dicta
vulgo *Le celier Iolior*, vbi thermarum reliquie conspi-
ciuntur, quæ magnitudine, & operis sumptuositate e-
rant excellētes, prout ipsa ruina docet hodie, nec plu-
res sunt in Gallia excellentes, cum pauci habeant pri-
uatas, sed in ciuitatib. & oppidis sunt publicæ thermæ,
in aliquibus locis sunt honestæ, in aliis vero exercen-
tur lupanaria etiã publica, quæ an sint permissa, videat-
ur tex. in *lancillarum, in fin. de pet. hered.* vbi verba
Vlpiani Iuricons. sunt hæc: *Nam & in multorum ho-
nestorum virorum prædictis lupanaria exercentur.* Et ibi
Alber. de Rosate. Vide tamen S. Thomam in *4. senten.
dist. 33. q. 1. art. 3. q. 1. & in septimo eius, super Dionysium,
4. lect. 9. col. 5. in prin.* vbi dicit quod lex puniens mu-
lieres in lupanari sit abrogata, & dicit Præposit. in *ca.
privilegia. §. officium. 3. dist.* quod Ecclesia permittat ta-
cite publicas meretrices propter maiora mala vitan-
da: quoniam ma'ora & grauiora mala sunt euitanda,
13. dist. per 101. maxime c. 1. ¶ 2. Faciunt dicta Host. &
Pan. in *c. inter opera charitatis, in fi. Extra de sponsal.*

De iure tamen diuino lupanaria prohibentur: cum
prohibeatur simplex cõcubinatus seu fornicatio, quia
scribitur *Exod. 20. Non moechaberis,* & *Deut. 23. Non
erit meretrix de filiabus Israel.* Etiam Dominus excla-
mauit contra Ierusalem, eo, quod ædificauerit lupan-
nar, & prostibulum fecerit in cunctis plateis, & tibi ad-
iicitur; quod destruet Dominus lupanaria & prosti-
bula: vt habetur *Ezech. 16.* Et ædificasti tibi lupanaria,
& fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis, & forni-
cata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum car-
nium: dicit tamen gl. in *c. meretrices, 32. q. 4.* quod in
Deut. licitum fuerit habere concubinam, & dare ei
pretium suæ impudicitia, vt habetur *2. Reg. 2. 15. 16. 20.
& 3. Reg. 11. & 1. Par. 2. & 2. Par. 10. ¶ Est. 2. & C. 1. 6.*
Facit text. in *l. concubinatu. ff. de concu.* etiam Deus
non omnino abiicit meretrices, sed, vt scribit *Mat. 21.*
dicit, quia publicani & meretrices præcedent vos
in regno Dei.

Sed videtur, quod ista lupanaria etiã sustineri pos-
sint, inspecto iure naturali, quo iure omni animanti à
natura est tributum, vt se, vitam, corpusque tueatur,
declinetq; quæ ei nocitura sunt, quæq; ad viuendũ ne-
cessaria inquirat, secundum quod videtur, quod coitus
sit quandoque necessarius hoc iure pro sustentatione
vitæ, & pro vitandis malis, quæ defectu coitus euenire
possunt, & multa iuuenta affert, vt per plures au-
thoritates comprobant Antonius Gazius in *sua flori-
da corona. c. 32.* & ex nostris Andreas Tiraquellus in
suis legib. connub. l. 14. fol. 157. & 158. Quæ, cum sint
lasciua, non repeto, cum ibi legi possint. Et ideo Poli-
ticarij nostri cupientes generi humano prouidere, &
plura naturæ incommoda auferre, iuuentaque illi
præstare, in pluribus hæc lupanaria permittunt, quæ
& Ecclesia tolerat ex causis ante deductis.

De balneis vero seu thermis, quæ sua sponte vim
obtinent (vt ad propositũ vnde digressi sumus redeam-
us) dicendum est: quia alia sunt nitrosa, alia salsosa,
aluminosa, alia bituminosa, alia sulphurosa, alia ferro-
sa, alia calcosa, & quædam ex his composita: & horum
quidem omnium potestas est arcfaciendi, quædam
non tantum arcfaciunt, sed etiam obstruunt, vt alu-
minosa: & de vtilitate eorum, in fine huius considera-
tionis dicetur. Et in his vt plurimum aquæ sunt cali-
dæ: sed cur hoc? ita quod aliquæ intantum sunt cali-
dæ, & ita feruent, vt non possint esse vsui, nisi aut in

aperto euanescere, aut mixtura frigidæ intepuere. Cause
sunt, teste Seneca *lib. 13. Epistolar. 86. epistola,* ignibus,
quos multis locis terra opertos tegit, aquam calefice-
re, si subiecti sunt solo, per quod aquis transcurfus est.
Facere quippe dracones solemus, & milliaria, & com-
plures formas, in quibus ære tenui fistulas struimus
per decliue circumdatas, vt sæpe eundem ignem
ambiens aqua tantum fluat spacij, quantum efficien-
do calori satis est. Frigida itaque intrat, exit calida,
idem sub terra fieri existimat Empedocles, vt author
est Cælius *lib. antiquar. lect. 16. cap. 44.* vbi etiam ait,
quod quidam arbitrentur, per loca sulphure plena,
vel introcuntes aquas calorem, beneficio materiae, per
quam fluunt, trahere: & hic ante dictum est in *18.
considerat.* Quod ne quis accidere miretur, viæ
calci, si aquam infuderis, nonne feruebit? Hæc por-
ro efficit ratio, vt aquæ feruidæ magna ex parte lassæ
proueniant; vt Aristoteles inquit; quia, scilicet, per ter-
ram aluminosam percolantur: exustorum autem o-
minium cinis salsus est, sulphurque redolet, quare fer-
uida omnia, vrunt instar fulminis: & quidem plurima
fulminis tactum extiterunt: vnde vt experientia do-
cet, aqua Salinarum decocta reddit cinerem salsum,
quo vtuntur Burgundi. Refert & idem Cælius, quod
Democritus calci assignauit calidorum fontium ra-
tionem, quod nequit fieri: quoniam lapides vnde fit
calx, non habet excalefaciendi vim, nisi in fornace
calcaria præusti fuerint. Et pro hac calentium aqua-
rum ratione, ipse Cælius adducit, quod se vidisse atte-
statur, & esse adnotatu dignum dicit, dum Patauij,
vt capesseret ingenij cultum, vt ait, apud Aponum
adnotauit, ab aquis calentibus lapides gigni, quod
extra omnem admirationem ei fuit. Scaturiunt, vt
inquit, ibi feruentissimæ aquæ in supercilio non mul-
tum eleuato, in subiecto molendinum est, quod ver-
sat balnei aqua, per conuallem decurrens. Volaticam,
vt nunc passim dicitur, inquam impetu deuoluitur
aqua prædicta, vidit totam, veluti quodam artificio,
lapidea circumtectam crusta, & cum oculis non satis
crederet, duriciem materiae expertus est, cultelli fa-
tis validi percussione, cuius mucronem insigniter re-
tusum animaduertit: mox reperita vrbe, cum tẽ Scho-
lasticis quibusdam exposuisset in foro, risu exceptus
est ab omnibus fere, tanquam inusitata, absurda, ac
scurrilia promeret, sed haud ita multo superstitio fa-
cto, illuc profecti secum in rem præsentem verissima
censerunt, quæ prius inscite ludibrio habuerant, & o-
mnia post (vt ait Cælius) comprobata reperit, ex do-
ctrina Plinij, & aliorum, vt ibi prosequitur. Et tandem
reddit rationem, cur aquis calentibus potius, quam
frigidis lapides concreuant & coagmententur.

Et de fonte, qui est in Britannia, etiam de quodam
paruo lacu, iuxta oppidum Gallicum, vulgo dictum
Loches, mira feruntur, cum a bores aut ligna in eis im-
mersa, per aliquot annos, in lapides conuertantur, vt
ante in hac par. in *d. 18. consid. in fi.* scriptum est. Et cū
ista sint extra materiam, non insisto. Et de Balneis &
materia scripsit ample Cælius *d. c. 44. cum 4. c. seq.* Et
Volaterranus in *sua Philologia. ca. de partitione medici-
ne. lib. 24.* vbi etiam narrat quædam esse balnea frigi-
da, quæ fiunt ex aqua frigida, & cuius iuuentis, & v-
tilitatis sint.

Balnei vsus, inquit Cælius, duplex est. Nam modo
discussis febribus, initium cibi plenioris, & firmiteris
valetudinis facit: modo febrem ipsam tollit: fereque
adhibetur, vbi summam curem relaxari, euocarique
corruptum humorem conuenit, & habitum corporis
expedit mutari. Antiqui timidius eo utebantur: Ascle-
piades

piades audacius: Balnea vero veterum frugi erant, teste Cælio loco ante dicto, cap. 46. Et in vltu erant balneola peranguſta, renebricoſa, vt inquit Seneca: Neque enim calida videbantur, niſi obſcura. Eiuſmodi fuiſſe legimus Scipionis Aphricani balneum apud Linternum; In eo ille horror Carthaginis, cui Roma debebat, quod ſemel tantum foret capta, abluerat corpus, laboribus feſſum ruſticis, quoniam ſe exercebat opere, terramque, vt mos fuit priſcis, ipſe ſubigebat. Hæc Cælius. Et cap. 45. querit, cur ante balnei ingreſſum calidum mingamus, & in exitu balnei frigidum? Item, cur non ſitientes, lauerum intrantes, ſitiamus, & e contra, ſi ſitiamus, pace- tur ſitis.

De vtilitate vero & iuuamine balneorum me remitto ad Medicos, vt Antonium Gazium in ſua floridâ corona, cap. 40. vbi etiam declarat, quæ conditiones debeant obſeruari pro volentibus in aqua calida artificialiter balnari. Ad Volaterranum & alios per eum allegatos in loco ante curato. Sed, vt dicit Arnaldus de Villa noua in ſuo commentario regim. ſanitati, c. 5. Balneum ad multa confert. Columnæ enim pedum ad conſeruationem ſanitatiſ viſus, & auditus ſape lauari debent, atque fricari cum aqua, moderatæ caliditatis, amplius capitis lorio non tardetur vltra duodecim dies, nec fiat in hebdomade plus quam ſemel, & nunquam ſtomacho repleto, ſed ante prandium, aut cœnam, balnea tamen nocent oculis. Verū ita ſunt vtilia & neceſſaria, quod etiam die Dominico, cauſa neceſſitatis, permittantur, cap. peruenit, de conſecrat. diſtinct. 3. Et etiam cauſa neceſſitatis religioſis permittuntur, cap. omnis, qui. 22. quaſt. 1. Imo, ſi quis prohibeatur balnari in balneo publico, poteſt agere actione iniuriarum, textus eſt in l. 2. §. ſi quis in mari. ff. ne quid in loco publico. & l. iniuriarum. 1. §. ſin. ad ſin. ad inſitium. ff. de iniur.

Sed tandem addamus, quæ balnea ſint excellentiora in Gallia: & licet ſint plurima, pauca tamen referam. Primo, in noſtro Balliuatu Heduenſi, ad muros, ſeu in ſuburbis vrbis Borbonij, Ancerici, quod diſtat à loco natalitio meo, dicto Iſtiacum, octo milliaribus, ſunt balnea antiquiſſima, & excellentiſſima, à Iulio Cæſare, vt fertur, conſtructa, in quibus ſunt plures fontes calentes, & quod mirum eſt, non cum terro odore ſulphuris: & inter alios, fons eſt ita calidus & feruens, vt vix manus in eo contineri poſſit, & ſi viuus quis caderet & mergeretur in eo, per tempus, quo vix dici poſſit, Aſe Maria, à morte cum difficultate liberaretur: & aqua illius vtuntur piſtores & incolæ, pro pane conſciendo, & pluribus aliis actibus & vſibus neceſſariis. Locus autem aptus ad balneum, in quo aquæ calentes cadunt, & recipiuntur, eſt prope fontes calidos, & circumdatur muro ex magnis lapidibus quadratis composito, ſub forma orbiculari, in quo vltra quinquies centum homines contineri poſſunt. In Ducatu Borbonij oppidum eſt, dictum Borbonij Lachembaut, fere diſtans 30. milliaribus à prædicto Borbonio, vbi etiam ſunt alia balnea, & alia aquæ calentes: ſed loca balneorum non ſunt ita excellentia, & ſumptuoſa, vt balnea Borbonij Ancerici. Sunt & alia balnea in eo Ducatu & patria Borbonij in oppido, vulgo dicto, Vichy, ſed in operis & ædificij magnitudine & conſtructione non ſunt ita excellentia vt prima. Inter balnea excellentia, ſemper laudata fuerunt Balnea Viterbij, de quorum laude ſcripti ante iſta part. dicta conſideratione, & de pluribus aliis.

Septuageſimo octaua conſideratio de animalibus terreſtribus ſit: quia varia beſtiarum genera ſunt Eccl. 43. & ſunt perfectiora auibus & piſcibus, vt dicit, & declarat Sanctus Thom. 1. 1. q. 72. prim. & vt dicit idem Thom. 1. 1. q. 47. ſec. ſecundæ, quod animalia appetant excellentiam, & irſcantur contra derogantiam eis. Nam Cælius lib. 4. lect. antiq. c. 5. dicit, Pleraque enim in brutali vita extant ſermonis veſtigia: Neque item ratione carentia putaris: nam actiue rationis in beſtiis ſemina multa, quod operum, & vitæ comprobat modus. Speculatio item quædam, & naturalium peritia nobis videtur cum illis quadantenus eſſe communis. Nam & remedia norunt, cibos diſtinguunt, futura præſagiunt, ingruentia vitant ſolertiſſime, etiam ſi, natura duce, in hiſce potius videantur niti. Vna vero eſt diuinitatis contemplatio, cultus vnus, qui extra hominem reiicit omnia: neque prona in partem animalia Deum ſuſpicantur, aut ſciunt. Peculiaris homini eſt in naturæ principem Deum, mentis excitatio: licet Plinius dicat, brutorum aliqua cœleſtibus reuerentiæ cultum exhibere: & ex Platoniorum doctrina coargui poſſit, beſtias aliud quiduis facere potius, cum cœleſtia honorare videntur. Aut ſi honorant, neſcire tamen quid agant, vel ſi ſciant eas, item intelligentiæ ac immortalitatis videri participes, à quo diſſentit Cælius, vbi ſupra, & vide Plutarchum in quodam Dialogo, vbi demonſtrant, in Brutis rationem eſſe. Et eſt quædam nobilitas in animalibus irrationabilibus, vt dicit Bart. in l. 1. in 7. col. C. de dignitatibus. lib. 12. Videbimus infra exempla ſuis locis, de quibus etiam per Bonum de Cur. in ſuo traſt. nobilitatis in 2. par. Et dixi ſupra in 8. par. in 3. conſi. vbi poſui etiam de Leone, & eius nobilitate inter quadrupedia. Et de animalibus mirapone Plinius lib. 28. naturalis hiſtoria c. 11. Ex quibus poſſunt laudari in genere. Et reperiuntur animalia, quæ vtuntur ordine, vt inter terreſtria Elephantes, inter aues, Ciconiæ, Grues, & Apes, vt de ſingulis infra dicam, quod plurimum ſeruit ad propoſitum de ordine ſeruando.

Sed vt ad differentias animalium deſcendamus, dicendum tres eſſe gradus animalium. Quædam enim ſunt, quæ habent ſenſum tactus, ſed neque auditum aut memoriam habent, vt ſunt Conchyliæ, & multa animalia, arborum, & herbarum affixa radicibus: & iſte primus eſt atque inſimus gradus. Hæc animalia, quia memoriam non habent, imo nullam habent prudentiam, nec ſe de loco ad locum promouere poſſunt. Quædam vero ſenſum habent tactus & memoriam, ſed auditu priuantur, vt ſunt formicæ, & huius generis animantia, quibus memoria eſt atque prudentia, & motus localis. Congregant enim in cibum frumentorū grana, ne hyemis tempore fame pereant. Et hæc animalia ſunt primis nobiliora, cum illa ſint plantis propinquiſſima. Quædam præterea ſunt, quæ habent ſenſum tactus, memoriam & auditum, vt perfecta quæque animalia, cuiuſmodi eſt canis, elephas, leo, bos, capra. Et iſte eſt tertius animalium gradus, qui ideo eſt duobus primis nobilior, quia à plantis eſt multo diſtantior. Quædam etiam ſunt animalia, quæ excedunt hominem in aliquo ſenſu, vt Aper auditu, Lynx viſu, Vultur odoratu, Simia gultu, Aranea tactu. vnde ſuper verſus ſeq.

Nos Aper auditu, Lynx viſu, Simia gultu,
Vultur odoratu, præcellit Aranea tactu.

Aliter tamen dictum eſt per Plinium, l. 10. c. 69. & 71. Sed quid reſponderi poſſit præponentibus homini bruta. vide Cælium lib. antiq. lect. 2. cap. 10. Denique alia ſunt animalia numero quatuor, quæ victum

recipiunt tantum ex vno Elementorum, vt Talpa terra, Hæc aqua, Chameleon ære, & Salamandra igni, vt probant versus sequentes:

*Talpa terra cibis, Chameleon in ære viuit,
Hæc vnda fouet, flamma pascunt Salamandram.*

Aduerte etiam, quod natura mares etiam inter bruta potiore decorauit honoris insigni, Draconem, & Gallum crista; cornibus Ceruum. vnde Mart.

*Dente timetur aper, defendunt cornua ceruum:
Imbelles dama quid nisi prada sumus?*

Iuba vero Leonem, &c. vt infra patebit.

Denique etiam maior animo, præter Pantheram, & Vrsam, quæ animosiores sunt maioribus, vt dicit Raphael Volater. *l. 23. sua Sophologia, c. 1.* & late in *precedenti par. in 2. consid.* & non solum bruta fuerunt in vita honorata, sed etiam post mortem quædam sepulchris aut statuis honorata fuerunt, vt supra dixi, in *considerat. de Sepulchrorum excellentia.* Textor Niuernë. in *sua Officina, in cap. animalia diuersa.* laudat multa animalia, maxime quod quædam sint, quæ ultra alia homini feruiunt, vt est equus, asinus, capra, sus, bos, ovis, canis, mulus, & ibi ample de naturis eorum, quod non transporto, sed tantum excellentiora referre curabo. Inprimis, vt dicit, Canes inter animalia sunt fidelissimi, vt docet per exemplum. & canum quorundam celebrium refert nomina Text. in *sua Offic. c. canum quorundam nomina.* Et bos in re pecuniaria primam habet auctoritatem, & mirabili, & singulari laude digni sunt Elephantes, tum propter eorum docilitatem, intellectum, & memoriam, sitque inter animalia terrestria primum, & maximum, proximumque humanis sensibus, etiam propter eorum obedientiam, amoris & gloriæ voluptatem, imo etiam probitatem, quæ rara est in homine, prudentiam & æquitatem, religionem quoque siderum, solisque ac lunæ venerationem, & ample declarat Plin. *l. 1. nat. hist. à c. 1. illius lib. vsque ad 12.*

Tamen inter alia animalia terrestria Leo obtinet generositatem, principatum, fortitudinem, & dominationem, ita quod & Princeps animalium terrestrium dicitur, & probatur sic ex auctoritate Plinij *eadem libr. 8. cap. 16.* vbi ait, generositatem eius deprehendi, maxime in periculis, non in illo tantummodo, quod spernens tela, diu se terrore solo tueretur, aut velle cogi testatur. Cogiturque non tam periculo coactus, sed tanquam amentia iratus: illa nobilior animi significatio magna canum & venantium virgente vi contemptus resistit, ceditque in campis, vbi virgulta siluasque penetraverit, æcerrimo cursu fertur, velut turpitudinem latebris regens, dum sequitur insilit saltu, quo in fuga non vititur, vulneratus obseruatione mira percussorem nouit, & in quantalibet multitudine appetit. Eum vero, qui tela quidem miserit, sed non vulnerauerit, correptum raptatumque sternit, nec vulnerat. Ex clementia etiam laudatur, cum prostratis parcit: & vbi læuit, in viros prius quam in feminas fremit: perimit infantes non nisi magna fame. Extant clementiæ Leonum complura exempla, vnum *supra ista part. in considerat. de excellentia amoris* relatum est. Duo alia recitat Plinius *d. c. 16.* & Perottus in *6. Epigram.* Martialis, vbi plura de nobilitate & generositate Leonis. Quod vero laudetur Leo ex Principatu, & dominatione, patet: quia Leo Græce interpretatur Latine Rex, cū Leo sit Rex, & Princeps omnium bestiarum, vt dixi supra, & ait Isidor. *lib. Etymol.* idem est animal audax, forte, largum, nobile, magnanimum: vt inquit Aristot. *de animalibus.* Et caput illius fortif-

simum est. Verum quid per eum significetur, cum ponitur in armis, ex præcedentibus coniectari potest, & ex his, quæ dicuntur, ex *Hieroglyphica Ori Apollinis Niliaci*, vbi dicit, per eum denotari fortitudinem, cum anteriores partes describuntur, figurantur, vt in pluribus, quæ gestant in eorum armis capita Leonum. Nam habetur in Prouerbio: Leo fortissimus bestiarum, nullius pauescit occursum. *Prou. 30.* Et cum sit hoc animal inter cætera fortissimum, omnibus occurrens, timorem incutens, formidolosum significat quandoque animum, iram aut furorem: & aliqui eum ponunt sub solio Solis: demonstrantes ipsius ad Solis similitudinem. Vel secundum prædictum authorem, caput Leonis denotare potest vigilantiam, eo, quia Leo dormit oculis apertis, & de aliis naturis videatur Plinius *lib. 8.* & Cælius *lib. 7. antiq. lect. c. 29.* Textor in *sua Officina* dicit, quod impetu, & calore Leones cætera præsent animalia, vti Sol sidera. Præterea oculis semper igneis, & patentibus, cernuntur, vt Sol patenti igneoque oculo terram conspicit, & ibi plura de natura illius, & plurium aliorum animalium ultra 63. diuersarum specierum, quæ ibi refert. Ideo videas eum, & Plinius in *dicto lib. 8. per totum.* Per Aristotelem, & Dioscotidem, & in *hæreo sanitatis:* Et si reperiantur figurata in armis aut vexillis, de quibus *supr. l. 1. 58. consid. in 84. conclus.* debent interpretari arma secundum naturas illorum animalium, qualitates & nobilitates.

Quin etiam inter animalia eiusdem speciei potest esse nobilitas vel excellentia in vno plus quam in alio, vt de duobus canibus Laconis ex eodem ventre editis, quorum alter ad leporem, alter ad ollam impetum fecit, vt refert Bonus de *Curtis in prin. huius consid. allegato.*

Septuagesimanona consideratio erit de animalibus insectis. Inter quæ, teste Aristot. *l. 9. de natura animalium*, genus apum & formicarum, officiosissimum atque studiosissimum, & præ cæteris fere omnibus animalibus, est. Et vt ait Plin. *l. 11. c. 5.* Inter omnia insectorum animalia, principatus apibus debetur & iure præcipua admiratio, Solis ex eo genere, hominum causa genitis, mella contrahunt, succumque dulcissimum atque subtilissimum ac saluberrimum, fauos confingunt, & ceras. Illæ ad vsus vitæ labore tolerant, opera efficiunt: Republicam habent, consilia priuatum, ac Duces gregatum; & quod maxime mirum sit, mores habent. Regibus apum forma semper egregia & duplo quam cæteris maior, pennæ breuiores, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candicans, multo etiam nitore à vulgo differunt, deinde subiungit Plinius *ibi in c. 16.*

Non constat inter Authores, Rex ne solus nullum habeat aculeum, maiestate tantum armatus, an dedit eum quidem natura sed vsu ei tantum negauerit: illud constat Imperatorem aculeo non uti. Mira plebis circa eum obedientia, cum procedit vna est, totum examen circa eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur, reliquo tempore cum populus in labore est, ipse opera intus circuit, similis exportanti solus immunis. Circa eum satellites quidam, liætoresque assidua custodientes auctoritate. Procedit foras non nisi migraturo examine, id multo intelligitur ante aliquot dies, murmure intus strepente apparatus indicio diem tempestiuum eligentium. Si quis alam ei detruncet, non fugiet examen. Cum processere, se quæque proximam illi cupit esse, & in officio conspici gaudet, festum humeris subleuant, validius fatigatum

ex toto portant: si qua lassatus defecit, aut forte aberravit, odore prosequuntur, vbiunque ille confedit, ibi cunctarum castra sunt. Semper Duce prehensio totum tenetur agmen, amisso dilabitur, migrantque ad alias, esse vti que sine Rege non possunt. Inuita autem interimunt eos cum plures fuerit, potiusque nascentium domos diruunt, si proventus desperatur, tunc & fucos abigunt. Certum est ab apibus fucos interfici. Quod si defecerit alicuius alvei cibus, impetum in proximas faciat, rapinae proposito. At ille contra dirigit aciem, & si custos addit, alterutra pars quem suis fauere sentit, non appetit eum, & aliis quoque saepe dimicant caulis, easque acies contrarias duo Imperatores instruant; maxima rixa in conuulsiis floribus exorta, & suos quibusque euocantibus. Quae dimicatio iniectis pulueris aut fumo tota discutitur. Reconciliantur vero lacte vel aqua mulla. Cum defunctas progerunt, funerant inque more comitantur exequias. Rege hac peste consumpto, mæret plebs ignauo dolore, non cibus conuulsi, non procedunt, tristi tantum murmure glomerantur, circa corpus eius. Sabtahitur itaque, deducta multitudine, alias spectantes exanimem, luctum non minuunt, tunc quoque ni subueniatur, fame moriantur: hilaritate igitur & nitore sanitas aestimatur. Hæc Plinius *vbi supra*. Recitatus etiam à Iodoco Clitovæo, c. 1. de Regis officio. vbi etiam refert, quod his similia dixit beatus pater Ambr. in *lib. hexameron*, ita de apibus & eorum Rege loquens: Ipsæ sibi Regem ordinant, ipsæ sibi populos creant, & licet sub Rege positæ, sunt tamen liberæ. Nam & prærogatiuam tenent, & fide deuotionis affectum, quia & tanquam à se substitutum diligunt, & tanto honorant examine. Apibus autem Rex naturæ clarus formatur insignibus, vt magnitudine corporis præter & specie, tum (quod in Rege præcipuum est) morum mansuetudine. Nam etsi habet aculeum, tamen eo non utitur ad vindicandum. Sunt enim Regis naturæ, non scriptæ literis, sed impressæ moribus, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate possunt. Sed & apes illæ, quæ non obtemperauerint legibus Regis & penitenti se multant condemnatione, vt immortantur aculei sui vulnere. Quod Persarum populi hodie seruare dicuntur, vt pro commisso peccato, ipsi in se propriæ mortis exequantur sententiam, itaque nulli, sicut Reges Persarum, tam grauißimas in subditos habent leges. Non Indi, non populi Sarmatarum tantam, quantam apes reuerentiam deuotionis obseruant, vt nullæ è domibus exire audeant, non in aliquos prodire passus, nisi Rex fuerit egressus, & volatus sibi vendicauerit principatum. Denique Regem suum summa protectione defendunt, & perire pro eo pulchrum putant. Incolumi Rege nesciunt mutare iudicium, mentem inflectere, amisso, fidem seruandi muneris derelinquunt, atque ipsæ, sua mella diripiunt, quod is, qui principatum habuit muneris, interemptus est: Hæc Ambrosius. Et quod apes Regem habeant, confirmatur iure canonico *per text. in c. in apib. Princeps vnus est. 7. q. 1.* Item Virg. *lib. Georgic. 4.* de apibus earumque Rege fere eadem describit his versibus:

*Ipsæ Regem paruosque Quirites
Sufficiunt, aulæque & cetera Regna resigunt.
Præterea Regem non sic Egyptus, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaspes
Obseruant: Rege incolumi mens omnibus vna est:
Amisso, rupere fidem, constructaque mella
Diripere ipsæ, & crates soluere fauorum.
Ille operum custos, illum admirantur, & omnes*

*Circumstant fremitu densos, stipantque frequentes.
Et saepe atollunt humeris, & corpora bello
Obiectant, pulchramque petunt per vulnera mor-
tem.*

Demum Maphæus Vegius, in *eleganti sua disputatione, inter terram, solem, & aurum, super præstantia, & dignitate sua.* vbi terram inducit causam suam agentem, mores, naturam, & conditiones apium ex Plinio & cæteris authoribus collectas, venuste, grauiter & copiose describit. Mirum nempe est, naturam ipsam tam minuto animali, tanta prouidentia, & solertia argumenta indidisse, voluisseque homines illarum exemplo documenta accipere, quid Reges præstare debeant suis subditis, quæ item officia exhibeant subiecti suis Regibus. Quare vt ad formicam mittit sapiens pigrum hominem, vt ab eaumat sedulitatis, assidueque laboris exemplum, cum ait *Prou. 6.* Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & discite sapientiam, quæ cum non habeat Ducem, nec Præceptorem, nec Principem (saltem ignoratur) parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. Non aliter tacito nature monitu inuitantur homines ad contemplandam apum conditionem, ad considerandam rationem vitæ, laboris, & conuictus earum, vt ea attentione discant à rationis immunibus ipsi ratione preediti, quoniam pacto vita in societate degenera sit: quomodo Reges (vt dixi) populum moderentur: quia item ratione populus in Regem officiosus sit & moriger. Ideo non immerito apes formicis hinc coniunguntur, ad efformandos hominum mores docendamque prudentiam nequaquam illis dispares: hæc Clitovæus.

OCrucissima consideratio, quæ auium sit excellentior, inquit. Et licet Plinius *lib. 10. historiar. c. 2.* plurimum laudauerit Phœnicem, & eam dicit nobilem, & nascitur in Arabia, Aquilæ magnitudine, aurifulgore circa colla, cætera purpureus, ceruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem, caputque plumbeo apice honestante. Ferunt (vt ait) vnicum in toto orbe, & raro videtur. Verum nemo extitit, qui viderit vescentem, annis vero sexcentis & sexaginta viuere dicitur. Et de Phœnice Barbaria scripsit *in ca. quoniam Abbas. n. 9. extra de offi. delega.* vbi refert, quod Ambrosius *in lib. hexameron. 5.* dixit, quod Phœnix auis in locis Arabiæ degere perhibetur, & ultra 500. annos dicitur viuere: quæ cum finem vitæ suæ adesse perpenderit, thecam, seu repositoriū sibi facit de thure, & myrrha, & cæteris odoribus: in quo de impleto vitæ suæ tempore, intrat, & moritur; de cuius carnis humore vermis exurgit, paulatimque adulescit, & processu statuti temporis induit alas, atque in superioris anis speciem & formam reparatur. Et ex hoc inuehitur contra non credentes resurrectionem. Fertur de beata Cecilia, quod ad exemplum Phœnicis conuerterit beatus Maximianum, & eo postmodum decollato pro fide, in eius tumulo fecit sculpi Phœnicem. Idorus vero *lib. 12. Etymologicar.* ait de Phœnice, quod sit auis Arabiæ: & dicitur Phœnix, quia phœniceum habet colorem, seu rubeum, vel quia in toto orbe singularis & vnica est: de morte refert, vt proxime dictum est: de morte vero ait, quod collectis aromatum virgulis, rogum sibi instruat, & conuersa ad Solis radios alarum plausu, voluntarium sibi faciat incendium, sicque de cineribus suis iterum resurgat. Et legitur in Chronica Imperatorum *in 2. col.* quod sub Claudio, tempore beati Petri, apparuerit in Ægypto, & quod sit grandis vt Aquila, circa collum fulgore aureo, postera parte purpurea;

præter caudam, cuius color rubeus, roseus, & ceruleus, vt supra in principio dixi. Et hæc etiam est mens omnium aliorum Authorum. Aliqui tamen quicquid est Phœnice dicitur fabulosum esse dicunt, fundantes se super dictis Plinij in c. 2 supra alleg. in fin.

Attamen Aquila inter omnes aues notas excellentior iudicanda est secundum Plinium in dict. lib. 10. ca. 3: vbi inquit: *Ex uis, supple, aibus, quas nouimus, Aquila maximus honos, maxima & vis.* & ibi sex eorum esse genera asserit, quæ eleganter & clare declarat: & hæc sola auis fulmine non tangitur, ideo Ioni dicitur. Quomodo autem Aquila primo fuerit dicata Romanis Legionibus, & eam in acie portarint: & etiam quomodo data sit pro armis Iulij Cæsaris (à quo tempore semper vsi sunt Imperatores) dixi in 1. parte, in 38. consider. 16. conclus. versic. sic erit dicendum. & in fine. Sed quid significet, & quid per eam denotetur in pictura, in Hieroglyphica Ori Apollinis Niliaci sic dicitur, quod Ægyptij sapientes cum volebant Deum significare, aut altitudinem, aut depressionem, aut excellentiam, aut sanguinem, aut victoriam, Aquilam depingebant. Deum quidem (quod est primum) denotat, eo quod sit auis hæc fœcunda & longæua: & ad hoc quod videtur simulachrum esse Solis, cum præter cæterarum auium naturam, intentas acies & firmos oculos teneat in radios solares. Vnde & medici in oculorum medelam herba ab Aquila dicta vtuntur, & Solem tanquam dominum visus aliquando Aquilæ forma depingunt: vnde etiam Aquila ab acumine oculorum dicta est, vt dixi Isid. Etymol. lib. 12. cap. 7. circa principium. Altitudinem vero denotat, quoniam cætera quidem volatilia, cum velint in altum ascendere oblique feruntur, cum non possint in directum volare, sola autem Aquila in altum recta fertur. Depressionem quidem, quoniam eodem modo cæteræ aues oblique ad terram feruntur. Aquila sola recta descendit, & librat ex alto sese. Excellentiam, quoniam Aquila cæteris volatilibus præstare videtur, cum auiu Regina & nobilissima dicitur: vt habetur in libro, qui hucus Solus insinuat. in tracta. de aibus. cap. 1. vbi multa singularia & notanda de Aquila videri possunt. Sanguinem, quoniam, vt dicunt naturaliste, Aquila nõ aquam, sed sanguinem bibit. Ideo suos pullos lambere sanguinem docet. Victoriam etiam designat, quia reliquas aues omnes superare videtur: si cui enim congressa vinci se sentiat, resupinat sese, ac dirigit omnes alas, ac dorsum ad terram vertit, atque hoc modo pugnat. Auis autem inimica, cum hoc facere nequeat, facile infugam vertitur: verum etiam contra Draconem, vel hominem, vel aliud animal, si suos pullos turbare vel rapere voluerit, mira animositate pugnat, seque mortis periculo pro eis exponit. Et pro anima ponitur Aquila ex nominis interpretatione: vocatur enim apud Ægyptios anima *Baieib*. Hoc autem nomen diuisum animam significat & cor: est enim Bai anima, eth vero cor. Cor vero apud Ægyptios est ambitus animæ, vnde nomen ipsum sonat, quasi cordatam animam. Quia ex re Aquila eiusdem naturæ cum anima, vt plurimum aquam non bibit, vt dictum est, sed sanguinem, quo & anima nutritur, cum ex venatione & præda viuat. Item Ægyptij Martem, & Venerem scribentes, duas Aquilas pingunt; Marem quem Marti comparant; & fœminam quam Veneri: & hoc ideo, quia reliqua animalia non semper mari ad omnem mixtionem parere volunt; Aquila vero semper. Terdecies enim in die compressa, postquam surrexerit, si mas vocet, denuo accurrit; quapropter cum maxime sit in Venerem prona, Ægyptij eam Venerem vo-

tant. Et propter hoc etiam, Aquilam Soli dicant, quia Solem imitata, terdenti numerum coeundo complet. Denique Aquila eleuata in ortum tendens ventos significat; Aliter in aere Aquila alas extendens, ventos notat. Item hominem turæ urbem habitantem significare volentes, Aquilam lapidem portantem pingunt: illa enim lapidem vnguibus eleuatam, portat in suum nidum, vt illo depressus nidus, firmiter maneat, vel defert in nidum lapidem preciosum, nomine Etichen: & hunc contra calorem nimium, quem Aquila naturaliter, vt dictum est, in nido habet, ne pereant oua decocta nimio calore. Item Regem solitarium, & qui lapsis nulla errata condonet, cum volunt significare, Aquilam pingunt. Hæc enim in locis solitariis propter insidias prædandi, & altissimis arboribus nidificat, & altius quam cætera volatilia volat. Item senem inedia necatum significare volentes, Aquilam pingunt cum curuato rostro. Illi enim senescenti incuruatur rostrum, & ea de causa tantum inedia & fame absumitur, testis Plinius, vbi supra. Item hominem alienantem proprios liberos, & paupertatem dum volunt significare, Aquilam prægnantem pingunt. Illa enim parit tria oua, ex quibus eligit vnum, duo reliqua eicit, vel frangit, alij dicunt de pullis. Hoc autem facit, quia tunc temporis vngues eius inuertuntur seu incuruantur, vt prædam tenere non valeat, & hac de causa non potest tres eodem tempore pullos alere, & hoc teste Plin. dict. libr. 10. cap. 3. Natura prospiciens fecit, ne omnium ferarum fœtus alerentur.

Aquila etiam apud Theologos varia denotare reperitur: quandoque enim terrenam potestatem significat. *Ezech. 18.* Aquila grandis magnarum alarum, id est, Rex Babylonis, quia (sicut solent Reges Romanorum saltem) habuit Aquilam in vexillo suo, ex quo coniecturare forte licet, quod dum viguit Monarchia apud Assyrios, & alios Reges Asiæ, Aquilam pro insigni habuerunt, & sic dum redit Monarchia ad Iulium Cæsarem, etiam pro armis Aquilam sibi assumpsit. Significat etiam Aquila subtilem Sanctorum intelligentiam. *Ezech. 1.* vbi Ioan. Euangelista per Aquilam desuper eminentem significatur à similitudine volatus illius auis, vt dixi supra in 3. parti. in 35. consid. Tum significat iustorum animas, secundum Ambrosium super Lucam, quia sicut Aquila post longam vitam, scilicet, centum annorum, senio grauata, vt dicit August. super Psalm. 102. se renouat, rostrum veteris nimis excrefcens ad petram collidendo, & plumas veteres deponendo. Nec vnquam fulmen (vt prædictum est) percutit Aquilam. Sic Sancti renouant vitam per pœnitentiam, & tandem in resurrectione renouabuntur, nec timent fulmen sententiæ finalis damnationis. *Psal. 102.* Renouabitur vt Aquilæ iuuentus tua. Et sic Aquila est de his, quæ fulmine non tanguntur, aut si tanguntur non ex eo moriuntur, nec extinguuntur in totum, quemadmodum omnia alia animalia fulgure tacta pereunt, vt dixi supra in 2. parte, in 2. consider. in fin. Vbi etiam idem dixi in vitulo marino, & lauro, super cuius ramis non cadit fulmen.

Tum etiam denotat Aquila Christum, propter nobilitatis Regiæ dignitatem, quam Aquila habet super aues. vnde *Proverb. 3.* dicitur, quod viam Aquilæ in cælo difficile est scire. & ibi Lyra, & exposito res dicunt, quod hæc intelligantur de via quam tenuit Christus in ascensionem. Item *Deuter. 32.* dicitur de eo: *Sicut Aquila prouocans ad volandum pullos suos,*
& super

super eos volitans expandit alas suas, & assumpsit eum atque portauit in humeris suis, dominus solus Dux eius fuit, & non erat cum eo Deus alienus. Et ut refert Plin. *l. 11. c. 10. cap. 5.* est præcelebris apud Seston vrbem Aquilæ gloria. Educata à virgine retulisse gratiam, aues primo, mox deinde venatus asportantem, & administrantem, defuncta postremo, in rogum accensum eius sese imposuisse, & simul conflagasse.

Regulus siue Regaliosus seu Trochilus, aut Parra, parua admodum auis, Rex, & præses auium dicitur. Nam cum semel aues omnes inter se conuenissent (sicut fabula refert) vt illa pro Rege haberetur, quæ sublimi volatu omnes alias vinceret. Cumque parra, sub Aquilæ aetella latitante, Aquila omnes aues cæteras transcenderet, exiliens Parra infedit Aquilæ capiti, & inde se esse victricem asseruit: vnde & Rex auium effectus est siue Regulus: quia omnes aues superauit, cum superauerit Aquilam, quæ alias omnes superaue- rat volatu. Verum si creditur Plin. *lib. 10. ca. 74.* diffident inter se, & bella mouent Aquila, & Trochilus, quoniam Rex appellatur auium.

Vnum non omittam referre, quod 14. reperiuntur aues, quarum carnes sunt meliores, & eligibiliores, inter animalia volatilia, pro nutrimento humanæ naturæ, quæ enumerantur in *l. de regimine sanitatis Salerni* his versibus:

*Sunt bona: gallina, capo, turtur, surta, columba,
Quiscula, vel merula, phasianus, ethygoneta,
Perdix, frigellus, orex, tremulus, amarellus.*

Et ibi Commentator satis declarat bonitatem illarum ex doctrinis medicorum, cum carnes prædictarum auium sint laudabilis nutrimenti, & facilis digestionis. Dicit tamen, quod circa electionem carnis volatilium, secundum diuersas laudabiliores nutrimenti proprietates, ad eius, quod nutritur, sanitatis, vel roboris intentionem, carnes varie laudantur. vnde Gale. *3. alim. c. 17. & 18. & c. 2. de ingenio.* respiciens facilem alternationem, seu vicissitudinem, & subtilitatem, præfert, easdem omnibus aliis volatilium carnis, & eius caro, secundum Auic. *2. canonis. c. de cubigine.* est de subtilioribus carnibus impinguans: quia multum nutrit cor, abstergens hydropisim, & stomacho conferens, Rasis vero tertio Almanforis, cum Isaac respiciens subtilitatem starnæ, ac leuitatem ipsam cæteris pretulit. Isaac etiam secundum diuersas intentiones carnes volatilium laudauit diuersas. Auicenn. vero *2. canonis. c. de carne,* laudat carnes turturum præ cæteris, dicens, volucris quidem caro melior non est quam turturis, & gallinarum, & subtilior earum, &c. vel quia respexit ad proprietatem, qua roborant, & confortant intellectum, vel quia in terris eius est ipsarum tanta bonitas, quæ non est in aliis locis & Regionibus.

Aues comestibiles, & quæ nutriuntur in auariis, quæ dicuntur orinthones, ponit Blondus in *lib. 8. de Roma triumphante.* vbi dixit, quod coturnix, seu quiscula, hoc est, quælea, seu ortix, Græce, fuerit alias damnata eo, quod gratissimus eius cibus, sit venenum, scilicet veratri semen, & quod patiatur morbum comitiale, quem solæ animalium sentiunt, præter hominem, secundum Plinium *lib. decimo naturalis historie. ca. 23. in fin.* vel secundum Isaac, quia ex comestione carnis earum timetur Spasmus, hoc est, subita contractio membrorum, aut neruorum cum dolore, quam passionem cordis dicunt, & tetanus morbus (hoc est, cum muscoli, qui secundum spinam dorsi sunt, ita rigent, vt quis inflectere se non possit.) Et ita etiam voluit Auicenn. *2. canonis cap. de eis,*

subiungens rationem, scilicet, quia in substantia carnis earum est virtus faciendi huiusmodi accidentia narrata, & sic non proueniunt illa accidentia ex eo solum, quia coturnices comedunt hellebörum. Sciendum est insuper, quod carnes volatilium plus conueniant, quam carnes quadrupedum, de quibus *infra. in 85. consid.* dicemus. Maxime his, qui relicto exercitio corporali, vacant consiliis, studiis, & contemplationibus, quia digeruntur facilius aliis, iuxta illud Gal. *2. alimenterum.* Digestibilior est hæc caro volatilium animalium, & maxime perdicum, & generat sanguinem clarum, mundum, spirituosum, mentis exercitiis, & eleuationi intellectus aptum. Et ex supradictis carnem perdicum excellentiorem esse aliis liquido constare potest.

Auerte etiam, quod inter aues etiam eiusdem generis est dabilis nobilitas, aut ignobilitas, puta in Falconibus est dabilis gentilis, & peregrinus, vt inquit Bartol. in *tractat. de Falcone,* & refert Iacobinus de S. Georgio in *sua inuestitura. in verbis, & cum venationibus.* Bart. in *leg. 1. colum. 7. de dignitatibus. lib. 12.* & dixi supra, in *8. part. in 3. consideratione,* quæ faciunt ad hæc.

Licet hic pauca de ingeniis auium, & de his, quæ loquuntur, & de intelligentia earum inferere. Plin. enim *l. natur. histor. 10. c. 41.* ait, quod villaribus gallinis insit religio, inhorrescunt edito ouo, excutuntque sese: circumactæ purificant aut festuca aliqua sese, & oua lustrant, id est, durificant, vel circundant. & in *cap. sequen.* ait quod Cardueles auium minimæ: quæ Carduorum semine pascuntur, imperata faciunt, nec voce tantum, sed pedibus, & ore pro manibus. In hac etiam natura miraculum apparet, quæ talem astutiam ei dedit, quam nec boui nec asino, aut aliis magnis animalibus impertiri voluit: vt videlicet in cauea, & ergastulo clausa suppositam aquam ab imo per filum vasculo suspenso ad se cum rostro trahat, pedeque filo interdum supposito, cum attigerit vasculum, sitim potu sedet. Item botaurus bouum mugitus imitatur in Arelateni agro, & fallit inter herbas maxime, vnde nomen assumpsit. Rostrium enim in terra paludinosâ defixit, & ad modum tauri clamores edit, licet parua sit. Item est, quæ equorum hinnitus imitetur Anthus nomine, vt est in impressione Plinij secundum alios Acanthis dicitur, & male, herba pabulo (quo reficitur) aduentu eorum pulsa, & ob hoc odiosos habet equos, quos vbi pascendi sibi superuenire viderit, & herbas diripere, fugit, & ad hunc modum se vindicat: vlciscitur, & eorum hinnitus propriis vocibus imitatur ac deridet, & secundum Isidor. *lib. Etym. 12. cap. 7. in fin.* Acanthis, & Carduelis idem sunt. Item Psittacus, vulgo Papagallus dictus, in India, humanam vocem super omnia reddit, & quidem sermocinans, & vsque adeo articulata verba exprimit, ita vt si eam non videris, hominem locutum putes: & hoc quia grandi lingua, & cæteris auibus latiore. Ex natura salutat dicens Aue, vel Chære: cætera nomina institutione discit, & quæ accipit verba pronunciat. Vnde est illud Mart.

*Psittacus a vobis aliorum nomina disco,
Hoc didici per me dicere, Cesar aue.*

Et hæc cum loqui discit, ferreo verberatur radio, aliter enim non sentit ictus. Vnde refert Cælius *l. antig. lect. 2. ca. 32. in fin.* vnum quod dicit esse præclarum rarissimum, & miraculum insigne, visum suis temporibus, scilicet, quod Psittacus fuit Ascanij Cardinalis Romæ aureis centum comparatus nummis, qui autem

latissime continuatis perpetuo verbis Christianæ veritatis Symbolum integre pronuntiabat, perinde ac si vir peritus enunciaret. Et Statius 7. *Sil.* in laudem Pſittaci ait:

*Pſittace dux volucrum, domini facunda volu-
ptas,*

Humana solers imitator Pſittace lingua.

Item Picæ, quæ est avis satis nota, expressior est loquacitas quam Pſittaco, sed minor nobilitas: quia non ex longinquo venit. Satis tamen illi decoris est in specie sermonis humani, adamat verba quæ loquitur; nec discit tantum, sed diligit, vita difficultate verbi, emoritur: & nisi subinde eadem audiat, memoria fallitur, & mitum in modum exhilaratur, si interim audierit id verbum, & facilius addiscit quæ glande vescitur, & inter eas, quibus quini sunt digiti in pedibus nullæ tamen duobus primis vitæ annis, & latior iis est lingua, quæ sermonem imitatur humanum. vnde picæ dicuntur, quasi Poeticæ, quod verba in discrimine vocis exprimant, vt homo, & si linguas in sermone nequeunt explicare, sonum tamen humanæ vocis imitantur; de qua congrue Mart. ait:

Pica loquax certa dominum se voce saluto,

Si me non videas, esse negabis auem.

Et idem *lib. 7.*

Pica saluatrix si tibi Laus placet.

Item Agrippina coniux Claudij Cæsaris turdum habuit (quod nunquam ante visum fuerat) imitantem sermones hominum, & hoc ætate Plinij. Et quomodo sint nutriendi, vide in *horto sanitatis, in tractat. de ausibus, cap. 112.* Habebant & Cæsaris iuvenes (vt ait Plinius) sturnum, vulgo sturnellum, & est avis maculosa, magnitudine merulæ, item luscinias, siue philomelas, vel acedulas, Græco atque Latino sermone dociles, præterea meditantes in diem, & assidue noua loquentes, longiore etiam verborum contextu & ordine. Et docens à dominis secreto, & vbi nulla alia vox misceatur, assidente, qui crebro dicat ea, quæ condita velit addisci, & maxime hæc fieri vidi tempore nocturno à mulieribus, cum habeant vocem magis gracilem, quam viri.

Item legimus apud Plinium *eodem lib. 10. cap. 43.* fuisse coruum, qui populum Romanum transeuntem nominatim saluaret forum versus, maxime Tyberium, Germanicum, deinde & Drulum Cæsares. Nec occisor illius euasit pœnas: nam primo pulsus ex ea regione, mox & interemptus fuit, funusque innumeris alitum celebratum exequiis. Hæc & alia multa Plinius, qui ingenium extollit, in descriptione intelligentiæ huiusmodi corui. Et ibi etiam refert, quod suo tempore fuerit eques Romanus, qui habebat cornicem à Bætica, plura verba contexta exprimentem, & alia atque alia crebro addiscentem. Etiam refert, quod quidam vli sint opera corniculorum in venando. Refert & Cælius *lib. antiquarum l. 9. c. 36.* cornicem albam visam. Item coruos albos, perdicem albam, vidi in Sabaudia, passerem, & vrsam. Et idem *lib. 13. cap. 58.* refert cornicis admirabile obsequium in Ægypto, quæ tabellarij cursorisque vice fungeretur. Inde moriens honestata est sepulchro: & quod idem refert Plin. de tinunculo, *lib. 8. cap. præalleg.* & Cecina Volaterranus comprehensas hirundines nuncios belli mittebat amicis, in nidum pristinum redire solitas. Laudantur & Diomedæ aues, quæ iudicant inter suos & aduenas, vt per Isid. *vbi supra.* & Plin. *in d. lib. 10. c. 44.*

Mira etiam de aibus aliis refert Baptista Fulgosius in suis *collectan. de dictis falsisque memorabilibus lib. 1. cap. de miraculis. cap. de ausibus animalibusque aliis*

admirandis, vbi de Farfallis aibus, quæ à Græcis Pyraustæ nominantur, quæ in Cypro, in metallorum fornacibus inueniuntur, per medias flammis illæse volant, & si forte longe ab ignibus auferantur, paruo temporis momento intereunt, res profecto mira, huiusmodi aues, in violento, quod alia viuencia omnia perimit, elemento viuere.

Refert etiam Fulgosius ibi, quod in Insulis Niuerna (quam Irlandum nominat) & Orchade quibusdam in locis, quæ mari abluuntur, arbores salicibus perfimiles nascantur, in quibus ortæ parvæ quedam pilæ, paulatim crescendo aues, anatum formam habentes, emigantur, rostro ab arboribus pendentes, & cum ad maturitatis tempus peruenere, suo ipsarum nixu arboribus excussæ, in mare dilabuntur, atque euolant. Britanni vulgo bernetras appellant, & quia ex auium genere non oriuntur, his quadragesimali ieiunio sale conditis homines vescuntur, & ab his, qui viderunt, certiores (ego ipse etiam, vt Baptista) facti sumus. Licet Alber. Magnus aliter scripserit. Sed res tam multorum virorum grauium testimonio, qui hoc viderunt probata est, vt minime dubia existimari debeat, & de hoc dixi supra *ist. part. in consid. de insulis. vers. Scotia etiam.* Licet videatur difficile creditu, tamen maius mihi videtur id, quod cantat Ecclesia: *Novum genus potentia, qui ex aquis ortum genus, partim remissis gurgiti, partim leuas in aera.*

Aliud quoque fere incredibile de anatum natura refert ibi Fulgosius, cum ait, quod in ea parte Galliæ, quæ Britannia dicitur, prope urbem Redonensem, oppidum sit Montisfortis nomine, vbi Maio mense, cum S. Nicolai solemnia celebrantur, à paruo lacu, haud longe ab oppido, ea hora, qua vel missa, vel vespertino orationes cantantur, anas templum init cum tredecim pullis, quæ postea quam aram circumdedit, ad eundem locum regreditur, vno pullorum, quos secum veniens duxit, semper deficiente, neque vero, quo is se recipiat intelligitur, quod si quis, vt rei experimentum faciat, aut, quia rei nullam fidem habet, eam comprehendere, aut occidere tentauerit, confestim rabie corripitur, ac moritur, aut in grauem morbum subito incidit. Subdit & aliud mirandum, & de eo prudens, vt volet, iudicabit, scilicet, quod à Garuasio Tibelleſio, Arelatensis Regni Mareſcallo, ad Ortonem quartum scriptum sit: in lacu enim eius regionis nouit quosdam piscationi operam dantes, hyeme multas ciconias, veluti mortuas, rete in siccum traxisse, quæ tanquam simul iunctæ, mutuo rostra ano infixæ habebant, & calefactæ, viuæ fuerunt inuentæ. In Lotharingia iuxta Metensem urbem, vt etiam recitat, in quodam alio lacu, salutis anno 467. supra mille, permultæ aliæ ciconiæ similiter inuentæ fuerunt, quæ in thermis calefactæ, reuixerunt. Hæc autem res effecit, vt quidam sub aquis abdere se ciconias putarent, ea ratione mori, quod vsque in præsentem diem, nec scriptum sit, nec satis intellectum, quo se ibides, desinente ætate, recipiant, testis est Plinius *l. 10. c. 23.* cum tam multi apud Græcos Latinosque fuerint, qui diligenter animalium naturas inuestigare anxie curauerint.

Et de his aibus, & multis aliis, habentibus ex sua natura quasdam excellentias, vide Plinium *lib. naturalis historie 10. per totum.* Aristotelem, Albertum, Magnum, Dioscoridem in libro, qui *hortus sanitatis* dicitur, in tractatu de aibus. Isidor. *lib. Etym. 12. cap. 7.* Textorem in sua officina. in cap. auium nomina. vbi 144. nomina auium & ultra recitat: & aliquid de naturis earum, & etiam de aibus Deorum. Et cum repe-

riuntur in armis depicta, aut vexillis, debent interpretari huiusmodi arma secundum naturas, complexiones, proprietates, & nobilitates illarum avium, ut supra dixi in 1. parte, ubi de armis scripsi centum conclusiones: ideo aliter non insisto; quia etiam talia vno volumine comprehendendi non possent: quia licet vnum nomen avium sit, genus tamen est diuersum: & sicut specie sibi differunt, ita & naturæ diuersitate, cum aliæ simplices, aliæ astutæ, aliæ solitariae, aliæ incolæ, aliæ aduentitiae, aliæ canoræ, & vocales, aliæ dociles, aliæ indociles, aliæ perennes, aliæ semestres, aliæ trimestres: sed & alia sicut genere, ita & moribus innumerabilia. Nam volucrum quot genera sunt, inuenire quemquam non posse, ait Isidorus *ubi supra in princ. illum. cap. 7.*

Octuagesima prima consideratio; Cum in præcedenti consideratione aliquid in laudem quorundam volatilibus relatum sit, quæ in genere animalium videntur esse perfectiora natatilibus, ideo hic pauca de animalibus aquaticis, hoc est, piscibus, dicendum est: nam sicut aer ornatus est suis animalibus, scilicet volatilibus, quæ possunt ex eo respirare propter crassitudinem humoris, & quorum corpora sustinere potest, sic & aqua suis, id est, natatilibus, quæ quidem pinulis suis adornantur, & innituntur aque natando sicut aues pennis suis volando. Reptilia etiam dicuntur; quia omne quod natat reptandi habet vel speciem vel naturam. Vnde & *Psal. 103.* David ait: *Hoc mare magnum & spatiosum maribus, illic reptilia, quorum non est numerus.* Et, ut ait Isidorus *libro Etymolo. 12. c. 6.* Pecoribus & bestis, & volatilibus ante, homines nomina imposuerunt, quam piscibus; quia prius visa sunt & cognita. Piscium vero postea paulatim cognitis generibus, nomina instituta sunt. Aut ex similitudine terrestrium, aut ex specie propria, siue moribus seu colore, vel figura, aut sexu, ut ibi per exempla declarat Isidorus: & ut Plinius inquit *lib. naturalis historia 9. cap. 2.* complura sunt in aquis animalia, maiora etiam terrestribus, quod ibi comprobat, & concludit, ut vera fiat vulgi opinio. Quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari esse, præterquam multa, quæ nusquam alibi. Sciendum est, quod multi vrantur in armis piscibus, ut est primogenitus Franciæ, qui apud nos dicitur Delphinus: & vritur in suis armis Delphino azureo seu cæruleo, in campo aureo, ex quo videretur dicendum, quod ille piscis apud nos sit excellentior cæteris piscibus. De cuius excellentia ad Plinium recurre *in lib. naturalis historia 9. cap. 8.* ubi ample commendat Delphinum in celeritate natandi super omnes pisces, & volucres, in pietate erga patrum, cum gestant fœtus in infantia infirmos, quinetiam parentes fœtus adultos diu comitantur, & paruos semper aliquis grandior comitatur, ut custos, conspectique sunt defunctum portantes ne lacereetur à belluis. Si quis eorum captus fuerit, ceteri adnant supplicantium specie captum reposcentes: & maxime laudatur propter amorem, quem habet erga hominem, ut per plura, & ultra quinque exempla comprobatur Plinius *dist. cap. 8.* de quibus aliqua refert Gell. *lib. noct. Attic. 7. cap. 8.* & *in lib. qui hortus sanitatis dicitur, in tractat. de piscibus, cap. 27.* Delphinus dicitur frater hominis, quia moribus humanis quodammodo assimilatur. Et solus (ut ait Aristoteles) inter pisces felle carer. Hi etiam Simones dicuntur, ad quod nomen vocati, accurrere feruntur, vel gaudent hoc nomine vocari, quia rostrum sinum habent. Et musica arte mulcentur: vnde Arionem citharistam in

mari nautis interficere parantibus, obtinuit ab illis, ut prius cithara caneret, ad cuius cantum Delphinorum gregibus congregatis; cum in mari se proieisset, ab vno exceptus est, & ad littus proiectus, ut ample *supra ista pari. in 51. consid.* dictum est.

Est etiam leo marinus, qui secundum Isidorum *lib. Etymolog. 12. tit. de piscibus. circa initium*, dicitur à similitudine terrestris. Et secundum Ambrosium, licet leo terrestris sit terribilis, tamen leo marinus est dulcis, eandem habens dispositionem, & virtutem, sicut in terra, ex quo videretur, dicendum, illum inter pisces esse excellentiorem. Sed quicquid sit, Cete seu Balena, est maior, & grandior piscis, qui reperi possit in mari; & est immensæ magnitudinis (teste *Iid. in loco ante allegato*;) ceteris enim bestiis maris altius iacit vndas. De cuius natura & excellentia scribit Plinius *lib. 9. c. 6.* Et in toto illo libro vide piscium naturas, quæ sunt diuersæ: & *lib. 32. cap. vlt.* dicit animalium omnium in mari videntium 166. genera esse, quorum nomina ibi describit seriatim, & loca ubi laudatissimi nascuntur pisces. Et Textor *in sua officina, in versi. pisces diuersi*, enumerat 222. & *ibi in suo lib. Cornucopiæ. in versi. piscibus.* Et scribit vrbes & portus piscibus abundantes. Et Plinius *lib. 10. cap. 45.* inquit: *Elephantis iussa faciunt, leones iugum subeunt, in mari vultus, totque piscium genera miscunt.* Et de piscibus, qui in clamari venire solebant, vide Cælium *lib. antiquarum lect. 13. cap. 23. circa initium.* post Plin. *eodem lib. 10. cap. 70.* ubi ipse Plinius dicit auditum & olfactum esse piscibus: & *in cap. seq.* etiam tactum & gustum esse eis communem ait. De piscibus vero eligibilioribus pro nutrimento naturæ humanæ, scribit Schola Salern. his versibus:

Lucius & perca, & saxatilis, albica, tenchus,

Gornus, & plajisus, & cum carpa, galbio, trusa.

¶ Et ibi *in commento* ponuntur utilitates illorum, & conditiones bonorum piscium.

Octuagesima secunda consideratio de excellentia quorum disponit, quæ etiam præter aues & pisces, quadrupedes pariunt, teste Plinio *lib. 10. cap. 52.* & quæ inter comestibilia sint magis communia, & vitæ hominis & naturæ utilia. Maxime cum non liceat nobis semper uti carnibus, ob obseruantiam nostræ legis, sed certis diebus oua, lac, & caseum comedimus. De ouis ideo, quæ multum ad sanitatem hominis conueniunt, dicendum est; Cum vicem carnis aliquando retineant, ut vult Almanfor *in cap. 14. lib. 3.* Et ut describit Conciliator *in differentia 69.* Ouum est animalis potentia, ex ouificantis productum superfluum: de cuius complexione vos remitto ad Medicos, apud quos multum laudantur & extolluntur; & inter alia oua gallinacea & perdicum, quoniam fere in omnibus vnguentis siue emplastris, apponuntur oua: & quarta pars hominum, & ultra, viuunt ex ouis. Et bene pensato inter omnia comestibilia, oua plus profunt, quam alia quæcunque res de se, quæ sit in mundo: nam ex ouis nutriuntur multi, & fere tota Europa, diebus Veneris & Sabbathi, etiam die Mercurij, cum sint magis visitata ad vitam, quam pisces, & aliis diebus comeduntur aut pulli, aut gallinæ, seu capones, aut alia quæcunque volatilia, quæ ex ouo generantur: & omnibus consideratis, non temere forte diceretur, quod maior utilitas ex ouo in mundo proueniat, quam ex mari, saltem circa comestibilia cibaria; quoniam, primo (ut iam prædixi) ex ouo maior pars hominum naturaliter & magis communiter viuunt, maxime diebus Veneris & Sabbathi, & aliis fere semper, & frequen-

tius in omnibus cibis, si fiat aliquod condimentum, apponitur ouum, & magis comeditur ex eo, quod ex ouo procreatur, quam quod provenit ex mari. Nam comeduntur gallinæ, capones, pulli, & cætera huiusmodi ex ouis genita, quæ sunt communiora comestibilia ad vitam hominis necessaria, quam ea, quæ proveniunt ex mari; quoniam non vtiliter etiam diebus, quibus non comeduntur carnes, vivitur ex præda maris, cum sint multæ provinciæ, vbi non abundant pisces marini, & in omnibus orbis partibus, etiam vbi pisces marini abundant, semper ouum & plura comestibilia ex eo provenientia abundant.

Item etiam fere in omnibus medicinis, ad sanitatem hominis facientibus, maxime in emplastris, potionibus, vnguentis, & pillulis, clisteriis, apponuntur oua, aut aliquid de ouis. Præcipue in medicina valet, & est multum laudabilis vitellus ouis, pro nutrimento hominis infirmi conualescentis, sentis, & debilis, quod voluit Galen. in 6. Therapeut. c. 1. dicens: *Debilibus magis sunt danda vitella ouorum, quod albumen ipsorum difficile digestibile est, propter eius frigiditatem, & viscositatem: vitella vero sunt in calore & humiditate temperata, & magis humanae complexionis similia, & ideo bene nutriunt, & bonum & temperatum generant sanguinem.* Vnde Isaac in 5. doct. c. 12. dicit: *Vitella sunt temperata, & calori naturali viciniora, ideo ad digerendum velociora & faciliora.* Maxime si de iunioribus fuerint gallinis, masculos habentibus, cum oua huiusmodi volatilium sint meliora, vt inferius patet.

Dico ergo, quod ad propositum seruit, relinquendo alia Medicis, quod laudabilia & electa oua, ex duobus iudicantur; Primo, si ex laudabilibus sint animalibus mediocris ætatis, pinguibus etiam à natura, & masculum habentibus, cuiusmodi sunt oua gallinarum & perdicum; quia, vt ait Rasis in 3. Almanforia, capit. 14. gallinæ & perdicis oua temperata sunt, & plus aliis hominibus conuenientia. Et in 4. suorum Aphorif. meliora sunt oua gallinarum, & earum, quæ cum gallis viuunt: & ait Isaac in 5. doct. Oua gallinacea & perdicum temperatiora & laudabiliora sunt cæteris, maxime si masculum habeant. Vnde Auer. in quinta collat. dicit: *Oua gallinarum sunt meliora cæteris: ante quos omnes sapiens Galen. in 3. de alimentis, cap. 21. dicit: Meliora oua sunt, quæ gallinarum & fasianorum: peiora, quæ sunt anserum & struthionum.* Secundo, oua ex eo iudicantur meliora, si sint recentia; quia, vt dicit Isaac in 1. doct. Oua recentia sunt laudabiliora, cum calor naturalis eorum sit fortior: & ante eum illud dixerat Galen. in 3. de alim. cap. 21. cum ait: *Optima quidem oua sunt, quæ recentissima, pessima autem, quæ vetustissima: quæ autem intermedia horum proportionantur distantia, quæ distunt ab extremis bonitas & malitia: vnde in regimine sanitat. Sal. dicitur:*

Si sumas ouum, molle sit atque nouum.

Et oua recentia enumerantur inter alimenta: quæ in modica quantitate, sunt multi nutrimenti, vnde in d. regimine scribitur:

Oua recentia, vna rubentia, pinguis iura, cum similia pura, natura sunt valitura.

Et ad vnum singulariter est aduertendum, quod nec obliuioni tradendum est, quod ouo recenti sumpto, debemus sumere haustum vini: vt scribitur in d. remed. Sal. hoc versu:

Singula post oua pocula sume noua.

Et istud bene practicatur apud nos. Insuper ex diuersitate præparationis ouorum etiam eis requiritur bonitas & malitia. Nam inter oua decocta meliora

& laudabiliora sunt in aqua elixa, quam assata, vt dicit Isaac in 5. doct. cap. 17. oua assata elixis sunt grossiora, & ad digerendum duriora: cui assentit Haliab. in 5. Theorica, cap. 26. dum ait: Competētius autem ouum, quod sumitur, est elixatum in aqua, & non multum decoctum, vt durum fiat: sed media tantum maturatione decoquatur, quod etiam sorbibile vocatur. Hoc enim citius digeritur, & melior est cibus. Oua tamen in aqua calida fracta & decocta, meliora sunt his, quæ cum corticibus elixantur. Vnde cæteris ouorum præparationibus sunt laudabiliora, & approbata, atque saniora, quia in sua naturali custodiuntur humiditate cum aquæ humectatione, sui que odoris grauitatem amittunt, & subtiliantur; quod tamen non omnibus placet, cum quidam plus cum cortice oua elixa desiderant, meliorique cum appetitu assumant. Et inter hæc, decocta quidem sufficienter, hoc est, nec parum decocta, seu semicruda, aut indurata, quæ sorbilia, vel coagulata dicuntur, sunt saniora, & omnibus fere hominibus gratiora, & cæteris laudabiliora, teste Almanfo. in 3. c. 14. Oua tremula, quæ neque dura sunt, mollia, inter illa duo media existunt, & Galeno in 3. alimentorum, capit. vigesimoprimum. optima ouorum ad alimentum sunt, quæ tremula, sorbilia. Et idem in libr. de Euchymia, ait: *Oua, quæ moderate sunt cocta, propter quod tremulenta vocantur, meliora sunt assis, & ad digestionem, & ad euchymiam.* Et dicitur in regimine sanitat. Salern. in illis verbis: *Nurit & impingunt triticum, lac, caseum, &c.* quod oua sorbilia corpus humanum nutriant, & impingunt. Oua etiam, quæ supra carbones sine fumo, quam quæ sub cineres coquantur, sunt meliora, vt vult Isaac in doct. 5. doct. cap. 17. vbi etiam dicit, quod oua frixa, seu patellata cæteris sint peiora. De omnibus te remitto amplius ad Doctores in medicina, qui de hac re scripserunt. Ideo concludo, quod oua inter reliqua vsitata cibaria multum commendanda sint, ratione suæ temperatæ complexionis atque conuenientia ad humanum corpus, & multitudinis nutrimenti: & quod meliora ex ouis, laudabilia, & potius eligenda sint oua gallinarum recentia, ex doctrina Auicennæ in 2. canon. c. 55. Et apud Legistas actio furti datur pro vno ouo, vulgato §. gallinarum. vbi gloss. in verb. qui lucrando animo. institut. de rerum diuis. et per gl. in lid. est. ff. de dolo.

Narrat & Cælius lib. antiquarum lection. 14. cap. 50. mirabile esse in ouo, quod è re tam parua, mundi quedam permixtio intelligatur: ouum quippe elementis componi quatuor, ex veterum Medicorum assertione tradit: nam crustæ modo circumiectum, obductumque putamen, terræ imagine quadam, arescentis frigore vim naturæ præfert; humor autem frigus humectansque, equam exhibet plane; sicuti aereum, quod inest spirituosum, calens, humensque. At in medullio luteum fixum, mediocritatem caloris obtinens, & aridioris naturæ, igni compar facile colligitur. Cui calculum adiecerit; & color; & an non & globata suffragatur figura? Quid quod inest ouo vitalis vis, veluti & mundo: & teste Aristotele in 6. de animal. quæ oblonga sunt oua, fæminam edunt, quæque sunt fastigio cacuminata, atque rotundiora, & parte sui acutiore obrusa, orbiculum habent, matrem gignunt: de quo vide Plinium libro decimo, cap. 52. in fine, vbi ait: oblonga oua gratioris esse saporis, vbi & de diuersitate ouorum videre poteris. Sed & Cælius in fine dicti cap. ait: Inter oua parauonis auis primatem locum tribuunt plerique, Chénalopeciis, id est, anserinis secundam notam sibi vendicantibus: terriam auitis; Medici tamen præfe-

præferunt oua gallinarum, perdicum, & fasianorum, vt ante scriptum est. De ouis auium, & eorum naturis scripsit ample Bartholomæus Anglici *in suo 19. lib. de propriet. rerum.*

Istud etiam interferam, quod nequaquam relatu indignum est: apud Græcos fertur, (teste Cælio *lib. antiq. lectio. 5. c. 12.*) Babylonios venatibus affuctos, vbi in solitudine deprehenderentur, nec cibaria percoquendi esset occasio, cruda oua fundæ imposita circumactione, vibratione, seu vertigine assidua tandem rotare consueuisse, donec coquerentur.

Plinius *diēt. lib. 10. cap. 50.* dicit feruari oua in frumento aut hyeme in paleis, æstate in fursaribus vtilissimum, & oua aceto macerata, in tantum emolliuntur, vt per annulos transeant, sale exinaniti creduntur. Oua vero Velitrarum inter cibos electibiles, & delicatos scribit Text. *in sua officina.* Nam in Velitris Valscorum oppido, fuit ouorum ingens abundantia.

Mantuanus:

Iam Latii Romam caput, criferaeque Velitras.

Et, vt scribit Palladius de gallinis loquens: Vinaciis hoc est, granis vix iam pressæ, cito sterilefcunt, cum hordeo semicocto, & parere sæpe coguntur, & reddūt oua maiora. Vnde Columell. *lib. 6.* Vinacia quamuis tollerabiliter pascant, dari non debent, nisi quibus temporibus anni auis fœtum non edit.

Octuagesimatertia consideratio sit de excellentia granorum seu segetum; quoniam sunt plura, far, siligo, triticum, ador. Itali ponunt speltam, & melicam. De excellentiori habeo gloss. quæ est *1. in l. triticum. ff. de verborum oblat.* vbi dicit, quod triticum, sit nomen generale, ad omnia blada, seu ad omnes segetes, seu ad omne id, quod in area teritur. Sed alio modo, vt dicit, per excellentiam frumentum appellatur, sed etiam, vt probat textus *in l. 1. C. de Cano. frumentar. lib. 11.* frumenti appellatione omnia necessaria ad victum continentur. Imo & quod plus etiam continet & lupinum, & fabas, cum arista ea in se cõtineat, *l. frugum. §. frumentum. ff. de verborum & rerum significat.* & ibi dicit gloss. *vl. in fin.* quod licet sit quodammodo generale nomen, tamen spiritualiter vulgari sermone dicimus granum frumentum, quod pro sui bonitate cætera excellit. De melica sit mentio *in d. gloss. 1.* De spelta vero, hordeo, & auena *in d. gloss. vl.* Et, de his facit mentionem Textor *in sua officina. in c. legumina diuersa, & frumenta,* vbi lupinum, & fabam inter legumina describit, sed *tex. in d. l. frugum. in prin.* ponit inter fruges, quod est nomen generale; quoniam comprehendit, & grana & legumina.

Triticum, secundum naturam sui substantialem, in primo gradu est calidum & humidum, & sic in medio; Panis ex eo factus calidior est in secundo gradu: quia calor eius augmentatur à calore ignis, & coctione, sicut hordeum & faba. Cum in propria natura sicca sint: si in aqua coquantur, humiditatem assumunt: ita dicunt Dioscorides & Isaac, & dicunt, quod frumentum habeat eius virtutem calidam. Sed dicit Luc. de Pen. *in l. 1. C. de conduis in horreis publicis. in prin. l. 5.* quod frumentum sit proprie aridum, & siccum: & dicit Dioscorides, quod triticum recens ac rufum, id est, aurosum, sit vtilius: de recenti, seu nouo, quod sit vtilius, satis notatur *in diēt. l. 1. Cod. de conduis in publicis horreis.* Et dicit Haliabas *in 5. Theorica, cap. 15.* Triticum omnibus granis laudabilius est & magis temperantiæ proximum, ideo est conuenientius om-

nibus granis, & hominum corporibus conferentius, laudabilior cibus, & de hoc tritico, & quod sit laudabilius aliis granis, etiam ponit Auerr. *in 5. coll.* & Galenus *in 3. dietarum.* laudes illius: dummodo sit spissum, grane, & frangi difficile, coloris exterius cerei, interioris vero albi, superficie lucidū, & leuc. Ex cuius substantia & medulla farinam exuberat plurimam, cortex autem & furfar non in magna quantitate, & etiã hoc tenet Almanfor *lib. 3. c. 2.* Item, quod sit natum in crassa & pingui terra. Ita tenet Isaac *in 1. doct.* Item, & tertio, quod sit nouum, licet Serapio & Dioscorides videantur sentire oppositum, scilicet, quod non sit multum nouum, neque multum vetustum, sed medium. Ideo dicit Auicenna *in 2. canonis. c. 577.* Sit igitur medium in ætate: quoniam eius humiditas inter multam & paucam est media, exhausta humiditate accidentali, quam aeris desiccauit calor: propterea hæc species media, laudabilior existit & melior, bene naturam nutrit, & cito digeritur. Item & quarto, quod mundum sit à zizania, vel lolio, & cicerculis, & huiusmodi granis illaudabilibus, vt dicit Galenus *in 3. prim. doct. 2. c. 7.* Ideo dicit Auertoes *in 5. coll.* quod melior cæteris sit panis factus ex farina tritici in hunc modum, vt sit custoditum à malis accidentibus eadem obuenire valentibus.

Qualis autem panis omnium granorum sit excellentior, scribit Plinius *lib. naturalis historia, 18. c. 7.* vbi vide de frugum generibus & natura. Vbi dicit, quod panis ex frumento sit excellentior. Et quarum prouinciarum, seu patriarum frumenta sint excellentiora, Plinius ibi edisserit, vbi multum laudat Italicum. Et Textor *in officina. in Cornucop. in lucra F.* scribit patrias abundantes frumento, & sub lucra P. *in verbo, panibus;* dicit, quod in Scolo Brœtiæ vico, laudatissimi fiebant panes, quales forte fiunt apud nos, in oppido Belnensit & Cælius *lib. 4. suarum antiquarum lect. c. 35.* adducit plura genera panis. Et dixi hic ante, quod panis tritici sit excellentior, eligibilior, & laudabilior, intellige, dummodo quinque habeat, videlicet, sit conuenienter salitus, ex aqua factus, & ex fermento, in competenti quantitate, vt satis demonstrant Medici, videlicet Auerr. *in 5. coll. cap. de complexionibus ciborum.* Isaac *in 1. doct.* Galenus *in quinta de regimine sanitatis, in 1. de alimentis cap. de fermento.* Et ad quid sal ponatur in pane, scribit Aristoteles *in 21. problem. 5.* Nec fiat ex oleo, vt dicit Haliabas *5. Theorica, ca. 15.* Secundum, vt pasta bene malaxetur, & dometur, iuxta dictum Auicennæ *in 2. can. c. 577.* & Aristoteles *in 21. Problem. problem. 7.* Tertium, quod panes nõ multum parui sint, nec multum magni, vt dicit Isaac *in 1. doct.* Quartum, quod farina optime pistata sit, vt dicit Haliab. *5. Theorica 5. c.* Galenus *in li. de alimentis. c. de tritico.* Quintum, quod sit post primū diem vel secundū, vt dicit Isaac *in 1. doct.* Et quomodo panis calidus sit nociuus, videatur Auenzoar *in 1. cap. sui Theiset. & Rhafis in 21. continentis, 128.* & Auicenna *in 2. canon. c. 577.* & dicit Haliabas *in 5. Theorica. c. 15.* quod panis calidus, cum ex camino trahitur, omnibus reliquis peior sit, quoniam immoratur eius à stomacho descensus, & sicim prouocat: Et conclusiue, ad iudicandū bonū panem, dicimus cū Auerr. *in commẽto 136. canticorum,* vbi dicit: *Melior ex panibus est ille, qui sic preparatur, vt similis spongia efficiatur, aequaliter & tẽperate fermentatur, & in clibano conuenienter decoctus.* Etiã pro hoc fuit sententia Galeni *in 1. Therapeutica. cap. 9.* & vide quid dicat *in 1. de alimentis, & de alchymia, ca. secundo.* Et quinque conditiones optimi panis & electi scri-

bit Schola Salern. in his versibus:

*Panis non calidus, nec fit nimis inueteratus,
Sed fermentatus, oculatus, fit bene coctus,
Modice salitus, frugibus validus fit electus.*

Et ibi Arnal. de Villanova commentator has 5. condiciones optimi panis explicat.

De filigine habetur per eundem Plinium *eod. lib. 19. c. 10.* ubi ait, quod ex Africa filigine dulcissimus panis fiat, & ipsa spissior quam far, & maior spica eadem: & ibi etiam vide de aliis speciebus.

Hordeum vero etiam multum laudat Plinius *in d. lib. c. 7. in si.* tanquam omnium frugum nobilissimum: & ibi rationes assignat, ex pluribus effectibus illius, quos vide. Licet multi nominent & ponant orizam, vulgo, risum, inter cibaria, tamen credo illud esse ponendum inter grana, & segetes, ex quo seminatur, & metitur, prout & alia grana: de cuius natura & effectu scribit Galen. *lib. 1. de cib. cap. de riso.* & habetur *in Pandect. c. 57.*

Et quoniam seges, seu fruges est nomen generale, ut dixi, sub quo etiam legumina comprehenduntur, quæ sunt Ervum, Vicia, Cicer, Cicerula, Faba, Lenticula, Lens, Phaseolus, Pisum, Lupinum, Miliuum, & Panicum: quæri potest, quod istorum sit excellentius: Plin. de his *lib. 18. ca. 12. natural.* scribit, & inter alia fabam extollit, & dat ei maximum honorem inter legumina. Cum etiam ex faba fieri possit panis, & farina ex ea appellatur lomentum: aggrauaturque pondus cum illa, & omni legumine, unde maledicti sunt illi, qui vendunt species, seu aromata, & cum illis apponunt farinam alicuius leguminis. Fabæ multiplex usus est omnium quadrupedum generi, præcipue homini. Frumentum etiam miscetur apud plerasque gentes, & maxime panico solida, ac delicatius fracta, & minutius trita; Et sola frugum, etiam exesa, repletur, crescente luna: & ibi idem Plinius scribit, quando feri debeat, & etiam alia legumina, & de eis, & aliis vide ibi cum quatuor capp. seqq. De pane autem aliorum granorum dicendum est cum Auer. *in coll.* quod habeat illam virtutem, quam habent illa grana; quæ cum omnia ferme laudabilia sint, & panis ex eis confectus similiter talis est.

De cibis & diuersis panibus scribit Text. *in sua officina, n. c. cibi & panes diuersi.*

Octuagesimaquarta consideratio de excellentia vinorum disponit, quæ de per se sunt excellentiora omnibus aliis habentibus liquorem. In primis de laude vini scripsit Plato librum vnum: Cælius vero *li. antiquarum lect. 17. cap. 64.* multum laudat vinum ex dictis Æsculapij & Platonis, & de eius utilitate scribit *lib. 7. cap. 32. & lib. 85. cap. 22. & 24. cum pluribus aliis capp. illius libri.* Plinius vero *libro naturalis historia 14.* etiam multum laudat vinum. Nam, ut notatur *in l. 1. in gl. magna, circa mediũ, ff. de periculo & comm. rei vendit. & in Psalm. 103. Vi educas panem de terra, & vinum latificet cor hominis.* Et *Iudic. 9.* dicitur: *Vinum latificat Deum & homines.* Et de eius fortitudine habetur *3. Reg. 3. c.* Multi multa vina diuersarum patriarum laudauerunt, sed inter alia Schola Salern. probat illa habentia sequentia:

Vina probantur odore, sapore, nitore, colore.

Et subdit:

Si bona vina cupis, hæc quinque probantur in illis:

Fortia, formosa, flagrantia, frigida, frigida.

Et si hæc generalia quatuor, & quinque specialia habeat, cuius regionis & patriæ sint, non est curandũ, quoniam de vino & homine illud dici communiter

solet; quod cum bonitatem habeant, non sit de eorum origine & locis quærendum, cum suum cuique placeat, & sic laudet; & quocumque eatur, fabula eadem reperitur de istis excellentiis vinorum. Plinius vero *disto lib. 14. c. 1.* scribit de vitium natura, & quibus modis ferant seu extollantur, *2. & 3. cap.* de generibus vitium, *cap. 4.* insignia cultura vitium, *cap. 5.* de natura vini, *cap. 6.* de generositate vinorum, & ibi vide de excellentia & nobilitate plurimorum vinorum. Textor *in suis Epithetis sub litera V. in verbo, vinum, & vitibus.* post Plinium, Dioscoridem, & plures alios laudat quamplurima vina, ex pluribus & variis locis, in hunc modum. Tmolus mons Lydiæ, teste Plinio *libro 5.* optimo abundat vino. unde Ouid. *lib. 4. de Ponto:*

Aphrica quot segetes, quot Tmolia terra racemos,

Quot Sicyon baccas, quot parit Hybla fauos.

Item *li. 6. Metamorph.*

Deseruitre sui Nympha vineta Timoli.

Et sic Pœtæ superaddunt, post t.

Hinc Statius *in Thebaide:*

Hinc nota Baccho Tmolus attollit iuga.

Verisimile credendum est, dominos Timolenses seu Timolenses, propter eius antiquitatem nominis, antiquitus à prædicto monte Tmoleo originem habuisse, vel à Timoleone duce Corinthiorum, qui fuit vir clarissimus omnium iudicio, & patriam oppressam à Tyranno liberavit, ut de eo multa scripsit Plutarchus, de quo dixi supra *in 1. parte, in 38. consideratione, in 23. conclusione.* unde Ludouicus de Trimolio, sequens vestigia prædecessorum: hanc patriam Ducatus Burgundiæ à Sueuis oppressam, anno Domini 1414. auspice liberavit, & post eius mortem gloriosam, *Eques auratus sine nota,* hoc est, *Le chevalier sans reproche,* intitulatus est.

Falernus mons, seu regio Campaniæ, ubi colles vitiferi optimo abundant vino, unde Varro: *Quid in Italia uenisse non modo non nascitur, sed etiam nõ egrugium non sit? Quod far comparandum Campano? Quod triticum Apulo? Quod vinum Falerno? Quod oleum Venafrano?* Unde Tibullus:

Nunc mihi fumosos veteris proferte Falernos.

Idem:

Non tibi si pretium Campania terra daretur,

Non tibi si Bacchi cura Falernus ager.

Martial. *Resinata bibis vina Falerna.*

Massicus item mons Campaniæ, optimi vini ferax. Horatius.

Et qui nec veteris pocula Massici.

Virgilius *lib. 7. Æ. eid.*

Vertunt felicia Baccho Massica.

Silius *lib. 7.*

Massicus uiferis addebat nomina glebis.

Statius *lib. 4. Sylvarum.*

Gauro Massicus uifer remittit.

Nam Gaurus mons quoque Campaniæ vinum habuit laudatissimum. Aulon mons Calabriæ, contra Terentinam regionem, optimo nobilitatur vino. Martial.

Nobilis & lanis, & Baccho fertilis Aulon,

Des pretiosa tibi vellera, vina mihi.

Horat. *Et amicus Aulon,*

Fertilis Baccho, nimium Falernis

Inuidet uuis.

Commendat & vinum Lesbium, à Lesbo insula in Aegeo. Propert. *lib. 1.*

Lesbia Mentoreo vinabibas opere.

Pamphilus:
Si victam reddes, victa se Bacchia Lesbos.
 Horatius:
Hic innocenti pocula Lesbi duces sub umbra.
 Aristoteles (vt scribit Aulus Gellius lib. 13. capit. 5.)
 egrotans, gustato vino Rhodio, inquit, firmum her-
 cle vinum, & iucundum, degustato inde Lesbio, utrū-
 que (inquit) oppido bonum, sed suavius Lesbium. Et
 sic Rhodium vinum inter bona vina enumeratur. Me-
 rhyrna, ciuitas fuit in Lesbo insula vini bonitate no-
 bilis.
 Pamphilus:
Lesbya pampineos spargit Methymna racemos.
 Ouidius:
Gargarizauit segetes quot habet Methymna racemos.
 Cecubum, oppidum Campaniæ, commendat etiam
 vini bonitas.

Martialis:
Cecuba Fundanis generosa coquuntur amicis.
 Idem lib. 6.
Cecuba non solū vindemia nutriet orbes.
 Horatius:
Cecubam & prelo domitam Caleno
Tu bibes vuam.
 Nam fuit in Caleno vrbe Campaniæ vinum gene-
 rosum.
 Iuuenalis.
Qua molle Calenum
Porrectura vino miscet succente rubetam.
 Formiæ, vrbs Latina iuxta Caietam, antiqua Læ-
 strygonum sedes fuit, nobilis vino.

Horatius:
Mea nec Falerne
Temperent vites, neque Formiani
Pocula colles.
 Setia, vrbs Campaniæ superbit etiã vini nobilitate.
 Martialis lib. 4.
Tu Setina quidem semper, vel Massica ponis.
 Idem in Xenis:
Pendula pampineos qua spectat Setia campos,
Exigua vetulos misit ab vrbe cados.
 Pamphilus:
Spargit Campanis Setia clara iugis.
 De Surrhento Campaniæ oppido Sirenum quon-
 dam sede.

Martialis:
Surrhentina bibis, nec Myrrhina picta, nec aurum,
Sume, dabunt calices hac tibi vina suos.
 De isto vino Surrhentino facit mentionem Procu-
 lus Iurisconsultus in l. fin. quæ incipit, *qui vinum Sur-*
rhentinum, ff. de trit. vino & oleo leg.
 Habuit & prædulces vuas Alba vrbs Italiæ.
 Martialis:
Hoc de Casareis mitis vindemia cellis.
Mittit Iuleo qua sibi monte placet.
 Fundanum etiam commendatur, à Fundis, oppido
 Campaniæ.

Martialis:
Hæc fundana tulit felix autumnus opimi.
 Messana, vrbs Siciliæ, à Mamertinis Campaniæ po-
 pulis habitata, optimum ferebat vinum.
 Martialis:
Amphora Nestorea tibi Mamertina senecta
Si detur, quoduis nomen habere potest.
 Vnde Plin. dict. lib. 14. cap. 6. dicit, quartum curri-
 culum obtinere publicis epulis à D. Augusto Ma-
 mertina circa Messanam in Sicilia genita.
 Chios, insula maris Ægei, & Atuisium in ea pro-
 montorium, laudantur vini præstantia.
 Silius lib. 7.
Et ambrosia Aruisia pocula succis.
 Veientum Ethruriæ oppidum. Horat.

Qui Veientanum festis potare diebus.
 Mart. lib. 2.
Veientana tuam si domas vuas sitim.
 Amineci populi fuerūt, vbi nunc est Falernus, quo-
 rum regio dicebatur, vini feracissima.
 Virgilius libro 2. Georgicorum.
Sunt & Æminea vites firmissima vina.
 De isto etiam vino Amineo facit mentionem text.
 in l. qui vinum. s. fin. ff. de tritico, vino, & oleo legat.
 Thalus insula maris Ægei vinum habuit laudabile.
 Virgil. lib. 2. Georg.
Sunt Thasia vites, sunt & Mareotides alba.
 Marcotis pars Ægypti itidem. Horat.
Mentemque lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores.
 Stadius lib. 3. Sylvarum.
Sparsit Tyrrhena Mareotica vina Minerua.
 Hoc vinum durat in longam vetustatem.
 Naxos similiter, insula maris Ægei, à fertilitate vi-
 ni Dionysia dicta est. Vnde Pontanus vitiginam eam
 appellat, dicens:
Hanc post vitigena spaciantem littora Naxi
Bacchicam.

Stadius lib. 4. Achilleid.
Lemos, & à tergo decrescit Bacchica Naxos.
 Maronea vrbs Ciconum laudata est vino, quo Vlysses
 inebriauit Polyphemum.

Tibullus:
Victa Maroneo sædatus lumina Baccho.
 Methone quoque vrbs in Thracia, nomen habuit
 à vini copia.
 Nam Methyn Græci ebrietatem vocant.
 Tarraco in Hispania etiam vino claruit. Silius lib. 3.
Dat Tarraco pubem

Vitifera, & Latio tantum cussura Lyæo.
 Vina apud Græcos celebrata fuerunt, Prannium, Ce-
 reri sacrum, Chium, Thasium, Lesbium, Creticum, &
 apud Syracusanos, Polium, Coum denique, & Rho-
 dium. Celebrantur & alia pleraque loca, vini bonita-
 te, quæ omnia longum esset recensere, vt ait Textor:
 propterea summam subiicit, quod in compendium re-
 degit, ex dictis Plin. in lib. 14. cap. 6. ante alleg. & vt in-
 quit ibi Plin. Augustus Setinum prætulit cunctis. An-
 tea Cecubo erat generositas in palustribus populeis;
 Secūda nobilitas agro Falerno erat: Nascitur in sum-
 mis collibus Gaurano, mediis Faustianū, in his Falernū;
 Albanæ vuæ sunt prædulces, Surrentina, in vineis tan-
 rum nascuntur, conualescentibus maxime probata,
 propter tenuitatem salubritatemque. Nam quæ spissa
 sunt, non adeo profunt morbis: & sicut subtile vinum
 multos spiritus procreat, atque subriles, ita grossum
 grossos, vnde schola Salernitana dicit:

Gignit & humores melius vinum meliores.
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.
Vinum sit clarumque, vetus, subtile, maturum,
Ac bene lymphatum, saliens, moderamine sumptum.
 Dicit Galenus, vinum Palmeum, siue album, esse
 melioris saporis & odoris, quam cætera vina, Sur-
 rhentino idcirco medici nobilitatem dabant: certant
 Massica æque, ex monte Gaurano. Præponuntur Ca-
 lena, & quæ in vineis arbutisque nascuntur, Funda-
 na. Augustus probauit Mamertina, circa Messanam
 Siciliæ genita. Potulana ab authore dicta, etiam lau-
 dantur. Rhetica Falernis tantum posthabentur à Vir-
 gilio. Ethruriæ palmam Luna habet, Liguriæ, Genus.
 Inter Pyrenæum, Alpesque, Massilia Hispaniarum, Le-
 berthana copia nobilitantur: elegantia vero Tarraco-
 nensis, atque Lauronesia, & Balcatica, ex insulis Italię
 primis confectantur. In summa, (vt tandem concludit

Textor) gloria fuere Thasium, Chiúmque, ex Chio, quod Amisium vocant. Item Lesbium, quod sponte naturæ suæ mare sapit. Gratia est & Clazomenio.

Sunt & plura alia, de quibus Plin. in d. c. 7. recitatus in quibusdam per Textorem, qui non est contentus de veteribus, qui nihil scripserunt de excellentia, gloria, & nobilitate vinorum Galliæ, ne alienæ gentis gloria, suam ipsi deprimerent: existimabant enim (vt ait) fuliginem, & tenebras suis inductum iri, si de nostratibus verba facerent; Sciebant enim terram Gallicam, populi virtute omnium præstantissimam, vini quoque gloria non esse inferiorem, imo & feliciter multo. Propterea hoc, velut conuenientes, prætermiserunt, cum tamen sit in confesso, Beluensis, Aurelianus, Andegauensis, Parrhisinis, & plerisque aliis: meliora non reperiri, etiam si peregrina, & exotica omnia conferre libeat. Quis enim in toto orbe reperiri meliora vina Beluensis audaculè, aut temere forte asserere præsumeret? cum (vt clarum est) ad omnes partes mundi vehantur, propter eorum excellentiam, vt norunt etiam exteræ nationes, Angli, Flandrenses, & aliæ, pro eorum singularitate, & quorum bonitas omnes vinorum bonitates superat: sunt enim fortia, formosa, fragrantia, frasca, in odoribus fumantia, in sapore delectabilia, & suauia, in nitore limpidissima, in colore clarissima, & non spissa: & hæc sunt signa ad probationem vini. vnde Arnaldus de Villanova, in commento suo, super illis versibus: *Gigni & humores melius vinum meliores, &c.* ante allegatis, dicit, quod vinum Beluense sit electum in potu, & utilissimum senibus, cum exhilaret, & melancholias reprimat. Idem tamen Textor, nescia qua ratione notus, nisi ad blandimentum alterius, in dicitur suis *Et pithetis, in lura F. sub verbo fructibus.* nixus est laudare vina Viuarensia, iuxta Rhodanum, quæ dicit esse laudatissima; omniumque laudibus, nemine reclamante, longis interuallis anteferenda: sed parcat mihi, quoniam suæ assertioni non assentiam, cum sit plusquam notorium, & manifestissimum, notorietate facti permanentis, quod vina Beluensis excedant alia vina, bonitate, fortitudine, & formositate, & omni alia excellentia, & nobilitate, quæ vinis dari aut attribui potest. Et scias, Lector candide, quod nunquam excellentiam, laudis, gloriæ, & nobilitatis amiserunt, nisi interdum inter ignorantes bonitatem illorum, aut obliuiosos, ex contumacia illorum, sed si interfuerint, & adsint, & fiat altercatio cum cæteris, nunquam in omnibus de illis ad alia est dabilis comparatio, sicut nec de Christo ad Belial, & in hoc non est dubium. Et licet sint alia bona vina in patria Burgund. vt Cabilonense, Diuionense, & pleraque alia, in diuersis locis genita: super omnibus tamen vinum Beluense est extollendum: & de his sunt versus vulg.

*Vinum Beluense super omnia recense,
Arbosium repete, si vis dormire quiete.*

Propter eius dulcedinem, quum ibi crescant vina alba dulcissima, & optima: & sequitur:

De castro Caroli melius perquirere noli.

Et cum potio vini sit communis omnibus nationibus, & utilissima, ideo præfertur omnibus aliis, etiã Pyratio, quod ex pyris fit, vt in Normania, de quo meminit Textor in sua Officina, vbi scribit potiones diuersas, sub illo titulo, quæ sunt sequentes: Amystis, Oxyhalme, Oxyfaccaron, Promulsis, Pyratium, Bua, Zythum, Cælia, Cærea, Ceruisia, quæ fit in Flandria, Pylana, & Sabaia.

Sed quæres forsitan, quodnam sit excellentius, & conuenientius colono, & rustico, habere vites, pra-

tum, an serere grana? Columella in suo opere *agricolatorum*, laudat, & extollit, & pratium, & latonem vineatum, & seminationem, seu pratorum, & pascuorum possessionem. Et, vt etiam dicit, de arbusculo inter Authores non exigua pugna fuit. Pratum laudat Franc. Patritius de *instiuit. Reipub. lib. 7. cap. 5.* vbi ait: quod Cato multas de prato afferat laudes, quod nulla, vel minima admodum impensa indigeat, quod paruo labore seruetur, quod nullis tempestatibus obnoxium, quod singulis annis, & pabulo, & fœno fructu reddit, pratium cum exolefcit, seriusque herbam emittit, frumenti causa excolitur, vt dicit text. ab Vlp. Iureconsul. conditus in *l. pratium ff. de verb. & ver. signific.* Pratum ex eo dictum quod paratum sit ad fructum capiendum, scilicet (vt ibi dicit gl.) sine semine. Sed quicquid sit, idem Columella loco ante allegat. lib. 4. cap. 3. disputatione quam facit, an vineæ sint habendæ, & an patrem familias locupletent: sed, vt dicit, vberimus est reditus vinearum. & omittendo veterem illam felicitatem aruorum, de quibus, & anteam Marcus Cato, & mox Varro Terent. prodidit, Singula iugera vinearum sexcentas vinas vini præbuisse. Idem enim maxime asseruerat Varro in *1. lib. rerum Rusticarum.* Nec in vna regione prouenire solitum, verum & in Faentino agro, & in Gallico, qui nunc Piceno nomen tribuit, vbi est vrbis Sena, Vibinum, Ancona, & plures alia. His certe temporibus, & Nomentana regio (quæ non procul ab vrbe Roma distat) celeberrima fama est illustris, & præcipue quam possedit Seneca, vir excellentis ingenij, atque doctrinæ, cuius in prædiis, vinearum iugera singula, culcos octonos reddidisse plerumque compertum est. Nam (vt dicit) illa videntur prodigialiter in nostris Cereariis) hoc est, in Umbria, quæ nunc Ducatus Spoletinus dicitur) accidisse, vt aliqua vitis apud te excederet vuarum numerum duorum millium, vt apud eum, (vt ait) octingentæ stirpes insitæ intra biennium septenos culcos peræquarent, vt primæ vineæ centenas Amphoras iugeratim præberent, cum piata, & pascua, & syluæ centenos sextert os singula iugera efficiant, optime domino consulere videantur. Nam frumenta maiore quidem parte Italiæ, quando cum quarto responderint, vix meminisse possumus, & sic in hoc videtur Columella concludere pro vitibus: sed ibi per eum vide, quare hodie vilescant, & quod nullus, vel iniquissimus vinearum locus, non maiorem quæstum redderet, quam acceperit impensam. Et de laude agriculturæ satis scripsi in præcedenti parte, in 36. confid. Et post Columellam Leonardus Portius lib. 2. de ponderibus & mensuris, culturam vinearum quæstuosissimam demonstrat, secundum computationem per eum ibi factam, quam breuitatis causa omitto: & ibi concludit, culturam vinearum, ex vino, & plantis, non solû modici sænoris, sed cuiuscunque quæstuosissime mercaturæ reditus excedere, & honestissimo, & quietissimo fructu eam exercentes, ditescere. & dixi remissive in *commen. nostris super consues. Ducat. Burgund. in rubr. Des iustices. in gloss. & droicts. versic. addit. num. 59.*

Octuagesima quinta consideratio sit de excellentia aliquarum carniû ad alias. Nã Galen. 8. de sanitatis ratione, suillam carnem cæteris laudabiliorē facit. Sed & Princeps Auicēna 2. can. cap. de sanguine, humanam, suillumque sanguinē, in omnibus exactā habere similitudinē scribit. Quin eandē quoque carnis rationē tradit. Adeo vt impuratiorēs quidam (teste Cælio lib. *antiqu. lect. 13. cap. 5. post eundem*) pro suilla humanam distrahere sibi licentius permiserint: quod facinus diu perrexit impunitus, donec digiti hominis intermixti forte conspe-

conſpecti, ad ſupplicij dicitatem, etſi ſeram, Authores protraxere. Auerrois 5. *collat.* ex Auicennæ placitis porcinam carnem, cæteris præferendam omnibus ſtatuit, veluti hominibus natura cognatiorẽ. Commentator vero Regiminis Salernitani, ſcilicet Arnaldus de Villanõua, ſuper illis verſibus: *Perſica, Poma, Pyra, &c.* dicit, circa electionem carniũ animalium quadrupedum, controuerſam eſſe inter medicos: quidam enim dicunt, carnes porcinas eſſe meliores, & laudabiliores, vt Galenus, & quidam alij, vt dictum eſt. Alij vero dicunt, carnes hædinas eſſe meliores, ſicut Raliſ, Auicenna, Auerrois, licet Auerrois 5. *coll.* imponat Auicennæ, quod dixerit, carnes porcinas eſſe meliores: vt hic ante allegatum eſt, quod tamen (vt dicit idem commentator *vbi ſupra*) non dicit authoritate propria, ſed authoritate Chriſtiano-rum. Alij vero vitulinas laudant præ alijs carnibus. Et ſcribit, quod laus, electio, ſeu melioritas carniũ animalium quadrupedum, multifariam attendi poſſit. Primo ex parte maioris nutrimenti, & irrefolubilioris, & carnis humanis ſimilioris, & iſto modo caro porcina cæteris eſt melior, & laudabilior. Tum primo propter maximam ſimilitudinẽ cum carnibus humanis, Authore Galen. 3. *lumen.* vbi ait. Porcinæ autem carnis ſimilitudinẽ ad homines addiſcere, eſt ex eo, quod quidam comederunt humanas carnes vt porcina, nullam ſuſpicionẽ habentes, ſecundam guſtum iſtatum, & odorem. & Auicenn. 2. *cano.* *cap. de ſanguine, vire alleuato.* Tum ſecundo, quia caro porcina valde nutritiua eſt: nam dicit Galenus 3. *alimen.* Omnium eduliorum, caro porcorum maxime eſt nutritiua & eodem libr. porcorum carne nullam aham amplioris nutrimenti haberi, vnde in regimine Salernita. ſcribantur iſta:

*Nurit & impinguit triticum, lac, caſeus infans,
Teſticuti, porcina caro, &c.*

Tum tertio; quia generat alimentum ſtabile, forti-ter reſiſtens ſolutioni: & ita ſentire videtur Gal. 8. *de ingenio.* vbi ait. Cæteris carnibus porcina eſt laudabilior ſi porcus montana incoluerit; poſt porcum, hædus. Et ſimiliter, in *quinta therapeutica*, vbi dicit: *Quadrupedum caro lauabilior, eſt porcina in calore, & humiditate temperata, eiſque cibus plurimus, ſanguis ab ea generatus, omni melior eſt ſanguine.* Quod intellige, teſte eodem Arnaldo, de carne porcorum, non antiquorum, quia eorum caro indigeſtibilis eſt, nec minus iuuenum ſiue lactentium: quia caro eorum humidiffima; ſed ætate mediocriũ, puta vnius anni, vel duorum, etiam caſtratorum, tam domesticorum, quam ſilueſtrium. Opinatur tamen ipſe Arnaldus, quod porci ſilueſtres ſint domesticis meliores, quia carnes porcorum domesticorum ſunt plus debito viſcoſiores, & humidiores. Ideo ſi aliquantulum ſaliantur, antequam comedantur, contemperatur eorum viſcoſitas. Vnde dicitur in *diſto regimine Salernitano*, quod caro porcina ſine vino, minus ſana ſit quina: vt his verſibus depromitur.

*Eſt porcina caro ſine vino peior ouina,
Si tribus vinum, fuerit cibus ac medicina.*

Quod tamen innuit eſſe verum de carnibus porcellorum aſſatorum, quia carnes porcina, quibus ruſtici communiter vtuntur, quando videlicet ſunt falſæ, vel Sole, vel fumo exſiccata, quas, Baconem, vocant, nullo modo ſaniores ſunt carnibus ouinis, cæteris paribus. Et de caribus porci ſilueſtris, ſiue a-pri, dicit Auicenn. 2. *can. cap. de carne.* Chriſtiani vero dixerunt, & qui eos imitantur, quod melior caro porcorum ſit carne porci ſilueſtris, ſiue feri: nam

eſt leuior carnibus domesticæ porci, & fortis nutrimenti, & plurimi, & eſt velocis digeſtionis, & eſt melior in hyeme. Ex quo conſtat carnes porcinas multum laudabiles corporibus iuuenibus, lanis, foribus, laborantibus, non diſpoſitis ad opilationes, & his, qui impinguari quærant; quia talia corpora indigent maximo nutrimento, & diſſicillimẽ reſolubili: Ideo dicit Raliſ tertio *Almanſoris, capit. de virtute carniũ.* Caro groſſa, multum laborantibus conueniens eſt, ſubtilis vero his, qui prædictis ſunt contrarij, conuenit. Et idem vult Auicenna *tertia prima cap. de regimine eius quod comedunt*, dicens: *Exercitium præterea & multi laboris, magis ſunt tolerantes nutrimenti groſſi.* Quomodo tamen prohibitum fuerit filiis Iſrael, ne comederent carnem ſuillam, ſcribitur *Leuit. II.* vbi ponuntur animalia immunda ad eſum, tam quadrupedia, aues, piſces, quod noua lege non obſeruamus.

Alio & ſecundo modo conſideratur melioritas; laus, ſeu electio carniũ, ex parte temperatæ complexionis earum, facilis digeſtionis, & ſanguinis, ex ipſis generati, temperantia, vt illa caro dicatur melior & laudabilior, quæ temperatæ eſt complexionis, facilis digeſtionis, ſanguinem generans temperatum in caliditate & frigiditate, ſubtilitate & groſſitate. Et iſto modo caro hædina eſt melior & laudabilior cæteris, vt vult Raliſ, Auicenna, & Auerrois. Nam dicit Raliſ *tertio Almanſoris, capit. de animalibus ſilueſtrib. & domeſt.* Hædina caro eſt temperata, nullam in ſe habens malitiæ admixtionem, quæ licet temperatum generet ſanguinem, laborantibus, tamen non congruit, cui nulla alia caro præferenda eſt. Et licet virtus ex ea minuat, tamen eius nutrimentum non eſt groſſum, & malum, ſic, quod ex eo proueniat repletioſ & groſſus generetur ſanguis: nam ſanguis ex ea generatus inter ſubrilem & groſſum, ac inter calidum & frigidum exiſtit. Ideo iuuenibus temperatis, exercitio mediocri vtentibus, conuenit, quia iſta caro generat ſanguinem forti exercitio, aut labore facile reſolubilem. licet non mediocri exercitio. Et ſicut hoc reſpectu, caro hædina inter carnes domesticas, ita caro capreoli, inter carnes ſilueſtres, eſt melior & laudabilior. Et poſt iſtam carnem hædynam, plures medici, vt Raliſ & Auerr. ponunt carnem arietinam, ſaltem annalem, & dicit Auerrois 5. *coll. cap. de carne.* quod hæc ſit opinio maioris partis medicorum, præter Galenum, qui abominatur carnes arietum. Et videtur ei, quod caro vitulorum ſit melioris nutrimenti, quam arietum, ex eo forte, quod eſt plurimi nutrimenti, & nutrimentum dat magis irrefolubile, quod magis videtur conuenire carnibus vitulinis quam arietinis, cum arietinæ magis humidæ ſunt, vnde in *diſto regimine Salernitano* dicitur:

Sunt nutritiua multum carnes vitulina.

Tertio modo; attenditur laus, & melioritas carniũ, ex parte minoris viſcoſitatis, & melioris odoris earum: & ſic carnes vitulinae ſunt meliores cæteris caribus, quia, vt innuit Auerr. *quinta coll. cap. de carne.* dicens, quod tales carnes vitulinae ſint bonæ: quia non habent vllam viſcoſitatem, frigiditatem, & ſiccitatem, quam habent carnes bouinae veteres: & carnes eorum ſunt magis odoriferae alijs carnibus; & in hoc meliores & laudabiliores ſunt carnibus hædinis, quia in carnibus hædorum apparet quædam mu-cillago, id eſt, viſcoſitas, antequam coquantur. Etiam Galenus 3. *alimentoꝝ*, ſumme laudat carnes vitulinas, vbi vult, quod carnes vituli lactis, ſex

hebdomadarum, vel octo, assatæ, saniores sunt mutonis: facilis enim digestio, & multum nutritiua sunt, vt dictum est. Carnes tamen hœdinæ, meliores sunt vitulinis: quia meliores generant humores, vt prædictum est.

De laude vero carniū volatiliū, tactum est hic ante, in 80. *confid.* & de piscibus, qui & carnes dicuntur, iuxta Apostolum, dicentem: alia est caro hominum, alia pecorum, alia volucrum, alia piscium, vt scribit Archid. in *cap. denique dist. 4.*

Octuagesimasexta consideratio de excellentia caseorum erit. Plinius libro 11. *cap. 4.* laudat caseos ex lacte animalium, binas mammas habentium ultra alios. Et ibi *cap. 42.* laudat caseos Nemaufenses, in lingua Occitana, *Nymes*, in vulgari, vbi dicit, quod Roma, vbi omnium gentium bona iudicantur, ultra alios caseos eos commendat, & apud Vestinos Italix populos, apud quos laudatissimi fiebant casei, & vt ait Text. in suo *Coronopia lib. in verb. caseis*, tanto quidem pretio, vt carniū loco haberi possent. Vnde de his Martialis.

*Si sine fruge volēs sentacula sumere frugi,
Hic tibi Vestino de græge massa venit.*

Lunæ vrbis Hetrurix caseos commendat Martialis Apophoretis, dicens:

*Caseus Hetruscæ signatus imagine Lunæ,
Præstat pueris prædæ mille cuius.*

Lunensem caseum dicit Plinius magnitudine conspicuum, quippe, & ad singula millia pondo premitur. In Trebula agri Reatini oppido casei itidem fiebant optimi. vnde Martialis:

*Trebula nos genuit, commendat gratia duplex,
Sive leuis flamma sive dominantur aqua.*

Pantaleon de Confluentia, Doctor in medicina, fecit tractatum, de summa lacticiniorum, siue de laude caseorum, & in *tract. 2. eiusdem*, laudat plures caseos. Primo Florentinos, sic dictos, quia in territoriis Florentinorum componuntur, & sunt delicati, & portantur ad partes bene remotas, fiunt ex eis dona, tanquam de rebus satis preciosis, & sunt grossi, in quantitate notabili, & sunt valde mundi, translucetes in colore ceræ citrinæ, cum sunt in ætate perfecta, scilicet vnus anni, vel circa, & conseruant eos in oleo bono oliuarum, & aliqui in pinguedine porci. In 2. *cap.* dicit, caseos Placentinos esse famosos, præcedere in bonitate Parmenses, Mediolanenses, Papienses, Nouarienses, Vercellenses, & Pedemontanos, licet consimiles fiant: quia iuxta Placentiam omnium pecorum pascua bona abundant, & sunt grossi, & lati, pondere aliquando centum librarum & plus, communiter tamen 55. librarum, vel circa, & sunt sapidi & boni, maxime qui fiunt tempore vetis & mediocriter antiquati, puta trium, vel quatuor annorum, & hoc secundum ipsorum magnitudinem, & sunt mirabilis pulchritudinis, in qua fere omnes caseos excedunt. Nam eos ita mundos conseruant: vt in ipsorum cortice nulla prorsus immundities videatur: visitant enim eos per sæpe, mundando corticem, & manibus tractando, ac fricando, vt ab omni immunditie spoliarentur. In 3. *cap.* scribit de caseis, qui fiunt in Marchionatu Montisferrati, & dicuntur Robiolæ, & sunt parui, vnus libræ, vel circa, rotundi, & sunt satis preciosi, & meliores, sunt in cortice mundi, & translucetes. Et in 4. *cap.* vsque ad *cap. 8.* tractat de multis caseis plurium vallium, in Sabaudia sitarum, & tam citra montes, quam ultra montes, qui cum non sint famosi apud nos, de his ad eum vos remitto. In 9. *capit.* laudantur casei Brisix, quæ est pars Allobro-

gum, & Burgundiæ, & isti sunt casei, qui etiam à nonnullis vocantur, capita mortuorum, seu monachorum, & sunt delicatissimi, & gustui suaves. Exponuntur enim igni, cum quodam instrumento ferreo, ipsos continente, & cum liquefunt, superponunt crustis panis aliquantulum assati, & vere est cibus placidus appetitiuus, & vehantur ad partes longe distantes, imo vsque ad Romam, & inter caseos habentur preciosi. Adde, quod prope Dinionem, in pago, vulgo dicto, *Euigny*, fiunt per annum casei laudabiles, & optimi, qui recenter solent comedi, cum sint suaves & pingues, licet sint parui. Item in *capit. 10.* laudantur casei Craponæ in Auernia, habent convenientiam cum caseis Brisix, tam in sapore, quam in forma, nam sunt rotundi, & oblongi, parui in pondere, duarum aut trium librarum, & sunt valde boni saporis, & funduntur ad ignem. Et in *capit. 11.* inter cæteros caseos Gallicos, licet in multis partibus fiant casei boni, maxime tamen in Torena, in loco de *Breamon*, vbi optimi & excellentes inter alios caseos illius patriæ componuntur: in tota tamen Gallia casei de Bria excellenti. habentur, quæ regio non multum distat à ciuitate Parisiensi, nam boni sunt, non valde duræ digestionis, cum satis sint aerij, quod ex facilitate liquefactionis ad ignem ostenditur. Nec etiam in his est magna viscositas, quia non filant, sed funduntur ferè sicut butyrum, & cum non sunt multum noui, habent colorem ceræ citrinæ, & tunc dicuntur perfecti, & meliores existunt. Ibi etiam laudantur casei facti in patria Bituricensi, cum sint boni, licet parui, non spissi, & mirabiliter pingues. Tum denique in *cap. 12.* celebrantur casei Anglici, qui tam in pulchritudine, quam bonitate sunt commendabiles. Nam habent corticem mundum, & boni sunt diaphani, siue translucetes: & in ipsis fiunt impressiones literarum, animalium, florum, & huiusmodi. Non sunt spissi, & minus in medio quam in circumferentia, & satis assimilantur Placentinis, & in colore & in sapore, sed non sunt ita magni, nec spissi, nec sunt multum viscosi, portantur ad partes longinquas in magna copia.

Sed an caseus recens aut vetus magis sit laudabilior, & eligibilior, vide in *Regimine Salernitano*, & ibi per Arnaldum de Villanoua, super illis versibus:

*Parsca, poma, pyra, & lac, caseus, & caro salsa, &c.
Et super illis:*

Nutrit & impinguat triticum, lac, caseus infans, &c.

Et per eundem Pantaleonem in *d. tract. 3.* vbi scribit ample, quibus complexionibus conueniant casei, & quibus disconueniant, vbi concludunt, insequendo commune dictum:

Caseus ille bonus, quem dat auarata manus.

Et in regimine Salernitano dicitur:

Caseus, anguilla, nimis obsunt, si comedantur.

Ni tu sæpe bibas, & rebibendo bibis.

Lucas de Penna in *1. libemus. C. de reg. milit. annona. lib. 12.* scribit multiplices casei vtilitates, adducens versus, quos not. Arch. in *c. denique dist. 4.* quibus caseus seipsum commendat, & dicit quas conferat vtilitates: & sunt sequentes, quorum quatuor scribuntur in *Regimine Salernitano*:

Ignari medici me dicunt esse nocium,

Sed tamen ignorant, cur nocuēta feram.

Expertus reor esse ratum, quia commoditate

Languenti stomacho caseus addit opem.

Caseus ante cibum confert, si defluat aluus,

Si constipetur, terminat ille dapes.

*Ad fundum stomachi dum sumpta cibaria tradit,
Vni digestam non minus ille iuuat.
Si stomachus languet, vel si minus appetit ille,
Fit grati stomacho, conuulsisque cibum.*

O Ctuagesimaseptima consideratio sit de oleis, & excellentia aliquorū. Nam reperit portetosa hominā luxuries in oleo voluptatem, quo pleriq; ad nitore cutis, alij ad consummādas corporis vires se peruererūt. Etia multa olea factitia adiueta sunt, ad medicamenta vtilia, vt de eis meminit Plin. *l. natur. hist. 15. c. 7* & memorat etia Ioan. Mesue *in rat. de oleis*, & Arnaldus de Villanoua *in suo Antidotario, in c. de oleis*. vbi 21. species oleorū, & eorū virtutes scribit, sed illa sunt olea reposita. Sed tria sunt alia olea, quę sunt spiritualia. Primū dicitur sanctū Christina, & istud est principale, quod sit ex oleo, & balsamo, & cū isto benedicuntur omnes fontes Baptifinales, & calix, & patina, & cōsecratur ecclesia, & Altare, & puer baptizatus cōsecratur in fronte. Alias confirmatur, & inunguntur Episcopi in capite, & naribus, quando eniq; cōsecratur, & omnes fideles, quādo recipiūt sacramētū cōfirmationis. Secundū dicitur Catechumenorū, siue oleū sanctū benedicunt: & de isto vngitur puer, dū baptizatur, in pectore, & inter scapulas, & inunguntur manus eius, qui ordinatur sacerdos, & inunguntur tam ecclesia, quam Altare ante cōsecrationē, & Reges, & Principes, in sinu, & humero. Tertiū est oleum infirmorū, quo inunguntur, existētes in mortis articulo, de quibus habetur per canonistas *in c. vnico. de sacra v. Etione, Extra. cap. generaliter. circa fin. 16. quist. 1. & cap. si baptizata. de consecra. dist. 4.* De isto oleo infirmorū habetur *Iac. 5.* Si quis infirmatur ē vobis, inducat presbyteros ecclesię, & orent super eum, vigentes cum in nomine Domini, vt habetur *in ca. si quis. 3. quist. 1.* per Ioannē de Turre. Et cū hęc tria olea fiat ex oleo oliuę, & fieri debeant, cum sit proprie oleum, quod ex oliuā, seu olea fit, vt dicit Ioan. de Turrecre. *in c. Presbyteros. §. oleo. dist. 95.* & omnia alia fiat ad similitudinem illius: ideo in naturalibus oleis excellentius dicitur esse oleum oliuę: cum sit Analogū, quod per se positū, est generalius, & stat in suo familiariori significato. Et, vt refert Caelius *l. antiq. test. 2. c. 20.* Naturę prouidentia liquores duos humanis corporibus gratissimos cōtribuit, intus vini, foris olei, sed vetustas tædium oleo affert, non itē, vt vino, teste Plinio *l. 15. c. 2.* Cuius natura, seu potestas est, corpus tepescere, ac cōtra algores munire, & feruores capitis refrigerare, teste eodem Plinio, *ibi, c. 4.* & memorabile est, vt ait Caelius *loc. ante citato*, quod scribit Plin. *l. 12. c. 1.* Alpibus coercitas, & tū inexuperabili munimento, Gallias, hęc primū habuisse causam superfundēdi sese Italię, quod Helico, ex Heluētis, ciuis earū, fabrilem ob artem Romę cōnoratus, sicum sicca, & vuam, oleiq; ac vini promissa, remeans secū tulisset. Oleum itē ex oliuis maturis sumptū, si sit recēs, calefacit calefactione tēperata, & humectat. Omnes tamen olei species sunt leniētis corpus, & prohibent aduentū frigoris à corpore, & faciunt ipsum habitē ad motū, molliūt vētrē, & debilitant virtutē medicinarū vulnerarium. Et datur in potu cōtra medicinas mortiferas, vt euomatur cum eis, & qui remollire ferrum cupiunt, oleo tingunt, atque obdurescere, in aquam mergunt.

Textor *in sua officina. in verbo, oleo, & oliuis*, refert plura loca oleis abundantia, & nobilitate: sed Venetrū, Campanię oppidū, præcipuā olei laudē meruit, vnde Plin. *l. 15. c. 1.* inquit, & vulgo principatū in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maxime agro Venetico, eiusq; parte, quę Licinianū fundit oleum, vnde & Licinię gloria præcipua oliuę. Vnguenta hęc pal-

mam dedere accōmodato ipsis odore, dedit ei palatū, delicatiore sentētia. Et Columella *l. 6.* Oleū optimum Liciniā: dat plurimum Sargia: & inter cibos electiles & delicatos annumeratur oleū Venetranum. Sed mirandū est, cur antiqui, qui de laudibus plurium rerū in diuersis locis nascentiū scripserūt, sub silentio habuerint ea singularia & excellētia, quę in Gallia crescunt, vt est oleum oliuarum patrię Prouincię, & Narbonensis, quod est multum excellens, & quo fere tota Gallia vitatur, & alimentatur, quod (vt opinor) & bonitate & dulcedine omnia alia olea mundi excellit: sed Itali glorię nostratium semper inuidi, sua extollendo, nostra obnubilare & conculcare putant, vt hic ante, *considerati. n. de laude vinorum*, scriptum est.

O Ctuagesimoctaua cōsideratio: Licet aliqui fructus sint excellentes & laudabiles, cū sint plures & diuersi. In qualibet tamē specie aliqui sunt alijs excellentiores. Plin. *l. natur. h. §. 15.* varia fructū genera recēset, & ibi ait *c. 15.* quod cerasorum octo sint genera, & inter omnes fructus, seu poma, primitus colono annuā gratiam referat & maturescant: principatū duracimis assignat, quę Capania Plumiana appellat, sicut apud Parisios Corbelianis, & apud nos Heduos. Colchianis principatus tribuitur: & vt Serapio, ex autoritate Galeni, ait, sunt ex eis dulcia, pontica, & acetosa: dulcia descendunt cito à stomacho, & iuuamentum quod inferunt ei, est modicū: pōtica vero faciūt cōtrariū: acetosa autē desiccant plusquā pontica, & cū hoc est in eis res incidens, & conferunt stomacho phlegmatico pleno superfluitatibus. Et infra dixit autoritate Dioscoridis: quādo cerasa administrātur humida, molliūt ventrē, & sicca retinent Et Rasis *in li. 24. cōtinentis. c. 67.* Galeni autoritate sic scripsit: Fructus huius habēs in se dulcedinē, de stomacho descēdit de leui, & cōfert ei modice, tamen stipticus ē conuerso facit, & acidus cōfert stomacho phlegmatico, pleno superfluitatibus, quia acidus desiccet magis, quā ponticus, & cū hoc habet in se partē incisiuā. Et licet, secūdū aliquos, sint frigida & humida in primo gradu, tamē videtur, quod plus sint humida, ex eo, quod valde cito putrescant: propterea eligi debent ex eis illa, quę duriora sunt & solidiora: quoniam talia non ita de facili putrescunt, sicut ea, quę tenera, vt manifestum est etiam in exterioribus, & magis gratia medicinę manducantur ante cibum, quam gratia nutrimenti, vt refert Antonius Gazius *in sua florida corona, c. de cerasis, quod est 189.* In laudem tamen cerasorum, & de commodis prouenientibus ex vlu eorum, scribuntur versus sequentes in regimine Salernitano:

*Si cerasum comedis, vbi co. fert grandis dona,
Expurgat stomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior tota corpore sanguis inest.*

Et ibi Arnald. de Villanoua, dicens, Omnia dulcia & parua cerasa non esse sana, & de facili corruptibilia, ac in corporibus producentia vermes: grossa vero rubea, & mollis carnis, debent comedi recentia in principio mensę, quia habent vim absteriuam monachi, atque appetitum incitandi: grossa vero nigra satis dure carnis, debent comedi in fine mensę, quia tunc claudunt orificium stomachi, & digestio melior ac velocior fit. Plinius vero *d. li. 15. c. 18.* de ficis genera vigintinouem recenset, quarum, vt vult Auicenna *in 2. canon. c. 208.* melior est alba, quia leuior, deinde rubea, siue citrina, & postea nigra: & quę vehementer matura est, melior est, & proxima ad hoc, vt nō noceat. Et subdit, quod ficus nutritibilior sit reliquis fructibus, & licet nutrimentū ficus nō existat in robore nutrimenti carnis, & granorū: est tamen vehementioris roboris, quam nutrimentū omnium fructuum, & sanguis ab ea generatus

laudabilior est omnium fructuum sanguine, æstiuorū, velocisq; digestionis, & descēsus à stomacho: & Isaac plurimum eas commendauit, cum posuit ipsas in primo loco bonitatis, dicens in vniuersalibus diætiis, *ca. 11.* Vnæ sunt ficibus secundæ, & præcipue si bene maturæ sint: & in particularibus, ficus cæteris fructibus laudabilior est, ac nutritibilior. Galenus vero super omnes ficus extollit. Scripsit enim de eis *in 5. regim. sanitatis, circa finem.* Ficus maturæ ante omnes alias fruges sunt eligendæ, & in hyeme caricæ. Humidæ vero, & recentes ficus magis, & velocius nutriunt, quam siccæ: verum siccæ sunt minus inflativæ, & magis stomacho cōuenientes, quam humidæ: & de siccis dicit Auicē. *in 2. cano. c. 280.* Sicca quidem ficus in suis operationibus est laudabilis: verūtamen sanguis ex ea generatus, non est bonus: quia facit pediculos, sed si sit cum nucē comestæ, tunc eius chymus, id est humor, sit bonus, & post nucem cum amygdala, & leuior omnib. est alba, & est calida in primo, & in fine ipsius est subtilis. Et postea subdit, quod administratio siccæ, cum ieiunium adest, est mirabilis iuamēti in aperiendo vias cibi, & proprie cum nutrice & amygdala. Et conueniunt utræq; ficus in hoc, quod in ipsi est remotio asperitatis gutturis, & mundificatio, & lenitio pectoris, pulmonis, & cannæ eius, & apertio opilationum eparris, renum, & splenis. Ficus tamen (vt ante dixi) corpus humanum mirum in modum nutriunt & impingunt: vnde *in Regimine sanitatis Salern.* dicitur:

*Nutrit & impinguat triticum, lac, &c.
& ficus matura, vnæque recentes.*

Plurima ficus nascitur in Thessalia, & Macedonia.

Et Horat. *in Epodo* ait, Fortunatas insulas abundare ficibus, scribens: *Suamque pulsa ficus ornata arborem.*

In Gallia vero apud Massilienses crescunt optimæ ficus albæ & parvæ boni odoris.

Prunorum vero duo sunt modi, album scilicet, & nigrū, teste Plin. *li. 15. c. 13.* vbi vndecim genera describuntur, dicēs: Sunt & nigra, & laudatiora cerina, atq; purpurea, nec non ab externa gente Armeniaca, quæ sola odore cōmendantur. Et Auicē. *in 2. cano. c. 548.* sic de eis scripsit: Illa, quæ habent colorē palæ, sunt fortiora nigris, & citrina fortiora rubeis, & alba sunt magis grana, & parvæ solutionis, & Armena sunt meliora omnibus, & vehemētius soluetia. Inter alia tamen Damascena, à Damasco, Syriæ vrbe, cognominata, quæ optimis abundat prunis: vnde Colum. *li. 11.* Armenijsq; & cereolis, prunjsq; Damasci. Et hodie fere per vniuersum orbē maxime per Galliam & Italiam meliora pruna, quæ nascuntur, vocātur adhuc Damascena, retento nomine à loco, vbi primo inuenta fuere, & sunt communiter illa, quæ, cum aperiuntur, in totū dimittunt nucleum à carne. Nigra vero, quæ perfecte maturata & dulcia sunt, minus sunt frigida, stomachum humectant, molliunt ventrem, & choleram rubeam eijciunt: vnde *in Regimine sanitatis Salernit.* scribitur:

Frigida sunt, laxant, multum profunt tibi pruna.

Et laxant ventrem proprie, cum recentia sunt, vt dicit Galenus *in 7.* Et ante cibum sumi debent, sed post pruna innox prandere nō oportet: & hoc est commune omnium quæcunq; laxant ventrem, secundum Galenum *in 2. alimentorum. c. 29.* & Mesue *in 25. continentis. c. 1.* dicit: *Si fuerit phlegmaticus, post comestionem prunorū debes bibere de vino vetusto: Sicca vero sunt minoris virtutis, quia ex eis exsiccatis, accidunt vilitates, sicut ex ficibus, & operationem habent multum bonam, sed magis confortant, & melius nutrimentum dant corpori.*

Meminit & Plin. *d. li. 15. c. 15.* de multis pyris, vbi ait, Crustumina pyra cunctis esse gratissima, dicta Crustumino oppido iuxta Veios, quæ ex parte rubentia putantur. Vnde Virgil. *libr. 2. Georgic.*

Crustumijs, Syrijsque pyris, grauibisque volemis.

Proxima ijs Falerna, à potu; quoniam tanta vi succi abundant: lætæ hæc vocantur in his, quæ alijs colore nigro donant Syriæ. Reliquorum nomina aliter in alijs atq; alijs locis appellantur, vt apud nos Hedua sunt pyra toti Galliæ gratissima, quæ ita vulgato nomine, sine relatiua, vocantur: & sunt similia in patria Turonensi, quæ communi verbo, apud eos, boni Christiani vocantur, quæ quidem à dictis nominibus laudanda sunt, & cum sint excellentia in nominibus, magis in bonitate sunt excellentiora pyris cuiusvis generis, & apud nos in paucis locis crescunt, præterquam in pago Heduenf. vbi est magna abundantia, & inseruntur arbores istius fructus in locis satis vmbrosis & fabulosis, non multum pingui terra.

Abundant & pyris Calabri, quæ consueverunt hospitibus apponere.

Horatius.

Non quo more pyris vestæ Calaber iubet hospes.

Hinc adagium:

Calabri hospitibus xenia.

Etiam Normanni: quoniam maior pars potus apud eos ex pyris fit, quod pyratum dicitur, & eo fere omnes vtuntur, prout & nos vino vtimur. Pyra non sunt eiusdem naturæ: quia quædam frigida, quædam æqualis sunt complexionis, & temperatæ sunt complexionis dulcia, cum minus cæteris sint frigida, ideo calefaciunt & augent digestionem, valentq; his, qui frigidi & sicci sunt stomacho, secundum Dioscoridem. Et ait Arnal. de Villanoua, *in suo commentio super illo: Persica, poma, pyra, &c. in Regi. sanit. Salern. descriptio,* quod inter cæteros fructus multum impingunt: ideo porci plus ex pyris, quam alijs fructibus impinguntur. Sed, quia ventositatem generant, & sic inducunt colicam à proprietate, vt ait Auicē. *2. cano. c. de eis.* ideo vsus habet, vt pyra & alij fructus ventositatem generantes, cum ventositatem expellentibus comedi debeant, vel ipsis comestis, vinum vetus odoriferum superbibere debemus: vnde & de hoc *in d. Regim. sanitatis Salern.* dicitur:

Adde pyro potum, nux est medicina veneno,

Fere pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virum:

Si pyra sunt virum, si maledicta pyrus.

Si coquas, antidotum pyra sunt, sed cruda venenum.

Cruda grauant stomachum, releuant, sed cocta grauatū.

Post pyra da potum, post potum vade cacatum.

Ideo meliora, & via cibi cōuenientia sunt pyra odorifera, & magis de dulcedine participantia, & decocta, quam cruda maxime cum fœniculo, aniso, & saccharo.

Licet pomum generale nomen sit omnium fructuū, siue molliū siue durorū, qui ex arborib. esui apti proueniūt, tamē vulgo pro certa specie fructus accipitur, qui magis sunt in vsu, quā pyra, propter eorum abundantiam, & diuersitatē. Et inter alia pomum dulce, vt vult Haliabas *in 5. Theorica.* Et Auicē. *in 5. coll.* est temperaturæ humiditatis, & confortat cerebrū odorādo, propter suā aromaticitatem. Grossa & dulcia sunt aquosa, & sunt decliuora ad caliditatē, quā alia, quāuis magis dominās in eis sit frigus: & dicit Auicē. *2. cano. c. 574.* Poma eligibilia esse, quæ magis tēperata sūt, vt sunt Alcemia, prout ipse exemplificat, confortant proprie cor odorifera, & dulcia, & acetosa, & si sit illic angustia ex caliditate, sunt magni iuamenti, & confortāt debilitatē stomachi. Isaac *in particularib. diætiis.* dulciū pomorum substantia, natura, & cōplexio aquosa est, ac temperata, caloris aliquid obtinet, ideo parū refrigerat, & stomachum confortat ex igne parum. & Galenus *2. de aliment. c. quæcunq; bene maturata, eruantur ad hyemem & ad ver, & post ipsum proficiuntissima sunt dulcissima:* itaq; supra dictis pro cibis vti possumus, sed non in multa quātitate, & ipsa potius coacta, quā cruda comedemus: quia, vt dicit Haliabas *in li. de subtilitatis*

satiua diata pomorum & pyrorū: minus nocēt, quæ cō-
cōta, & corū, quæ cruda comedūtur, illa, quæ ad repōsi-
tionem sunt idonea, minus sunt mala ceteris, vt refert
Ant. Gazius *in sua florida corona. ca. 207.* Quæ sint loca
pomis abūdantia scribit Text. *in sua officina*, in verbo,
ponis, sed quicquid sentiant scribentes, nō est patria
in tota Europa, quæ magis abūdet pomis & pyris, quā
Normānia, & illa sunt laudatissima, sicut poma Phea-
cū, & Phaliscorum, & pyra Amerina. Poma vero, quæ
pro bonitate celebrātur in Gallia, sunt vulgo dicta *cap-
pendu & blondereau.* Et de supra dictis, sufficiat, cū sint
fruct^o magis in vsu apud nos, & quib. cōmuniter viu-
tur, de aliis me remittēdo ad eos, qui de eis scripserūt.

Octagesimanona consideratio sit, de excellentia
sylvarum & arborum. Plures syluas excellentes
scribit Text. *in sua officina in cap. sylua.* Et inter alia, vt
ait, Hercinia sylua est Germaniæ, cuius quondam la-
titudō habuit iter nouē dierum. Et eam dicit esse Pl.
li. 15. nar. hist. c. 3. in Septentrionali plaga, roborū vasti-
tate intacta, in qua colles occurfantium inter se radi-
cum repercussu atrollantur. Item Arduena sylua Gal-
liæ, incipiens à Rheno per fines Treuetorum, Ebu-
ronū, & Menapiorū 10. millibus passuū longitudine per
mediā Belgicā in occasu tēdit. Itē Liu. *li. 9.* ab vrb. con-
dita, de Cimīnia Hetrurīæ sylua, sic scribit: *Sylua erat
Cimīna magis, tum inuisa atque horrenda, quam nuper
fuerit Germanica salsus, nulli ad eam diem, ne mercatorū
quidem adita, eam intrare haud fere quisquā audebat.*
Itē Poetarum carminibus laudatissima sylvarum est,
Dodona Chaoniæ, cū propter vsum glandis ibi reper-
tum, tum ob simulachrum Iouis Dodonei, & colum-
bas, quæ quercubus insidentes, reddebant oracula.

De arboribus vero Plin. *li. 16. c. 40.* scribit laudes ar-
borū in magnitudine, & *li. 17. c. 1.* Arborū pretia mira-
bilia, & *li. 12. c. 1.* de arborū honore. Et creādarū arbo-
rū naturaliter tria sunt genera. Aut enim sua spē na-
scūtur, aut ex seminibus fortuito iacētibus surgūt, aut
ex radicibus pullulant. Nā cætera vsus inuenit, fauētē
natura. Text. vero *in sua officina. in c. arbores diuersa*,
scribit nomina & laudes 84. arborū, & ea, in quibus
laudari possunt, vbi primo abietem dicit esse arborum
pulcherrimā & rectissimā, *Æsculum glādiferā, Amyg-
dalum fructiferam*, quæ prima omnium arborum flo-
ret mense Ianuario. Acetē arborem esse amplissimam,
& operum elegantia & subtilitate nobilem, vnde mē-
sæ acetnē laudabiles fiunt, & de ea mensa Martialis:

Non sum crispa quidem, nec sylua filia Mauræ:

Sed norunt lautas & mea ligna dapes.

Et aceris radix contusa, iecinoris dolorib. vtilissime
imponitur. Balsamum vero arbusculā aromaticā, cuius
succus omnib^o odoribus antefertur, & ad multa reme-
dia vtilis. Buxū tonfilē, & semper virentē, ex ea fiunt
tibiæ multæ foratiles, laudatissimi pestines, & vnguē-
tariæ pyxides, & cariē non sentit, nec verustatē. Betulā
arborē eximij cādoris, ex qua sūt optimi circuli vasis
vinariis idonei. Cinnamonū arbusculā etiā aromati-
cā odore præstantē, cuius succus valde vtilis est. Citrum
arborē esse peculiare Mauritanīæ, quæ Romanis olim
gratissima fuit, & maxime expetita ad mensarū & le-
ctorū vsū. Cedrus (vt ait) arbor est procera, cuius li-
gnū est iucundi odoris, & tincis imperiū & infestū,
propterea opus dignū cedro dicimus, quod laudabile
est, & ab iniuria blattarum & tinearū maxime conser-
uandū, vel quod eius oleum illitum res omnes conser-
uet à tideis & caric. Cornus habet ramos rigidos &
duros, propterea vsus eius bellicis hastis & iaculis cō-
uenit. Corylus arbor nota delicatos ferens fructus, &
secundis mēsis expetitos. Costus aromatica est, cuius
radix fragrat odore præstantissimo. Myrrha arbusculā

aromatica, quæ producit Arabia, guttis eiusdē nomini^s
spōte stillantibus. Eius virtus est, vt corpora vindice^t
a putredine. Fraxinus arbor procera est & teres, Achil-
lis hasta multū nobilitata, cuius materies ad multa est
vtilis, obediētissima est quocūque in opere, faciendis
hastis melior corylo, cornū leuior, sorbo lentior. Oui.
lib. 10. Meta. Es coryli fr. giles, & fraxinus vtilis hastis.

Tanta est vis, vt nec matutinas, nec occidentes vmb-
ras, serpens arboris eius attingat, adeo, vt ipsam pro-
cul fugiat. Si ea fronde gyro claudatur ignis, & serpens,
in ignē potius fugiet, quā in fraxinum. Floret fraxinus
prius, quā prodierint serpentes, nec ante cōditas folia
dimittit. Et quoniā vicus altior & superior huius no-
stræ ciuitatis Hedueſis ab ea arbore, vicus fraxini de-
nominatur, in quo domus mea sita est, & conueniēter
fraxinus seri debuisset ad expellēda venena. loco tamē
illius cōstruere feci ante domū vnū pileare lapideum
altitudinis 12. pedū, & supra illud est posita illa repre-
sentatio Domini nostri Iesu Christi, in modum, quo
fuit per Pilatū Iudæis presentatus, cū diceret, Ecce ho-
mo, cuius imago est altitudinis 7. pedum, sedens super
faxum, & est coopertū mirabili & singulari coopertu-
ra ferrea, & regulis plūbeis, & supra cooperturam ele-
uatur crux lapidea, & ab vtraque parte imagines inte-
meratae Virginis, & Ioan. Euang. dictumque pileare ex
sex angulis cōstructum est, opere & artificio excellēti
& magnifico, aliisq; quatuor imaginibus in circuitū
adornatur, scil. Sanctorū Bartholomæi (cuius nomen
porto) Quintini, qui est patronus seu numen tutelare
parochiæ nostræ; & etiā domus mea & locus, vbi loca-
tur dictum pileare, sunt de dict. parochia Petronillæ,
cuius nomen portat vxor mea, & Barbaræ, propter
meam deuotionem siagulare: totū opus tam ex pi-
leari, coopertura, & cruce superposita, completū, est
altitudinis 33. pedum. Et à fronte summitatis pilearis
scribitur: *Regnan. Leone Papa X. Francisco Francorum
Rege I. Iacob. Hurault Hedueſ. Episcopo, inno Domini
1518. Barthol. de Chasseneuz. I. V. D. aduocatus regius
seu fiscalis in Balliuatibus Hedueſi & Moniscinei hoc
opus fieri fecit.* Et hæc interserui, vt cognoscatur, quod
loco fraxini, ad expellendū serpentem illum (qui ma-
trē nostrā Eua decepit) ne nos decipiat, & veneficia
diaboli, leonis rugientis, circumeuntis, & quærentis
quem deuoret, à vico nostro, & sit à rota nostra ciui-
tate, cum sit in superiori & altiori parte, per visionem
huius imaginis expellatur, & ne sub vmbra illius
marutina occidentalive, serpens hostis humanæ natu-
ræ, & venenosus se subumbret, sed procul fugiat, iux-
ta naturam & vim fraxini, de qua Plin. *lib. 15. cap. 13.*

Fagus vero arbor est glandifera & glans fagina, om-
nium dulcissima est, vt qua obsessi homines duraue-
rint in oppido Chio, & muribus, & gliribus, & turdis
gratissima est. Fertilitas eius alternat, & omnium fere
arborū. Huius arboris cortex in magno vsu est agre-
stium: ligni honos præcipuus fuit in vasis. Manius Cu-
rius (teste Plin. *lib. 16. c. 38.*) iurauit, se ex præda nihil
attigisse, præter guttum faginum, hoc est, poculi ge-
nus, quo sacrificaret. Virgil. *pocula ponam*

Fagnu, calatum diuini opus Alchimodontis.

Et, teste eodem Plin. *li. 10. c. 6.* glans fagea snem hi-
larem facit, carnem coctibilem ac leuem, & vtilem
stomacho. Laurus inter arbores sola non percutitur
fulmine, vt ait Plin. *li. 15. c. vli.* Tyberius princeps, tonā-
te cælo, ea se coronabat contra fulminum metus.
Credita est aduersus venena remedium habere. Dica-
batur olim proprie triumphis. Ouid. *lib. 2. Eleg.*

Ite triumphales circum mea tempora laurs.

Perpetuo viret, & præferenda est myrto, & olēe, pa-
cificera est. Nam portata inter armatos hostes erat in-

dicium pacis & quietis: Statius *lib. 12.*

Pacifera lauro crinem vittisque decorus.

Romanis præcipue lætitiæ victoriarumque nuncia. Lauci folio annuum fastidium purgant palumbes, gracule, merulae, & perdices. Morus arborum vltima floret, exacto iam frigore, vnde prudentissima dicitur à Poetis: Politianus *in rus.*

*Mox ubi iam sapiens cepit frondescere morus,
Ante quidem sapiens, nunc ambiciosa, nec vllum
Quæ pariat pomum: sed serica pensa ministrat.*

Fructibus eius est luccus in carne vinosus, tricolor, cæcidus primo, mox rubeus, maturus, niger. Tardissime senescit, fructibus minime laborans, vt ait Plin. *li. 15. c. 24. & li. 16. c. 28. & li. 18. c. 16.* ait: Cum germinare videris morum, iniuriam postea frigoris timere nolito. Lentiscus arbor trifera, idest, ter producens fructus, mastichen resinam sudat instar gummi: & de Lenticis citat Plin. *lib. 18. cap. 25.* verba hæc Ciceronis:

*Iam vero semper viridis, semperque grauatæ,
Lentiscus, triplici folia est grandescere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.*

Eius ligno fiunt dentifricia & dentiscalpia. Martialis.

*Lentiscus melius, sed si tibi frondea cuspis
De fuerit, dentes penna leuare potes.*

Lenticum mædere proverbio dicebatur, qui nimio condendi corporis studio superflæbat. Nam dæcium cura olim, vt delicatis, probro dabatur. Latix mirabilis est naturæ, incorrupta eius vis humori contumax teste Plin. *li. 15. c. 10.* Ipsa, non ardet nec carbonem facit, nec alio modo, vt ignis consumitur, quam lapides. Nescit cariæ, valide pondas sustinet. Iuniperus coma vitæ perpetua, cariem non sentit aut vetustatem. Eadem est iunipero vitæ, quæ & cedro, lignum apprimè durum: vnde Mantuanus in quercu Iulia:

Addam & iuniperos cariæ impenetrabile robur.

Combusta odorem reddit, & pollutum purgat aërè.

Palma portat in trimani, genera eius 49. nonnulli posuerunt. Fructu dulcis est luccus, nullum lignum; longum esset de ea referre, quod multis admodum verbis scribit. Plin. *li. 13. c. 4.* Propterea satis erit vnum adiecere, quod ex Aristotelis & Plutarchi testimonio scribit Gall. *li. 3. c. 6.* Si super palmæ arboris lignum, inquit, magna pōdera imponas, ac tam grauiter vrgeas, oneresque, vt magnitudo oneris sustineri nequeat, nō deorsum palma cedit, nec infra flectitur, sed aduersus pōdus resurgit, & sursum nititur recuruarurque. Propterea in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ. Quoniam eius ingenium eiusmodi ligni est, vt vrgentibus prementibusque non cedat. Et de multis aliis arboribus & naturis earum scribit Text. *in loco ante allegato.* post Plin. *in li. 15. c. 16.* & Dioscor. *li. de simplicis medicina.* & Iisd. *lib. 17. Etymolog. c. 6. & 8.* & Fr. Patritius *in li. de inst. Reip. li. 7. tit. 5.* & dicit, plures esse vitiles & necessarias Reip. maxime glandiferas, vt sunt quercus, ilex, fagus, æsculus, lubet, robur, & certus, de quibus Plin. *d. lib. 16. cap. 6.* vbi ait: Glans optima in quercu atque grandissima. Fortius lignum quercus habet & incorruptius, glans quæna suam facit diffusam & grauidissimam, & carni glandium instar dulcissimam. Proximam huic cerream tradit Nigidias, nec ex alia solidiorem fieri carnem, sed duram, & luem angustam, nitidam, strigofam, ponderosam, & fungosam carnem fieri, æsculo, robore, subere. Et ibi multum laudant quercum, ex pluribus: tu quia maioris potētiae ignem efficiat, eiusque pruna magis cander, diutiusque viget, & quercus carbo ærariorum officinis idoneus est, & quercus cinis optimus est ad familiarem vsum: quoniam lixiuum melius facit, quo quidem lintheamina conteruntur, sed candidiora, nitidioraque redduntur.

Castaneam etiā optime laudat Franciscus Patritius

propter eius vtilitatem in alimento, quod præstat, & pecoti & familiæ vniuersæ, & pene omnibus in rebus ardicatoriis vitilis, & ex ea amphoræ optimæ fiunt & vinaria oleariaque vasa omnia. Hanc nostri temporis lignarij fabri arborum omnium reginam appellant, quod singulis pene vñibus optima habeatur. Quocirca in nemore propter fructum, verum in sylua materiaria propter lignum præcipua habenda est.

Potro differentias seu diuisiones generum inter arbores hic repeto. Nam arborum (teste Plin. *d. li. 16. c. 19.* quædam omnino sunt syluestres, quædam vrbane: mites vero, quæ fructu, aut aliqua dote, vmbraumve officio homines iuuant, commode dicuntur vrbane. Item Cato infelices vocat arbores infrugiferas, Plin. *d. li. c. 26.* infelices existimat damnatas religione, quæ neque feruntur vnquam, neque fructum ferunt: veteres eas vocabant infelices, quæ sunt in tutela inferiorum Deorū, vt, quæ bacca nigra, nigrosque fructus ferunt. Felices vero putantur vitis, pomus, pyrus, prunus, ficus alba, quercus, æsculus, ilex, sapinus, fagus, corylus, sorbus, malus, cornus, lotos. Item *d. c. 19. & duob. cap. seq.* scribitur, quod arborū aliis decidunt folia, aliæ sēpiterna virent coma, & folia nō decidunt, vt olea, lauro, palmæ, myrto, cupressu, pinis, hedera, rododaphne, abietis, larici, pinastro, iunipero, cedro, terebintho, cubo, ilici, aquifolio, suberi, taxo, buxo, tamarici. Item *eodem li. c. 40.* scribit Plin. cariem vetustatēque nō sentiunt cupressus, cedrus, hebenus, lotos, buxus, taxus, iuniperus, oleaster, & olea. *Text. in d. sua officina in c. arbores Deorum, & Deorum.* recenset nouem arbores, quæ fuerūt eis dicatæ, videlicet, populus Herculi, Baccho hedera, & vitis, Veneri, myrtus, Apollini laurus, Ioui quercus & æsculus, Mineræ oliua, Cybelæ pinus, & etiam Deo pastorum, qui dicitur Pan, Plutoni cupressus, de quibus meminit Plin. *li. 12. c. 1.* Arboribus vero abundant fortunatæ Insulæ, India, Athlas mons, Cyrene, Hircinia, Caucasus, & in Gallia Normannia.

Sed inter omnes alias arbores, quæ obtinent principatum, & quæ fuit electa in regem lignorum, est Ramnus quoniā, vt habetur *Iudic. 9.* Cōgregati sunt autē omnes viri Sichæ, & vniuersæ familiæ vrbis Mello, abierūtque, & constituerūt regē Abimelech iuxta quercū, quæ stabat in Sichem. Quod cum nunciatum esset Ioathan, iuit, & stetit in vertice montis Garisim, eleuataque voce clamauit, & dixit: Audite me viri Sichæ, ita vt audiat vos Dominus; Ierunt ligna, vt vngerent super se regem, dixeruntque oliuæ, Impera nobis; quæ respondit: nunquid possum deserere pinguedinem, meam, qua & Dij vtuntur, & homines, & feræ, vt inter ligna promouear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum; veni & super nos regnum accipe, quæ respondit eis; nunquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suauissimos, & ite, vt inter cetera ligna promouear? Locutaque sunt ligna ad vitem: veni & impera nobis; quæ respondit eis; nunquid possum deserere vinū meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoueri? Dixeruntque omnia ligna ad Ramnum (pondera dictionem, *Omissa*, quæ nihil excludit) veni & impera super nos, quæ respondit eis: si vere me regem vobis constitutis, venite, & sub vmbra mea requiescite. veniunt ergo omnia ligna sub ramni vmbra, tanquam sub rege eorum, vt obediant, ex quo concluditur, quod tanquam rex extolli debeat vltra omnia alia ligna.

De doctrina vero inter arborem & lignum, & quid veniat appellatione ligni arboris, hic non insisto, cum non sit præsentis speculationis, sed solum de excellentia inter se, & alias res in quibus videtur lignum crucis Saluatoris nostri esse excellentius omni alia re mundi:

mundi: quoniam in ipso facta est redemptio nostra, unde cantat ecclesia: *Nos autem gloriamur oportet in cruce Domini nostri Iesu Christi, in quo est salus, & resurrectionis nostra, per quem saluati & liberati sumus.* Ex quo plurimum laudantur ligna, ex quibus facta fuit crux Christi, quæ sunt quatuor, ut dicit Io. And. *in elem. 1. de summa trin. & fide carbo.* quæ hoc versu cōtinētur.

Ligna crucis, palma, cedrus, cupressus, oliua.

Cedrus enim fuit in stipite, palma in palo per longum, Cupressus in ligno ex transuerso. Oliua in tabula super crucem, loco quarti brachij. Et de laude crucis dixi ante *in 1. par. in 38. confid. in pen. conclu.* & ample & denote scripsit Rabanus, tam metricè, quàm profaice, & plura cantat sancta mater ecclesia in diebus exaltationis & inuentionis sanctæ crucis, & die Veneris sancti, quæ omnes Catholici sciunt.

De ligno vitæ cuius excellentiæ fuerit, scribit Gabriel *dist. 19. q. 9. nic. lib. 2.* & Iaco. de Valentia *Psal. 1. ibi.* *Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, & c.*

Lignum vero aloes, ut legitur *in Platearia, de simplicis medicina, cap. 2.* est calidum & siccum in secundo gradu. Et tria sunt genera ligni aloes, & illud quod reperitur in Insula, quæ dicitur Cumea, est cunctis laudabilius, & melius: & ex eo cognoscitur, quod ponderosum est in suo genere, & quod est nodosum melius est, & quod aromaticum est, & subaman saporis, coloris subnigri, vel subrubi, & constrictioni dentium non omnino resistens, dum autem masticatur, cito odor odoriferus dicitur attingere cerebrum, & quodammodo replere. De aliis duobus generibus vide ibi, & de sophisticatione illorum. Lignum vero Aloes stomachum confortat, digestionem procurat, contra debilitatem cordis & cerebri, contra cardiacam passionem, & syncopen, contra retentionem menstruorum, & contra omnes passiones, & debilitates cordis ex frigidityte prouenientes, valet. Et ut breuiter concludantur omnes eius laudes, valde confortat omnia membra corporis debilitata. Et ibi scribitur vnum curiosum, quod est: pulueriza lignum aloes, & folia gariofi, & os de corde ceruis, confice cum oleo, & inunge caput galli in die illa, & nocte non carabit, vel tantum confectum cum oleo valet.

Inter lignorum genera quædam reperiuntur, quæ igne corrumpi nequeunt, ut hebenus: quia incendi eam negat Fabianus. Itaque antiqui non satis cogitantes, ut aliquæ res ignis iniuriam non paterentur: quæ cum facile comburi potuerint, & in mediis ignibus illæ manerint, inter mirabilia reputarunt, de quibus scribit Baptist. Fulgosius *li. 1. de dictis falsisque memorabilibus. ut. de miraculis. c. de miris rebus, que igne consumpta non fuerunt. in princ.* ubi ait, tanquam rem miram antiqui scripserunt, incenso Saliorum sacratio, omnia, quæ in eo erant, combusta fuisse, excepta Romuli virga. Item Serui Tullij & Claudie statuas Incolumes locis suis mansisse, templis, in quibus erant, incensis.

Nonagesima consideratio de excellentia herbarum & radicū ostendit. Primo. Homerus apud Plin. *li. 15.* gloriam herbarum Ægypto tribuit Dioscorus de Ægypto loquens: Terra, inquit, inculta, relicta pecori ad pastum, adeo exuberat herbis, ut oues bis anno pariant, bisque præbeant lanam. Æschylus apud Plin. Italiam herbarum potentia refertam prodit. De Aci fluuio Ouid. *li. 4. Fastorum.*

Præterit & ripas herbifer Aci tuas.

Epirus. Item Ouid. *li. 8. Metamorph.*

Misi apum, quanto maiores herbida tauros:

Non habet Epirus.

Textor in sua officina, in cap. herbarum diuersa nomina scribit 535. nomina herbarum secundum ordinem Alphabeti, sed non declarat naturam alicuius. Plinius vero *lib. 19. 20. 21. 22. 23. 24 & 25.* plures herbas, & excellentias illarum, etiam in medicinis describit. Et Dioscorides *in li. de simplicis medicina:* & Isidorus *li. 17. Etymol. c. 9. 10. & 11.* Multi plures herbas laudauerunt, ut Themison Medicus librum vnum de laude plantaginis scripsit, tanquam inuentor, teste Plinio *li. 25. c. 8.* Iuba Rex magnò præconio exaltauit euphorbium, per vnum volumen, ut ait Plinius *eodem li. c. 7.* Erasistratus Lysimachiam herbam descripsit, celebrauit, & eam multum laudauit, ut refert Plin. *d. c. 7.* Anonymos herba ab Icesio Medico celebrata est, Museus & Heliodus Polion herbam multis verbis commendauerunt. Phanius Physicus condidit laudes. Artemis herba magnis laudibus celebrata est ab Asclepiade. Dioscorides Artemisiam plurimum extollit *lib. 2. de simplicis medicina. c. 52.* Et de ea loquitur Plin. *li. 25. c. 7.* & eam Macer matrem herbarum dicit, ut ex his versibus patet:

*Herbarum matrem dedit Artemisia nomen,
Cuius Græcus sermo iustum pueri ponere primo,
Huius opem fertur prior inuenisse Diana,
Artemus Græce que dicitur, inde nomenque
Herba tenet, quia sic inuentrix dicitur eius.*

Refert & Plin. *eod. lib. c. 4.* quod laudatissima herbarum sit (Homero teste) quem vocari à Diis putent Molyast. inuentionem eius Mercurio assignat, contraque summa veneficia demonstrat: & ut ait, vidit effollam inter difficultates faxeas, radices 39 pedes longas, ac ne se sic quidem solides, sed abrupte: & ibi sequitur: Ab ea maxima authoritas herbæ est, quam Dodecatheon vocant, omnium Deorum maiestatem commendantes, in aqua potam, omnibus morbis mederi tradunt. Folia eius septem lactucis simillima exeunt, lutea radice.

Inter herbas excellentes etiam potest adscribi, Malua siluestris, cui grande folium est, & radices albæ, quæ propter excellentiam effectus Aristalthea vocatur, quod Græci optimum dicunt Nam folium Malue scorpionibus impositum, torporem affert, Tradunt, si quis quotidie succi eius cyathum dimidium sorbeat, omnibus morbis cariturum. Ideo herba hæc omnimorbida dicitur. Constat parturientes folijs eius substratis, celerius solui, sed mox post partum reuocandam esse, ne vulua etiam sequatur. Semen eius, quæ vnicaulis est, aspersum cubili, auuiditates fœminarum in infinitum augere. Xenocrates scribit, radice eius, si circa dentem cum dolet sapius pupugeris, desinet dolor. Hæc Plin. *li. 20. c. 21.* ubi plura alia, de vi, & excellentia Maluæ scribit.

Inter herbas etiam sunt quæ laudantur ex folijs tantum. Vnde de herbarum differentia per folia, & quæ herbæ toto anno floreat, vide Plin. *lib. 21. c. 17.* Sed si legas omnes, qui de ijs scripserunt, non reperies quod si herba in mundo, quæ maiorem vtilitatem generi humano afferat ex folijs, quàm caulibus, seu brassicæ quia, ut dicit Macer: Caulis Romana lingua, Græcorum brassica: quoniam fere totum genus humanum magis in comestione, caulibus vitur, quam quibuscunque alijs herbis, præcipue folijs: Et etiam tempore famis, pauperes (ut vidi) radicibus illius, seu stipitibus herbæ viuunt. Et de huius herbæ laudibus scripsit Chrysippus Medicus volumen vnum, ut ait Plin. *lib. 20. cap. 9:* & refert Dioscorides *in lib.*

de simplici medicina, cap. 113. Vbi plura salubria & laudanda referuntur. Cato (eodem teste) tradidit, populum Romanum sexcentis fere annis medicina brassicæ usum fuisse: nondum enim in vrbe conuenerant Medici, qui peregrina pigmenta secum attulissent; sed eo tempore militares viri gloriosas cicatrices granido olere curabant, vnde olerum vsus extitit illius ad salutem, dum illos pascit, & sanat.

Narrat & Bapt. Ful. in sua Collect. de diælis factisque memorabilibus. lib. 1. tit. de miraculis, & de admirandarum virtutum herbis, quod in Iudæa ad Macheruntam vrbe, in valle, quæ *B abra*, dicitur, denominata à valle, herba nascitur quæ sanguinei coloris habet radices, & noctu lumen præ se fert, neque vero facile hominum manu conuelli potest nisi cum mulieris sanguine menstruo, aut vrina attingitur: aliter enim carpere volentem, contra niti sequæ in contrarium retrahere videtur, neque tunc quidem, nisi eius vitæ periculo, qui extirpare querit, diuelli potest, nisi si quis manu de ea radice gustauerit, aut circumfossa humo, ita vt parum se radix teneat, allegato ei cane, quod superest, nitendo extirpet: tunc enim in canem omne periculū euellentis transiit: hac radice illi curari dicuntur, quos immundi spiritus vexant, ita vt amplius eo modo non laborent. Et idem in d. m. refert, quod in Lycia regio sit admiratione digna, (quæ Ephestion dicitur) herbido, flore teque solo, terra si effodiatur ignes euomit, quibus nulla in parte flores, aut herbæ aduuntur, vel decorem suum amittunt vt Seneca ad Lucillum scribit.

Inter herbas sunt quæ laudantur ex radicibus, vt Raphanus, seu Radix, Rapa, Napus, Reubarbarum & Reuponticum. De Raphano, & eius laude, scripsit Marcion Græcus librum vnum, & est herba, seu radix comestibilis, & satis nota, tã frequens, & nobilis, apud Delphos, vt, sicut ait Plin. in templo Apollinis Delphici, adeo cæteris herbis sit prælatus Raphanus, vt ex auro diceretur, Beta ex argento, Rapa ex plumbo. Equat in Germania infantium puerorum magnitudinem, in Ægypto raphani sparguntur nitro, vbi sunt suauitate præcipui. Et de his etiam meminit Blódas lib. 8. de Roma triumphante: de Raphano, & eius laude duplici scribit Plin. lib. 20. ca. 4. & Dioscorides cap. 550. Plin. lib. 18. c. 13. dar palmam rapis, in Nursino agro nascentibus: (Nursia vero, vrbs antiqua in Vmbria regione, quæ ducatus Spoletanus dicitur) & inter cibos electiles, & delicatos ponuntur rapæ, apud Mantineam. Sed & rapas, seu napos, Philippus princeps, & Dux Burgundionum nobilitauit, cum annis singulis ab agro Hedueni, iuxta Abbatiam Sancti Martini (vbi generositas præcipua) in Flandriam veherentur. Et vidi in comptis, seu ratiociniis reddituum Heduen. Balliuatus, expensas huiusmodi conductionis. Rapam etiam laudauit Diocles, qui librum vnum de laudibus rapæ fecit. Inter omnes tamen radices, quæ laudem magis merentur, & quæ sunt excellentiores, sunt reubarbarum, & reuponticum. Et dicitur reu. id est, radix, & barbarum, id est, barbarica, inde radix barbarica tantum est Latine, quantum reubarbarum græcè, quod in solo Barbarico trans Danubium inuenitur: Sed secundum alios, Rha, fluius à quo nomen medicamento notabili (vt Ammianus inquit) quod reu, seu rhabarbarum, atque Ponticum vocatur, sed prima deriuatio est communior. Quæ quidem radix est excellentissima propter eius mirabiles, & excellentes effectus, quam medici inter alias extollunt, ita vt vix vnquam, aut raro dent medicinam infirmis, quin aliquid de reu

barbaro apponatur: & dicit Mesue, quod non sit alicuius nocuenti, & detur omni tempore, & omni ætate, pueris, senibus & prægnantibus, & est de elegantioribus, & melioribus medicinis. Et quoddã est, quod in Barbaricæ regione inuenitur, vt in India, & in transmarinis partibus, & est laudabilius, & est calidum, & siccum in secundo gradu. Aliud est ponticum, sic dictum, quia in Ponto Insula reperitur, vel quia habet Ponticum saporem. Licet Mesue ponat tres species. Laudatur tamen magis ex eis, quod est subnigrum, declinans ad rubedinem, & quod graue est cum raritate sua, non perforatum, & in quo, in contracturis interius habet quasi quasdam veaulas distinctas, vbi inuenitur dispergatio ex rufo, & glauco, & quod est crocæ tincturæ. Quod autem nimis leue est, & perforatum, & interius minus solidum, & quasi lignum; huiusmodi venas non habet, & interius est quasi nigrum, & subalbidum, & quod masticatum, non pungit, quia bonum masticatum pungit sicut crocus non est eligendum, sed abiiciendum. Et quod est recens, cognoscitur, quia non est adulteratum, quoniam est ratum, & minoris stipticitatis, & crocæ tincturæ: Adulteratum vero his contrariatur, & varietatem, quam habere debet, in fractura amisit: seruat per tres annos. Et huius effectus & virtutes circa medicinas scribit Platearius, & aliquid vide in lib. sanitatis, tract. de herbis. c. 389. & per scribentes in medicina.

Nonagesima prima consideratio erit de lapidibus, qui sunt in multiplici differentia. Nam quidam sunt magis viles Reipublicæ, quam alij, quidam vero magis sunt ad speciem & decorem, quam ad utilitatem. Et, vt inquit F. Patrit. in lib. 7. de inst. resp. r. 6. Lapidinæ commoditatem vel maximam habent, ex quibus quadrata saxa, & sementorum copia comparatur, præcipue si molles lapides sint, aut mediocres. Nam duriores illi, speciem potius præ se ferunt, quam utilitatem: labore enim plurimo indigent, & ingenti impensa. Videmus namque marmorea ædificia vix longo æuo erigi, quæ vero lateritia sunt, vel tenerioris lapidis. paruo tempore absoluntur. Et inter cæteros lapides, dicit Tophos esse vtilis, non modo propter molliciem, verum etiam quia igni, & tormentis bellicis non facile cedunt, & humorem minus admittant: quam lapides reliqui: Et sequitur: Tophi species tres inueniuntur: est enim vna rubea quæ mollior est, sed vbi imbribus ac sole obduruit, non inutilis habetur: est alia nigra, vel murini coloris, solidior, & densior. His speciebus Picentes & Campani abundant. Tertiam habent Vmbri, quæ vel alba, vel mellina est, hæc quamprimum cæta, facile dolabris æquatur, vel dentata ferra more ligni, lecutur, sub dio tamen mensibus aliquot exposita, densior, duriorque fit, & huiusmodi alba abundat Gallia in pluribus, vt in Turonia, in Tonarro, in Dionionensi agro, & Hedui. iuxta catrum nonum, vnde portæ huius ciuita. Heduenis antiquæ adhuc extant factæ. Et ex his albis, apud nos, & fere in tota Burgundia sunt imagines, maxime ex illis de Tonarro, seu Tornen. & Diuion. agro.

Sunt & lapides marmorei, ex quibus ædificia excellentissima & sumptuosa construuntur, & sunt in multiplici differentia: sed inter omnia preciosissimum est viride Lacedæmonium, de quibus diffuse per Plin. lib. 36. c. 7. de laude, & excellentia. & de generib. marmorum, & cap. 2. & 6. enodatur. quis primus in publicis operibus ostenderit, & quando in vsu marmora venerint. Et isti lapides propter opera, & artificia,

ificia, quæ ex iis fiunt, excellentiores iudicantur: cum ut plurimum soli principes magnates illis vtantur, palatiis, & theatris conficiendis, & hodie (vt & olim) in Templis ædificandis. de quibus meminit Plin. *ca. 5. §. 7. supra alleg.* Et vidi Tempia, multum laudata, cum marmore adornata essent, cum sit carius, & maiori pretio vendatur, ideo pretiosius fit, vnde ait Seneca *in lib. de quatuor virtutibus*, dignitates rebus non ex opinione multorum, sed ex earum natura, constitutas, & facit text. *in l. pretia rerum. ff. ad leg. Fal.* vbi æstimatio rerum fit, ex eo, quod de eis maior copia haberi non possit, propter raritatem illius rei, contra dictum Catonis; *Quod vile est carum est, quod carum, vile putato*, quod intellige, vno tempore fore carum propter raritatem & defectum, vt satis etiam probat text. *in d. l. pretia. §. si. c. ibi gl.*

Inter alios lapides mundi, est quidam mirabilis altitudinis, Rome, sustentatus à quatuor leonibus creis, in quo scriptum est:

Si lapis unus, dic qua sis arte leuatus:

Si vero plures, dic ubi congeries.

Idem lib. *Æym. 16. c. 3.* de lapidibus vulgaribus scribit. & *c. 4.* de lapidibus insignioribus, & isti sunt vulgaribus præferendi. & *in c. 5.* de marmoribus, quia sunt eximij lapides, qui laudantur & commendantur à maculis, & coloribus, præcipuè viriditate. Marmorum colores, & genera innumerabilia reperiuntur, vt dicit Plinius *dist. libr. 36. cap. 7.* Nec omnia è lapidinis scinduntur, sed multa sub terra sparia sunt. Lacedæmonium seu Laconicum marmor viride erat, & cunctis hilarius, omnium quam preciosissimum. Stat. *in Syl. Hic dura Laconum saxa virenti.* Aliud Ophites, à maculis serpentium, quibus distinguitur, nomen accepit, & duo eius sunt genera, molle candidum, & nigrum durum. Aliud marmor porphyriticum ex Ægypto, quod est rubeum, candidis interuenientibus punctis. Inuenitur idem lapis Ægyptius in Æthiopia, quem basaltem vocant, ferrei coloris, & duricie, vnde etiam nomen dedit. Alabastrides vero, est candidior cæteris, intercinctus variis coloribus, quem cauant ad vasa vnguentaria, quoniam optime seruari ea incorrupta dicitur, vt ait Plin. *d. c. 36. c. 8.* ex quo euangelici illius vnguenti, nardi pistici pretiosi valculum fait, vt habetur *Matt. 26. Marc. 14. Luc. 7.* Quoddam etiam marmor album Parium dicitur, à Paro insula Ægei maris, & est laudabile. Plin. scribit *d. lib. c. 17. 13.* Ægyptium Labyrinthum in introitu lapideis, è Paro, columnis fuisse factum. Horatius: *Vt me Glycera nitor, Splendentis Pario marmore purius.* Sunt & multa alia marmoris genera, quæ breuitatis causa omitto, de quibus Plin. *in d. l. 36. lib. d. c. 5.* & Textor *in sua officina. in ver. Marmore.*

Nouissimis annis repertum fuit marmor candidum, ex reuelatione cuiusdam pauperis, in agro Comensis, vt ibi ædificaretur sacellum in honorem sanctissimæ Virg. Mariæ, & vt à multis audiui, qui vident locum, illud marmor est multum singulare, & laudatissimum. Apud nos in Gallia, sunt multa loca, in quibus reperta fuerunt marmora, mirabilis altitudinis, & amplitudinis, maxime in agro Tornodonen. & in comitatu Burgun. Apud Salinas est lapidina marmorea, quod non est mirandum, cum in Gallia lapides renascantur, vt est tex. Papi. iurisc. *in l. diuorsio. §. si vir. ibi, quia nec in fructu est marmor, nisi talis sit, vt lapis ibi renascatur, quales sunt in Gallia & in Asia. ff. solut. mar.* Imo videtur quod etiam lapides habeant poros, & meatus, vnde spirare possunt, & per quos nutrimentum deferatur, & sic crescere possint, quod sa-

ris apparere videtur, ex ingenti bufone, in medio saxo inuento, in Athonis atque Verdunensis agri: & ex serpente viua, inuenta in medio petra scissæ, in Latio, tempore Martini V. Pontificis, vt refert Bapt. Fulg. *in suis colleclaneis, de dictis fabulisque memorabilibus. titulus de miraculis. cap. de aubus animalibusque aliis admirandis.* Et, vt refert lib. *ante curato, cap. 18.* Theophrastus, & Mutian. credunt esse aliquos lapides, qui pariant.

Sed cum multa ferat natura, quorum ratio nulla potest afferri, aut in obscuro lateat, vnde inter alia singularia, & excellentia in sua specie videntur. Inter hæc commemorabitur quod scribit Plin. *d. l. 36. cap. 5. circa principium*, marmoreum lapidem, factum in Paro Insula, in medio naturaliter sculptam Sileni (vt ab antiquis pingebatur) effigiem ostendisse: Silenus Bacchi nutritius fuit. Albertus item Magnus affirmat, Venetiis se Regis caput, diademate ornatum, vidisse in marmore, naturaliter, nullius artificis opera, expressum, in quo frontis pars imperfecta videbatur. De alio item capite huic simili, in vrbe Mantua, viso suo tempore, affirmat Baptista Fulg. *in loco ante allegato. cap. de gemmis & lapidibus naturalibus sculptis.* Scribit item, quod in agro Placentino suo tempore lapis Alabastrites inuenta sit, in quo, posteaquam ad leuitatem suam, per artifices perductus fuit, inter claritatem, obscuritatemque, quam lapis præ se fert, figura apparuit mortui capitis humani. Item Bergomi: (vt idem refert) in maiori saxo, in porphirite lapide, qui ad Baptisteryj ornatum est positus, tanquam ducta serpens in orbem circumuoluta perspicitur. Et in quadam parte Gallia est quidam magnus dominus, in cuius agro lapides, & arbores si scindantur, in quamcumque partem verti possint, arma seu insignia illius domini apparent.

Nonagesima secunda consideratio sit de gemmis, seu lapillis pretiosis, & quæ sit excellentior, maioris authoritatis, seu nobilior inter omnes Plin. *lib. 37. c. 4.* ait: Maximum in rebus humanis, inter Gemmas pretium habet Adamas, & eidem inter Gemmas primum locum authoritatis attribuit, ita inquit: Proximum apud nos. Indicis, Arabicisque Margaritis precium est, tertia authoritas Smaragdis perhibetur, vt ibi ipse Plin. scribit *cap. 5.* & etiam refert G. Budæus *in tract. suo de Assæ. & à d. cap. 4.* vsque ad finem illius lib. scripsit Plin. fere de omnibus gemmis secundum ordinem Alphabeti, & de naturis & virtutibus illarum. Et etiam Albe. Mag. & Diosc. & in horto sanitatis *in 5. tract.* & per plures alios, ad quos te remitto, & etiam Nic. Perottus *in 2. epigr.* Martialis fere omnes Gemmarum species enumerat, eas describendo secundum colores, quibus magis assimilantur: vbi Chrystallus primum locum in nitore obtinet, & post Adamantem ponit Achatem, sub specie albi coloris, & hoc, quia licet sit lapis niger; maxime tamen quidam probant, si habeat vitream perspicuitatem, teste Plin. *lib. c. 10.* vbi etiam ait, olim fuisse in magna authoritate, & nunc in nulla, & refert idem *d. lib. 37. c. 1.* Pyrrhum Regem, qui aduersus Romanos bellum gessit, habuisse Gemmam, sc. Achatem, in qua nullo artificis, sed sponte à natura sculptæ, erant nouem Musæ, insignibus suis expressæ, cum Apollinis effigie media inter eas sedentis, & Citharam tenentis, sed tam reuibus segmentis, vt pictæ viderentur. Ismeniam Coraulem fulgentem tradunt multos, vti consueuisse, quod regum amicitiam conciliare existimeret.

Inter Gemmas viridis coloris præcipue commen-

datur Smaragdus, cum sit preciosior multis alijs, & omnium lapillorum visu iucundissimus, quoniam nihil omnino viridius, comparatum illi, viret, ita vt vicinū aërem sua viriditate figurare videatur, præterea solus gemmarum implet oculos, nec satiat. Quinetiam læssa alia intentione acies, aspectu Smaragdi, recreatur: propterea sculptentes gemmas has, maxime viridi lenitate, lassitudinem mulcent. testis *Pli. d. lib. 37. c. 5.* Tradunt Ismeniam Coraulem Smaragdum 100. aureis denarijs emi iussisse, cum multas alioquin fulgentes gemmas haberet. Cumque ex ijs, commisituto precio, duo relati fuissent, ægre tulisse; sævisseque in emptorem: quoniam male curatum existimabat, quod deductum esset gemmæ dignitati.

Gyges Rex Lydorum gemmam habuit tantæ virtutis in annulo, vt ea ad se versa, videret quoscunque vellet, nemini conspicuus, vnde annuli beneficio omnia consequeretur ex animi voto. Et Nero Cæsar gladiatorum pugnas in Smaragdo spectabat.

Inter gemmas vero colore rubeo, carbunculus rubicundissimus est, & huius color igneus est, & in tenebris, & nocte magis, quam die lucet, vt carbo. Nā die obscuratur, nocte vero, & in obscuro, tantum resplendet, vt circa se noctem, quasi in diem vertat, & olim, vt fertur, in hac ciuitate Heduensī erat Carbunculus positus super Pyramidem, adhuc extantem in superiori parte ciuitatis, vt lumen noctū effunderet per totam ciuitatem. Et ex *lib. de naturalibus rerum: Carbunculus est lapis omnium preciosissimus, atque clarissimus, & colore virtutibusque superat omnes gemmas ardentes: sola enim habet omnes, quæ in ipsis sunt, virtutes, & est sigillum lapidum, potest imprimere figuram suam omni alij lapidi, & non è conuerso. Laudantur & sub hoc colore, hyacinthus rubeus, & corallum. Et mirum est, si verum sit, quod virtus hyacinthi sit, vt qui portauerit secum, ante sigillationem factam cum eo, sit tutus à fulgure, ita vt non cadat super eum.*

Amythus Indicus, inter purpureas gemmas tenet principatum, vt ait *Plin. lib. 37. cap. 9.* Magorum vanitas hanc gemmam ebrietati resistere promittit. Arnaldus tamen dicit, virtus Amythi est contra ebrietatem, facitque hominem vigilem, & intellectum bonum tribuit.

Saphirus autem inter gemmas, cærulei coloris, excellentior est, & est magnæ excellentiæ, & virtutis. Primo ex similitudine coloris, cui assimilatur, qui est color cæli sereni. Cum ergo ille color sit supra hominem, & supra omnes res mundi propter altitudinem cæli, quam dimensurare nemo potest. *Ecclesi. 1.* Ideo videtur, quod etiam ille color sit supra omnes alios, & sic ille lapis preciosus sit supra alios: vnde ex quo tenet similitudinem coloris aeris, seu sereni cæli, designare videtur appetitum languentis animæ, tendentis ad cælestia, vt dicit *Greg. li. 18. moralium. c. 8.* & dicit Helimandus, ideo quia Saphirus cælo sereno similis est, caste portari vult, Geminaque gemmarum, & lapis sanctus dicitur. Ideo in *lib. de natura rerum* habetur, quod qui portat hunc lapidem expedit, quod summo studio castitatem seruet: quoniam tanto dicitur preciosior & melior, quanto colori cælesti est similior. Est enim gemma summe dura, hilaris, clara, & pura, vt pote similis cælo serenissimo, vnde *Arnald.* Saphirus est gemma fulgens, quæ hominem reddit castum, mitem, & humilem. Et dicitur lapis sanctus, quia ad sanctitatem & deuotionem homines disponit, vnde scribitur *Exod. 28.* quod Moyses ad præceptum Domini vestem sanctam

fecerit Aaron summo Pontifici, in gloriam & decorem, in qua inter diuersos lapides pretiosos, Saphirus connumeratur. Sic Ieremias Threnorum 4. Destructionem Ierusalem, ruinam templi, & sacerdotum recogitans, eorum pulchritudinem assimilauit Saphiro, dicens: Candidiores Nazarei eius niue, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, saphiro pulchriores, delectabilis est, gratiosa, & pulchra. Excellentum pariter habet valoris inter lapides pretiosos, ob quod sanctissimus Tobias, spiritu elenatus, videns excellentiam cælestis patriæ, dicit: portas eius esse ex Saphiro ædificatas, vt scribitur *Tobie 13.* etiam Ioan. *Apoc. 11.* dicit. Fundamenta muri supernæ ciuitatis ex lapidib. pretiosis, inter quos Saphirus adnumeratur. Saphirus etiam in sacris scripturis significare videtur æternam gloriam, vt habetur *Exod. 24.* vbi Moyses, Aaron, Nadab, Abiu, & septuaginta de senioribus Israel, Deum viderunt. Sub cuius pedibus erat quasi opus lapidis Saphirini, & quasi cælum, cum serenum est. Pariter in *Ezech. 10. cap.* legitur, quod species gloriæ Domini, super Cherubin, erat quasi lapis Saphirus. Et ex his pluribus alijs multum laudantur arma Christianissimi Regis Franciæ, in hoc, quod sunt in campo azureo, qui color est Saphirinus, vt ample commendat G. Benedicti in *sua reposit. c. Rayn. an verbo, duas habens filias, num. 13. 114. c. 115. Extra de testamentis.* & ante eum, per Ioannem Ludouicum Viualdum, de monte regali: in *lib. de triumpho trium liliorum Franciæ.* & dixi ante in 5. par. in 31. consi.

Nonagesimatertia consideratio sit de excellentia colorum. Nam vt lapides marmorei ligna, gemmæ, vestes, & multa ex prædictis laudantur ex diuersitate colorum, & ex coloribus, qui etiam multum commendantur in animijs, de quibus in 1. part. in 61. concl. cum septem sequentibus. conclus. 38. consid. Et etiam in picturis, de quibus in par. præcedente, in 44. consid. dictum est. Ideo de illis, & excellentia aliquorum scribendum est. Scitu dignum est, quod colorum teste *Isid. lib. 18. Etymol. cap. 17. de color.* quidam nascuntur, vt sunt Synopsis, Rubrica, Parionium, Melinum, Fretia, & Auripig. Cæteri vero finguntur, aut arte, aut permixtione, vt per eundem in d. cap. Item quidam sunt Colores, qui dicuntur natiui, seu naturales, vt sunt album & nigrum, vt habetur in *l. si quis lana. §. proinde. ff. de lega. 3.* Et inter duos colores naturales album, s. & nigrum, sunt quinque principales intermedij, sc. glaucus, puniceus, rubeus, purpureus, & viridis, quos ponit Bartholomæus Anglici *li. 19. de proprietatibus.* Et omnes colores præter album & nigrum, dicuntur versicolores, vt est text. in *gl. in d. §. proinde.* Cælius vero *li. 1. arsiq. lect. c. 20.* post Marsilium Ficinum *lib. 3. c. 19. de vsta cælestium comparanda,* dicit, quod sint ex Platonicis non ignobiles, qui tres esse vniuersales præcipuosque mundi colores arbitrentur, viridem, aureum saphirinum, trib. cæli gratijs decoratos. Et viridem vtique Venere esse volunt, atque item Lunæ; Aureum Solis, ab Ioue tamen, Venereque non alienum: Saphirum vero Ioui Maximo dicatum prædicant: cui & Saphirus dicatur consecratus. Atque Saphirinum quidem mundi Sphæris inferre: aureum vero, Sphæris, ad ipsam cæli similitudinem, addere sidera. Ipsam vero Vestem, siue Ceretem, id est, terram, viridi prorsum ex colore ornati indumento. Et dicuntur isti duo colores natiui, ex quo suâ naturâ magis tendunt ad albedinem vel nigredinem: hoc est, ad candidum, vel obscurum, & qui nulla arte, sed natura produciuntur. Qui dicuntur colores albi,

albi, & quæ gemmæ tendant ad hunc colorem album, qui item dicantur colores obscuro, & quæ Gemmæ ad hunc accedant colorem, scribit diffuse Nicolaus Perrottus in 2. Epigram. Martialis, & consequenter de aliis coloribus, ex quibus considerari potest excellentia: tam ex natura rerum, quibus ipsi colores magis appropriantur, seu assimilantur, quam ex communi reputatione, quæ habetur in colores, de quibus scripsi in conclusionibus, in principio huius considerationis allegatis in quibus multum attenditur excellentia colorum, maxime eorum, qui communiter apponuntur in armis, & ex quibus ipsa sæpe fiunt: prout colores rebus nobilioribus & dignioribus adaptari possunt, dicuntur & denominantur digniores. Et de adaptatione illorum videatur Perrottus in loco præalleg. Deinde spectanda rerum natura quibus adaptari possunt, & ex his fiant laudes, & exaltationes armorum, secundum quod contingere potest: & si res sit in naturalibus potius, quàm in accidentibus: ex quo videtur quod Colores albi, & nigri, cum sint naturales, sint laudabiliores. Et licet color niger videatur laudabilior & principalior, cum per nullum alium colorem possit transmutari, incorporari, seu confundi. Ipse autem omnes alios non solum transmutat, sed etiam (quod fortius est) extinguit, & confundit: ut iam dixi in d. t. par. in 17. concl. 39. consider. Color tamen albus, & qui albedini proxime accedit, semper fuit plus laudatus; quia, ut ait Aristot. lib. de sensu & sensato. est origo aliorum colorum, & omnes ab illo dependent. Etiam quoniam omnes actus diuini tendentes ad bonum, qui perpendi possunt, semper fuerunt visi sub specie coloris albi, sed candidi potius, quam nigri.

Et color albus multum laudatus fuit à Deo: cum, ut habetur Exod. 16. appellauit domus Israel, nomen cibi celestis, Man, quod erat, quasi semen coriandri album, &c. Et habetur Apoc. 1. 2. transumptiue, in ca. si enim uers. sui autem uenio tibi. de pœni. Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt. Qui uiderit, sic uestietur uestimentis albis, & non delebo nomen eius de libro uitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram Angelis eius, & in fine: Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & uestimentis albis induaris, ut non appareat confusio nuditatis tuæ & Apoc. 7. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis, stantem ante thronum, & in conspectu agni, amicti stolis albis: etiam habetur Matth. 17. Marc. 9. Luc. 9. in transfiguratione Domini, resplenduit facies eius sicut Sol, uestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix. Et habetur Actuum 11. quod in ascensione Domini, eum Christus ascenderet in cælum, uidentibus illis, eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum, cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo uiri astiterunt iuxta illos in uestibus albis, qui & dixerunt: uiri Galilæi, &c. Et Marc. 16. Et introeuntes in monumentum, uiderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida. Sed quicquid dicatur, uideretur, quod omnes fere colores sint natiui, & naturales sicut album, & nigrum, cum omnes ipsi colores reperiantur naturaliter è terra provenientes: quippe & uitis color, rubeus, glaucus citrinus, cæruleus, & rosaceus & alij ex terra procedunt, etiam in herbis, lapidibus, & arboribus.

Sed, ut à diuerticulo repetamus iter inceptum, sub colore albo continentur & alij, qui uidentur esse species albedinis, & sub illo colore comprehendendi,

ut leucopus, & olorinus, siue cygneus, & sandicinus. Et colores albi quibus in pictura utuntur, sunt Parthonium, Melinum, Cerasia, Eretria, Sandaraca: ut de his habetur per Isidor. & Perott. in locis ante dictis. Et in armoris hic color designatur per argentum in picturis uero alias res.

Quomodo etiam colores referantur ad Planetas, uide Marcilium Ficinum, lib. 3. de uita cælius comparanda. cap. 11. ubi etiam scribit qui colores sint potentes. Alio modo sumunt colores medici in corpore, quando faciunt differentiam inter colorem naturalem, & non naturalem, ut per Arnald. de Villanoua, in suo speculo introduct. medicinal. cap. 11. & ibi uide, quomodo causentur in homine: sed cum hæc sint extra propositum, ideo circa ea non insisto.

Color etiam obscurus, qui & niger dicitur, est natiuus, & ut dicit Cat. in elem. in pr. de statu monacho. Inter ceteros est uilior, & magis fuscus, & ideo electus fuit à religione monach. ad denotandum mortificationem carnis, & tristem uitam, quam debent habere monachi nigri. Et dicitur niger a nube, quasi nubiger. Et ut dicit ibi, sunt tantum quatuor principales colores: Albus, scilicet, Niger, Citrinus, & Rubeus: & quod diuersitas colorum inducat diuersitatem effectuum. Clem. vii. de regularib. Et aduerte quod hic color est leucopo, hoc est, uili & uulgaris albo contrarius, proprie pullus appellatur, quod pulli ouium ferè eo colore nascantur, & sub hoc colore sunt qui dicuntur hispanus, beticus, impluuiatus, suusus, Mutinensis, fuscus, ater, atracinus. Et hic color à pictoribus atramentum dicitur.

Color cæsius dicitur, qui cæli speciem habet, etiam glaucus, & cæruleus: cum atilis, & cyaneus: pictores cærulei coloris diuersa genera habent. Quippe, in argenti metallis nascitur cæruleum, quod proprie limus est; optimum uocatur Atticum, quod nunc transmarinum dicunt, secundum marmorosum, siue lucidum uocant, tertium scyricum; à Scyro Ægi insula. Affertur & Indicum ex India supra modum nigricans, & atramenti fere tenens colorem, Item & ex Germania, quod Germanicum, siue lucidam nominant, ut refert Perrottus, ubi supra, & quæ gemmæ sint huius coloris. Hic tamen color uidetur potius esse priuatio aliorum colorum, quam sit color de per se, ut dicit Aristot. in lib. de sensu & sensato. Et de excellentia illius, dixi ante in 1. part. in 65. concl. 38. consider. Et inter alios colores, est cæruleus inter istos sub obscuritate dependens, qui comparatur Saphiro, ex quo hic color uidetur esse laudandus in hac specie coloris Saphirin, ut hic ante dixi, in princ. ubi laudauit colorem Saphirinum, & magis tendit ad nigrum, quam ad album, de natura cuius Saphiri dixi etiam supra in preced. consid.

Diuersus est & alius color à prædictis, qui uiridius dicitur, & fit ex flore, qui in legentibus frequens arefcit atque oculos maxime recreare existimatur: à uiriditate succi foliorum porri, quæ summa est, Præsinus dicitur. Istius coloris præcipue sunt Smaragdi omnium lapillorum visu iucundissimi: quoniam nihil omnino uiridius comparatum illis uideri. Præterea soli gemmarum implent oculos, nec fatiant, quin etiam fessa nimia intentione oculorum acies, visu Smaragdi recreatur, ut in considerat. preced. scriptum est. Et de huiusmodi colore uiridi quomodo delectet uisum, maxime Smaragdus, scripsit Iliodo. lib. E. ymol. 16. cap. de uiridiorib. gemmis. allegatus per Bartol. Anglici. in suo lib. 19. de proprietat. rerum, ubi ait, quod propter uisum, cerui, & alia animalia agrestia, uidentia dili-

gunt & frequentant; ideo venatores se induunt communiter veste viridi, quia propter aspectum viroris, quem bestia naturaliter diligunt, minus venatorum insidias expauescunt. Et ibi etiam dicit, quod iste color sit medius inter rubeum, & nigrum generatus, ut ibi videre potes, de ratione prædictorum.

Alius etiam est color qui dicitur rubeus, qui est medius, ab extremis nigredinis, & albedinis æque distans, ad cuius generationem concurrunt materiae perspicuitas, ignei luminis claritas, & albedinis, & nigredinis concursus mediocritas. Tamen propter igneam lucem, partes mixti perspicuas, dilatarem & rectificantem, ac subtilitatem maiorem habet in translucencia conformitatem cum albo, quam cum nigro: non tamen adeo videtur esse dignus, aut nobilis, sicut album, aut nigrum, cum sit accidentalis. Et præter iam dictos, ceteri fere omnes colores, mixti sunt, & ex rufo compositi, sed ita diuersi, prout rufum, aut intendunt, atque acunt, aut cum colore viridi miscent, aut cum nigro infuscant, aut cum virente sensim in albo, illuminant. Et istius coloris rubei multæ sunt species, sed rubeus, & rufus generalia nomina sunt, ad omnia quæ quomodolibet rubent, & fuluus, flauus, rubidus, phœniceus, rutilus, luteus, spadiceus, belæus, balaustinus, coccinus, roseus, sinopsis, minium, &c. sunt colores sub rubeo dependentes. Fuluus vero color, est ex rufo, ac viridi mixtus, in aliis plus viridis, in aliis plus rufi habens: sic fuluam Aquilam & Iaspidem, fuluos galeros, fuluum aurum, arenam fuluam, fuluū leonem, & fuluum æs dicitur. Et huius rubri coloris inter gemmas sunt Carbunculus, Corallius, Sardonix, Hematites, Hyacinthus, & plures aliæ: ut scribit Isidorus. *Etym. lib. 16. c. de rubris gemmis.*

Alius est color qui dicitur purpureus, qui nigrantis rosæ splendore subluceat. Cæterorum omnium colorum gratissimus, & tingendis vestibus maxime expeditus, à purpura dicitur. Purpura vero piscis est, ex concharum genere, viuat annis septenis, habens nobilem illum succum, ad tingendas vestes, in mediis faucibus: viuas conantur capere, quia florem illum, morientes, cum vita euomunt. Purpuros pisces habent Sigæum, & Lectum Idæ promontoria, & teste Isidorus. *Etym. 19. c. de colorib. vestium.* Purpura, à puritate lucis vocatur, & in his regionibus gignitur eius materia, quas Solis cursus illuminat propius, & illustrat. In Melibea vrbe Thessaliæ claruit vsus purpuræ: Lucretius. *lib. 2. Melibeaque fulgens Purpura, Thessalico concharum tella colore.* Et Plinius ait, in Laconia purpuram optimam fieri consueuisse. Et idem de Carth. loquens. Nunc omnis, inquit, nobilitas conchylio atque purpura constat, vide infra in 96. *confid.* De isto etiam colore, & aliis scribit Plinius. *lib. 35. c. 16.* vbi laudat hunc colorem, qui & conchylium, & murex dicitur. Sub isto colore continentur Violaceus, Hyacinthinus, Amethystinus, qui ad vini colorem accedit: & sic denominatur, à Gemma, quæ dicitur Amethystus: Item Tyriathinus color sub isto colore purpuræ continetur, & etiā Malochinus, qui Maluæ flori similis est, quasi Malachinus: de natura cuius Maluæ dixi hic ante in 90. *confid.* cum sit excellens ex effectu.

Item color Cerinus, à ceræ colore vocatur, & sic à mustella, mustellinus, & à Meli colore, siue à Mello insula, vnde afferebatur, Melinum pigmentum dicitur. Quidam tamen Melinū colorem volunt esse medium, inter album, & fuscum, qui Giluus dicitur. Et à croco, croceus, siue crocinus, qui etiam flammeus dicitur. Et à cæli colore, cæruleus, id est, viridis cum

nigro, qui & glaucus siue cæsius dicitur, & etiam thallicus.

Luteus vero color, est dilucidior rutilo, qualis est color auri, hinc violæ eius coloris luteolæ dicitur. Plinius *lib. 21. cap. 8.* Lutei video honorem antiquissimū in nuptialibus flameis totum fœminis concessum. Et sic olim solum vxores flaminum, hoc est, sacerdotum, flaminicæ dicitur, assidue utebantur velis auratis, seu ex auri colore tinctis, quibus non licebat facere diuortium. Eodem modo postea tegebatur nuper nuptæ flameis, hoc est, huiusmodi velis, ut perpetuo cura viro manerent. Lucanus de Martia, iterum nubente Catoni:

Lutea demissos velarunt flamea vultus.

Hic color luteus in vulgari nostro dicitur *jaune*, & fit à pictoribus è quibusdam terris, vel ex auripigmento, quod in Syria foditur in summa tellure, auri colore, sed fragile, ad lapidum specularium similitudinē. Ex quo Caius princeps (ut aurū facere tentaret) magnum pondus excoqui iussit, & vnde excellens aurum fecit, sed ita parui ponderis, ut in detrimentum cederet, propter quod nemo postea idem tentare ausus est: quod si hodie nostri fantastici alchymistæ à suis fumosis figmentis desisterent, exemplo huius, bene agerent, & rebus suis optime consulerent, cum in his plus detrimenti, quam commodi sentiant. Hoc colore inter gemmas, luccini, hoc est, Ambri, genus reperitur, & Topazij. Item Chrysolithus aureo nitore translucens, & Aromatitidis, quæ in Arabia gignitur, ita dicitur, quod myrtæ odorem habeat: & plures aliæ gemmæ, ut per Perotrum in suo cornucopiæ *lib. in Epigramm. 2. Marital.* & Isidorus in suo *Etym. lib. 16.* vbi scribit de gemmis secundum eorum colores à c. 6. vsque ad c. 14. de pluribus generibus colorum, vocabulisque eorum Græcis & Latinis, vide per Aul. Gell. *lib. 2. c. 26.* & post eum in Lazari Baylij repet. super *l. vestis. ff. de auro & arg. leg. c. 2.*

Nonagesima quarta consideratio sit de floribus odoriferis, seu, ut alij volunt, fruticibus odoratis, seu herbis aromaticis: & vtrumque complectat, flores scilicet, & odores magis excellentes inter flores, & violas, seu frutices odoriferos, è quibus sequentes, enumerantur: Rosa, Lilium, Calta, Bacchar, Combretrum, Lotus, Crocus, Hyacinthus, Abrotanum, Amaracus, Saliunca, Polion, Amethystus, Cyamon, Holochrysos, Chrystitis, Origanum, Tymus, Conyza, Cytenus, Narcissus, Amaranthus, Epitymon, Oenanthe, Phrygma, Abrotonum, Rosinatinus, Anethum, Anchantes, Anemona, Cherintha, Ligustrum, Vacinium, Conuoluulus, Cyanus, Cyclaminus, Sifymbrium, Tymbra, Satureia, Casia, Melilotos, Lyrum, & Lychnus, de quibus meminit Plinius *lib. 21.* & Isidorus *lib. 17. Etymol. cap. 9.* Sed, quia tædiosum est de singulis laudes referre, ideo laudes de paucis absolueamus, propter eorum excellentes effectus. In primis de Lilio, quod sui natura (teste Plinius. *lib. 21. cap. 5.*) est nobilissimum, quo nulli florum celsitas maior, cuius flos fragrat odore acutissimo, & est candidissimus, nobilitate proximus Rosæ, & quadam cognatione vnguenti olei, quod ab eo liliū appellatur. Est & liliū rubens, & etiam purpureum, sed apud nos raro videntur.

Lilium laudatissimum est in Antiochia, & Laodicea Syriæ, mox in Phaselide, quartum locum obtinet in Italia nascens. Susa, vrbs Persarum, à Memnone condita, nomen sumpsit à liliorum multitudine: nam Persæ Susam vocant liliū. Lilium multiplicem habet virtutem, ita ut eius radices virtute sua,

multis

multis modis florem suum nobilitauerint, secundum eundem Plin. *cod. lib. cap. 19.* Auicennam & physicos: nam valent contra duritiem splenis & neruorum, maxime sub prunis coctæ: & cum oleo rosæo tritæ, vsturas sanant, & vulnera cicarrizant: & conferunt adustioni ex aqua calida, cum sint exsiccariæ, molliuæ, absteriuæ, & consolident: valeretque lilium pro incisionibus neruorum, & splenis apostemata maturat. Et, vt omnes testantur, lilium tumores resoluit, vlcera abstergit, dolores mitigat, venena depellit, puncturis confert, & succus eius cum melle decoctus veteribus vlceribus medetur, & oleum eius est resolutiuum & aperitiuum: conuenit enim dolori capitis: & distillatum in aurem, sedat eius dolorem, saniem, & immunditiam, purgat lilium, & morsum serpentis curat, similiter eius folia vexationem serpentum curant, eiusque radices contra serpentum ictus valent, confert & lilium puncturæ, vermium venenosorum atque Scorpionis: & præterea semen eius in potu sumptum ad serpentis morsum facit, vt scribunt Plinius, Auicenna & Dioscorides. Ideo ex effectibus ex eo prouenientibus constat lilium esse laudandum. Quod etiam facit ad laudem armorum Franciæ, in quibus sunt tria lilia cœlitus demissa, de quorum laude scripsit Ioannes Ludouic. Viualdus *in suo tracta. de triumph. trium imperatorum Franciæ.* Et G. Benedict. *in sua repet. c. Raynuius in verbo, duxis habens filias. num. 87. usque ad num. 109. Extra de testament. & dixi supra in 5. part. in 31. consid.*

Alius est flos odoriferus, qui dicitur Rosmarinus, quem propter eius excellentiam, & effectus illius excellentes, laudare decreui, quem Latini ab effectu, herbam salutare vocant, & teste Isidoro *lib. Etymolog. 17. cap. 9.* odorem thuris habet: vnde Libanot s dicitur Plin. Libanotis radicem habet Olusatri, nihil à thure differentem, cuius natura calida est & sicca in tertio gradu, vt Serapio inquit: propterea ad plures valet infirmitates, vt Rasis ait, *in 23. conuenientis. capit. 694.* autoritate Dioscoridis, & inter cetera dixit ibi, quod omnes species cum melle in oculis positæ acuat visum. Et, vt scribit Arnaldus de Villanoua *in suo tracta. de vno:* Cum Anazare esset in Babylonia, accepit cum multa sollicitudine & precum instantia à quodam antiquissimo Medico Sarraceno, virtutes rosmarini, quas secretiores sibi, quasi nulli deberent communicari, retinebat: & dicit, quod de vtilioribus operationibus eius sit cum vino, deinde cum balneo, deinde cum sit ex eo oleum, quod est in effectu Balsami: deinde, cum sit electuarium ex floribus eius, & aqua ardens, seu vitæ: vinum quidem, quod de hoc fit, more aliorum conficitur, secundum modos descriptos in dicto tractatu: habet mirabiles proprietates: nam est vtile omnibus ægitudinibus fugidis, rectificat appetitum & confortat sua aromaticitate, qua anima dilatatur, & sua stipticitate, qua substantia eius congregatur, omnia membra, neruos rectificat, & cum lauatur ex eo facies, reddit eam pulchram, & si lauetur ex eo caput, non decidunt capilli, imo multiplicantur, & vsus eius conseruat proprie ab Anthrace, hoc est, carbone, & huiusmodi magis pustulis, consumit phlegma & melancholiam, & confortat proprie substantiam cordis, & ex hoc facit acquirere, aut consequi iuuenescentiam, & eius forte, qui eo assiduauerit, non putrescit corpus, & si sæpius os lauatur ex eo, continue odoriferum reddit, confortat dentes & gingiuas, & cancerum ex eo sæpe locum sanat, & fistulæ, & huiusmodi vulnera ex eo sæpelota, sæpius desiccantur, & rectificantur. Et quando quis ex longa infirmitate

ægret, siue debilitatus, panem assum in eo vino madidum frequentauerit comedere, rectificat appetitum, & confortat eius membrum debilitatum. Et ipsum quidem vinum, temperatum cum aqua pluuiali & propria decoctione florum eius herbæ, & assiduum bibere rectificat phthisicos & etycos, & est probatum, & secretum, vt ibi dicit Arnaldus. Valet etiam dictum vinum, in quotidiana liturgia, & quartana, in cardiacis, & ægitudinibus cordis, nausea, & dysenterijs fluxibus; Item, quod de excellentioribus operibus eius est, vicarius tyriacæ contra venenum & venenosos cibos, & est potus pro paralyticis, & tremulis, & relaxatis neruis: confert podagræ perambulatiuæ, & mulieribus proprie humida complexionis, & rectificat earum matres, & prodest ad conceptum. Fit & electuarium ex floribus eius & melle despumato, secundum quod sit rosatum, & est mirabilis vsus eius ad omnia prædicta: & fiant frustra ex illa herba & floribus eius, & fiat balneum vaporosum mediante calidorum, & est balneum vitæ, & mors senectutis: quoniam assiduatio eius facit renouari sicut Aquilam iuuentutem, vrentium eo, & est secretissimum, vt dicit ipse Arnaldus. Fit & ex floribus eius oleum, quod gerit vicem Balsami, & est res arcana, cuius magisterium, hoc est, impletur amphora vitri floribus eius, & clauditur cum panno duplicato cerato, aut cum cera, & coopertorio, ita quod non respiret, & sepeliatur in arena, vsque ad medium, & maneat sic per mensem vnum vel plus; & flores dissoluantur in aquam, & separetur aqua illa pura ab impura, & ponatur ad solem per quadragesima dies, & inspissabitur aqua illa ad modum olei, siue balsami, quæ confortat cor & cerebrum, & ad totum corpus valet, confortat debilitatem neruorum, remouet sordes & maculas faciei, seruat iuuentutem, & patitur experientiam balsami; quoniam gutta eius super aquam posita, petit fundum & stabit: & si ponatur in oculum ieiuno, non tantum maculam & telam, sed omne malum sanat, si tribus vicibus iteretur. Amplius res expecta est ab eo (vt dicit Arnaldus) & vna, quod aqua vitæ sine ardens, facta de vino, in quo remollita fuerit dicta herba, curret phlegma falsum, scabiem, cancerum, & fistulam, quæ aliter sanari non possunt: & si resederit dicta herba, & flores, & ex ea inungantur manus, vel membrum paraliticum frequenter ad calorem, rectificabitur, & quandoque sanatur.

De Rosa vero, quæ ex floribus odoriferis primaria est, scribit Plinius *lib. 21. cap. 4.* Nascitur à spina siue rubo, & est iucundi odoris: vsus eius in coronis prope minimus est, oleo maceratur, & in vnguenta transit, per se medicas artes præbet, emplastris atque collyris inferitur mordaci subtilitate, mensurarum etiam delicijs inungendis minime noxia. Inter rosas Plinius celebrat Prænestinam, Campanam, Milesiam (cuius color ardentissimus sit) Trachiniam, minus rubentem, Alabandicam viliorem, albicantibus folijs: viliissimam vero folijs pluribus, sed minutissimis, spinosam; quæ differunt multitudine foliorum, asperitate, leuore, colore, odore, & ad minus habent quina folia, vel numerosiora: Cyrenis vero odoratissima est rosa. Et in Gallia, in oppido Prouin dicta, in partibus circumstantibus prope Parisium, Bria, scilicet, nascuntur Rosæ mirabiliter odoriferæ, longe odoratioribus quàm in tota Gallia, ita vt vendantur satis caro pretio; & dominæ Parisienses, quæ sunt magistræ politiarum, eas seruant siccas in sacculis cum certis alijs odoramentis, & ponuntur in scriuijs

& cossis, vbi sunt linteamina, mantilia, & similia: quæ postea redduntur mirabilis odoris, boni & suauissimi. Imo etiam portantur dictæ rosæ ad longinquas partes, & vt scribit Parthaleon de *Confluentia in sua Summa laudatiorum, cap. 11. secundivallatium*. Ipse portauit ad partes Pedemontanas vbi videbantur pretiosæ. Ad bonitatem istarum rosarum etiam influxus supercælestis concurrere potest. Carthagine Hispaniæ, hyeme quoque tota præcox est rosa; refert & cæli temperies: quibusdam enim annis minus odorata prouenit rosa; præterea magis omnibus locis siccis, quam humidis odoratior, teste Plinio *lib. 21. cap. 4.* Idcirco odoratior in Oriente consurgunt: quia, teste Cælio *lib. 12. lectionum antiquar. cap. 21.* post Philophum, terra cum feruet, atque inurit, quod ediderit principio, bene olet. Et enim, quæ parco humore quandam in modum recaluerint, odorata redduntur: humor enim calore concoqui potest. Laudatur & rosa ex effectu eius magno, cum ex ea fiat vinum magni effectus, vt scribit Plin. *lib. 14. c. 16.* vbi dicit: Inter flores fit vinum è rosæ folijs tuis in linteolo, quib. in mustum collatis, cum pondusculo, vt sidat 40. pondere denariorum, in sextarios videnos multi, nec ante tres menses vase aperto. Et de eo etiam facit mentionem Arnald. de Villanova in *tractatu suo de vino*, vbi vinum æstiuum dicit esse proprie rosatum, quod potest fieri cum musto, de siccis rosis, sicut fit vinum Boraginatam, & fit leuius, citius & melius. & sufficit, secundum eum, talis modus, scilicet. vt vino potissime rubeo supermittantur in amphora hora comestionis, cum aqua rosata, quantum placent in sapore & colore, & bibatur. Refrigerat enim cor, membra principalia confortat, custodit membra, ne dissoluantur eorum virtutes à calore, & dissoluta restaurat, valet contra putrefactionem in febribus pestilentialibus. Ipsum etiam medicinale est; quoniam valet contra lyentariam, dysenteriam & defectum contentiæ, & temperatum cum aqua pluviali confert vomitui & syncopi ex fumo cholæico, & contra cardiacam, quæ fit ex calefactione spirituum: valet etiam contra diaphoresim, & assiduatio lauationis dentium cum eo, confortat gingiuas; & os redolere facit, & bonum anhelitum: & lauatio faciei cum eo facit carnem solidam & coloratam: & si distilleretur gutta eius in oculis, acuit aciem oculorum; quoniam mundificat ratione vini, & confortat substantiam ocularum, ratione rosarum. Vfus vero succi rosæ (teste Plinio *lib. 21. c. 19.*) fit ad aures, otis vlcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatus, stomachum, vuluas, sedis vitia, capitis dolores, in febre per se, vel cum acetosomnos, nauseas Folia vruntur in calliblephato, (quod medicamentum est accommodatum vitij oculorum, præsertim cum palpebræ cohærescunt, & vlcera oculorum male sunt curata,) & siccis semina asperguntur. Epiphoras quoque hoc est, morbum oculorum, quem vulgo lacrymam vocat aridæ leniunt, flos somnum facit: inhibet fluxiones mulierum, maxime albas, in posca, id est, vino in torculari aquato potus, & sanguinis excreationem: stomachi quoque dolorem positus in vini cyathis, semen ijs optimum crocinum, nec anniculo vetustius, & in vmbra siccat, nigrum inuitile, dentium dolor eo lenitur, vriam ciet, stomacho imponitur. Item igni sacro, non veteri, naribus subductum, caput purgat, capita rosæ pota ventrem & sanguinem sistunt, vngues rosæ epiphoris salubres sunt: vlcera enim oculorum rosa sordescunt, & præterquam in initijs, epiphoræ: ita vt arida cum pane imponatur. Folia quidem vitij stomachi,

rosionibus, & vitij ventris & intestinorum, & præcordijs vtilissima, vel illita. Cibo quoque lapati modo condiuntur: cauendus quoque in ijs situs, celeriter insidens. Et aridis & pressis aliquis etiam est vsus. Diapalmata, hoc est, inspergimina inde fiunt, ad sudores coercendos, ita vt à balneis inatescant corpori dein frigida abluatur: syluestris cum adipe vsino alopecias mirifice emendat. Est autem alopecia morbus in capite ex vitio humorum, qui fit cum profluuium capillorum. Et vnumquodque de per se ex suo effectu sufficit ad laudandam rosam, & ad collaudandum illos, qui habent rosam in armis, vt sunt illi de domo Vrsina, & in Anglia Reges, & in Burgundia illi de domo de Verge. Ideo non mirum, si domus Vrsina accepit, cum sanet dolorem capitis cum adipe vsino: vnde Macar his versibus rosam laudat:

*Dici flos florum nobis Rosa iure videtur,
Quod specie cunctos præcedas, odore, flores:
Non tamen hac specie tantum, nec odore iuuare,
Non valet, ac varijs nos adiuvat illa fidelis:
Eius sicca gradu vi est frigida primo.*

Laudatur & Gariofillatum ex sua aromaticitate: quia si olfacitur, aperit opilaciones accedentes in cerebro, & naribus ori stomachi confert: corroborat enim ipsum, atque cordi auxiliatur, & valet ad hæmorrhoidas: Vnde Serap. in *c. de berenge misch.* dixit de eo quod calidum est in fine secundi gradus, conferens stomacho frigido, epati & cordi, aufert cardiacam quæ fit à melancholia & phlegmate, tristitiam & sollicitudinem, odoriferaque facit eructationes: qui vero eo delectantur, ipsum potius olfaciant, quam manducant. Reperiuntur & diuersi coloris: quedam enim rubea, quedam alba, & quedam violacea, quæ vulgo grisea dicuntur, & forte cineritia.

Laudanda est etiam Maiorana: quia, secundum Rasim in *3. Almanfori. c. 12.* propter aromaticitatem suam, caliditatem, & subtilitatem, conuenit omnibus ægitudinibus frigidis, confortat cerebrum & omnia membra, & ex qualitatibus suis virtutem habet dissoluendi, consumendi, & mundificandi. Et secundum Auicem. in *c. cap. ca. 481.* est subtilis, resolutiua, aperitiua, cum fortitudine aperiens opilaciones cerebri, & conferens hemictanæ, humiditati, & ventositatibus grossis, & dolori auris.

Lauendula etiam laudari debet, licet sit herba omnibus nota, calidæ & siccæ complexionis, cuius flores etiam odorem suauem & bonum habent.

Violis honos est proximus, teste Plinio *lib. 21. c. 6.* scilicet rosæ & lilio, eorum tria sunt genera, purpurea, alba, & lutea, seu mellina, quæ est palliduli coloris. Et quedam sunt satiuæ, & aliæ syluestres, eodem test. *cap. 19.* Omnes satiuæ, vt olus, proximæ sunt plantis. Ex iis vero, quæ spõte opacis, & matris locis proueniunt, purpureæ latiore folio, statim ab radice carnoso exeunt, solæque generali vocabulo, violæ flores vocantur. Sed satiuæ maxima autoritas luteis. Vnde Bar. lib. de proprietatibus rerum. Viola propter violentiam odoris, sic est nominata, vt dicit Isidor. Herba quidem modica est viola in substantia, cuius flos maximi est odoris, vnde odor eius cerebri calorem mitigat, & spiritus animales recreat, & confortat flores vernaes, vt prius oriuntur, sic se citius manifestant: paruitatem eius in substantia, magnitudo odoris pariter, & virtus notabiliter recompensat. Et dicitur quoque flos à proprietate eius, quæ est in eo, quando bibitur cum aqua, confert squinantia,

& Epilepsiæ, quæ accidit pueris: & est illa, quæ vulgari-
ter dicitur mater puerorum, vt scribit Plin. *d.c. 19. v-*
bi ample de propriet. eius, & in horto sanitatis, tract. de
herbis, c. 492.

Omnium vero odoramentorum, atque herbarum
differentia est in colore, & odore, & succo. Odoratus
sapor raro vlli non ainarus, e contrario dulcia raro o-
dorata. Itaque & vina (ait Plin. *l. 21. c. 7.*) multis odo-
ratoria & syluestria magis omnia satiuus. Quorundã
odor suauior è longinquo solet, cum in propinquo
admotus hebetatur, vt violæ, rosa recens è longinquo
olet, sicca propius. Et de istis ambiguitatibus in odo-
rum ratione: cur florum odores seu suffimentorum
suauius è longinquo oleant, cum in propinquo alia
herba potius redoleant: alia fumum, dicit Cælius *lib.*
13. lect. antiq. cap. 24. ex hac ratione procedere: quia
natura odorum vi caloris constat, cum odorata om-
nia calida sint, & vt vnumquodque calidissimum est,
ita & maxime leue. Proinde prouehi longius potest,
ac sinceriores subuectate odorem suum à cæteris,
cum foliorum odoribus, tum fumi: id est vaporis a-
quei, depuratum, adiunctumque, qui odorem affecta-
ri videntur, cum quo terrestris quoque prouehatur
portioncula, quæ odore celerius sensum afficiat: Nam
in isto crassamento calidum inibi potentius agit, ve-
rum interstitio longiore victa, flaccescit calore dimi-
nuto; quamobrem sensui ingeritur odor materiæ de-
fecatione. Quod vero amplius agitata odoramenta
plenius afficiant, ratio euidens: quoniam mota plus
aeris, quam quiescentia replent, quo nomine celerius
odoris potestas sensum pertingit; acris autem frigoris
vi infestante, minus minusque odoramenta perentim-
us: quoniam hebescit, tetunditurque tunc aeris mo-
tus, quo inuehuntur. Etenim frigus consistere, facit &
contrahit, de quo plene Cælius *eodem libro decimo-*
tertio, cap. 19. & ibi quærit, cur præcipue odoribus ca-
pianantur, & delectantur homines. Odor vero teste I-
sid. *lib. 18. Etymol. cap. 8. in princ.* nihil aliud est, quam
aer contractus, vel fumola exhalatio, vel vapor, vt ve-
teribus placuit. Et odorum, & florum generi magnus
est vsus in medicina, vt ait Plinius *dist. libr. 21. cap. 18.*
Imo odor maximi est nutrimenti. Cum, vt ait Hipp.
in suis aphorismis, bona conseruatio generis humani
sit in humido, melior in vino, optima in odore, & scri-
bitur *Prouerborum 27.* Vnguento, & variis odoribus
delectatur cor. Propterea Cælius *lib. lect. antiq. 13. c. 21.*
quærit, an odoribus suffici alimentum queat, vbi alle-
gat Hipp. *in li. de alimento,* dicentem: Quicumque citis-
sima indigent adiectione, humidum remedium, resu-
mendis viribus, optimum est, vbi autem adhuc, ocio-
re, per odoratum: Pythagoricorum etiam sententia
fuit, odores ad nutritionem conferre, sic, vt etiam
alamur, qualitatem eiusmodi attrahendo. Odores et-
iam sanitates plurimum conferre sensus perdocet:
Nam Plin. *lib. 7. cap. 2.* ad extremos Indiæ fines ab o-
riente, circa Gangis fontem esse Astomadum gen-
tem, sine ore, corpore toto hirtam, quæ frondium ve-
stiat lanugine, viuaturque hiatu tantum, & odore,
quem naribus trahant, nullum illis cibum, nullum es-
se potum, tantum radicum, florumque odores varios
syluestrium malorum, quæ secum portant longiore i-
tincere: ne desit olfactus; grauiore paulo odore haud
difficulter exanimati. Et ibi scribitur in calidis qui-
buldam Regionibus, ac plurimo passim odore fra-
grantibus multos gracili corpore, & imbecillo sto-
macho fere solis odoribus ali: forte quoniam ipsa na-
tura loci, tum herbarum, & frugum, atque pomorum
succos ferme totos redigit in odores, tum corporum

humanorum humores illic resoluit in spiritum. Cum
igitur vterque, odor videlicet, ac spiritus, sit vapor
quidam, & simile simili nutriatur; nimirum, & spiri-
tus, & spiritualis homo, primum odoribus accipit ali-
mentum; Spiritum vero odoribus nutriti argumentò
est, quod vinum odore plenum, subito spiritu recreet,
quem cætera vix tandem possunt reficere. vnde Ouid:
1. de Ponso sic ait:

*Et iam deficiens sic ad tua verba reuixit,
Vt solet infuso vena redire mero.*

Et in confesso est, ex se vinum fomenti plurimum
suggerere, ideo Auic. dictum probatur, cum ait: Cor-
pus quidem dulcedine. Spiritum vero quadam aromati-
citate nutriti. Tria vero spiritus animalis fomenta
traduntur præcipua, Aer purus, & luminosus, odorum
delectus, & Musicæ. Et idem Cælius *eodem lib. 13. cap.*
22. scribit miram vtilitatem suffit ionis, & ignes odo-
ratos pestilentie occurrere. Siquidem cum aer, quo v-
timur plurimum, & in quo maxime versamur, non ead-
em semper sit ratione dispositus, nec idem seruet
contemperamentum: sed nocturna denseat humecta-
tione, & proinde corpus premat, & animæ tristitiam
inferat, veluti nebula circumfusa grauiore. Nam &
medicæ artis sciētissimi, pestilenti affectione grauius
grassante, ignium crebritate malo occurrant, quod iis
rarefcere credatur aer. Id quod consequitur largius,
si odoratoria vrantur ligna. Cuiusmodi est cupressus,
iuniperus, piceæ. Sed & Agrona nobilem medendi
scientia summe laudatum ferunt, quod Athenas ma-
gna pestilentie vi sæpius infestante, affectorum ple-
risque salutarem intulisset opem, accensis in proximo
ignibus.

Nonagesima quinta consideratio, quod metallo-
rum sit excellentius alio. Et videtur quod metal-
la debuissent præponi lapidibus & lignis: quoniam,
vt habetur *Esa. 60.* Deus qui est remunerator in cen-
tuplo pro ære promittit Ecclesie derelictæ aurum, pro
ferro argentum, pro lignis æs, & pro lapidibus fer-
rum: Sed hæc interserui propter connexitatem ad
præcedentia, Isidor. vero *lib. Etymol. 16. cap. 16.* dicit,
septem esse species metallorum: aurum scil. argen-
tum, electrum, æs, stannum, plumbum, & quod domat
omnia ferrum, ex quib. aurum, & argentum sunt præ-
ciosissima, vt dicit Luc. *in rub. de metallaria* *et*
metallis, li. 11. allegat text. in auth. de consul. 8. hac isa-
que. ver. spargere autem. ibi argentum vero quod max
post aurum preciosissimum fiet. & ibi gl. in verbo post au-
rum, colla. 4. Et de auro & argento sit mentio in plu-
rib. locis in iure: nam est titulus, *de auro & argento le-*
gato. in Infortiato.

Aurum vero, quod nascitur & inuenitur in fluuio
Phison, qui & Gages dicitur in regione terræ Euilath,
hoc est, Indiæ, est optimum. vt habetur *Gen. 2.* Quia,
vt Plin. scribit *li. 23. c. 4. in prin.* Nullum absolutius est
aurum, quam inuentum fluminum ramentis, vt potè
cursu ipso trituque perpolitur.

Aurum enim octo habet virtutes, quas describit
Gulielm. Bened. *in rep. cap. Rayn. in verbo duas habens*
filias, nu. 100. de testa. post Io. Lud. Viua de monte Re-
gali, *in suo v. aita. de pugna parisiensis. art. de lau-*
dis. ac triumphis trium librorum Francia, q. 3. Adde,
quod etiam aurum denotat sapientiam, vt ait Cælius
li. antiq. lect. 4. cap. 24. & argentum rerum naturalium
notitiam. Et de his virtutibus. vide ante *in 5. part. in 31.*
confid. vbi scripsi de excellentia armorum seu insi-
gniorum Regum Franciæ, quæ sunt tria lilia aurea in
campo Azurco, & sufficiat, quod de iure civili au-

rum dicitur preciosissimum metallorum, deinde argentum, ut est text. in *auth. de consulib. hic ante allegatum*. Et de excellentia auri, & eius laude amplissime magis quam per alium videas per Matthæum Vegium in sua elegantissima & incundissima disputatione, quam fecit de excellentia terræ, solis, & auri, & quod illorum sit excellentius, ubi concludit aurum excellere. dicit tamen Textor in *suo cornucopia, lib. in litera P. in laude ciuitatis Parisien.* Adrianum Imperatorem dixisse plus esse auri in rerum natura, quam reliquorum metallorum. Et quia Plin. amplissime tractat de metallis, & iam sim tædio affectus ex prolixitate huius operis, te remitto ad eundem Plin. in *libro trigesimo tertio natur. histor.* ubi de omnibus scribit, maxime de auro & argento, & eorum excellentiis.

De argento tamen vnum hic non omitam referre, quod scribit Textor in *loco ante citato. in verb. aurum.* quod in Augustodunorum, seu Heduorum diocesi pagus est Chitriacum nomine, frequentibus argenti fodinis clarus, cuius rei testis est (ut ait) non auritus, sed oculatus. Cum in Corbigniaco oppido (quod vnico miliari tantum distat) prima literarum biberet rudimenta, iuit ibi lusum & spaciatum (vidit loca, in quibus est non parua fossarum multitudo:) Ego etiam accipi in d. oppido prima literarum principia circa annum Domini 1488. & tunc fuerunt inuentæ illæ argenti fodinæ, & pluries causa recreationis me contuli ad d. loca cum D. Iacobo & Germano Perreaul sociis meis, de quibus etiam memorat Textor: sed tunc eramus iuuenes, & etiam nobiscum aderant collegæ nobiles viri, Dom. Iacob. & Claud. de Monte acuto fratres, sub ferula magistri Vincentij Gaigandi, qui fuit Gymnasiarcha antecessor illius Viturelli, quem Textor dicit, suo tempore fuisse præceptorem, seu rectorem scholarum dicti oppidi Corbigniaci, vulgo S. Leonardi nuncupati, quæ certè loca, teste Textore, si haberet Italia, magis tunesceret, ac superbiret, quam sua Cerere gloriaretur Sicilia.

Nonagesimasexta consideratio sit de excellentia aliquarum vestium. eo, quia vestes sunt ad gloriam & decorem, ut habetur *Exod. 28.* & ad ornatum hominis, ut dicit Luc. de Pen. in *l. 2. C. de vestib. oloberis, lib. 11.* licet scientia præclarissima sit in viro, nullus tamen sibi apud vulgus optimates indoctos defertur honor sine vestium ornamento, iuxta illud:

*Vir bene vestitus pro vestibus esse peritus
Creditur à mille, quamuis idiora sit ille.
Si careas veste, nec sis vestitus honeste,
Nullius es laudu, quamuis sis omne quod audis.*

Et non solum vestis est ornamentum hominis, sed etiam est necessaria ad vitam. vnde habetur *Eccle. 29.* Initium necessariæ rei vitæ hominum est aqua & panis, & vestimentum protegens turpitudinem. Vnde vestis, vestigalia, & requies æquipollent. *l. fin. §. 1. C. de his qui ad ecclesias consurgunt.* Et paria sunt aliquem esse in vinculis & sine vestib. ut in publicum nudus exeat, aut exire cogatur, *l. in eadem. §. 1. cum ibi not. in gl. ult. ff. ex quib. causis mai.* Ex quo optime trahitur in argumentum, quod sicut non possunt pro executione sententiæ capi serui aratorij, boues & instrumenta aratoria, *l. executores, C. qua res pignori obligari possint, vel non, ut dixi in preced. part. in 33. consid.* Ita nec etiã vestimenta, ne alias videatur ipse debitor quodammodo in vinculis pro debito poni, quod non licet, *l. ob as, Cod. de exact. tributor. lib. 10. l. 2. & ut dicit Luc.*

in rub. de milit. veste. lib. 12. Hoc est verum in vestibus necessariis, secus in his, quæ sunt ad ornatum & delectationem, ut n. ait Tullius *lib. de orat.* Vestis depellendi frigoris causa primo reperta fuit, postea ad ornatum & corporis dignitatem haberi cœpta est. & vide quæ dicta sunt ante in *2. part. in 32. consid. & in 7. part. & in 44. consid.* Et quia ante ista parte scripsi de pluribus rebus necessariis ad vitam hominis iuxta ordinem positum in *d. loc. Eccle. 29.* Sequitur & restat nunc dicere de vestibus, quæ etiam sunt necessaria, ut dictum est. Et pro intellectu huius plura sunt genera vestium, ut scribit *Cæl. lib. antiq. lection. 19. c. 10.* ubi ponit plura (quæ Græcis vocabulis appellantur. Textor vero clarius nomina vestium exprimit in *sua offic. in ca. vestimentorum genera*, ubi 140. vestimentorum genera vel citra declarat, & plura laudat, quæ dicit excellentia. ut de Abolla veste tragica, & grauium personarum, qua utebantur externi Reges: erat enim magni splendoris & precij. Et de pluribus vestibus per Textorem declaratis, etiam meminit & scribit Luc. de Pen. in *l. vnic. col. 3. C. nulli licere in frenis & equestrib. li. 11.* ubi ait, Quod saccus est vestis pœnitentium, & etiam Cilicium, *c. in cap. 50. dist.* Et stola dicitur cappa, vel supercillicium, *c. nullus, 21. q. 4.* dicitur autem stola à stolon, quod est longum, secundum Archid. & vulgo cotta forte dicitur. Et talis vocatur alias vestis talaris, id est, talos cooperiens, *c. pen. 23. dist.* & ibi Archid. & c. *Episcopi, 21. q. 4.* & est tunica qua matronæ utebantur. Et teste eodem Luca in *d. l. vnica.* Pallium est vestis preciosa, & birrus vestis vilis, *cap. si qui virorum, 30. dist.* de quo Pallio fit etiam mentio in *litem queritur, §. fullo. & in l. in stratum, in fin. ff. locati,* & dicit Textor. in *dist. loc.* quod vestimentum erat Græcis peculiare, & erat vestimentum Philosophicum. De Penula etiam ibi facit mentionem Lucas, & secundum eum est vestis vilis, *l. Labeo in med. ff. de supellect. leg.* & est, ut ait gloss. in *l. penultim. ff. de præscript. verb. gen.* vestis, & de ea notat. in *cap. si in adiutorium, 10. dist. in l.* & ibi Archid. Text. in *loco ante dicto.* Est etiam vestis scenica, & citharædica, & funebris, de quibus in *l. vestis. ff. de verborum signis.* & scenica & funebris sed & si quod, §. 2. ff. de usufructu. de quibus non meminit Text. Item est vestis ancillaris, meretricia, & matronalis, quæ vocantur habitus, *l. item apud. §. si quis virgines. ff. de iur. de quibus non meminit Textor.* Item est vestis interpolia, id est, visitata, ut in *l. Labeo, la 2. ff. de contrah. empti.* De vestibus Sacerdotalibus vide *Exod. 27.* & ante in *1. part. in 38. consid. in 3. concl.* Item Paludamentum est vestis consularis, qua utebatur Rex vel Imperator ad ostendendum bellum in proximo esse futurum, ut refert Lucas ibi. & authore Textore, Paludamentum hodie Cottam armorum vocamus, secundum Budæum in *l. 1. §. 1. ff. de positi.* Et dixi, in *d. 38. consider. in 7a. conclu.* Item prætexta est genus vestis, qua utebantur pueri nobiliores Romani, ut notatur in *§. 1. in glo. prætextarum. Instiuit. de iniuriis. & l. 3. §. penult. ff. de liber. exhib.* & de his & pluribus aliis, de quibus meminit Textor, scribitur in *l. vestis. ff. de auro & argento legat.* Item chlamys vestis militaris. facit text. in *l. fortissimis. C. de militari veste, li. 12. & in cap. si quis post. 1. dist.* & vulgo mantellus dicitur, seu cappa, dixi in *d. 38. consid. in 8. conclu.* Et videtur hodie esse dignior vestis. Cum in Rege per eam regia potestas designatur, ut est text. in *c. plerunque. §. hos etiam. versicu. item per Saulem, 2. quæst. 7. & in cap. ut cognouerunt. versicu. quomodo etiam charitatem non habebat, qui quærens animum, & capit. de pen. dist. 2.* de quibus Luc. in *d. l. fortissimis.* ubi tamen est cor-

est corruptus in aliquibus allegationibus à me emendatis. Et ibi dicit, secundum diuersitatem personarum vestes esse distinguendas, *c. adeo, 23, 95. ca. fin. 41. d. & 21. q. 4. in summa l. sed si accepit. ff. de iure fisci.* Et qualis vestis, talia corde gerit. *c. accepisti post de pœn. §. 4.* vt cultui vestium actionis quoque ornamenta conueniant, *c. rationis ordo, 100. dist.* De Toga etiam fit mentio in *d. l. sed si accepit. ff. de iure fisci.* qua olim soli Romani utebantur, & de ea per Textor. *num. 129.* Et toga vestis dicitur longa, quæ honorabilior est quam breuis, vt dicit Iacob Rebuff. in *d. l. 1. C. de vestib. oloberis, lib. 11.* Hinc quia Aduocati longas vestes deferunt, Togati dicuntur, *si quis de togatu. & leg. ne quis. C. de aduoc. diuers. iud.*

Et quomodo Phryges inuenerunt vestes acu facere, ita aurum in eis intexere, inuenit Attalus, Rex Pergami in Asia. Et colores diuersos intexere Babylon celebrant. Plurimis liciis texere quæ polymita appellant Alexandria instituit. Scutulicis diuidere Gallia. auctor Plin. *lib. 8. c. 48.* Vestimentorum sunt omnia lanæ, vel lineæ, vel sericeæ, vel bombycinia. Omnia item, aut virilia, aut puerilia, aut muliebria, aut communia, vt in *l. vestis. de aur. & arg. leg.*

Fuerunt & priuata quorundam vestes: Adam & Eua priusquam peccassent, debebant nudipost peccatū texere foliis verenda, crudis pellibus humeros amicti, vt scribitur *Gen. 3.* & dixi alibi in *præced. part.* Ioann. Bapt. iu eremo utebatur veste Camelorum seris contexta, scoiteaque cingebatur zona. VNica fuit Christo vestis inconsutilis, quæ nullo vsu detrita est: de qua dicitur *Ioan. 19.* Erat autem tunica inconsutilis desuper contexta per totum. Pallium Bartholomei per annos xx. neque sordes vllas, neque vetustatem sensit. Iacob. Apostolus, qui à corporis similitudine frater Christi dictus est, lineo utebatur amiculo. Paulus primus eremita, vestem habuit palmaceis contextam foliis. Mortui exuias induit Antonius Abbas, diebus solum festis. Maria Ægyptia, consumptis vestibus, nuda egit in eremo, & ample de pluribus generibus vestimentorum scribit Textor in *d. c. vestimentorum genera.* & in *c. seq.* vestes gentium proprias describit, cum ait; Pallium, Gabiolum, Casiaca Græcorum, Toga & prætexta Romanorum, Mastruga Sardorum, Braccæ & Bardocuculus Gallorum, Rhenones Germanorum, Aulæa Britannorum, Strigium Hispanorum, Arlineum, Tyara, Candys & Capitis Persarum, Cotthens Masiliensium, Myoton Armeniorum, Dalmatica Dalmatarum, Peplum Troadum, & Cannaces Babyloniorum. & in *c. seq.* vestes quasdam memorabiles enumerat, scilicet vestem Ansthenis Sybaritæ, quæ vestem elaborauit, in qua variæ Deorum effigies erant depictæ. Hæc quotannis in Liciniæ Iunonis templo suspendi miraculi causa solebat. Athenienses magno precio eandem sibi compararunt. Lollia Paulina tunicam habuit ex margaritis, æstimatam quadringentis sestertiis. Tarquinius Priscus aurea triumphauit tunica, testis Verrius apud Plinium. Habuit Nero trichinaria Babylonica 400. millib. emptæ, hoc est, mappa & lectos trichinarios. Syloson vestem habuit, quam cum Dario Hystaspis filio dono dedisset, totam ab eo, & urbem, & insulam Samiorum, muneris accepit, h. e. æquamentum, seu compensationem. Auctor Valerius de *grauudine.* Saxo Grammaticus scribit Frontoni cuidam vestem fuisse, qua circumamictus, nullo telorum acumine lædi poterat. Et mirum est quod referam. Nam vidi Mediolani Matronam, quæ singulis diebus anni nouam & diuersam vestem induebat, sic & 365. vestes habebat.

Vestes digniores, & excellentiores, testimonio Iuriconsultorum sunt illæ, quæ dicuntur oloberæ, auratæ, paraguaydæ, sericæ, & murice tinctæ. Cum tales sint principum, & prohibentur deferri à priuatis, *l. 2. §. 4. C. de vestib. olober. & aurat. lib. 11.* Nisi ex concessione illius quibusdam ei ministrantibus permissum sit, vt ornatiores sint coram principe, vt dicit Io. de Plat. in *d. l. 2. post text. & gl.* Si tamen vestes prohibitas eis deferre concesserit, potest auferre cum recedunt, vt refert ibi Luc. de Pen. *arg. l. id vestimentum. ff. de pecul.* Et dicitur vestis olobera, vestis texta tota de optimo auro, quod in vulgari dicitur aurum foliatum, seu fristatum, & in iure obrizatum, vt in *l. fin. C. de vet. numism. par. eod. lib. 11.* dicta ab *olon*, quod est torum, & *beris*, quod est aurum. Deaurata vero vestis est etiam totaliter de auro, sed non de foliato, sed alio modo deaurata, vt recamata vestis, teste Io. de Plat. Paragayda est vestis deaurata solum in gaydis, hoc est hmbriis. Paraganda, (vt aliqui dicunt) est ornamentum Pallij, vel vestis, quod vulgo friseum dicitur, & proprie apud nos vestis est ex serico alicuius coloris, in quo mixtum est in tinctura aurum, vt videmus hodie de paanis velutis, seu ex serico, in quibus sunt aliqua signa mixta ex auro. Vestis vero tincta murice est sine auro: sed tincta colore muricis, vel conchylij, qui color preciosus est, vt aurum, *d. l. 3. & 4. C. de vest. olobe.* Et sunt Murices pisces, qui appellantur conchæ marine, alio nomine conchyliæ dicuntur, & si ferro præcindantur, lachrymas purpureæ coloris emittunt, ex quo colore tingitur purpura, & est tinctura valde preciosa: qua solus Princeps vti debet, & nullus alius, vt dicit Io. de Plat. in *l. si quis nauicularum, C. de murileg. lib. 11.* & ibi Bartol. dicit idem esse de tinctis aliis, qui illi assimulantur, vt est color qui fit de grano, seu cocco, qui si panno laneo apponatur, Scarlata in vulgari nostro appellatur. Et sic de iure non licet priuato talia vestimenta deferre, absque licentia Principis. Cum sint principibus reseruata, vt dictum est. Et tales vestes ex huiusmodi coloribus tinctæ dicuntur purpuræ, ex quo sunt ad decorem dignitatis Regalis. Cum, vt dicit Luc. de Pen. in *d. l. 4.* sed sunt insignia, quibus excellentia regalis ordinis ostenditur, & Sacramentum iustum figuratur, puta annulus, per quem designatur fides. Armilla per quam bona operatio. Sceptrum quod iustitia. Gladius quo vindicta. Purpura per quam reuerentia, & Diadema per quod gloria. Lazarus Bayf. in *suareper. d. l. vestis, ff. de aur. & arg. leg.* scribit plures vestes excellentes, vt de toga picta, tunica, prætexta, & aliis, *cap. 23 & 10 & in cap. 7.* ponit de vestibus aureis, maxime de paludamento aureo, de quo ante dixi sed Lazarum videre poteris in locis ante citatis, & in *cap. 11.* vbi ample. Inter alias vestes triumphales quam alia, & inter alia ornamenta triumphantium reperitur toga picta, & palmata tunica, vt Læuius in *10. secunda belli Punici*, docet his verbis, ibi *Massinissam primum Regem appellatum, eximioque ornatum laudibus, aurea corona, aurea patera, sella Curuli eburnea, & scipione eburneo, toga picta, & palmata tunica donat.* Addit verbis honorem, neque magnificentius quicquam Triumpho apud Romanos, neque triumphantibus ampliorem eo ornatus esse, quibus verbis annumerantur ea, quibus ornabantur triumphantes, vt declarat Lazarus in *d. cap. 10. ante fin.* Et quia hic ante dictum est, omnia vestimenta esse, aut ex lana, lino, serico aut bombycine: De singulis aliquid dicendum est. Et primo de lana, quæ dicitur prius vellus, quoniam prius lanæ ante tonsuram vsam vellerentur, vt habetur in

d. l. 3. C. de vestib. olob. Et quid veniat appellatione lanæ, vide in l. si cuius, §. lana. et §. 1. vbi Alber. et §. 3. et l. lana. in prin. ff. de leg. 3. Et an veniat sericum, l. i. C. que res ven. non poss. Sed ad rem, plures sunt lanæ aliis præstantiores auctore Text. Nam Mileses Asiæ fuit ciuitas, præstantia lanarum (quæ ibidem inficiebantur) memorabilis. Virg. lib. 3. *Georgic.*

Quamuis Milesia magno

Vellera mutantur Tyrios imitata colores.

Et lib. 4.

Eam circum Milesia vellera Nymphæ
Carpebant.

In Canusio Apuliæ oppido, & Caledonia, seu Britannia fuit eximia lanarum bonitas. Lingonicas lanas probat Martial. lib. 2. dicens:

Lingonicæ age dum tumeat tibi culcitra lanis.

Et etiam hodie in diœcesi Lingonensi maxime in territorio montis vulgo *la montagne*, abundant optimæ lanæ, quibus lanificæ & Campani, & Trecentenses, & Parisienses, & sunt excellentissimæ, quibus proximæ sunt lanæ illius nostræ provinciæ, quæ vulgo Alcetum dicitur. Et iam in Gallia repertiuntur lanæ Bituricenses, quæ in nihilo discrepant, nec sunt inferiores ab Anglicanis. Luceria vetus fuit Dauniorum oppidum, eius lanas probat Horat. lib. 3. *carmin.*

Te lana prope nobilem conserua Luceriam,

Non cithara decens.

Plin. li. 26. commendat Galaticas, Tarentinas, Atticas, & Milesias, & lib. 8. de lanis & ouibus loquens: Hispania, inquit, nigri velloris præcipuas habet Pollentia iuxta Alpes, Canusta iutili, quas Erythreas vocant. Item Betica, vt Canusium, fulvas Tarentum. Et de his etiam meminit Lazar. in d. repet. l. vestis, c. 2. in princ. vbi & lanarum colores natiui ab eo memorantur quatuor præcipui: Albus in Apulia nobilis, vt ait Martial.

Velleribus primis Apulia, Parma secundis:

Nobilis Altinum, tertia laudat opus.

Niger in Hispan. Pollentia, vt dixi: Rutilus, qui & à Martiale Rufus; Fulvus & suæ puliginis, Taren. Et de his coloribus & aliis ante ista parte, in 93. *confid.*

De lanis vero & excellentia illorum videndum est, & mirabilia de lino scribit Plin. li. 19. cap. 1. Sed prius scitu dignum est, quid lini appellatione veniat: pro quo recurre ad textum iuris in l. si cuius lana, §. linum. ff. de leg. 3. & vt scribit Textor, abundat Ægyptus lino tenuissimo. vnde Silius lib. 3.

Et Pelusiaco filum componere lino.

Argumentum maxime tenuitatis est, quod singula fila 365. filis constare dicantur. cuiusmodi visa sunt in chorace Amasi Regis, qui Rhodi viscebatur, auctore Plinio. Æthiopes, & Indi ex malis, Arabes ex cucurbitis, Asiatici ex genista lina demetunt. Est & sua gloria Cumanio in Campania, quo ad piscium capturam virtus eius vrbs incolæ, Carbasinum linum apud Tarsaconem repertum est, ex quo nautica vela conficiuntur, ex quo & Carbasus nomen habet. Nascitur linum in desertis Indiæ apud Carystum insulam, tanta bonitate & excellentia, vt margaritarum adæquet præciū. Setabis vrbs Hispaniæ agrum habet nomine Spartarium à Sparro lini genere. Plinius quoque scribit citeriorem Hispaniam habere splendorem lini præcipuum. Nos vero Hedui lina habemus excellentissima, quæ ad nos vehuntur à regione Parisiana, ex quibus fiunt telæ subtilissimæ, & splendidissimæ in hac ciuitate, & quæ sunt magnæ æstimationis, optimoque præcio venduntur, & in his multum vacante mulieres nostræ ciuitatis, cuiuscunque ordinis sint, vt norunt

Lugdunen. quanta abundantia huiusmodi telarum ex nostra ciuitate singulis annis ad eos deferatur. Et inter telas Galliæ laudantur telæ huius nostræ ciuitatis. Etiam laudatur preciosissimum telæ genus Rhemense, communicata aliis quoque Galliarum populis texturæ gloria. Aufonius telam commendat Persicam, dum ait:

Laudes Achenias Orientis gloria telas,

Molle aurum paliis Graecia texe tuis.

Commendatur Ægyptia ob præcipuam lini bonitatem, vt dixi, vel quod multis liciis (quæ polymita dicuntur) texere docuerint. Lucanus lib. 10.

Vt mos est Phariis miscendi licia telis.

Silius lib. 14.

Qua radio celat Babylon, vel murice picto

Lata Tyros, quaque Attalici variata per artem

Anlais scribuntur acu, aut Memphiside tela.

Setabis, vt dixi, vrbs Hispaniæ tela claruit.

Silius lib. 3.

Atque altrix celsa mittebat Setabis arce,

Setabis, et telas Arabum spreuisse superbas,

Et Pelusiaco filum componere lino.

Vt declarat Tex. in d. cornucopia lib. in verb. tela. De serico vero dicit Lucas de Pen. in d. l. 3. C. de vestib. olob. quod sericum dicitur, quia Seres populi Asiæ Scythicæ primi miserunt: vermiculi enim ibi nasci perhibentur, à quibus nasci circum arbores fila dicuntur tenuissima. Virg.

Velleraque vt foliis depectans tenuia Serei.

Et Sidonius:

Affyrus gemmas, Ser vellera, thura Sabæus.

Et hic vermis bombyx dicitur. Et solent mulieres huius ciuitatis habere tales vermes in domibus, quos ab initio veris enutriunt, primo ex paruis lactucis, deinde foliis mori, vt nutrimento potius eis conuenienti. Et in illis est mirabile argumentum resurrectionis, cum etsi moriantur, tamen ex semetipsis iterum renascuntur. Nam cum ad longitudinem competentem deuenierint, & ad albedinem conspicuam, tanquam saturati, amplius non comedunt, sed ore filum emittunt, quo se inuoluunt, & satis breui tempore tollendum est ab eis aqua perfusum, alias comedunt, & rodunt, donec fecerint foramen, vt exire possint. Serico remoto, reperitur vermis corrugatus, & aliquot dies non se mouet, deinde pellem emittit rugosam: & apparet papilio, coeunt simul, mas moritur, pariter & fœmella: sed prius emittit parua grana ad modum linapis, super foliis papyri ad hæc extensis, quæ solent reseruari in loco frigido, & cum instat ver, incipitque calefcere, emittunt in loco destinato paruos vermes, qui modo prius declarato tunc nutriuntur, & ita bombyx regeneratur ex suo semine, & noui hæc experimenta, cum mea coniunx, & filia singulis annis huiusmodi vermes educant, ex quibus habent sericum, quod mixtum cum lino tenuissimo faciunt texere mappas & mantilia multum excellentissima, linum quippe orditur, sericum vero textitur. Vel bombyx dici potest auctore Textore, subtilissima tela, quam eiusdem nominis vermes in India conficiunt araneorum more: Repertur autem apud Orontem fluium iuxta Antiochiam laudatissima. Plin. laudat Bombycem Assyriam, quia viri fœminis cesserunt, cum viros etiam non puderet has vestes induere propter onera æstiuæ. In tantum, inquit ille, à lorica gestanda discesserunt mores, vt oneri sint vestes. Arabia, quam ab omnium deliciarum vbertate felicem vocamus, bombyce quoque abundat. Pro-

peritiam lib. 2.

Necesse quæ Arabico lucet bombyce puella.

Hinc bombycinæ vestes vocantur mollissimæ.

Iuuenalis:

Cuius delicias & panniculus bombycinus vrit.

Italia etiam abundat optima bombyce, qua Florentini, Veneti, Genuenses, Mediolan. & Brixiani optima & laudabilia conficiunt serica, vt vidi alias, cum assiderem Capitaneo iustitiæ Mediolani, & etiam Bononien. & habent magnas rotas multum singulares ad extrahendum filum ex gloano, & quibus necur.

In Gallia etiam est prouincia Turonensis, quæ huiusmodi bombyce abundat, & ibi texuntur telæ sericæ. Et de his etiam scripsit Laza. Baysius in d. repet. l. vest. ff. de aur. & arg. leg. c. 5. & 6. vbi multa ex prædictis ponit, quæ ab ante allegatis excerptis.

Nonagesimæ prima consideratione tractatur de paruis rebus, quæ non sunt spernendæ, imo etiã extollendæ. Multæ enim sunt res parui corporis, quæ rebus magnis præculdubio anteponuntur, vt ait Beroald. in oratione sua habita in enarratione Persij Poete Sæprij, hoc in primis geminæ lapillique testatur. Quid enim est miuacius Carbunculis? Quid breuius Adamantæ? Quid Hyacintho magis pusillum? Et nihil tamen his nobilius, preciosius, uel reperitur. Scribit enim Homerus Tydenam paruo fuisse corpufculo, in quo tamen anima esset maxima, & vires amplissimæ, vnde decenter in Priapeis scriptum est:

Vtilior Tydeus qui si quid credit Homero,

Ingenio pugna, corpore paruus erat.

Et à Papinio veridice scribitur:

Maior in exiguo regnabat corpore virtus.

Et Xanthippus Lacedæmonius, qui breui statura erat, ita laudatur à Silio:

Exiguus vigor admirabile membris

Vindus, & magnos nisi qui vinceres artus.

Et, vt inquit Beroaldus, licet curiosissime circumspexerit, & diligentissime peritauerit, quod omnes fere res mundi magis virtute, quam magnitudine æstimandæ sunt. Nec querendum est, quantus sit quisque, sed qualis: neque quam procerus, sed quam probus, discretus, prouidus, & magnanimus. Accedat historia, quam refert Baptista Fulgosi. in sua collect. de di. factisq. memorab. l. 3. c. de sui ipsius confidentia. vbi ait, Egdar. Rex Britan. cum Reges omnes, qui ei parebāt, in conuiuium adhibuisset, eique esset relatum, Rinandum, Scotorum Regem, cum eum statura pusillum inspexisset, cum aliis dixisset, non mediocriter se mirari, quod ipse, aliique reges, viri fortes, proceroque corpore, tam paruo homini subiectos esse faterentur, nulla prorsus re dicta, venatum deduxit eum, datq; opera vt solus cum eo ab aliis separatus esset, Rinando alterum è duobus gladiis, quos secum tulerat, obtulit, dixitque se fortitudinis eius periculum facere velle, sciret, an verba in eo facta responderent: qua re Rinand. vehementer territus, erroris veniam petens, tandem eam impetrauit, cū Egdarus generoso facto, singulari que virtutis suæ fiducia ostendisset, virtute se, & non sorte electam, regnare ei, vt hoc experiri posset potestate facta. Hinc Bar. in l. ff. de iurisd. om. iud. quare est, quod Iureconl. non dicit, quod officium ius dicentis sit longissimum, & non latissimum; quia sapientia non consistit in longitudine, & raro longus inuenitur sapiens, quod non placuit Dyno, cum esset longæ & grandis stature, & in ore vulgi est: miror magis magnos sapientes. Legitur Prou. 20. ante finem: Quatuor sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora Sapientibus. Formicæ, populus infirmus, qui præpa-

rat in messe cibum suum. Lepusculus, plebs inualida, qui collocat in petra cubile suum. Regem locusta nō habet, & egreditur vniuersa per turmas suas. Stelli manibus nititur, & moratur in adibus Regis, & dicit Luc. de Penn. in l. chartulas in princ. C. de conueniendia fisci debitorib. l. 10. quod breues dicuntur cauti, id est, cum cautela scripti, raro tamen vidi breues humiles. Et, vt ait Beroaldus loco antedicto, nunquam quis laudauit librum ob id tantummodo, quod magnus foret ac copiosus, nec orationem quis vniquam duxit luculentam, propterea quod copiosa esset, aut verbosa, & enormis: nec quis Poema ob magnitudinem vniquam celebrauit: Imo contra laudantur libelli, qui sunt diferti, eruditi, & doctissimi compositi, colque abique dubio anteponimus maximis volumin. in quib. nulla sit eruditio, vt de Persio ait, qui quanto minor est, tanto elegantior est: quanto minus habet ponderis, tanto plus habet autoritatis.

Vnde Martialis ait:

Sapius in libro memoratur Persius vno,

Quam leuis in loca Marsus Amazonide.

Et de eodem Quintil. dixit: multum & veræ gloriæ, quamuis vno libro, Persius meruit. Et plures res modicæ & paruæ à pluribus laudatæ fuerunt, & plures de modicis rebus opera scripserunt, vt Synesius Crenensis de laudibus Caluitij scripsit Dion. cognomento Chrysof. librum de Comæ laudibus, & multi alij de paruis rebus scripserunt, quos numer. 28. ponit Textor in sua off. cap. qui de modicis rebus opera scripserunt. Sed Cælius h. antiq. lect. 9. c. 56. taxare videtur ex sententia Platonis homines plerosque, qui solent interdum nimis quam leuiculis rebus stulte operam impendere seriam.

Nonagesimæ octaua consideratio erit de Plaustris, sibi obuiantibus multis modis, & inuicem inter se repugnantibus, cui sit cedendum in retrocedendo, vel dando locum, & alias: & ista habet magnam sequelam: nam data paritate, Pedester debet dare locum equestri: quoniam facilius mouetur pedester, nisi esset in loco, vbi facilius equester transiret, puta si in loco arcto, & parua via, & esset retrocedendum in aqua, aut luto, aptius & commodius est tunc, quod equester deferat pedestri. Cum non sit sibi incommodi transire per aquam, quod cesset pedestri. Item equester debet deferre quadrigæ, cum facilius deferat, & retrocedat. Et quadriga curru, quia vltimum quadriga facilius & potius se voluit, quam curtus, & ita de huiusmodi. Intellige tamen semper, vt dixi, data paritate. Etiam non oneratus referre debet onerato, hac ratione, quia facilius retrocedere potest, & vtilius & honestius est sic fieri: & sic scriptum ab Apostolo ad Galat. 6. Alter alterius onera portate, vt vtilitas vniuscuiusque considerat, quæ multū attendenda est. Quoniã licet omnia subiiciantur legibus, ita quod etiam Principes secundum leges viuere debent, vt l. digna vox. C. de leg. Tamen vtilitati omnia parent & etiam leges, vt dicit Valerius Maximus lib. 3. tit. de fiducia sui c. & illud. ibi. legem vtilitati cedere cœpit. Si vero duo plaustra sibi obuauerint in aliquo vico, vterque habet ius: & tantum vnum, quantum alter, vt dicit gloss. in l. 2. y. primo ff. ne quid in loco publico vel itinere fiat. si tamen vnus præueniat sine præoccupet locum intrando primo in via, potest acclamare primo, & hoc casu alius retrocedere debet, quia posuit se in necessitate, cum videret alium, vt dicit d. gl. magna ibi, & Bart. Alias, vt dicit gloss. est locus gratificationi. arg. l. si ff. de religiosis & sumptib. funerum. vel forti, arg. l. in tribus. ff. de iudicis. Ita etiam dicit Bald. & post eum Sali. in l. per

agrum. *Cod. de ferui. & aqua.* Et idem Bart. in *l. quo minus. in §. ff. de fluminibus.* Angelus etiam in *l. fluminum. per illum tex. in princ. ff. de damno infect.* dicit, quod illi deferendum est, qui primo incepit in via venire. Et cum ante dictum est, quod est locus sorti, an per hoc videatur fors præmissa: dic quod non, vt ample notatur per dominum meum Iasonem in *l. si duobus. Cod. communis de legatis.* & Felin. in *cap. capitulum sancte Crucis. in fine. extra de rescriptis.* vbi ponit de concursu duorum simul impetrantium, qui illorum præferatur: & de clausula, *anteferris*, quæ solet apponi per summos Pontifices, in gratiis expectatiuis, quia alias literæ priores in data præferrentur, vt ibi ample per eum declaratur, in *alio loco, in d. c. alleg.* Et quomodo etiam quandoque fors laudetur, scribit Lucas de Penna in *l. 2. C. quando & quibus quærit pars debetur, l. b. 10.* Et etiam scribit Felin. in eo loco de duabus collationibus eadem die factis per Papam de eodem beneficio, vel à Papa seu eius legato & ordinario, *secundum c. si à sede, de preben. in 6.* vel ab Episcopo, & eius ordinario. Sed vnum dicit singulare dominus meus Iason in *l. 1. in 2. §. 3. colum. ff. solut. matrimon.* quod instrumentum habens magis determinatum tempus, præfertur alteri. Ideo si in collatione facta per ordinarium sit apposita hora: in collatione vero facta per Papam, aut eius legatum non sit apposita hora, præferenda est collatio ordinaria, quia continet magis determinatum tempus: & ibi in *dictis locis* videri potest de duobus instrumentis eodem die confectis, quod illorum sit præferendum. Et idem Felin. in *d. c. Capitulum. col. 17.* ponit, de duobus ad brabium patiter peruenientibus, & de duobus castrum intrantibus, stante statuto, quod qui primo intrauerit, habeat tale præmium: & de duobus simul eodem tempore natis, quis dicatur primogenitus. Et de duobus simul morientibus, & de duobus simul pacem frangentibus. Et sic quando est quæstio de concursu in calu, in quo concursus est dubius, & dubitatur quis præcedere debeat, vide Felin. in *d. loco.* Quando vero sunt tres simul incedentes, vnus præcedere debet, & non duo simul, quia communiter dicitur, quando tres incedunt, vnus præcedere debet.

NOuagesimanona consideratio huius partis erit de prioritare tēporis, videlicet, An qui prior est tempore, prior sit in iure, de qua ample declarat Dynus & Io. Andr. in *regula iuris. qui prior est tempore, de reg. iur. in 6.* notatur in *l. quoties viri usque. ff. eod. tit. de reg. iur.* Et in hac materia dico, quod illa prioritas datur operatur in multis casibus. Operatur enim primo in hypotheca, ita quod qui prior est tempore: potior est in iure. *l. potior. & l. creditor. ff. qui pot. in pign. hab. & l. si fundum. C. eod.* Quod extendit primo, non solum habere locum in hypotheca expressa, sed etiam in tacita, vnde sicut habens expressam hypothecam anteriorem, præfertur posterioribus creditoribus, habentibus tacitam vel expressam, ita etiam habens tacitam hypothecam anteriorem, realiter præfertur posterioribus creditoribus, non solum habentibus tacitam, sed etiam expressam, ita tenet Dynus in *dicta regula iuris, qui prior per l. 1. §. & vt plenius. C. de rei ux. alio.* & ibi hoc etiam sentit gloss. pro qua etiam opinione facit text. in *l. 2. C. de precario.* Nam textus ibi loquitur de tacita hypotheca, & tamen ibi dicit, quod transit res in alium cum onere suæ obligationis, facit in *l. usufructu. & l. pignori. C. de remiss. pignori. & l. debitor. Cod. de distr. act. pignori. l. 1. in fin. C. debitor. vendit. pignori. non deb. & l. debitorum. C. de pignori. & l. si quidem.*

C. de donat. int. vir. & uxor. & l. debitorum. Cod. de euct. Per quos text. ita tenet Maria. Sozi. in suo tractatu oblationum. *li. 12.* Licet Bart. in *l. 1. C. de priu. dotis. versic. quero primo.* videatur tenere contrarium. Sed vide dominum meum Iasonem in *§. item Seruiana. num. 7. cum duob. seqq. Institut. de actio.* vbi etiam ponit post Angelum ibi, in quibus casibus constat tacita hypotheca. Secundo extendit, quod non solum habet locum prædicta Regula in bonis iam quæsitis tempore hypothecæ, sed etiam habet locum in bonis post hypothecam quæsitis, vt dicit Bart. in *l. si is qui. colum. ult. vers. ultimo quarta. ff. de iure fisc.* singulariter Bald. in *l. hac edict. §. his illud. vers. ibi, vt si quis C. de secund. nup.* & idem Bart. in *conf. suo incip. Florentinus quidam Doct.* idem Bal. *conf. suo 364. in §. par. conf. & est casus in l. si. ff. qui pot. in pign. hab.* Tertio extendit, vt non solum procedat si habeat ius ab illo, qui prætendit ius in re secunda, sed etiam si habeat ius solum à re: quoniam ex tempore præfertur secundo prætendenti ab eodem ius in re. text. est & ibi Bald. in *l. 3. cum ex causa. ff. qui potiores in pignori habentur.* Quarto extendit, etiam habere locum in gaurentigia, quoniam etiam licet ipsa principalis prior tempore sit potior aliis, ita etiam gaurentigia, quæ est in ipso contracta, secundum Bartol. in *l. cum vnus, in fin. princ. ff. de bon. autor. ind. possid. & in l. si & iure. ff. qui pot. in pign. hab.* Ang. in *l. fin. Cod. eod.* Quinto extendit, vt non solum habeat locum in principali, sed etiam in accessoriis, facit text. in *l. potior. §. si de futura. ff. qui pot. in pign. hab. & quod accessorium sequitur naturam sui principalis, facit regula principalis, de qua in *regula accessorium, de regul. iur. in 6.* ibi per Dynum. Sexto; extendit etiam habere locum in hypotheca generali, quæ si sit prior tempore, præfertur etiam speciali. text. & ibi Bartol. in *l. generaliter. ff. qui pot. in pign. hab. & l. si generaliter. C. eod.* vbi Bald. Salic. & alij Ideo dicit Luc. de Penna in *l. prædicta. colum. §. vers. 10. inducitur. Cod. de locat. prædior. ciuil. lib. 11.* quod in obligatione generali potior est ille, qui primo ad rem peruenit. *l. si vero. ff. de peculio leg. inter eos, in princ. ff. de re iudic.* Septimo extendit, etiam habere locum non solum in principali, sed etiam in omnibus aretagiis, quæ hodie sunt loco vsuratum. ita est textus in *l. Lucius. & ibi Bart. ff. qui pot. in pign. hab. & Bald. in l. si generaliter. Cod. qui pot. in pign. hab.* Octauo extendit, etiam si fiat nouatio obligationis, cum expressa repetitione pignorum, quia, etiam prior in tempore, est potior in iure. *l. 3. in princ. & ibi Bartol. ff. qui pot. in pign. hab.* clarius dicitur infra *versic. 21.* Nono extendit; habere tantum locum in pignore conuentionali & non prætorio. Bartol. in *l. cum vnus, in princ. ver. venio ad secundum. ff. de bon. autor. ind. possid.* Decimo, extendit etiam in pignore prætorio, si concurrat cum conuentionali, *l. 3. & ibi Bart. C. vt in possess. legat.* Ludovicus Bologninus in *l. fundum. ff. de ann. leg. in interpretatiombus.* & Bal. *consilio suo 466. li. 4.* Et quomodo differat prætorium à conuentionali, vide Bart. Bald. Paul. & Alex. in *l. 1. ff. de pign. act. Fel. in cap. cum aliquibus in princ. de re iud. c. dom. meus Ias. in d. §. item Seruiana. num. 7. Inst. de act.* Vndecimo, extendit etiam in pignore iudiciali capto in causam iudicati, vt dicit Bartol. in *l. cum vnus, in fin. princ. colum. si. vers. quid in pignore. ff. de bon. autor. ind. possid.* vbi tenet; quod idem in iudiciali, quod in conuentionali, & in hoc ponit differentiam inter prætorium & iudiciale: & de iudiciali est text. in *l. si & iure. ff. qui pot. in pign. hab.* Duodecimo, extendit etiam, si prior in tempore habeat priuatam scripturam contra creditorem habentem publicam. Bald. & Ang. in *l. scripturas. C. de qui potio. in pign. hab.**

Lanfrancus *in c. quoniam contra. in pen. colum. Extra de probat.* dummodo illa scriptura priuata sit munica subscriptione testium, vel probetur per testes, qui fuerint præsentibus, quando talis debitor scripsit talē scripturam. Decimotertio; extende etiam in priuato, qui est prior tempore, quia præfertur Reipub. posteriori. ita est *tex. in leg. si fundum pign. Cod. qui pot. in pign. hab. & ideo idem dicendum est in Ecclesia, cum Respublica & Ecclesia pari passu ambulant. tex. in l. fin. Cod. de sacrosanct. eccles. faciunt ea, quæ dicit dominus meus Iason in §. ex maleficiis. colum. 9. in §. de act. ubi etiam æquiparat Ecclesiam minori & pupillo. Decimoquarto; extende etiam in priuato priori tempore, qui præfertur filio. *tex. in l. si pignus. ff. qui pot. in pign. hab. & in l. si §. si. ff. eod. & in l. si fundum. C. eodem. & Bald. in l. 3. C. de remissio. pign.* Decimoquinto; extende, etiam si posterior priuo possederit rem hypoth. dummodo alius habeat anteriorem contractum: quia hoc casu dicitur prior in data. Ita tenet Phil. Franc. *in cons. suo 126. cil. 2. in littera D. in 4. volum.* Et sic hoc casu non habet locum in hypotheca. *l. quones. Cod. de rei vend. & ibi dominus meus Iason in 3. limi.* quod intellige verum, quando à non domino datur pignus duobus: sed si à diuersis non dominis, tunc secus. *l. si non dominus. ff. qui pot. in pign. hab.* dicam infra in 6. limitatione. Decimosexto; extende, vt non solum habeat locum in principali, sed etiam in re augmentata per alluionem. *tex. est clarus, in l. si fundus hypoth. datus sit, deinde alluione masor factus est, totus obligatur ff. de pign.* Decimosextimo; extende, quod sicut prior tempore præfertur in hypotheca, in re principali, ita etiam in melioramentis. *tex. est in dict. l. si fundus. §. 2. de pigno.* quod intellige verum, quando ille qui hypothecauit rem, est ille, qui fecit melioramenta, ita loquitur dictus §. 2. sed si alius fecit melioramenta, forte alius, ad quem res peruenit, non altem ille qui hypothecauit, tunc res non esset obligata cum melioramentis. *l. in his. Cod. de prædiis & omnib. reb. nauiculariorum lib. 11. & ibi Bartol. & eum sequitur Paul. in l. si conuenerit. 2. ff. de pign. actio. dominus meus Iason in l. creditor. 1. ff. si cert. pet.* Crederem hoc esse verum, si ipsa res hypothecata melioraretur, secus si addatur, aut adiungatur, puta quia de parua domo fiat magna, per adiunctionem loci, aut de paruo manso, in quo sunt certæ res primo obligatæ, quia si alix addentur manso, non sunt hypothecatæ cum primis. Decimo octauo, extende, quod non solum habeat locum prædicta regula in principali hypotheca, in vsuris seu arrearagiis & melioramentis, sed etiam in expensis factis, in prosecutione hypothecæ principalis: quoniam cum expensæ sint accessoria ad rem principalem, sequuntur naturam sui principalis: quoniam accessorium sequitur naturam sui principalis. vulgata regula iuris *in 6. facit lex cum principalis. ff. de reg. iuris.* Crederem in hoc, quod expensæ impetrantis, quo ad mandata & expleta decreti subhastationis præferantur omnibus, quando sit executio in immobilibus per viam decreti, sed quo ad expensas processus quæ fiunt postea, donec omnes sint collocati pro hypotheca, secundum prioritatem & posterioritatem temporis, videntur tales expensæ non habere naturam sui principalis, nisi post omnes hypothecas reales priores in data, & hoc factu videtur, quod expensæ omnium sint collocandæ, secundum quod collocata fuerunt principalia, & ita seruat in practica. Decimonono; extenditur etiam si secundus in data sit Rex vel Imperator, quoniam, vt dicit Bald. *in l. si fundum. in princip. Cod. qui pot. in pign. hab.* etiam priuatus, qui est prior in*

data, eidem præfertur in pignore conuentionali. Vigesimo; extenditur etiam habere locum in duabus dotibus, quia prior debet præferri. *l. assiduis. §. si. C. eod. qui pri. in pign. hab. & Dynus in d. regula, qui prior.* Vigesimoprimum; extenditur, quod non solum habeat locum illa regula, in prima obligatione, & conuentione hypothecæ, sed etiam in obligatione, nouata cum secundo creditore, cuius hypothecæ nouatæ prioritas iungitur cum prima, vt est *tex. in l. 3. ff. qui pot. in pign. hab.* dictum est ante, *vers. 8.*

Hæc regula superius posita & extensa, limitatur in pluribus casibus, quoniam, vt dicit *tex. in l. interdum.* posterior creditor potior est priore. *ff. qui pot. in pign. hab.* Primo; non habet quando secundus seu posterior esset priuilegiatus, quia tunc etiam præferretur antiquiori & priori in hypotheca. *l. Titius, in princ. & ibi Bart. ff. eod. tit. qui potiores. & c.* quod quidem ex pluribus limitationibus sequentibus declarabitur. Secundo limitatur principaliter dicta regula in creditore, qui in rem conseruandam credidit, veluti si nauis fuit, & ad armandam eam vel reficiendam quis crediderit, vt dicit *tex. in d. interdum. ff. qui pot. in pign. hab.* & ibi gloss. *fin. in verb. credidero.* ponit tria priuilegia, quæ in hoc habet creditor. Primum; quia creditor talis in personalibus præfertur. *l. creditor. 1. & ibi D. ff. si cert. pet. l. si ventri. §. 1. l. qui nauem. ff. de priuileg. credi.* Secundum priuilegium est, quare sic resecta videtur tacite hypothecata. *d. l. interdum. & l. 1. ff. in quib. caus. pign. vel hyp. tac. contrah.* Tertium; quia præfertur talis in hypotheca illius, etiam alij creditori anteriori tempore, vt est *tex. in d. l. interdum.* & ratio assignatur *in leg. seq. quæ incipit, huius in prin.* Aduerte tamen quia ad hoc, vt prædicta habeat locum, duo copulatiuè requiruntur. Vnum, quod pecunia expresse fuerit mutuata ad refectionem rei. Aliud, quod res effectualiter fuerit resecta, quoniam hoc casu si non esset resecta, cessaret ratio *l. interdum,* supra allegata. Et si fuerit resecta, & non ad hoc expresse mutuata, non habet locum prædicta lex, vt dicit dominus meus Ias. *in d. leg. creditor. §. 1. ff. si cert. pet.* qui ibi limitat *d. l. interdum.* in vno casu, scilicet, si domus extat, alias non. gloss. est ad hoc, quæ est vltima & minima. *in l. 1. ff. de cessione bonorum.* Ista limitatio non mihi bene videtur sonare ad prædictam legem, cum non Entis nullæ sint qualitates. Ideo non est amplius quæstio de prælatione in melioramentis. Sublimitatur ergo illa lex, vt procedat quatenus pecunia mutuata necessaria fuit pro refectione ædificij, secus autem in eo pluri, quod fuit mutuatum vltra quam necessitas refectionis exigeret, quia in illo pluri cessat istud priuilegium, vt est optimum argumentum *in leg. si. ad fin. ff. de exercitor.* Sublimitatur tertio, nisi fuerit mutuatum hæretico in resurrectionem seu restitutionem, quia non habet priuilegium hypothecæ, vt in simili dicit *tex. in Auth. item priuilegium. C. de hæreticis. Pan. in cap. quia gaudemus. de heret.* Quid autem de pecunia mutuata, vt fiat ædificium de nouo, scribit dom. meus Ias. *in d. l. creditor. ideo eum ibi vide.* Tertio; principaliter limitatur prædicta principalis regula non habere locum, quando mutuatum esset alicui, ad effectum rerum conseruandarum, & in casu, in quo alias res conseruari non potuisset, veluti, si in cibaria nautarum fuerit creditum, sine quibus nauis salua venire non poterat; & idem si in merces obligatas crediderit, vel vt saluæ fiant, vel vt nautum exoluatur, talis enim creditor potior erit, licet posterior sit, ita dicit *tex. in d. l. huius ff. qui pot. in pign. hab.* Intellige prædicta, dummodo expresse in hanc causam fuerit mutuatum, vt ante di-

Etum est, & ideo dicit dominus meus Ias. in dist. l. *creditor*. quod si mercator vendidit merces suas alij mercatori, & transfert dominium, & ille mercator promittit soluere in certis nundinis, postea aufugit, & extant merces venditæ, comparent alij creditores, mercator qui vendidit istas merces nullum habet priuilegium in illis mercibus, nec præfertur aliis creditoribus, quamuis extent dictæ merces, textum habemus in *l. quidam fundum. ff. de in rem verso*. per quem textum ita determinat Dynus, Bartol. & communiter Doctores in *l. si cum dotem. §. fin. ff. solut. matrim.* Bald. in *l. si. C. commodati*, & in *l. in eum cui. C. de act. & obligat.* & in *l. in rebus. colum. 2. C. de iure dotium*. Quamuis contrarium, & male tenuerit idem Bald. in *l. pro debito. C. de bon. auctori. iud. possid.* Sed dominus meus Ias. in dist. l. *creditor*. saluat Bald. vno casu, scilicet, quando pecunia fuisse & nominatim mutuata, ad emendum tales merces, quæ fuissent emptæ, tunc tales merces censentur obligatæ, & in illis præfertur omnibus creditoribus prioribus text. in *l. qui in nauem extruendam*. & ibi gloss. magna approbata. ff. *de priuileg. credit.* Imo plus mutuans expresse ad emendum tales merces, habet tacitam hypothecam in illis mercibus; ita gloss. magna in *Aubent. quo iure. C. qui pot. in pign. hab.* Quarto, principaliter prædicta regula principalis limitatur, non habere locum in pignore prætorio, quia in tali prior tempore non est potior in iure; sed habens tale pignus præfertur aliis, etiam priorem datam habentibus, vt ample declarat Bart. in *l. cum vnum. in pr. colum. vltim. versic. vengo ad secundum. ff. de bon. auto. iudic. possid.* Quinto, limita in pœna in contractu apposita; quoniam, licet prior in data quoad hypothecam principalem præferatur, non tamen præfertur quoad pœnam. Ita tenet Paulus in *l. ideo condemnatus*. per illum textum ff. *de compensatio*. quæ quidem decisio facit ad plures quæstiones. Nam multi habent hypothecam in pluribus rebus in patria Burgundiæ ratione census, qui importat emendam seu pœnam, ob defectum solutionis certo tempore sciendæ; An sicut tales præferantur cæteris creditoribus prioribus in data principali, & areragiis, vt ante dictum est, etiam præferri debeant in emenda? videtur ex illa decisione, quod non. Et ibi etiam Paulus ponit aliam decisionem, quæ est, quod, licet fiscus habeat tacitam hypothecam in suis contractibus vt *l. fisci. ff. de iure fisci*, tamen non habet in pœnis. *C. de pœnis fiscalib. credit. prefer. lib. 10.* & notatur in *l. præscriptum. in verb. hypothecas. ff. de pœnis*. Et sic, licet receptores regij in balliuatibus aut senescalliis vti velint hac potestate, & dicere, denarios regios esse priuilegiatos in regno, ita vt exequi faciant debitores realiter per captionem & detentionem obligatorum in carceribus, quod tamen illud non debeat habere locum in pœnis seu emendis adiudicatis fisco: ex ordinatione tamen Regis, si pœna pecuniaria, seu multa, vulgo emenda, adiudicata per balliuos aut alios iudices, immediate subiectos supremis curiis, non excedat summam 25. librarum Turonen. poterit executioni demandari, dando cautionem per receptorem Regium, non obstante appellatione ad superiorem interposita. Pœnæ tamen seu emendæ inferiorum iudicum, etiam si sint Castellani aut præpositi regij non possunt executioni demandari & exigi, si ab eis fuerit appellatum ad superiores iudices: prout nec etiam emendæ dominorum subiectorum: & istud pluries dixi, licet sæpe receptores castellaniarum regiarum voluerint facere contrarium, sed eis fuit denegatum, quoniam, licet tales pecuniæ sint re-

giæ seu regales, non tamen sunt priuilegiatæ. Sexto, limita non habere locum in eo, qui habet solum conuentionem de hypothecando; quoniam non præfertur illi, qui habet hypothecam post promissionem factam, & ante ad implementum promissionis; quoniam præfertur, qui credit pecuniam, & accepit hypothecam, ita est textus in *l. posterior. ff. qui potior. in pign. hab.* Septimo, limitatur, quando res aliqua datur in pignus à diuersis non dominis; quia præfertur ille, qui est possessor, textus est ad literam in *l. si non dominus*. Et ibi Bart. ff. *qui pot. in pign. hab.* Octauo limita non habere locum, quando secundus creditor offert priori debitum suum, text. est in *l. i.* & ibi Bald. *C. qui pot. in pign. hab. l. fin.* & plene notatur in gloss. magna, quæ est ad hoc magistralis, *Cod. de his, qui in prior. credit. loc. succed.* Nono fallit in casu, quo prior negat rem fuisse in bonis debitoris, quia conuictus de mendacio, posterior eidem præfertur, vt est text. *Aubent. uem. possessor. C. qui pot. in pign. hab.* Et hoc in odium mendacij, de quo plura per dominum meum Iasonem. in *l. quod te. in 11. v. 12. colum. ff. si cert. pet. per Felynum in cap. ceterum. in 6. & 7. col. Extra de iudic.* Decimo, fallit in re empta ex pecunia secundi creditoris: quia ille secundus præfertur, quando eidem est specialiter obligatum, vt est textus ad literam in *leg. i. Cod. qui pot. in pign. hab.* Vndecimo, limitatur, non habere locum in actione personali, Bald. in *l. i. C. de pœnis fiscal. creditores præferri lib. 10.* Duodecimo, fallit in creditoribus Chirographariis, qui licet sint priores in data, non præferantur creditoribus posterioribus, habentibus publicam scripturam, *l. cum tibi. & l. scripturas. vbi notatur. Cod. qui pot. in pign. hab.* Decimotertio, fallit in creditoribus Banchi, quoniam inter tales non incipitur prioritas temporis in data, ita vt, si sint plures, qui deposuerint plures pecunias apud Banchum, & vnus exegerit suum debitum, id non sit inter alios communicandum, etiam si sint priores in data, nisi in casu, in quo per violentiam exegerit, vel nisi debitor ei gratificatus fuerit, vel nisi bona tunc cum exigit, fuissent iam possessa aut impedita autoritate iustitiæ, vel nisi superueniat priuilegiatus; quia tunc habenda est ratio eius. Et in casu, in quo nil adhuc est exactum, præfertur is, qui ex deponentibus reperit depositum suum non esse consumptum, & ille cæteris præfertur propter ius dominij. Et si inuenerit consumptum, præferantur depositarij creditoribus, nisi aliquis ex eis vsuras accepit. Quoniam hoc casu perdit priuilegium, & cæteris aliis creditoribus est similis, quod adhuc intellige verum, nisi sit alius, qui sit magis priuilegiatus depositario. Et si sint inter pares, cuiuslibet est satisfaciendum pro rata prioritate temporis non attenda. Ita tenent & dicunt Baldus & Salicetus in *l. superuacuum. C. depositi*, vbi pro vnoquoque casu allegant iura: & vide Bartolum in *l. pupillus. ff. de his, que in fraudem credito.* Decimoquarto, limitatur prædicta regula principalis non habere locum in mobilibus, quo ad nos, secundum consuetudinem patriæ Ducatus Burgundiæ descriptam in libro *consuetudinum illius*, in titulo *Des venies vendues à reacher*, vt. 3. maxime, quando sunt posita & euacuata extra manum debitoris. Et istud fere obseruatur in tota Gallia, de quo plene ibi scripti, ideo non insisto. Decimoquinto, fallit in re empta ex pecunia pupilli per tutorem: quia hoc casu, etiam si non sint specialiter obligata & hypothecata, tamen pupillus est in hoc priuilegiatus, & præfertur prioribus creditoribus, vt dicit tex. & gloss. in *l. idemque est. ff. qui potior. in pign. hab.* Et ideo videtur idem dicen-

dicendum in Ecclesia, cum minor seu pupillus & Ecclesia pari passu ambulent, vt dicit & tenet dominus meus Iafon in *l. ex maleficiis. column. mibi 9. & secundum alios, numero trigefimosecundo, Institut. de actionib.* Decimosexto, fallit in expensis funeralibus, quæ sunt ita priuilegiatæ, quod ante omnes creditores debent deduci, non habendo respectum ad prioritatem temporis, *leg. prima, ff. de prouilegiis credit.* & faciunt notata in *l. scunsa. §. in computatione. C. de iure deliberando*, vbi per Doctores. dixi in *commentariis nostris super consuetudinibus Ducatus Burgundia, titul. Des droicts & appartenances à gens mariez. §. no. 0, in gl. ff. & factis funerali.* & facit *leg. impensa funeris semper ex hereditate deducitur, quæ etiam omne creditum solui precedere, cum bona soluendo non sint, quæ est lex penultim. ff. de religiosis & sumpt. funer.* Decimo-septimo, fallit in casu, in quo sunt creditores, habentes hypothecam, etiam in priori, cum expensa facta est in infirmitate defuncti: quia illa expensa præfertur creditoribus, etiam habentibus priorem data, textus est in *leg. in restituendo hereditate, compensatio eius habebitur, quod et in mortui infirmitatem, in sumptibusque funeris bona fide ex proprio tuo matrimonio erogasse probaueris. Cod. de petitione hereditarij:* & illum textum ad hoc ibi notat Baldus, & facit textus in *l. legatum. Cod. de religio. & sumptibus funer.* Et dixi in *consuetudinibus Ducatus Burgund. in glo. allegata in precedenti limitatione.* Decimo-octauo, fallit etiam & limitatur in creditore, qui est creditor in confectioe testamenti defuncti: quia præfertur omnibus aliis creditoribus, anterioribus, etiam priorem hypothecam habentibus & illa expensa ante omnia est deducenda, Bart. in *l. non ignorat. Cod. de fructibus & lituum expen.* Antonius de Butt. in *c. 1. column. 1. de probat. dixi in dictis consuetudinibus, loco ante allegato.* Decimono nono fallit in muliere, quæ præfertur omnibus habentibus tacitam hypothecam, etiam in data prioribus, textus est in *l. fiduis. C. qui potior. in pignore hab.* Nunquid autem mulier sit potior fisco creditore. ponunt Bartolus, Baldus & Salicet. & ibi Alexand. in *Apostillis ad Bar. C. de priuileg. fises. & in l. satis. Cod. in quibus causis pign. tacite contrah.* Et Angelus de Imol. & dominus meus Iafon in *l. si marito. ff. soluto matrim.* Vigesimo, fallit in eo, de cuius pecunia militia emitur *l. fin. et in Aub. quod obrine. C. de pign. & hypothec.* & gloss. in *l. idemque est. ff. qui potior. in pignore hab.* Quod facit pro nostris aduocatis, & practicis huius patriæ, qui emunt officia, & sumunt pecunias mutuo, ex quibus vltimum constituunt reditus: quia creditores deberent facere apponere in instrumentis, quod mutuunt tales pecunias pro tali officio emendo: quia per hoc præferentur ceteris creditoribus, etiam anterioribus quod non affirmo pro constanti, ideo cogita. Vigesimo primo, fallit in fisco agente ex causa primili: quia præfertur omnibus creditoribus etiam habentibus expressam hypothecam in priori data. Imo etiam bona mulieris in subsidium sunt tacite obligata, text. & ibi notatur in *l. satis. C. in quibus causis pign. et hypoth. tacite contrah.* Dynus in *regu. qui prior. de reg. iur. in 6.* Vigesimo secundo, limitatur, nisi quando hypothecatur secundo creditori per debitorem, de voluntate primi creditoris: quoniam in hoc casu secundus præfertur primo, text. est in *l. creditor, la 2. §. si Titium. ff. qui potior. in pign. hab.* Pro 23. limitatione. Aduerte ad text. in *l. potior. §. si hoc colonus. ff. qui potiores in pign. habeantur*: quod in hoc non inspicitur proprietas temporis ex obligatione rei, ad effectum inducen-

di post hypothecam, sed ad tempus constitutionis hypothecæ: quoniam, vt dicit textus, non ex conuentione priori obligatur, sed ex eo, quod inducta res est, quod posterius factum est. Pro vigesima quarta fallentia aduerte etiam, quod hæc prioritas non habeat locum, nisi inter contractus validos, quia, si vnus sit validus & alius inualidus, qui habet titulum validum, non est tam potior, quam etiam solus, vt est text. in *l. 2. in fi. ff. qui pot. in pign. hab.* Et facit regula, quoniam id quod nullum est, nullum operatur effectum. De qua ample per dom. meum Iaf. in *l. 2. §. quod si in patris potestate. ff. sol. mat. & in l. causas. in fi. C. de transact. Fel. in *c. ex tenore. col. 3. 4. & 5. Extra de rescrip. & dicam aliquid infra.* Pro 25. limitatione: aduerte ad *l. 2. C. de pignor.* quæ vult, quod specialis hypothecâ prius est discutienda, quam generalis, quod habens specialem secundo, præfertur habenti specialem & generalem primo quoad illam generalem.*

Sed aduerte, nunquid clausula, quæ quotidie in instrumentis notarij apponitur, videlicet, *quod specialitas generalitati non deroget, nec e contra,* tollat effectum illius legis. Ita quod hoc casu etiam habens generalem primo, præferatur secundo habenti tantum specialem. Credo quod sic; quoniam, vt dicit Bar. in *l. sed et si adij. iur. ff. pro socio.* Species restringit genus ex præsumpta voluntate contrahentium, quod sequitur Alex. cons. suo 8. col. 1. 3. vbi ait, quod vnum verbum speciale, alteri verbo generali iunctum, alterat illud genus. Cum ergo, ex expressa voluntate contrahentium sit expresse declaratum, quod generalitas non deroget specialitati: ideo seruanda est eorum voluntas; quoniam contractus ex conuentione partium, legem accipiunt. *l. 1. §. si conueniat. ff. de posuit. c. contractus. de reg. iur. in 6. & facit regula iuris, in toto iure generali per speciem derogatur. ff. de reg. iur. lib. 6.* Ex quo licet apponatur generalitas, tamen; quia ex voluntate contrahentium expresse disponitur, quod species deroget illi: ideo seruanda est illa conuentio; cum illa regula habeat locum in contractibus, vt dicit Decius in *d. regul. in iure. & Dynus in d. regul. generi. per l. stipulatione commotissimum. ff. de verb. obli.* Et dicit istud tenere Ang. in *cons. 160. & Fulgositius in cons. 215. per l. doli claus. l. ff. ad. de verb. obli.* Et si dicatur, quod isto modo paciscentes tollent legem superioris, & conuenient contra leges & decreta principum, scilicet contra *d. l. 2. C. de pign.* quod non est dicendum, vt dicit textus in *l. iurij gentium. §. prior aut, pacta conuenta, quæ neque doli malo, neque aduersus leges, & c. facta erunt, seruabo. ff. de pactis.* Ideo non videtur valere talis conuentio in casu l. in quo tertius haberet specialem non specialiter ante hypothecam, ita vt prima generalitas, non discussa prima specialitate, præferatur secundæ specialitati, in vim contrahentium in præiudicium tertij. Ad hoc posset responderi, quod illud non habeat locum in hoc casu, ex quo ante ius est acquisitum tertio, ex voluntate contrahentium, ista generalitas alteratur per adiunctionem specialitatis, & illi generi derogatur, per illam specialitatem subsequenter, quæ magis clare continetur in hac clausula, ita quod *specialitas generalitati non deroget, nec e contra,* quam si fuisset adiunctam aliquod verbum speciale generali, quo casu genus alteratur, multo fortius hoc casu. Et hoc maxime etiam: quia talis clausula importat, quod generalitas saltem sit conditionalis, scilicet eo casu; quo specialis non sufficeret: quo casu primus, ex vi illius clausulæ, præferretur in illo casu, in illa generalitate, secundo creditori habenti spe-

cialem hypothecam, contra *d. l. 2. vt dicit Bart. ibi per l. qui generaliter. in ff. qui potior. in pig. hab.* vbi videtur esse text. ad literam pro hac clausula, ex qua decidit ille textus quod ex conuentione potest fieri, quod habens generalem præferatur; ideo multo magis hoc casu. Et aduerte; quia illa *l. 2. C. de pignorb.* habet tantum locum in casu, in quo quis habet specialem in aliqua re, & generalem postmodum, pro eodem debito; quoniam in hoc casu habens secundam specialem in alia re comprehensa sub generali, præfertur in generalitate: quod intellige, vbi non adest illa clausula, secus vero, vbi primus haberet tantum generalem in omnibus, quia illa præfertur speciali posteriori, vt est textus ad literam *in leg. si generaliter. C. qui potior. in pig. hab.* Et nota ista, quæ quotidie ceniunt in practica.

Aduerte tamen ad vnum, an dici possit, quod hæc hypotheca generalis in emptione reddituum non sit bona, imo videtur reddere contractum vsurarium, quando emuntur annui redditus, si non sint pro illo certa bona peculiariter obligata, prout videntur facere text. *in extrauaganti. regim. l. 2. de emption. vbi expresse consultus Papa Martinus V. & Calixtus III.* super huiusmodi contractibus, an essent validi, illos approbant in casu ibi proposito, scilicet, quando expresse in ipso contractu sunt certa bona venditorum obligata pro solutione dictorum reddituum, cum dicat text. *Extrauaganti Martini, bonis in ipso contractu tunc expressis, pro ipsius annui census exclusione, in perpetuum obligatis.* Ex text. *Calixti dicit: Recipere solui fuerit illa ex donibus, terris, agris, prædiis, possessionibus & hereditatibus prædictis, qui in huiusmodi contractibus expressis fuerint, prædictorum solutione reddituum & sensuum, efficaciter obligantes in illorum vendendum fauorem,* vbi videntur approbati contractus huiusmodi, secundum expositionem eis factam, quæ erat tantum in casu, in quo bona erant specialiter, & certa expresse ad hoc obligata. Et ideo cum iste casus tangat animam, & non sit eadem ratio in generalitate quæ in specialitate, eo, quod in generalitate videntur solum partes habere respectum ad lucrum pecuniarium, & illa assignatio generalis sit tantum pro securitate debiti; ideo videtur, quod sapiat vsurariam prauitatem, hoc est, lucrum ex pecunia, quod est reprobatum: & quia, vt videri potest ex illo textu, *in dict. extrauaganti regim. l. 2.* illud, quod disposuit summus Pontifex, fuit; quoniam ita inuenit ex consilio peritorum, qui decidebant contractus huiusmodi licitos; ideo, cum tales dicat validos, intelligendum est tamen sane, secundum formam in principio illius extrauagantis datam, & secundum qualitates in præfatione appositas, quæ sunt tales, videlicet, quod sunt expressa certa bona in contractu, quæ sint obligata pro solutione dictorum reddituum aut censuum: quia dictio huiusmodi denotat similitudinem, *l. denique. ff. de pignorb.* & etiam, vt sua dispositio sit conformis conclusioni Doctorum, & Canonistarum, & Theologorum, tenenda est in suo casu, scilicet, quando est certa res expresse obligata, prout ita tenent prædicti Doctores maxime in redditibus de nouo constitutendis, vt per omnes *in cap. ciuitate. Extra. de iur. & per Ambrosium de Vignate, in repetit. cap. salubriter. num. 73. vbi dicit ad rem. d. l. eodem tit. de iur. l. 12. Laurentius de Rodulphis in *tr. de vsuris, in 12. quasi. 1. pars.* vt etiam videtur tenere Beroald. de Bult. in suo *R. sario in 1. parti. serm. 27. in 2. parti. ill. 2. in litera B. 2.* vbi ponit casum tantum in illo, qui constituit redditum super aliquibus bonis, & dicit Henricus*

Gandensis, *in quodlibetis, quodlibet 8. questio. 12.* quod emptio redditus perpetui, siue ad vitam, non sit emptio, licet sic soleat appellari; quia extrema huius contractus per se, sunt pecunia simul data, & per quotas recipienda, sed est purum mutuum, Si enim esset emptio & venditio, & vere posset dici, quod pro pecunia emeretur redditus, oporteret interuenire alium contractum, imo duos contractus circa rem aliam, quæ per se nata est, esse extremum emptionis, & venditionis, vt res illa, sicut fundus, vel mensura tetræ contenta, primo pro pecunia ematur, deinde pro aliqua quota pecuniæ annuatim, vel ad vitam, vel in perpetuum reuendatur, vel hereditarie concedatur, vel quota huiusmodi tali ematur, cui debetur, iure venditionis: puta ei, qui fundum vel mensuram vendidit. &c. Et huic opinioni videtur concordare Panormitanus *in diffin. 5.* & Innocentius *in d. c. in ciuitate.* vbi videntur tenere talem contractum esse illicitum, si fiat relatio in personam vendentis, & non super bonis illius, qui semper ponunt, quod fiat super certo fundo, vel super certa re. Et quoniam, vt dicit Arg. de Clauasio, *in sua summa. in verbo. vsura, versio. 78.* quod ad hoc, vt talis contractus non sapiat vsuram, requiritur, quod redditus fiat de bonis, & super bonis: ideo non esset bonum si fieret relatio tantum ad personam, nec esset licitus contractus, imo vsurarius. Ex quo dixi in casu emergenti, quod non habet immobilia, si constituat redditum annuum, videtur fieri relatio redditus ad personam, vnde lucrum pecuniarium procedat, ex quo dicitur vsurarius. In quo etiam casu erat questio de mutuo, ex quo dicebatur, in contractu constitutionis redditus, quod fuerit constitutus, & venditus pro summa centum librarum Turonens. ex quibus receperat realiter vendens triginta, alias vero 70. libras soluerat emptor in duabus schedulis ipsius venditoris, quibus constabat, quod dictus venditor tenebatur emptori ad dictam summam, ex mutuo eidem facto. Ex quo cum constet de mutuo in parte, ille contractus dicitur vsurarius, saltem pro illa parte, pro qua constat de mutuo, secundum quod in simili videtur tenere Ioannes de Turecremata *in cap. 1. 14. quasi. 3.* & etiam quia redditus erat excessiuus: sed cum nihil ad propositum, aliter non insisto. Sed ad propositum, vnde digressi sumus, quod vbi non est expressa certa res obligata pro solutione, sed generalis, quod talis contractus dicitur vsurarius: quia non est secundum dispositionem iuris, approbantem tales contractus, quando, scilicet, habent certa bona expresse, hoc est, certitudinarie ad hoc obligata, quoniam generalitas redditus incertitudinem rei, secundum Barrolium *in l. 1. col. 2. de exceptio.* vbi dicit, quod exceptio, quæ est generalis propter incertitudinem nihil releuat. quem sequitur dominus meus Iason *in l. Titia uxores. ff. de leg. 1.* & ista generalitas non videtur habuisse respectum ad expressionem certorum bonorum: imo potius ad lucrum pecuniarium, & ad personam, & in illo maxime, qui nulla immobilia possidebat, ex quo videtur fieri relatio ad personam, quæ magis reddunt contractum vsurarium, vt videtur tenere Panormit. *in d. disputatione, in 22. col.* Quoniam hoc casu pecunia facit pecuniam, & etiam hoc casu constat, quod emptor vult pecuniam suam, quam mutuo dederat, afferre lucrum. Ideo indubitanter, cum sorti succedat, viua est, *c. plerique. & sca. 14. q. 3.* & in plerisque locis, vulgaribus post gl. & Dd. *in l. rogasti. §. scribis. ff. si certi per.*

Operatur & secundo prioritas temporis, seu datæ

in titulis: quia prioritas tituli facit præsumptionem in possessorio, Bald. in 2. prima, column. tertia, vers. sic nota. C. de edict. diu. Adria. toll. faciunt dicta per gl. & Doctores in c. licet causam. Extra de probat. Quod intellige, quando est traditio possessionis in primo, & esset in secundo prioritas temporis, nihil operaretur, textus est vulgatus in l. quoties. Cod. de rei vendic. Et quia illam legem plenissime legit dominus meus Iason: ideo in hac materia aliter non iusto. Sed tamen in dubio præsumitur pro illo, qui habet titulum à maiore, ut est textus in c. si à sede. de præbendis, in 6. quod intellige, si in collatione facta ab inferiore sit appositā hora; quoniam facit præsumere prioritatem, ut ample tenet dom. meus Ias. in l. i. col. 2. ff. sol. matr. & dixi in precedenti consi. in fi. Tertio, operatur tēporis prioritas in operarum promissione; quoniam ille debet prius seruire, cui prius promisit; ita dicit textus in l. in operis duobus simul locatis, conuenit priori condutori ante seruire. ff. locati. & ibi gl. ampla, ad quā recurre, & ad Doctores. Quarto, operatur in præstantiis faciendis, seu reddendis; quoniam reddendæ sunt secundum ordinem, quo factæ sunt, ut priori mutatori prior reddatur, ut dicit Bald. in l. vic. §. sed ut manifestetur. C. de caduc. tollen. Quinto, operatur in litteris; quia litteræ priores in data regulariter præualēt, notatur in c. capitulū. Extra de refer. vbi Fel. col. 3. facit regulam, quā amplissime ampliat, & limitat, Ideo ad eam recurre in materia beneficii, vbi sciendum est quis præferatur, an habens priorem titulum, an priores litteras in data, an qui primo adeptus est possessionem. Sexto, habet locum in electione; quia, qui prior est in electione, debet primo poni, Bald. in l. constitutione. Cod. §. quib. col. ult. ver. not. hic de ord. Septimo, habet locū in appellatione; quia, qui primo appellat, primo agat: Spec. in tit. de reconuen. §. 4. paulo post principium, & de incidenti quest. §. 1. ver. videmus. & c. 2. de ordine capitulū. Octauo, habet locum in sessione, subscriptione & responione, textus est: & ibi Ioan. de Turrecte. in c. Episcoporum, 74 d. & dixi ante in pluribus locis, & quomodo illud sit intelligendum, maxime in 4. parte, in 23. a) 76. consi. Nono, habet locū in promotione, quia prior tempore præfertur, c. Episcoporum, 18. d. & in d. 23. distinct. dictum est. Decimo, habet locum in possessione primo accepta inter duos habentes eundem tit. eodem tempore in beneficiis, ut est textus in c. si à sede, de præbendis, in 6. Et etiam in duobus habentibus diuersos titulos; quia præfertur cui primo tradita est, textus in l. quoties. Cod. de rei vendic. dicam in sequenti consi. versicul. 14. Undecimo, habet locum in prioritate scripturæ seu litteræ; quia primo scriptus præferendus est, ut est textus in l. quoties. ff. de usufr. & in l. generaliter, §. quis ergo. ff. de fideicommiss. libert. & faciunt, quæ dicit dominus meus Iason. in l. 2. §. prius. col. pen. ff. de vulg. & pupill. substit. & Fel. in c. cum dilecta, Extra de rescrip. & consului in casu emergenti, quod ex quo in contractu erat scriptum, quod aliquis dabat rem ad censum in emphyteusim, ex quo primo dicebatur ad censum, talis contractus erat iudicandus censualis, & non emphyteuticus. Cum etiam, ut dicit domin. meus Iason in 2. ubi, ostendo quæro, C. de iure emphyt. In hoc facit ordo litteræ, & hoc multis rationibus comprobauit in consilio meo incip. ex processu moto, & etiam de ordinibus litteræ ante dixi in 1. parte. 17. consi. Duodecimo, habet locum in concessione principis; quia prima præfertur; quoniam in principe variatio, & incōstantia reprobatur, cum in eo tanquā in fronte iustitia debet esse cōstans

voluntas, & principibus conuenit illud verbum. Semel locutus est Deus, Job. 21. & quod scripsi, scripsi. Is. 19. Ideo princeps debet habere vnum calamus, & vnam linguam; quia, ut scribitur Psal. 88. Quæ procedunt de labiis meis, non faciam irrita, vnde debet esse immobilis, sicut lapis angularis, & sicut polus in cælo, verba sunt Bald. consilio 279. incip. pridie e- im consilii, lib. 3. Et ibi concludit, quod quando princeps, etiam motu proprio, reuocat illud, quod primus fecit, fingitur circumuentus, adeo quod cōtrarium probari non potest, & ita ampliari videtur, quod dicitur in c. cum olim, de re iudicat. & ideo tenet Rom. in consi. 28. circa primam; quod secunda concessio Principis alteri facta contra primam, non valeat. Ita etiam tenet Paulus in consi. 156. incip. viso & examinato puncto. Et in simili casu scribit Alex. consi. 3. in 5. volum. incip. ex his, que in themate. & in consi. 23. incip. viso processu. col. 3. vol. 5. Luc. de Pen. ample tractat in l. prædia. Cod. de locat. pred. cui. vel fise. lib. 11. ex multis rationibus ibi positis. Alias vidi, quod præferatur, qui est magis diligens, qui dicitur, aut quod sit possessor, aut, quod habeat litteras concessionis sigillatas alias, non; quoniam sigillum in talibus multum operatur, dixi in commen. nost. is super consuet. Duc. Burg. in concl. in glo. Nou auons fuit. &c. Et si casus tibi occurrat, semper recurras ad Luc. de Pen. in eo loco, vbi arguit ad vtramque partem, & pro qualibet adducit triginta motiua, & tandem concludit. Decimotertio, habet locum in præstatione iuramenti; quoniam primum iuramentum tollit secundum, ut est gl. notabilis in cap. licet mulieres, de confessis, in 6. dicam infra in sequ. consi. vers. 10 procedit: vbi scribitur, secundum iuramentum præferri primo. Decimoquarto, habet locum in sponsalibus per verba de præsentibus; quoniam prima derogant posterioribus, etiam copula carnali subsecuta in secundis, ut est textus in ca. si inter vir. & mulierem. Extra de sponsalib. & matrim. quod intellige verum, si prima sponsalia sunt legitima & debite facta, alias non, ut ante hac parte, 36. consi. d.

Centesima, & vltima consideratio huius partis, ut Cæcilia denominetur, scilicet de posterioribus, est talis, quod etiam quandoque posteriora derogent prioribus: quæ regula habet locum in multis, ut dicit dominus meus Iason. in l. pacta nouissima. C. de pact. & in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de legat. 1. & in l. duobus. §. idem Pomponius, in l. & 5. col. ult. ff. de iur. iur. & in l. si quis conductionis, in 1. notabil. ff. de acquir. possess. in quibus locis plene declarat, vbi posteriora derogant primis, & hoc in multis casibus. Primo, in pactis, ut est textus in dicta l. pacta nouissima. & in l. 1. §. si. ff. de stipul. seruorum: & in l. clar. & ibi Baldus C. de fideicommiss. Secundo, procedit in vltima voluntate, §. 3. §. penult. ff. de admen. legat. & hoc in gl. in verbo, nuda. & in l. 4. illius tituli. est textus & l. hac consiliosissima, §. si quis autem. & l. sanctimus, §. si autem. C. de testam. cap. cum Marthe. Extra de celebration. missur. c. si 12. quest. 2. gloss. notabilis in verbo, reuocare. in c. 1. de consuet. in 6. Adeo, ut in vltimo testamento semper insit tacite clausula, cassans & irritans omne aliud testamentum præcedens, & sic superflue ponitur illa clausula à notariis, secundum Bald. in l. si. in 5. quest. de edicto diu. Adriani tollendo. probat textus in d. l. sanctimus in verbo, ipso iure. v. in §. penult. Institu. quibus modis test. insir. Tertio, procedit in codicillis: quia vltimi tollunt priores contrarios, l. cum proponatur. vbi gl. si. & Barr. C. de co. artil. Quarto, adde idem esse in legatis; quia per secundum actum alienationis tollitur legatum prius factū, textus sunt in l. nihil prohibet

et in *l. rem legatum. ff. de adimend. vel transfer. legat.* Imo etiam per actum secundum nullum, tollitur primum legatum validum, quod est singulare, ut de hoc textus multo notabilis & singularis in *l. legatum 2. §. pater hortos. ff. eo. quem non vidi vsque nunc ponderatum: licet sit textus, qui facit contrarium in l. si iure, ff. de leg. quem allegat pro contrario dominus meus Ias. in *l. naturaliter, §. nihil commune. col. 9. ff. de acquir. vel. amit. poss.* cogita de solutione, & concordia illorum textuum. Quinto, procedit prædicta regula in contractibus, *l. cum in plures. §. locator horrei. ff. locuti. & d. l. §. si ff. de stipul. seruorum. c. l. clari. C. de fideicom. ff. Adeo, ut secundum dominum meum Ias. in dictis locis, in contractibus non sit necesse apponere illa verba, *assantes, & irritantes omnem alium contractum præcedentem?* Quia hoc tacite intelligitur, textus est, quem Baldus ad hoc ibi reputat singularem in *cap. 1. de transacionibus.* Sexto, habet locum in sententia interlocutoria, *l. quod sufficit. ff. de re iudic.* secus tamen est in definitiua, ut *l. 1. C. quando pronoc. non est necesse.* intelligendo, ut per Bart. & alios, in *l. nam & postea. §. si damnatur. ff. de iur. iur.* Et per Canonistas in *capitulo cum inter monasterium. de re iudic.* Septimo, habet locum in constitutione procuratorum, *l. si quis cum procuratorio. in fi. ff. de procuratorib.* notatur in *c. non iniuste.* & ibi Abb. in *4. notab. Extra de procurat.* facit text. in *l. si quis cum. §. si. ff. eod. de procurat.* Octauo, habet locum in constitutione vicariorum; quia per constitutionem secundi reuocatur primus, ut tenet Ioannes And. & post eum alij in *c. sua. de offic. vicar. & in cap. 1. de offic. vicar. in 6.* Et illa fuit opinio Calc. in *cap. volentes. de offic. legat.* Et ibi dom. Abb. in *3. notabilis,* ubi infert, quod per dationem secundi vicarij censeatur primus reuocatus. Subdit tamen, quod contrarium credat de iure verius; de qua materia ample per Ioan. de Selua. in *suo tract. de benef. in 2. part. in quest. 14.* ubi ample: & ibi tenet conclusiue, quod per dationem secundi non censeatur primus reuocatus. Nono, procedit in rescriptis, *c. ceterum.* Et ibi notatur per Fel. & in *c. 1. de rescriptis.* Decimo, procedit & habet locum in iuramento, *l. duobus. §. cum l. seq. ff. de iur. iur.* & facit text. in *cap. tua nos. Extra de iur. iur.* Hinc dominus meus Ias. in *d. §. fin. querit de validitate gloss. in cap. licet mulieres. de iur. iur. in 6.* quæ, cum sit satis declarata per eum, & in *l. non solum. §. morte. in 7. col. ff. de nou. oper. nunt. & in §. siam si quis postulare. col. 2. Infl. de act. & in authent. sacramenta puerum. coliat. 14. C. si aduersus venditionem.* Et per Fel. ample: in *cap. cum M. Fer. col. penult. Extra de constit.* Et dixi in *consuetu. Ducat. Burgund. in tit. Des drois & apparten. à gens mariez. §. 16. in gloss. ne peut mettre hors.* ideo ad eos vos remitto. Vndecimo, procedit & habet locum in legibus, *l. sed & posteriores. ff. de legi. text. & gloss. in cap. in verbo, reuocare, de constit. in 6. Alex. in consil. 222. in 4. volum. statim allegando.* Duodecimo, procedit in statutis, secundum Bart. in *l. si certarum, §. fin. ff. de testam. & in l. omnes populi. in vlt. questione 3. §. princip. ff. de iust. & iur. Alexand. in consil. 58. incip. in presenti causa. colum. 1. in 4. volum. & dict. consil. incip. vlt. puncto. colum. 1. in 4. volum. ubi videtur dom. meus ab Alex. accepisse ea, quæ dicit, in dict. *l. pacta nouissima.* quem tamen tetigit, & Romanum consil. 57. incip. in causa preposita. Decimotertio, habet locum in consuetudine, nam vltima consuetudo, si sit perfecta seu præscripta, derogat præcedentibus, gloss. in *l. nemo alieno nomine. §. temporalis.* Et ibi Decius. ff. de regul. iuris. quam gloss. sequitur. Ant. de Butr. & Panor. in *c. fin.****

Extra de consuet. ubi idem tenet Barbatia, col. 29. extollens illam gloss. & pro ea allegat textum singularem in *l. fin. C. de seru. & aqua.* Decimoquarto, habet locum in possessione; quia vltima possessio simpliciter attenditur, ut dicit Bald. in *cap. 1. de feudi cognoscione. col. 1. alleg. notata per Ioann. Andr. in c. cum Ecclesia. de elect.* Et Oldr. in *consil. 313. incip. Thema questionis, circa finem.* ubi allegat text. in *c. cum Ecclesia Sutrina, de causa possess. & propriet.* & Fedr. consil. 234. incip. super primo, in primo dubio, Calder. consil. 12. in 11. de iure patron. Panormit. in *consil. 54. incip. videtur primo. col. 2. in 1. vol. & per Decium in duobus consiliis, quæ allegat in d. §. temporalis.* Quod tamen non habet locum in casu *c. si à sede. de prob. in 6.* & in casu *l. quous. C. de rei vendica.* ut dixi in præcedenti consil. in *vers. 10. habet locum in possessione.* Decimoquinto, habet locum in fama; quia vltima fama tollit priorem, *l. si mater. & ibi gl. vlt. C. ne de statu defunctorum. Bar. in l. fin. C. si seruus, aut libert. ad decurion. aspir. lib. 10. & in l. is potest. col. 10. ff. de acquir. hered. Bal. in l. sacros. in fi. C. de sacros. Ecol. & in l. si. ff. de feriis. & in c. cum inter R. seniore de elect. Fel. in c. cum contingat. col. 2. Extra de rescr.* Decimosexto, procedit quantum ad moram: mora enim vltima nocet, *l. illud. cum concordantibus. in gloss. vlt. alleg. ff. de peric. & com. rei vend. l. seruus. §. sequitur. ff. de verb. oblig.* Decimosextimo, habet locum, & procedit quando plures opiniones referuntur à lege vel à gloss. vltima in dubio censeatur approbati alijs reiectis; ita not. Bart. in *l. bona fides.* per illum text. ff. de positi. gl. vlt. in *l. qui filium §. Sabinus ff. ad Trebell. dom. meus Ias. in d. l. pacta.* plura alia ad hoc allegat. ubi tamen dicit esse limitandum, nisi primo saperet æquitatem, secunda vero rigorem: quia tunc prima standum est allegat. Francisc. Aret. in *consil. 193. quod incipit, Diligenter, & mature discussit.* Hanc etiam limitationem sequitur idem dom. meus Ias. in *l. vlt. C. de iudic.* & de hac materia sunt infinita consilia, & infinitæ decisiones Doctorum quas apostillavi ad Bart. in *d. l. bona fides.* Decimo octauo, obtinet, etiam in clausulis; nam dom. meus Ias. in *d. l. pacta. in fin. 2. col.* querit, quid de clausula, an vltima deroget primæ, an vero prima declarat sequentia: & insequendo regulam antepositam crederem, ubi essent duæ clausulæ contrariæ, quæ non possent simul concordari, quod vltima derogaret primæ; sed ubi per primam potest secunda declarari, tunc attendenda est illa declaratio, ut satisfaciunt ea, quæ dicit idem dom. meus Ias. in *d. l. pacta.* Et in hoc esset etiam attendenda illa regula; quod quæ in præsentibus dicuntur, in sequentibus repetita intelligantur, de qua per Bart. in *l. Titia. §. idem respondit. ff. de verb. oblig. & in l. item quia. §. si. de pact. & ample habetur per Io. Rim. in *d. l. pacta nouissima. Col. de pact. ubi magis ample tractatur, quam per alium.**

Hinc sumpta occasione: quia materia se offert in casu contingente, queritur, An si inter iuuenem & iuuenulam fuerint verba de matrimonio inter eos contrahendo, & iuuenis dixerit bis puellæ; primo, videlicet, quod nullatenus faceret promissiones matrimoniales secum, nisi de consensu suorum parentum, scilicet patris & matris, propterea, quod alloquerentur patrem & matrem: deinde vero, & secundo dixit eidem filię, quod non contraheret cum ea matrimoniū, nisi de consensu vtriusque patris & matris, si postea faciant inter se promissiones, absque repetitione illorum verborum, in præsentia testium, sub his verbis: nonne verum est, quod mihi promiseris? & dicat filia, quod sic, & in quantum opus est, adhuc de nouo promit-

promitto, & te in matrimonium accipio; & vice versa: an illa verba præcedentia censeantur repetita in promissionibus, postea per verba de præsentibus inter eos factis, an vero absque alia expressione, & declaratione videantur ab illa prima intentione inter eos declarata, seu illis primis verbis recessisse? Hanc questionem tetigit dominus Iason in d. l. *pañta. colum. vltim.* vbi dixit, quod quando fit protestatio aut declaratio ante promissiones, quæ respicit de non contrahendo, in præsentia mulieris non contradicentis, quod talis protestatio seu declaratio impedit matrimonium futurum (nisi secuta fuerit copula carnalis, post dictas promissiones: ex quo etiam dicendum est, quod si ante, nihil operatur) & dixit ita tenere Doctores in cap. tua nos. *Extra de sponsalib. & matrimonii.* dom. Ant. de But. in cap. *veniens. l. 2. eod. tit. de sponsalib.* Panormitanus in cap. *tuas. ad fin. Extra de condit. appo.* vbi etiam dixit procedere in foro conscientie. Ita etiam tenet idem dom. meus Iason in l. non solum §. morte col. 7. ff. de noui oper. nunt. allegans prædictos ita tenentes. Et ita etiam tenet amplissime dom. Card. Alex. in d. e. tua nos. in fin. 4. colum. quia illa protestatio, seu declaratio fit, antequam aliqua obligatio esset inter partes, ex quo declaratur illam obligationem velle esse in tali causa, scilicet sub consensu suorum patris & matris, quæ declaratio hoc operatur, vt si post fiant promissiones, & sic contractus, quod intelligatur sub prima protestatione, seu declaratione, cum protestatio seu declaratio præcedens, facta ex mutuo consensu partium, euacuet omnem effectum obligationis, l. obligationum substantia. ff. de act. & oblig. Eo etiam, quia clausula præcedens determinat, & declarat sequentia, vt dixit dominus meus Iason in dict. l. *pañta. colum. 5. Cod. de pactis.* Ex quo etiam conditio adiecta in præambulis & præcedentibus, censetur repetita in sequentibus, facit dict. l. *item quia §. fin. (qui incipit) idem Iuliano placuit. ff. de pact. & dist. l. Tria. §. idem respondent. ff. de verbor. oblig.* vbi plus dixit Bar. quod si dictum in præparatoriis fuit omissum in sequentibus, præsumitur eorum, per l. si tibi liberum. ff. de action. empt. & l. si binarium. ff. de seruit. urb. prædior. qui probatur ex eo, quod constat illud, & quod dictum, & declaratum fuit in præcedentibus, & præparatoriis, seu præfationibus, esse omissum in sequentibus, facit tex. in l. duos. & in l. aua. & ibi Bart. ff. de cond. & demonstr. & dixit Angel. in l. *pañta. C. de pactis,* allegando Innocent. in cap. innotuit. de arbitris. quod contractus sequens declaratur ex contracta præambulo, & idem voluit Angel. in l. si quis cum aliter. ff. de verbor. oblig. Et probatur per gloss. primam in l. 1. ff. de iudicis. Faciunt quæ dixit Barbatia in consil. 12. colum. 4. & 6. in 2. volum. vbi ait, quod præambula declarant sequentia, & eis insunt, & quæ dicunt Bal. & Salicet. in l. per retentionem. C. de usur. vbi inquirunt, maxime Salicet. quod quando fuit aliquid præambulum ad actum, si fiat actus sequens etiam ex intervallo, intelligitur præambulum repetitum, & sic actus præambuli præsumitur repetitus in actu sequente, præsertim (vt ait) cum quod dictum est in præcedentibus, fuit dictum ad præfationem actus, & maxime etiam quando continuatiuus, vel coniunctiuus est actus: & est identitas personarum, & rerum. Maxime etiam: quia protestatio facta fuit ex iusta causa, fundata super iure diuino, vt habetur Num. 30. vbi ex præcepto domini requiritur consensus patris, & matris in matrimonio puellæ, & super iure canonico, c. aliter. 30. q. 5. c. non omnis. c. honoratur & mulier 32. question. 2. & super iure ciuili. §. primo. Insti. de nupt. & vt ait ibi text. Hoc etiam

ratio naturalis suadet, ex quo de honestate talis consensus, saltem requiritur, vt tenent omnes, quæ quidem honestas non potest infringi, cum sit vnum ex substantialibus legis, cum dicat textus in cap. *erit autem lex. 4. distinet.* Quæ quidem causa etiam durat tempore actus, ex quo iuuat protestatio, & impedit actum sequentem, vt dicit Fel. in c. cum M. Ferrar. in 26. col. vers. *fallit quinto. Ext. de consti.* & intelligitur repetitio facta, d. l. aua. & l. Iul. Paul. ff. de cond. & demonstr. Scia, §. Caro. ff. de fund. insir. & etiam maxime, quando verba sunt prolata per verba tendentia ad futurum tempus, de consensu vtriusque partis, vt tenet dom. meus Iason in d. l. *pañta.* Cum ergo ex confessione dicti iuuenis constet, quod bis, & reiteratis vicibus dixerit eidem, quod intendebat, quod dicta iuuenula alloqueretur patrem suum, & matrem, & quod non intendat alias eidem facere promissiones. Cui protestationi non contradixit dicta iuuenula, sed expresse consensit, eo quod responderit, quod eos alloqui faceret, & sic acceptando factum acceptauit, & qualitatem, & sic mens vtriusque fuit declarata. Et licet postea in præsentia certorum testium dixerit eidem iuuenula, *n'est-il pas vray, que vous m'avez promis, & ne prometrez vous pas encores, de nouuel.* id est, *nonne verum est, quod tibi promiseris, & nonne de nouo iterum promittis?* quod etiam si probetur, quod filia dixerit, quod sic, illud tamen intelligendum est, & intelligi debet sub repetitione præambulorum, quæ fuerunt; cum beneplacito, & voluntate suorum patris, & matris, & hoc indubitanter credo esse verum, quod dicta filia, patre contradicente, non teneatur ulterius contrahere matrimonium cum dicto iuvene, cum maxime sit alteri matrimonialiter coniuncta, copula carnali secuta, ita etiam, quod ex eius confessione sit repellendus ab actione, & prosecutione, quam facit contra eam, absque eo, quod ulterius dicta filia teneatur procedere, cum sit quæstio tantum de sponsalibus etiam, per verba de præsentibus, quæ ex consensu partium sunt dissolubilia, vt tenet gloss. in cap. ex publico. & ibi Panormitan. *Extra. de conuers. coniugat.* Ergo in his præiudicabit confessio, licet secus in matrimonio contracto, & copula carnali consummato, quod nullo modo est dissolubile, cap. *laror. & cap. consanguinei. Extra. de re iudicata, & dist. cap. ex publico.* Imo teneretur iudex cum expellere visa propositione facta per eum, absque eo, quod expectet quod possit repelli excipiendo. Quoniam, vt dicit Bald. in l. *mercalem. Cod. de condit. ob tur. cau.* qui excludit se ipsum proponendo, non est necesse, quod excludatur excipiendo, quia ex suo officio iudex debet eum excludere. Et facit, quoniam ex quo, ex istis declarationibus & his, quæ proponendo allegauit, constat eum experiri sine actione, & sic debuit per Iudicem à limine Iudicij repelli, etiam parte non petente, vt tenet dom. Iacobinus de S. Georg. in l. *lecta. colum. 13. ff. si certi. per. & in l. vbi pactum. in II. & 12. col. Cod. de pactis & in l. si vnus. §. pactus. ne peteret. ff. de pactis.* Et dominus meus Iason in d. l. *vbi pactum. & in leg. generaliter. ff. de verborum obligationib.* Alias tenetur patri ad interesse, vt ibi per eos consuluit in contingentia facti, vbi ample dixi. Decimonono in appellationibus, an per secundum videatur recessum à prima, vide Bartol. & post eum dominum meum Iason in l. *cum procurator. §. si dominus. ff. de noui oper. nunciatio.* & ibi etiam de nunciatione noui operis, quid de interpellatione, & quid de stipulatione. Et per eundem meum Iason. in leg. *qui bis idem. digesta de verborum obligationib.* vbi faciunt distin-

etione; an secunda fiat animo nouandi primam, an vero ex secunda sumatur idem effectus, qui ex prima, & etiam, an fiat profectio primæ, an secundæ: quoniam a n̄ profectio secundam viderur recessum à prima. Et cum materiæ ibi ample declarantur, non infesto: & alias ample consulti in casu emergenti de duabus obligationibus pro vna & eadem re, cum clausula, absque derogando primæ. Et de duobus præceptis factis in vim mandati importantis in se clausulam, & in casu oppositionis, refutationis aut dilationis, seu refutatione facta post primum præceptum. Sed ex refutatione facta post secundum præceptum de desistendo, licet dictum fuerit, quod illud faciebat renouando primum, tamen quia impetit causam citationis à refutatione facta post secundum præceptum, non ex primo præcepto, dixi ex contingentia facti, quod tale primum præceptum non potuit interrompere prescriptionem, eo, quia ex illo non fuit secuta citatio. & aliter in his non est immorandum, quia ample in casu emergenti consulti. Vigesimo, habet locum in præsentatione facta per laicum habentem ius patronatus in beneficio, quia etiam vltimo præsentatus præferendus est, cum patronus laicus variare possit accumulando, & secunda præsentatio præferatur primæ, text. est, & ibi Doctor. in cap. cum autem. Extra. de iure patron. & notatur in cap. quod autem. in gloss. x. eodem titulo. & per gloss. & Doctor. in Clement. plures. de iure patron. Ita tenet Rochus de Curte, Præceptor meus, in suo tractat. de iure patronatus in verbo honorificum, in nona quæst. Vbi ponit differentiam inter patronum laicum, & ecclesiasticum, & rationem diuersitatis, & ibi concludit clericum in præsentatione variare non posse, laicum vero sic. Vigesimo primo habet locum in postulatione, vbi licitum est variare etiam Clerico: quoniam in postulatione Clericus potest variare, & valet secunda postulatio, quæ derogat primæ, text. in cap. bona. el. secundo, de po-

stulat. Pralat. & ita tenet Rochus. in dicto loco, vers. sec. secunda subicitur quæst. Vbi allegat etiam gloss. hoc tenentem in cap. cum casis. de i. l. l. & ibi Abb. hanc dicit esse communem. Vigesimo secundo habet Regula; Quod vbiunque licitum est variare, semper vltimus actus derogat priori, & est primo validior & excellentior, vt habemus in l. Prator ait. §. si aliquando. ff. de noui operi n. n. ratione. Vbi qui primo recusauit satisfactionem potest illam acceptare, ita quod illa acceptatio secunda habeat effectum, quod pluries dixi in casu, qui quotidie in practica apud nos euenire solet, in materia recedentis, vbi plures iusticiarij inferiores, primo denegant recipere satisfactionem & cautionem: quo casu remittitur causa coram Balliuo, & Iudice superiore, alias non deberet remitti, sed causa coram Iudice loci terminari: quod licet fuerit recusata satisfactio, & sic videatur ius quæsitum esse parti, quod eam reuocavit coram Balliuo, tamen si secundo acceptauerit cautionem, videtur, quod causa debeat admitti coram iudice ordinario. Et de huiusmodi variatione, quod quandoque admittatur, & quando sit permittita, vide Bartolum in l. si sterilis. §. qui domum. ff. de actio. empt. & dominus meus Iason in dicta lege Prator ait. §. si aliquando. ff. de noui operi n. n. ratione. Vbi dicit, quod quocumque variatio permittitur, intelligitur, quod semel permittatur tantum, & non plus. Et aduerte, quod in consiliis necessarijs, non est honestum, nec licitum variare: in consilijs vero voluntarijs secus, vt dicit Philippus Decius in Regulis Iuris. Nemo potest mutare consilium suum in alterius iniuriam. ff. de Regulis Iuris. Et vti huic operi finem imponam, dicam cum Iudicib. 8. Orate pro me, (Lectores beneuoli) vt firmum faciat Deus consilium meum, in ijs, quæ scripti, in quibus si quid boni dixerō, Deo Omnipotenti sit laus, honor & gloria, in secula seculorum. Amen.

Duodecima & vltima partis Catalogi Gloria mundi finis.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM
 QVÆ IN HOC QVI CATALOGVS GLORIÆ
 MVNDI INSCRIBITVR, LIBRO
 continentur.

A

BBATES & inferiores pralati exem-
 pti ab Episcopis quando mitram
 ferre possunt. in tract. de insign. con-
 clu. 5. pag. 14. & 15. & in 1. part. con-
 sil. 38. p. 11. quatenus & quando non
 exempti *ibid.*
 Abbates exempti praserendi non e-
 xemptis *ibid.* p. 14. & 15.

quatuor Abbates generales sancti Benedicti Clunacensis,
 Cisterciensis & Præmonstratensis 4. par. consi. 31. 180.
 & de abbatib. vide 32. consi. d. par. *ibid.*
 Abbas praseritur Archidiacono 4. par. consi. 32. de abbatib.
 vsque ad 34. consi. d. par. *ibid.*
 de Abbatisa 4. par. consi. 35. *ibid.*
 Abraham & alij Astrologia peritissimi in quarto venerunt
 Climate, 12. par. consi. 16. 471
 Actuarij 11. par. consi. 34. 471
 actus agentium operantur tantum in subiecto bene disposi-
 to 11. par. consi. 15. 418
 de Admirallio 7. par. consi. 16. 335. 336
 de Aduocatis 7. par. considerat. 28. 29. 30. 31. 32. pagin. 294.
 295. 296. & considerat. 35. p. 298. & considerat. 45. vs-
 que ad finem libri pagin. 301. 302. & c. & 11. par. con-
 sid. 8. 411
 aduocati Iuniores in consultando, primi opinantur. 11. par.
 consi. 17. 420
 aduocati indui debent pro grauitate & maiestate officij, 1.
 par. consi. 23. n. 1. 7
 aduocati precedere debent medicos 10. par. considerat. 25.
 368
 aduocatos debent Iudices in auditorio recipere, saluatio-
 nem referre, & sedendi locum tribuere. 1. par. consi. 10.
 n. 1. 4
 de aduocato fisci 7. par. 33. consi. 296
 de Aegypto 12. par. consi. 18. num. 9. p. 491. & considerat. 9.
 609
 de Estate 12. par. consi. 40. 534
 de Agriculis 11. par. consi. 37. p. 434. Cincinnatus Agricola
 Dictator *ibid.*
 Agricultura laus *ibidem.* & de priuilegijs agricolarum
ibidem.
 de Agricultura 11. par. consi. 3. 405
 Albini 11. par. consi. 34. 432
 Des Generaux des Aydes. 12. par. consi. 67. 578
 Alenconiensis Dux 6. parte consider. 46. pag. 256. Alenco-
 niensis Comes 1. parte, considerat. 38. conclusio. 56. num. 6.
 42
 Alchimia non est scientia pietatis, & plura in 11. part. con-
 sider. 40. 438
 Alexandri Magni liberalitas, 5. part. consideratione septi-
 ma, 205
 Alienatio facta in praiudicium Regni non valet, parte 1.

consideratione trigesima octaua, conclusione 44. numer.
 26. 27. 33. 39. 31. 32
 prohibita Alienatione extra familiam transit ad omnes
 de familia gradatum & prohibetur heredu institutio,
 prima parte, consideratione trigesima octaua, concl. 45.
 num. 2. & 5. 33
 Alimenta sunt prestanda secundum ordinem & qualita-
 tem personarum, 1. part. consi. 22. 7
 Allobrox Troia temporibus in Gallia regnabat. 12. par. consi.
 60. n. 29. 572
 Ambassadors debent esse homines magna autoritatis, 8.
 par. c. consi. 38. 311
 de Amphitheatris 12. part. consideratione sexagesima 6.
 577
 Amore constant omnia: & plura de Amore 12. par. consi. 53.
 548
 ad Amores cohibendos nonnulla remedia, 2. part. consi. 35
 117
 Achaia fons ad Argyram ciuitatem que liberat ab insania
 amoris, secunda parte, consideratione decima, numer. 4.
 490
 Ambitio damnatur 1. part. consideratione sexagesima
 72
 Amerhistus ebrietati resistit, & facit hominem vigilenti
 12. par. consi. 92 612
 Sanctus Andochius Apostolus, 12. par. consi. 60. numer. 24.
 570
 Andreas primus vocatus ad Apostolatam. 3. part. consi. 30.
 150
 de Angelis, Archangelis, Cherubinjs, Seraphinis, 3. part. con-
 sider. 5. 128
 Angeli & caeli simul creati, 3. par. consi. 6. n. 7. & vsque ad
 17. consi. 130. 131. vsque ad 134
 de Rege Angli 5. par. consi. 38. 252
 Anglia triangularis est, ab omni continenti diuisa, apud
 eos longissimus dies septemdecim horarum, plura 12. par.
 consi. 57 554 555
 Misus à Gregorio Magno monachis Christi fidem recepit;
 12. par. consi. 57. *ibid.*
 Ioannes Anglorum rex Angliam & Hyberniam Romanæ
 Ecclesie vectigales seuit *ibid.*
 Angolmensis domus unde, parte 1. consi. 38. concl. 56. nu. 8.
 42
 Anima posita est in corpore vt scientijs perficiatur, 10. par.
 consi. 2. 348
 anime in naturalibus differunt, ita vt vna sit nobilior alia.
 2. par. consi. 16. 475
 de Anima 12. partis 3. consi. 454
 pro Anima relictum dicitur relictum ad pias causas, ibi &
 priuilegiatur in multis *ibid.*
 tres gradus Animalium parte 12. consi. 78. 591
 Animalia quedam sunt que victum accipiunt ab vno e-
 lementorum. ead. consi. 592
 Animalia terrestria perfectiora auiibus & piscibus par-

I N D E X.

- te 12. cōf. 78. pag. 591. habent actiue rationis semina multa. ibidem. Est etiam nobilitas in animalibus irrationabilibus. ibid.
- anna de Francia filia Ludouici Francorum Regis habuit hortos excellentissimos Molinis 12. part. considerat. 76. 589
- De annis quis maxime felix, qui Iubileus, 12. part. consi. 39. pag. 534. annus gratia, ibid. vsualis legitimus, naturalis, ceremonialis ibid.
- annus apud Hebræos à Martio, non à mense Septembri 12. par. consi. 41. 535
- Anteire qua dicitur in eundo, loquendo, sedendo, &c. 16. consi. 1. par. 6
- ne erubescat Antiquitas si quid melius horum que ipsa tradidit, nouitas adinuenit, 12. part. consider. 73. ad finem 587
- annus Deus arcebat fures 12. part. considerat. 60. n. 9. 561
- Aphrica tantum continet quantum due Europa 12. part. consi. 17. n. 1. 475
- de apibus 12. par. consi. 79 592
- Apollo sex mensibus apud Delon responsa canebat, sex aliu mensibus apud Pataram Lycia urbem 12. part. consi. 60. n. 13. 562
- Apostoli preferendi videntur in paradiso Patriarchis & Prophetis 3. part. consi. 24. 147
- Apostolici symboli explanatio 12. par. consi. 20. num. 5. pag. 497. & consi. 27. 512
- De Aristocratia seu Olygarchia 12. part. consideratio. 55. 552
- De arithmetica 10. par. consi. 49. pag. 396. 397. & 12. part. consi. 37 531
- arma depicta in muro probant murum esse illius cuius arma, part. 1. consi. 38. conclu. 55. pag. 41. & in dict. parte & consi. conclu. 35. pag. 26. probant iurisdictionem & Dominium d. conclu. 55. n. 2. 41
- Auium inuentio in armis Romanorum, ex bestiis Hunnorum conclusione octuagesima tertia & octuagesima quarta in d. parte 58
- De armis legitimatorum in dict. parte. & consi. conclusi. 77. 56
- Quando scutum est de coloribus arma debent fieri de metallis in dicta parte, & consideratione, conclusione 69. 49
- De armis & imaginibus prima parte, consi. 38. conclu. 10. & 11. 17
- Donans pecuniam ut fiat aliquod opus, potest arma sua ponere, nec delenda sunt in d. parte, & consi. conclu. 13. pag. 18. & conclu. 16. 19
- si quis arma Principis in notam subiectionis posita in aliquo castro sustulerit, punitur tanquam rebellis in 1. parte consi. 38. conclu. 15. 19
- Arma primogeniti, & aliorum quomodo discernantur conclusi. 79. ead. parte, 56
- eadem Arma presunt identitatem agnationis, eadem par. conclu. 41 27
- Arma non transeunt ad heredem rebellium proditorum, conclusi. 42. 27
- Non transeunt ad fideicommissarium conclusione quadragesima tertia, 28
- an Arma possint alienari, conclusi. 44. 28
- Appellatione familia veniunt agnati ordine successiuo, conclusi. 45. n. 7. 34
- Heres aut fideicommissarius cui est onus impositum de assumendo nomine & Armis domus tenetur adimplere, conclusi. 4. numer. 1. & pag. 34. & veniunt Arma que licite portare potest, d. conclu. n. 5. 35
- Arma potest nobilis alter alterius prescribere, conclu. 47. n. 3 35
- In quibus casibus Arma alienari possunt & prescribi ibidem.
- an pro Insignibus & Armis duellum & bellum possit indicere, ut puta Regi Anglia qui tria lilia in parte scuti ferat, in d. parte 48. conclu. 35
- Armorum differentia colligitur ex multis, conclu. 49. 37
- Arma officij seu dignitatis que conducitur, tanto tempore manere debent apud conducentem quando durat conductio, 52. conclu. 41
- quando fit opus publicum Gubernatores patriarum ponunt Arma propria sub armis Regis, conclusi. decima sexta 19
- Arma Principis sibi assumens incidit in crimen lese maiestatis, conclu. 17. ibid.
- Aquila nigra in campo aureo signum seu arma Imper. Rom. conclu. 17. 19
- Regni Anglia arma, consi. 17. ibid.
- Arma diuersorum populorum & urbium, ibid.
- De Apothecariis 11. part. consi. 48. 445
- Interest Reip. salubres & optimas esse Aquas, 12. part. consi. 16. num. 21. 464
- De Aquarum custodiis, 12. part. considerat. 18. n. 22. ibid.
- prædici in quibus sunt Aqueductus consequuntur immunitatem onerum, 12. par. consi. 18. num. 22. 394
- qui Aquam publicam in suum fundum diuertit, amittit fundum, & mulctatur, 12. part. consi. 18. n. 22. ibid.
- Aqua in occasum vel meridiem ludentes non probantur, 12. par. consi. 18. numero 13. pag. 492. patet nec satis probat, numer. 14. dicto loco. Aqua ex niue potui pessima. ibidem.
- Aqua maris excellentior, 12. part. considerat. 18. n. 8. 491
- de Aquis terrestribus 12. par. consi. 16. n. 4. 490
- Aqua necessarie ad victum humanum, & fitis quandoque extinguit homines, 12. par. consi. 18. pag. 489. & de præstantia aque pluuialis. ibidem.
- Aque que sunt super firmamentum, sunt cælestis nature. que sunt sub firmamento sunt elementaris 12. part. consi. 12. pag. 466. & plura de Aquis d. consi.
- De Aquila 12. par. consi. 80. 593
- Herba ab Aquila dicta in medelam oculorum optima pag. 594. plurima de Aquila & eius Hieroglyphicis ibid.
- Dux Aquitania tertius pars Francia, part. 1. consi. 38. conclu. 58. n. 9. 44
- Ducatus Aquitania olim fuit regnum, 12. part. consi. 58. 556
- Arath mons Armenia in quo Arca Noë resedit, 12. part. consi. 19. 496
- Arborum creandarum tria genera aut ex s. minimis, aut ex radicibus, aut sponte nascuntur, 12. par. consi. 89. pag. 667 & de Arboribus in genere plura.
- qui incidit partem Arboris, aut duas arbores, an incidat in penam incidenti arborem, 7. par. consi. 21. 289
- De Archiducatu Austria, 12. par. consi. 58. pag. 556. & 5. par. consi. 44. 255
- archiepiscopus in terra Episcopi debet cum honorare, quia per eius aduentum & presentiam non perdit iurisdictionem 11. par. consi. 13. 414
- de archiepiscopis & Primatibus quarta parte, consider. 19. 177
- De Architectis 11. par. consi. 34. 431
- Argentarij 11. par. consi. 34. 432
- De Argentifodinis, 12. par. consi. 95. 618
- Aries signum masculinum, 12. par. consi. 9. 464
- De uariis sub Ariete, 12. par. consi. 9. ibid.
- Aries dignior alij signis que sunt in Zodiaco 12. par. consi. pag. 463
- Sol creatus in Ariete ibidem.
- Mundus habuit initium eo tempore quo sol habuit introitum in Ariete ibidem.
- Ignobilis qui Nobilis Arma assumit falsum committit, part. 1. consi. 38. conclusi. 23. 22.
- Vassallus non potest ponere Arma sua in locis ubi sunt Arma sui domini nisi cum depreessione in prima par. consi. 38. conclu. 25. 22. 23
- Arma posita iuxta Arma Principis censentur nobiliora in prima parte, consideratione trigesima octaua, conclusione vigesima quinta, pagina vigesima tertia, & conclusi. 56. 42
- Solis

I N D E X.

<i>Solus Agnatus competit ius arma Domus portandi non cognatis & affinitibus, part. 1. conf. 38. conclus. 26. pag. 23. & concl. 40</i>	27
<i>Populares qui non habent Arma, assumunt ex concessione Principis, ut Bartolus qui habuit à Carolo IV. Imp. Leonem rubrum. & c. in d. part. conclus. 27. pag. 23. possunt etiam sibi assumere propria autoritate, d. part. concl. 28. n. 1. 4. 5. pag. 23. sed plus prodest à Principe habere, dict. part. 36. concl. pag. 26. vide 48. concl. n. 4</i>	36
<i>assumentes de nouo Arma, assumunt ea quæ magis sunt nomini conformia alludendo ad id in dicta parte, conclus. 28. n. 7</i>	24
<i>qui Arma alicuius in aliquo loco depicta delent, tenetur actione iniuriarum in dicta parte, conclusione 29. pagina 24. Si quis in re litigiosa depingat possunt deuastrare</i>	ibid.
<i>non solum proprietarius, sed etiam usufructuarius Arma sua potest depingere in dicta part. conclusione trigesima ibidem.</i>	
<i>Armorum mutatio non fraudulosa, licita est d. par. conclus. 31</i>	25
<i>Aduocati non debent signare scripturas factas per procuratores vel per aduocatos imperitos, parte 1. conf. 38. concl. 34. n. 4</i>	26
<i>Arma transeunt in successores unius domus ead. par. conclus. 38. & 39. & 76</i>	27. 56
<i>quomodo liceat assumere Arma maris dict. par. conclus. 40</i>	27
<i>Arma successerunt loco imaginum in 1. parte conclus. 18</i>	20
<i>De Armatura 11. par. conf. 3</i>	405
<i>Violator Armorum Principis tenetur pœna criminis læsæ maiestatis parte 1. conf. 38. conclus. 18</i>	20
<i>omnes nobiles habent sua Arma, nec vnus pati debet quod alter portet Arma sua, eadem parte, 20. conclus. & 21. considerat. numero quarto, & 22. conclus. in prin. 20. 21</i>	22
<i>si quis assumat Arma aliena, tenetur pœna falsi, eadem par. concl. 21. n. 3</i>	21
<i>Male faciunt religiosi qui capellas antiquorum fundatorum tribuunt nouis & Arma eorum delent, conclus. 21. in d. 1. par. n. 7</i>	ibid.
<i>Comites Arminiaci in 1. part. considerat. 58. numero vndecimo</i>	45
<i>Arreptoria accipiunt datam à data principatus obligationis, 12. par. conf. 99</i>	615
<i>septem Artes liberales, decima parte, consideratione nona</i>	353
<i>Artifex & artificium, 11. part. considerat. 31. vsque ad 41. 43. vsque ad 439</i>	41.
<i>inter Artifices longa est differentia, decima part. conf. 30. 377. 378</i>	
<i>Asia continet tantum quantum Europa & Aphrica, 12. parte, conf. 17. n. 1</i>	475
<i>Assessoribus 7. par. confid. 27</i>	293
<i>de Astronomi & Astronomia 10. parte considerat. vltima</i>	400
<i>Attenuatissimum quodque mutationi maxime obnoxium censetur 12. par. conf. 18. n. 2</i>	49
<i>Athos mons Macedoniæ 12. part. consideratione decimano-</i>	496
<i>na</i>	
<i>Abbatia Astanacensis, Abbaye d'Esnoy, 12. parte, considerat.</i>	62
	574
<i>Auge quæ & Chione Apollinis uxor nomen dedit Augusto-</i>	
<i>duno, 12. parte, considerat. 60. numero 15. adde num. 16.</i>	ibid.
	562
<i>Augustus Cesar in Campania veneno extinctus, 12. part. confid. 21</i>	
<i>De Aurbus habentibus multas excellentias & de quibusdam quæ ex solitis decidentibus, in aquis nascuntur, 12. part. conf. 80</i>	593
<i>De Aulico seu curialib. in 6. p. cõf. 22. vsq. ad fin. 261. 262</i>	
<i>Augustodunum euersa à Fabio Iulij Casaris temporibus</i>	
<i>12. par. conf. 60. num. 18. erecta fuerat anno 63. post diluuium. ibid.</i>	564
<i>Aurelianenses Duces unde, conclu. 56. num. 7. part. 1. confid.</i>	38
	42
<i>De Auribus 12. part. conf. 44</i>	538
<i>De Auro in 1. par. conf. 38. concl. 61</i>	48
<i>Aurum quod nascitur in fluuio Phison qui & Ganges dicitur purissimus, 12. par. conf. 93</i>	617
<i>Auri octo virtutes. & laus insuper 5. partu considerat. 31</i>	245
<i>Aurorum annulorum ius pro equestri ordine, 1. par. conf. 38. concl. 7.</i>	18
<i>Auster pestilens, 12. par. confid. 14</i>	469
<i>Autumnus, 12. p. 1. conf. 40</i>	534
<i>Azureus coler, 1. par. conf. 38. concl. 65</i>	47

B

B <i>Accalareus in altero iurium praferitur Magistro in Artibus 10. parte, conf. 34</i>	386
<i>De Balliis & Praesidibus, 7. part. considerat. 20. vsque ad 26. 288</i>	
<i>De Balneis 12. par. considerat. septuagesima septima, pag. 589. cur intrantes balneum calide, in exitu frigide mingamus? cur sitientes lauacrum intrantes paretur siti & econtra, ibidem pagin. 591. Si quis prohibearur balneari in balneo publico potest agere actione iniuriarum, ibid.</i>	
<i>De Balneis Borbonij Ancerici, Borbonus Larhembans, & oppidi le Vichy in dicto Ducatu Borbonij 12. par. confid. 77</i>	591
<i>De Balneis Viterba praestantissimis 12. part. considerat. 77. Abb.</i>	ibid.
<i>Barrius Balsami in cacumine montis in quo Saul est interfectus, par. conf. 76</i>	589
<i>Balsami furcili sunt adhuc in monte Engaddi 12. part. confid. 76. quomodo colligantur</i>	ibid.
<i>Barbaricarij 11. par. conf. 34</i>	432
<i>quid Baronia 8. parte, conf. 15</i>	311
<i>S. Bartholomeus ce nities flexis genibus in die Deum orabat & totidem de nocte, tertia parte, consideratione 1. n. 16. 125</i>	
<i>De S. Bartholomæo, 3. par. conf. 29</i>	146
<i>Bastardi non portant arma domus nobilium praeterquam in Francia, 1. parte, consideratione trigesima octaua, conclusione 24. pagin. 220. de Bastardis 11. par. confid. 11</i>	414
<i>Conditio liberorum non comprehendit Bastardos, 11. part. ibid.</i>	415
<i>Bastardi non includuntur in dispositione legali, 11. part. ibid.</i>	
<i>Bastardi ad vindictam feruentius aduolant quam legitimi, exempla, ibid.</i>	
<i>In dignitatibus Bastardi tanquam infames nil pretendere possunt, ibid. & Consiliarij Principis esse non possunt d. loco</i>	416
<i>Bastardi non habent ius retractus</i>	ibid.
<i>Bastardi non habent tutores legitimos, qui a carent agnatis, ibid.</i>	417
<i>Bastardis non debetur legitima, nec habet querelam contra testamentum patris, nihil capiens contra, vel praeter voluntatem ipsius, nec econtra, d. parte 11. conf. 16</i>	417
<i>quandoque Bastardi veniunt appellatione liberorum, ideo Bastardus occidens patrem vel econtra tenetur Pompeia de parricidio, ibid.</i>	
<i>Septem bestitudines, 12. part. consideratione 28.</i>	513
	514
<i>Petrus de Bellapertica Burgundus fuit Doctor Aurelianensis, & Cancellarius Francia, septima parte, conf. 7.</i>	278
<i>Bellum omni iure, diuino & naturali gentium pro iustione rerum permissum, 11. par.</i>	326

I N D E X.

Beneficia conferenda originariis 11. par. conf. 22.	424
4-5	
Beneficium Principis debet esse firmum, eoque nos iunari. non decipi oportet, in prima parte, conf. 38. concl. 44. n. 40	32
Beroaldus Burdegalenfis fuit 12. par. conf. 60	559
de Bibliothecarius, undecima parte, conf. 73. pag. 586. spectare debent ad Orientem	ibidem.
De Birreto. seu Bonneto, decima par. conf. 36	387
Bracharij, undecima parte, conf. 34	432
Bractearij, undecima par. conf. 34	433
vir Bonus honorandus, undecima par. conf. 21	423
De Bonis disputatio, 12. par. conf. 21	520
Vnum bonum maius altero	ibid.
Domus Borbonia descendit ex Ludouico ex quo descendit Robertus Comes Claromontis, &c. prima parte, conf. 38. concl. 56. n. 4	42
Bos in re pecuniaria primam habet auctoritatem inter bruta animalia, 12. p. conf. 78	592
Boues, aratra, & reliqua ad agriculturam pertinentia capi non possunt pro executione, undecima parte, conf. 37	436
Burgenses qui, undecima par. conf. 11	413
Regnum Burgundionum incepti 35. annos post Christi aduertum, 5. par. conf. 18	212
Duces Burgundia descendunt ex Philippo le Hardy filio Ioannu Regis Francia, prima parte, conf. 38. conclus. 56. numer. 10. pag. 42. de Parria Burgundia in dicta prima par. conclu. 58. pag. 43. de eorum dignitate, 5. par. confid. 46	255
Præsidentes Parlamenti Burgundia debent præcedere alios aliorum Parliamentorum excepto Parisiensi, septima parte, consideratione nona, dubio pagin. 281. 282. quod non approbo, licet genes trium statuum Burgundia in statibus Turonensibus primum locum habuerint	282
Ducatus Burgundia ceteros anteit ducatus 12. par. conf. 58	516
C	
Abillonenses, Heduenfes, Diuionenses possunt tenere feuda nobilita, ex privilegio popularibus concessio 8. par. conf. 18	314
Domini de Cabillone à Troianis orinudi qui nunc Principes Orengia in Salinis Burgundia Comitatus habent 24. mille libras reddituales 12. parte. considerat. 18. num. 17	493
Caduceum signum pacis in 1. parte, considerat. 38. conclu. 8	16
Iulius Caesar 23. tribus vulueribus acceptis in Senatu perijt, 12. par. conf. 17. n. 21	481
Milites Calatrenenses, 9. par. conf. 8	330
Calceus lunatus Senatorum, 1. part. confid. 38. conclusio. 7.	16
de Magno Cambellano, 6. par. confid. 8	263
De Campanis: 12. par. conf. 64	575
Cancellarius illustris est & loco Praefecti Pratorio 7. parte. conf. 2	274
De Cancellariis vide plurima in septima parte, conf. 7. pag. 276. Anteit Connestabilem, d. conf. in fine.	
De iuaice Cancellarij contractuum Burgundie, 7. parte, confil. 20. pag. 287. de eius origine, iuribus, prerogatiua, ibid.	
& de procuratore fiscali in d. Cancellaria, 7. par. conf. 36. & 37	298
Canes pro hominum custodia nascuntur, 11. par. conf. 60. n. 9. pag. 561. inter animalia fidelissimij, 12. par. confid. 78	592
Iuris Canonici laus, 10. parte, conf. 17	358
Doctor iuris Canonici praefereendus ciuili, 10. parte. conf. 17	352
antiquior Canonicus facit congregare capitulum, 11. parte,	
conf. 19. n. 4	
De Canonizatione 3. par. conf. 47. pag. 162. de forma Canonizationis, 3. par. conf. vlti.	164
Canopei idolum Bels adorabant, & de eorum inuentione ut ignem extinguerent cum positum esset in igne ad examinandum idolum, duodecima parte, consideratio. 20	496. 497
Capella Ducum Burgundia in vrbe Diuionensi priuilegiata est, & Decanus soli Papa subijcitur, 12. par. conf. 63	574
De excellentia Capituli, 12. par. conf. 46	343
De Cardinalibus, 4. par. conf. 8. n. 12. vsque ad 17. pag. 173. vsque ad 177	
Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi dedit Cardinalibus rubrum Galerum, in 1. parte, consider. 38. conclusio. 4	14
De Carduelibus 12. par. conf. 80	595
Carolus Magnus in bellis non minor fuit Casare, 12. parte, conf. 18. n. 22. pag. 482. duos Pontifices in integrum restituit Adrianum, & Leonem illum obsessum hunc exulantem	ibid.
Carolus Magnus duobus armis simul iunctis in vno scuto utebatur Aquila à parte dextra, lilio à parte sinistra in 1. par. conf. 38. concl. 17	19
Carpentarij, 11. part. conf. 34	433
De Caseis plurima, 12. par. conf. 86	604
De Castellani 12. par. conf. 6	410
Castitatu laus 2. parte, conf. 11. & 12	98
De Castris, & vnde dicta, duodecima parte, considerat. 65	575
legato Castro veniunt qua ibi posita fuerunt ad defensionem, 12. parte, conf. 65	576
Castrum Papiæ à Ioanne Galeazio extractum magnificum, & aliu anteponendum, 12. part. conf. 65, de pluribus Castris superbe extractis	ibid.
De Caucafo, 12. part. conf. 19	495
De Cerebro 12. par. conf. 46	542
De Cherubinis par. conf. 7	151
Christus sedet ad dextram patris, interpretatum, 3. parte, conf. 2. per totam	125
in Natiuitate Christi Iudai amiserunt regnum, 12. parte, conf. 20. n. 7	498
De Christo Salvatore nostro, 4. parte, conf. 6. pag. 168. 169	
Epistola Lenculi & Pilati de illo,	170
sunt tredecim nationes fidem Christianam tenentes 12. par. conf. 21	505
De Cicatricibus vulnerum, 9. p. conf. vlt.	347
Ciceronis domus quinquaginta aureis millibus edificata, 12. parte, conf. 72	584
relicta ad refectorem murorum, fossatorum Ciuitatis censentur relicta ad pias causas, 12. par. conf. 69	581
in fundatione Ciuitatis primo furnus, deinde mania, deinde Ecclesia, 12. par. conf. 69	ibid.
Ciuitates proprie dicuntur quae habent Episcopum, 12. par. conf. 60	559
Ciuitates sunt in multiplici differentia, 11. part. confid. 14	414
cum ciuis in Ciuem animaduertit tunc similtates, 11. parte, conf. 22	414
Ciuis aliquem tanquam apparitor, cum non sit falsi, & ad interesse partis tenetur, decima parte, consideratione	36
qui Clarissimi vocentur, 7. parte. consideratione quinta,	276
Clarissimi qui, 1. par. conf. 66. n. 9	77
Claudius Syllus dictus de Aquis, Episcopus Massiliensis deinde Archiepiscopus Taurinensis à Francisco I. factus	10. par. conf. 7
Clauicarij 11. par. conf. 34	431
de Clementia Principum, 5. parte. consideratione sexta	204
Cleopatra fauente Antonio horum Balsami transtulit in Aegyptiacam Babyloniam, rigaturque aqua fontis, in quo	

I N D E X.

quo fama est virginem gloriosam saepe lauisse infantulum Iesum, 12. par. conf. 76	589
De Climatibus, 12. par. conf. 16	470
ur in quarto Climate Propheta & summus ipse Propheta nati sunt, 12. par. conf. 16	474
De Cluniacensi Abbate nonnulla, decima parte. consider. 7	353
Clusores, 11. part. conf. 34	433
Caelum sedes Domini & plura de caelis, 12. parte. conf. 5.	456. 457
Caelum Empyreum, 12. par. conf. 3	454
Ex diuersis Caeli locis affectibus & diuersi mores generantur, 12. parte. conf. 16	473
Coenobita qui, 12. parte. conf. 33	520
De Coloribus armorum, 1. parte. conf. 38. concl. 60. pag. 46.	612
& 12. par. conf. 93	612
nobilior color ponendus in loco nobiliori, 1. parte. conclus. 71	49
De Comitum ordine & prerogatiua in Gallia, 12. parte, conf. 58	556
Comites Palatini non sunt proprie Comites, 5. parte. conf. 50	258
Comites Alemanniae & Italia clarissimi sunt, 7. parte. conf. 4	276
in Gallia & Alemannia Comes anteit Marchionem, secus in Italia, 5. parte. conf. 47	258
nemo melius cogitur stare in Communiione, 12. par. conf. 1.	36. n. 1. pag. 522 & de communitate
quod dicitur Actuum 4. Erant illis omnia Communia, durant usque ad tempora Constantini, 12. parte. conf. 33	520
quatuor Complexiones corporis humani. sanguinea, cholericica, flegmatica & melancholica, duodecima parte, conf. 45	542
Complexiones insequuntur climata, 12. parte, consider. 16	473
De Camera computorum, septima parte, conf. 13. & conf. 15	284
De Advocato sicut in Camera Computorum, 7. par. conf. 4. 13	301
Conditio adiecta in praambulis censetur repetita in fine, 12. par. conf. 100	629
De Confessoribus, 3. parte. conf. 38	153
Confessio reiterata non praesumitur erronea, 4. parte. conf. 6. n. 5	171
tres modi cognoscenda um & persciendarum rerum, 12. par. conf. 23	509
Connestabulus illustris, qui potestari potest magistro militum, 7. parte. conf. 4	275
De Officio Connestabuli, 9. parte. conf. 13	332
magis attendendum quod Conscientia suadet, quam quod auctoritas legum ordinat, quarta parte. conf. 6. num. 7	172
quando lex requirit consensum verum, & legitimum consensum intelligit, duodecima parte, conf. 36. numer. 24	539
De Consiliariis Parlamenti, & de Consiliariis magni consilij 7. par. conf. 14	284
centum erant Consiliarij in Parlamento Parisiensi a Francisco I. viginti additi, 12. par. conf. 67	578
Consiliarij in Parlamento alij Ecclesiastici, alij Seculares, Ecclesiastici a dextris secundum ordinem receptionis, &c. 7. par. conf. 12	283
offendens Consiliarium Principis, committit crimen lese maiestatis 7. par. conf. 13. pag. 283. imo etiam si Consiliarius deponat togam & dicat, fac fieri quod poteris nulla habita reuerentia	ibid.
anteant; Praesidentes computorum, 7. parte, considerat. 13	284
Consuetudo est altera natura, & de consuetudine plura, 12. parte, consideratione 15. pag. 546. conuentus ciuium, festa & conuiuia consuetata, non sunt prohibenda, ibidem	547
a Consuetudine propter utilitatem publicam licet recedere	ibid.
quod Consuetudo dat, homo auferre non potest, 1. parte, confid. 38. concl. 44. num. 27. pag. 1. concl. 45. n. 4. & 5	33
non est expectandum auxilium ab eo qui contemptus est 12. parte. conf. 39. n. 12	525. 526
Positum iuxta contrarius maiora a minoribus discernuntur, 12. parte. conf. 23	509
de contraccusatoribus, 6. par. conf. 21	269
Cyprus insula 12. par. conf. 57	555
Coronarum varia genera, in 1. parte. consider. 38. conclus. 2	11
de Corona Regis Francie, 5. parte. conf. 22	211. 212
de Correctoribus literarum Apostolicarum, 4. par. conf. 30	179
Corsica insula, 12. par. conf. 57	556
lex non conrigitur nisi expresse dicatur, 12. parte, confid. 36. n. 20. pag. 528. & quod non mutatur cur stare prohibetur	ibid.
turpe est legem correctam dicere & non corrigentem allegare, 12. par. conf. 36. num. 20	527
tutru in Cremona 12. parte, conf. 60. n. 2	558
in mari mediterraneo Creta insula excellens & plura, in 12. par. confid. 57	555
de Locotenenia criminali, 7. parte. conf. 26	292
de Signo Crucis in 1. parte. conf. 38. conclusio. 98. 99. 100. 60. 61. 62	ibid.
Sancta Crux composita ex quatuor lignis, 12. par. consider. 89	609
Cultus qui Deo debetur, triplex est, cordis, oris operis, 3 parte conf. 1. n. 18	125
supreme Curia Parlamenti Parisiensis diuisio 12. par. conf. 67. pag. 578. & de camera Requestarum	ibid.
Curialium seu aulicorum priuilegia, consider. 6. parte, conf. vltima	272
ad Custodiam ciuitatum seu ad excubias tenentur Ecclesiastici, tempore periculi eminentiu 12. parte. confid. 69. 581	

D

Debitum frustra exigit qui quod debet non impendit	prima part. conf. 8. num. 1. pag. 4. & 1. parte. conf. 21.
	num. 5
de Decanis 4. parte. conf. 37	186
Decanus Capella Ducum Burgundie, anteit alios Decanos Ecclesiarum cathedralium, in conuocatione trium statuu Burgundie, 2. parte. conf. 63	574
de Defensoribus ciuitatum, 11. par. conf. 5	408
Delegatus Papa maior Episcopo, & delegatus ab Episcopo, maior Vicario, 7. par. conf. 20	287
Delegati perpetui ad vniuersitatem causarum, vt Domini de Rota, dicuntur ordinarij, 7. parte. conf. 20. 288	
Delegatus a Principe, maior quocunque ordinario 7. p. conf. 20	287
de Delphino pisce, 12. par. conf. 81	597
de Democratia, 12. par. conf. 55	552
de Deo, 12. par. confid. 1. pag. 450. Deus est finis omnium creaturarum, 12. par. confid. 3	455
Dij sunt multi, dictum Apostoli, 1. Corinth. 8. 12. par. confid. 20	496
Deo sedes attributa, 3. par. conf. 1	121
Deo multa epsthera attributa, ibidem. & seq. laudandus, glorificandus, honorandus, & adorandus, ibidem, &	124
Luifer pulchritudinem suam respiciens, Ponam magnum thronum in Aquilone, &c. 3. par. conf. 6. numero septimo	130
Dextram manum auersam Praesules dant osculandam, 1. par. confid. 26. num. 4	8
de Dialectica, 10. par. conf. 48	306
Diana templum Phlegius seu Hierostatus gloria cupiditate incendit, 1. p. conf. 57	68

I N D E X.

<i>Diatrecarij</i> 11. par. conf. 34	432	<i>in actibus doctoreū</i> Doctor <i>praefertur</i> militi, 9. part. conf. 11	326
<i>de Diebus fufis</i> , 12. par. conf. 42	535	Doctoratus <i>Baftardo</i> non est conferendus, undecima parte conf. 15	418
<i>de die Dominico</i> , & cur celebrandus 12. part. confider. 42. <i>ibid.</i>		<i>infamij</i> non est Doctorandus, 11. par. conf. 15	418
<i>per virtutem</i> pervenimus ad <i>Dignitates</i> & quid fit dignitas, 1. p. conf. 66	76	<i>Domicilium</i> dicitur ubi sedes & tabulas constitutionemque rerum nostrarum habemus 12. part. confiderat. 72	582
ad <i>Dignitates</i> assumendi viri nobiles, 1. parte confiderat. 67	77	<i>Domus</i> vox <i>Græca</i> unius familiae habitaculum, 12. part. confideratione 72. pag. 582. & plura <i>ibidem</i> . quando simpliciter agitur de domo, intelligitur de domicilio <i>ibid.</i>	
<i>Dignitatum</i> 30. privilegia, 1. par. conf. 68	77. 78	<i>Domus</i> si ad meridiem spectant sunt utiliores, nam per biunam solem hybernum accipiunt, confiderat. 72. num. 2	583
<i>Dignitas</i> persona superueniens qualitatem non mutat neque extinguit 1. p. conf. 68	78	qui paritur <i>Domum</i> construere, censetur omnem servitutem quam habebat remittere, 12. parte, confid. 72. num. 6	584
ad <i>Dignioribus</i> est inchoandum & dignior primus locum obtinere debet 1. par. conf. 14. pag. 5. & <i>Dignior</i> opinari primus debet, 1. parte, confider. 19	6	<i>primatus</i> in ciuitate non potest cogi de nouo adificare domum, 12. parte, confid. 72. n. 8	584
<i>nominatio</i> debet fieri à <i>Digniori</i> 1. par. conf. 17	6	<i>Nemo</i> domum suam inuito me ingredi potest etiam res fractuas perquirendi causa, nisi domus esset si specta, aut fieret auctoritate publica, 12. parte, confiderat. 72. nu. 9.	584
<i>Dignitas</i> plerumque dicitur qui primus est adeptus dignitatem, 1. parte, conf. 19. n. 3	<i>ibid.</i>	<i>Domus</i> alia conscientia, alia familia, alia sepultura 12. p. conf. 72. n. 13	585
quando res una est communis inter plures, & non potest stare nisi penes vnum <i>Digniori</i> est concedenda 1. parte, conf. 19. n. 5. pag. 6. & <i>conclu</i> 54	41	<i>Domus</i> maiorum in quibus sunt arma & imagines, non licet tutori alienare, in 1. parte, confiderat. 38. <i>conclus.</i> 21. nu. 5. 21	
<i>ex pretio</i> ornamentorum augendi <i>Dignitatis</i> prerogatiua 1. par. conf. 38	11	<i>Donatio</i> facta alicui ut portet nomen donatoris non est proprie donatio, nec eget insinuatione talis donatio, 1. parte, conf. 28. <i>concl.</i> 46. n. 2. & 3	34
qui primus affectus est <i>Dignitatem</i> debet antecere eum qui parem, etiam si sapius post eum affectus est puta in <i>Consule</i> , 11. par. conf. 10	413	<i>Druides</i> unde dicitur & ubi domicilium habebant, 12. parte, conf. 60. n. 12. & 13	562
<i>Possessio</i> <i>Dignitatis</i> probatur per insignia, 1. parte conf. 38. <i>concl.</i> 44. n. 18		<i>Dubitare</i> in singulis non est inutile, quia sine dubitatione res bene non clarescunt, 12. parte, conf. 23	509
<i>Diligentia</i> mater omnium virtutum, 11. part. confider. 29	429	<i>de Ducatum</i> pralatione, 12. part. conf. 58	556
<i>cupidas</i> <i>Discendi</i> est optima viuenditatio, 10. part. conf. 1	348	<i>Duum</i> , <i>Comitum</i> , <i>Marchionum</i> , pileus circumdatur quadam corona rotunda non crecta, 1. par. confid. 38. <i>concl.</i> 9	16
<i>Diuodunum</i> olim <i>Castrum</i> ab <i>Aureliano</i> Imperatore constructum, & plura, 12. parte, conf. 61	574	<i>Dux</i> praefertur ei qui est <i>Comes</i> & <i>Marchio</i> , 5. par. conf. 46	256
<i>Diuitie</i> vel nobilitas non tollunt prerogatiuam à iure datam, sed ceteris paribus confiderantur, 10. part. conf. 29.	377	<i>de officio</i> <i>Ducens</i> exercitum, 9. part. conf. 13. pag. 332. & que in eligendo alio sunt obseruanda, 9. part. conf. 15	33. 34
<i>Dynus</i> damnatus quia consuluit contra <i>Ecclesiam</i> , 3. parte conf. 7. in fi.	131	<i>de numero</i> <i>duodenario</i> 3. parte, conf. 29	149
qui <i>Docti</i> fuerint fulgebunt sicut splendor firmamenti, 10. par. conf. 1	348	<i>Dionysius</i> tyrannus <i>Aesculapio</i> barbam auranti auelli iussit, & <i>Ioni</i> amittum aureum, 2. par. conf. 20.	496
<i>Doctores</i> iuris ciuili habent centum & triginta privilegia 10. par. conf. 20	365		
<i>Doctores</i> cuiusunque facultatis qui adu legunt ceteris praferendi etiam si minoribus, 10. part. confideratione 26	375		
<i>Praferuntur</i> etiam qui maiora stipendia habent, dicta parte, confider. 27. pag. 376. <i>De pralatione</i> vide confider. 28 <i>ibidem</i> .			
<i>Doctor</i> qui legit per 20. annos est illustris & inter <i>Comites</i> censendus, 10. part. confider. 26	376		
<i>de Doctoribus</i> <i>Ecclesia</i> , 3. par. confidera. 33. in fi. & 34. & 36	152. 153		
<i>de Doctore</i> ab Imperatore vel Papa creato, 10. part. conf. 31	378		
<i>Doctor</i> ignarus, vel non exercens artem, gaudet privilegio <i>Doctorum</i> , 10. par. confid. 31	378		
<i>Doctoratus</i> qui sequitur virtualiter, trahitur ad tempus licentiae, 10. parte, conf. 34	386		
<i>Doctor</i> restitutus ad Collegium non recuperat priorem locum in prauidicium eorum qui medio tempore doctorati sunt, 10. par. conf. 34	386		
in paritate gradus & temporis nobilitas & diuitia spectanda, 10. part. confid. 35	387		
qui se dicit <i>Doctorem</i> , & non est, falsi puniendus est in 1. parte, conf. 38. <i>concl.</i> 23. num. 2	22		
qui deliquit correctus & emendatus est praferendus ei qui nunquam deliquit, exemplo <i>Diui</i> <i>Petri</i> , 10. part. confid. 35	387		
<i>Assumens</i> <i>Doctoratus</i> insignia, cum non sit doctor, incidit in falsum, secus si verbotenus se doctorem dicat <i>ibid.</i>			
<i>Doctoratus</i> insignia qua dantur in examinatione <i>ibid.</i>			
an <i>Doctor</i> vel miles precedere debeat, 9. part. conf. 1	326		

E

<i>Ecclesiasticus</i> status temporali praferendus 4. par. conf. 166	2
<i>Nouem</i> ordines in <i>Ecclesia</i> militanti ad instar <i>Ecclesie</i> triumphantis <i>ibid.</i>	
facere & reparare <i>Ecclesias</i> est mixti fori 5. part. conf. 17	210
<i>de Electu</i> 7. par. conf. 23	290
<i>de Elementis</i> , 12. par. conf. 12	466
<i>de Eloquentia</i> , 10. par. conf. 44	490
in <i>Emphyteusi</i> data patri pro se & liberis, pater non potest prauidicare, 1. par. conf. 38. <i>concl.</i> 45. n. 6	33
<i>Ennius</i> charus <i>Aphricano</i> 10. par. conf. 7. pag. 350. & conf. 45	39
<i>Ephor</i> quid, 1. par. conf. 38. <i>concl.</i> 3	14
<i>Epicurus</i> <i>Philosophus</i> volaptenarius, 2. parte, confid. 23. n. 4	106
<i>Epicurus</i> primus hortos instituit <i>Athenis</i> , cum antea ruri non in urbibus haberentur, 12. par. conf. 76	589
<i>Episcopi</i> in sessionibus & subscriptionibus ordinem receptionis obseruare debent 4. part. confider. 23. 24. & 25	177
<i>Episcopus</i> accusatus non debet sedere coram iudice cum de	

I N D E X.

<i>de eiu causa agitur, 1. part. conf. 11. n. 2 pag. 5. & par. 4. conf. 25. pag. 178. vs contra in 7. parte, concl. 3. num.</i>	274
<i>Equitem facere quid hodie, 9. par. conf. 12</i>	332
<i>De quatuor Euangelistis 3. par. conf. 35</i>	152
<i>De Sacramento Eucharistia, 12. par. conf. 31</i>	516. 517
<i>Ptolemaus dicit Europam esse maiorem Aphrica à quo dissentis auctor, 12. par. conf. 17. n. 1</i>	475
<i>Eurus ventus, 12. par. conf. 14</i>	469
<i>Excellentia proprie de Principe dicitur, 1. par. conf. 76. 79</i>	
<i>Curia Atheniensis Xenocrati Philosopho propter Excellentiam iuramentum remisit. cum testimonium redderet & Metello propter Excellentiam repetundarum accusationem renuerunt, & plura vide 10. par. conf. 30</i>	377
<i>Iura relaxantur propter excellentiam hominis 10. parte, conf. 30</i>	ibid.
<i>De Exemptis 4. par. conf. 26</i>	178
<i>De Experiencia & quod praebeat nutrimentum cuiuslibet artificio, 12. par. conf. 23. pag. 509. omne artificio per exercitium suscipit incrementum, 12. par. conf. 44</i>	540
<i>Expulsus à Ducatu, Marchionatu, & c. retinet dignitatem, 5. par. conf. 49</i>	258
F	
<i>Io. Faber Cancellarius Francia 12. part. conf. 17. num. 36</i>	486
<i>Fabricarij 11. part. conf. 34</i>	432
<i>De Falconibus alius peregrinus alius gentilis. 12. part. conf. 80</i>	595
<i>Per Bonam Famam homo uiuit in aeternum, & de bona fama plura, 11. parte, conf. 28</i>	429
<i>Feudum nobile nobilitat suum possessorem 8. part. conf. 15. pag. 312. tamen si rusticus emat Feudum nobile propterea ex eo non fit nobilis</i>	ibid.
<i>De Ficibus, 12. par. conf. 88</i>	605
<i>Fides lumen est animarum & prima veritatis insulgentia, nam nisi credideritis, non intelligetis, 12. par. conf. 23. 509</i>	
<i>Frustra quis sibi fidem postulat seruari, qui fidem prestare recusat, 1. par. conf. 21. n. 6</i>	7
<i>De Fide seruanda, 5. par. conf. 13</i>	207. 208
<i>Filia, qua contraxit matrimonium sine consensu parentum nihil potest petere ex ipsorum bonis 12. part. conf. 36. n. 12. & 28</i>	524. 525. & 530
<i>Patre damnato laesa Maiestatis Filius amittit ius sepulchrorum, idem ad dignitates aspirare non potest in 1. par. conf. 38. concl. 42</i>	28
<i>Filius Episcopi domi tenetur facere reuerentiam patri, sed in publico anteit, 11. par. conf. 12. & 16.</i>	414. 419
<i>Filius iudex & magistratum gerens praefertur patri, 5. par. conf. 24</i>	290
<i>Filius Patrem in ius vocare non potest, nisi impetrata uenia, nec matrem etiam si meretrix, 11. par. conf. 16</i>	41
<i>filius patri praefertendus, quando pater est irrationalis, & c. 11. par. conf. 16</i>	418.
<i>filij Presbyterorum non promouentur ad sacros ordines, 11 par. conf. 5</i>	427
<i>De filiis & filiabus qua sine consensu parentum matrimonium contrahere volunt, hoc casu possunt exheredari, 12. par. conf. 36. num. 10</i>	523. 524. & c.
<i>inter plebeios & quoscumque similis status habens filios praefertur non habenti, 11. par. conf. 12</i>	414
<i>De officiis financiarum in 6. par. conf. 17</i>	266
<i>Duplex est finis, finis primarius, & secundarius, 12. par. conf. 3</i>	455
<i>Finiti ad infinitum nulla proportio, 12. par. conf. in princ.</i>	450
<i>Comes Flandria par Francia ceteros Comites anteit, excepto Comite stabuli, qui Conestabili dicitur, 12. part. conf. 58</i>	557
<i>Florentinorum arma, 1. par. conf. 38. concl. 56. n. 13.</i>	42
<i>Fluuiorum plurimorum nomina & excellentia, 12. part. conf. 18. vsque ad 16</i>	491
<i>focos publica letitia mandare fieri & eis interesse debet, 7. par. conf. 24</i>	
<i>uarij & celebrati fontes & lacus ad medelam humanam 12. par. conf. 18. n. 4. & 17</i>	490. & 493
<i>De Praefectis Forestarum, Du Maistre des Forests, 7. part. conf. 21</i>	289
<i>De Forma seu pulchritudine, 5. par. conf. 18</i>	210
<i>Forma commendatio, 2. part. consideratione vigesima secunda</i>	100
<i>De formosis hominibus, & 11. par. conf. 30</i>	430
<i>fortuna in omni re dominatur, & plura de fortuna, 12. p. conf. 52</i>	548
<i>Rex Francia non potest alienare vnam de ciuitatibus suis inuisit ciuibus, 1. part. conf. 18. conclus. 44. num. 25. & num. 33. 31</i>	
<i>Episcopi Regni Francia debent ei iurare fidelitatem & reuerentiam, 4. part. conf. 28</i>	179
<i>ante Clodouicum in armoris Reges Francia habebant tres busones, 5. par. conf. 31</i>	244
<i>Franciscus de Acolitis dictus de Aretio Iurisconsultus illustrissimus, excellentissimus, 9. part. conf. 1</i>	326
<i>fraxinus nunquam fulmine laeditur, neque veneno, 12. par. conf. 60. n. 9</i>	561
<i>frequentia actus multum operatur, imò obseruantia & moribus ventium statutum tollit, 1. part. conf. 38. concl. 45 num. 3.</i>	33
<i>furiosus quo tempore habet dilucida interualla testamentum condere potest vs de Tuditano legitur, 11. par. conf. 9</i>	413
<i>Comites Fuxi de Foix, 1. par. conf. 28. concl. 58. n. 10.</i>	45
G	
<i>Abellarum exactio praescribitur 1. par. conf. 38. conclus. 47. n. 2</i>	35
<i>Galeam sumbratam qui ferre possint in armis 1. par. conf. 38. & concl. 23. n. 3. & conc. 128. n. 5. & concl. 49. n. 3. & n. 7. & 8. & 12</i>	22. 23. & 38
<i>De Gallia & partibus eius, 12. par. conf. 17. nu. 6. 7. 8. & de origine, n. 14. De rebus ibid. De educatione liberorum, n. 15</i>	476. 478. 479
<i>Itali caprisant, Alemanni ululant, Galli cantant, Angli iubilant, 12. par. conf. 22</i>	508
<i>Galli à Scythia cum Ogige fluxerunt, 12. par. conf. 60. nu. 28</i>	572
<i>Galli uiuentes amicis concedebant quae apud inferos soluerent, 1. 2. part. conf. 17. n. 15</i>	479
<i>De uxoribus Gallorum & quo iure & qua forma cum eis matrimonium contraherent, 12. par. conf. 17. n. 15.</i>	479
<i>Gallicarum mulierum uirtus 12. part. conf. 17. n. 16. & 17. 480</i>	
<i>De Religione Gallorum, 12. par. conf. 17. numero 19. & 20 480. 481</i>	
<i>Galli unde dicti 12. part. conf. 14. pag. 478. & unde originem habuit Regnum Francorum, dict. part. d. conf. 24 482</i>	
<i>enumeratio corporum beatorum quae apud Gallos habentur, 12. par. conf. 17. n. 25</i>	483
<i>Gallia collatio cum Italia, 12. par. consider. 17. n. 28. & 29. 483. 484</i>	
<i>certum est apud Gallos antiquius quam apud Graecos & Latinos literas floruisse, 12. p. conf. 17. n. 33. & 34. 35. 36. 37. 38</i>	484. 485. 486
<i>Galli in rebus bellicis omnes gentes superarunt, 12. par. conf. 17. n. 39</i>	489
<i>Galli non subiiciuntur legibus Imperatorum, 5. par. conf. 28 & 10. part. conf. 32. & 12. par. conf. 36. n. 8. 235. 379. 513</i>	
<i>Galli facti sunt Christiani, anno Christi 479. 5. part. conf. 31</i>	244
<i>Ganges fluuius ex Paradiso terrestri exiens, 12. part. conf. 18. nu. 10</i>	491
<i>Gariophylatum, 12. part. conf. 94</i>	616
<i>appellatione eorum de Genere solum ueniunt agnati & non cognati, 11. par. conf. 15</i>	417

I N D E X.

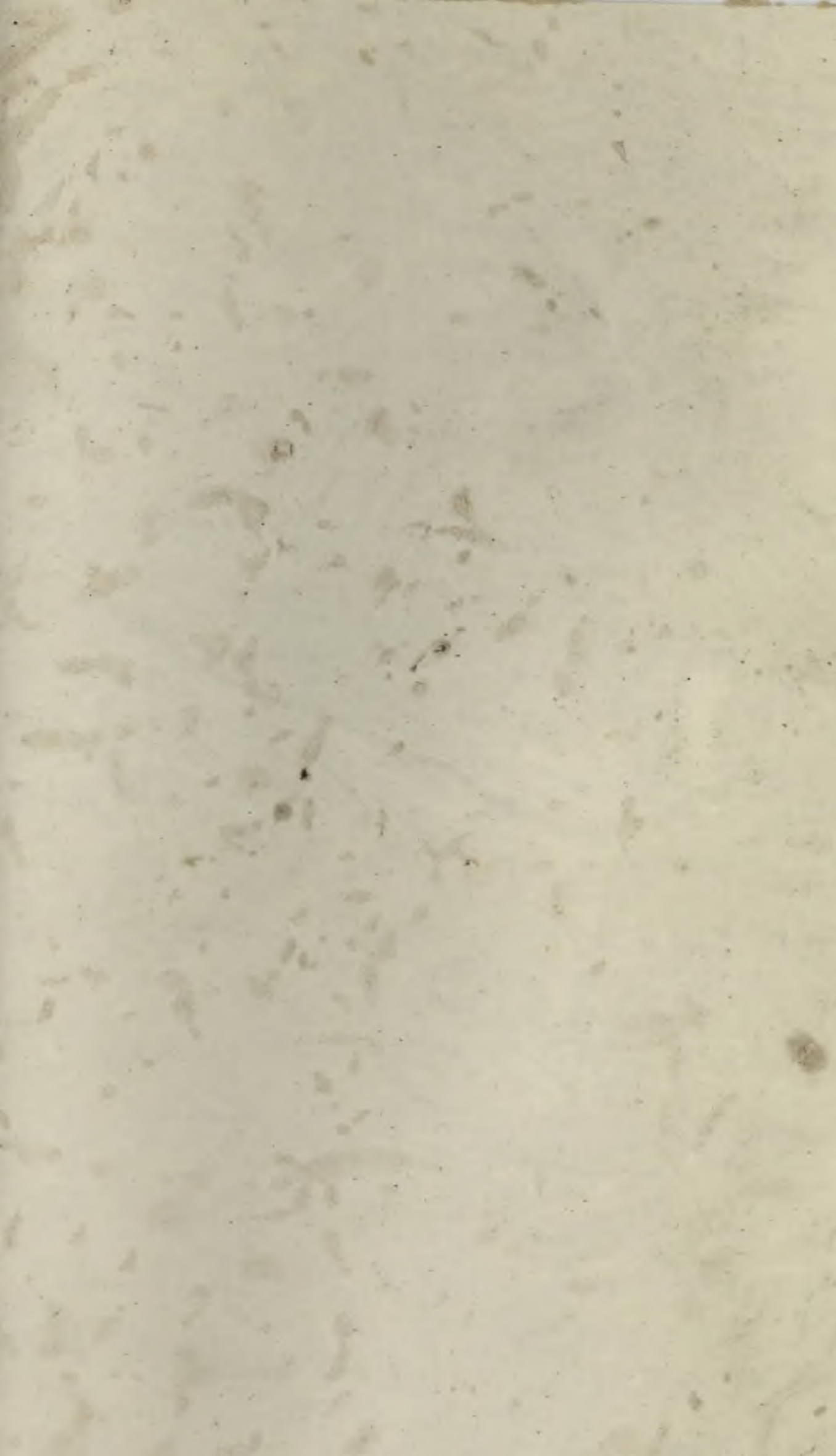
Geon fluuius de Paradiso exiens, 12. part. conf. 9	491	honorandi Oratores, Legati Vicarij Principum, 1. par. conf. 6. n. 6	3
Genua la superba, 12. part. conf. 60. n. 2	559	honorandus quis collaudatione propter beneficia in Remp. collata, 1. par. conf. 33	9
De Germania, 12. par. confid. decima septima, numer. 9. & 10	476	Veteres Honorem in numero deorum ascripserunt, 1. part. consideratio. 5. numero 2. eiq; templum construxerunt, d. conf. num. 1	3
unde illud quod Nobiles Gentils-hommes vocentur, 8. par. confid. 3	304	honorandi Sacerdotes, 1. par. conf. 5. n. 6	ibidem
De Geometria, 10. part. conf. 50	397	honorandus qui summum locum tenet in ciuitate, 1. part. conf. 5. n. 7. pag. 3. & conf. 31	8
Differunt Gloria & honor, 1. part. conf. 51. 52. & 53. & ibi multa de Gloria, 55.	65. 66. & c.	honorandi parentes, 1. parte, considerat. 5. num. 8. & confid. 6. num. 15	3-4
Gloria cupiditas cauenda. propter mala qua gignit, & c. 1. par. confid. 56. & c.	68. 69	honorandus Deus, 1. par. conf. 6. n. 11	4
Gordius Pater Regis Midae Rex opulentissimi Phrygum à quo nodus Gordius, ex iratro sumptus in armis aratrum sumpsit, 1. par. conf. 38. concl. 28. n. 6. pag. 23. & 11. part. conf. 15	415	in eligendo aliquem ad Honorem decem sunt consideranda in 1. par. confid. 44	64
De Grammatica, 10. par. conf. 47	395	honor exhibetur in erectione statuarum, 1. par. conf. 35. pag. 9. qui statuas meruerunt,	ibid.
Regnum Granatae olim Betica seu Tudertana Ferdinandus Hispania Rex à Sarracenis abstulit, 12. part. conf. 17. n. 4	289	honor in triumpho, 1. parte. consideratio. 36. & qui triumpharunt	11
De Granatario, 7. par. confid. 22	289	honor in delatione armorum, 1. par. conf. 38	13
De Graphario, 7. parte conf. 16	285	honor consistit in signis exterioribus, 1. part. conf. 1. num. 3. pag. 1. & est exhibitio reuerentia in testimonium virtutis	ibid.
Gubernatores patriarum incedunt post primum Praesidentem 7. part. conf. 10. pag. 282. in suis prouincijs praesentur Praesidentibus praeterquam in sede iudiciali, dict. loco ibid.		honoris varia significationes, d. conf. 1. n. 3	1
Gubernatores prouinciarum licet non sunt de prosapia vocantur à Rege cognati, 12. par. conf. 26	512	honor cunctis rebus anteponendus, 1. part. considerat. 2. numero 1	1
H		ubicumque est questio honoris dicitur ardua causa, 1. part. conf. 2. nu. 2	2
per H Abitum meretricis à matrona, virgo ab ancilla, clericus à laico discernitur, 1. part. confid. 38. concl. 44. n. 20	30	verecundum est honorem suum inultum relinquere, 1. part. conf. 2. n. 3	ibidem
Hebenus ligni species igni non consumitur, 12. part. conf. 89	609	honor & vita pari passu ambulant, conf. 2	ibid.
Heduarum ciuitas Celtarum caput & de laudibus Hedua Ciuitatis, 12. part. consider. 60	559. 560. & c.	interesse honoris maius est omni alio interesse	ibid.
De Heduenfi Episcopo, 4. part. conf. 26	179	pro sustinendo honore agendum est actione iniuriarum, imo licet alium occidere, sicut pro defensione corporis,	ibidem
De Herbis in genere, decima parte, consideratione nonagesima	600	Virtutis uberrimum est alimentum honor, 1. part. consider. 3. n. 1	2
Hermes quid, 1. parte, consideratione trigesima octaua, concl. 70	49	Duo elementa virtutum: honoris spes & poena metus, 1. part. conf. 3. n. 2	ibidem
Herodes Mariannem uxorem occidi iussit quod suam effigiem Octauio vsui desiderium prouocaret, mandauerat, 5. part. conf. 28	232	honor & reuerentia differunt	ibid.
Nouem Herodes, tres Iudei, tres Gentiles, tres Christi, ni, 1. part. conf. 38. conclu. 21. n. 9	22	honor differt à laude	ibid.
Hierosolymitani seu Rhodienses milites subsunt magno Magistro Rhodiensi degunt sub regula B. Augustini, 9. par. conf. 4	328	honorem conferre Principis est, 1. par. conf. 4	ibid.
De Hispania & Regibus Hispania 12. par. consider. 17. nu. 5	475	honorandus quem Princeps honorat, 1. part. conf. 4. num. 1. ibid.	
in Hispania quicumque allegat legem Imperatoris, capite punitur, 5. part. conf. 28. & 10. part. conf. 32. & 12. par. confid. 36. n. 8	273. 379. 523	ad honorem peruenitur multis modis, 1. part. conf. 5. numero, 1.	3
Rex Hispaniae videtur omnibus Regibus praesertendus, 5. part. conf. 37	252	honores aequaliter distribuendi, 1. par. conf. 9. n. 1	4
Historia laus, 10. part. conf. 46	394	ad honores per gradus est ascendendum, 1. par. conf. 9. num. 2	ibid.
Homericos libros magni faciebat Alexander, 10. part. conf. 45	393	diuersis modis honorantur homines, 1. part. confid. 10. & decem modos ibi refert	ibid.
Hominis laus, 2. par. conf. 2.	pag. 82	magis Honoratur qui parietis proximus est, 1. part. consider. 15	5
hominis 4. partes principales	ibid.	honor consistit in delicatioribus cibis apponendis, 1. part. conf. 22	7
homo dignior Angelis, 2. par. conf. 3	83	honor in vestibus pretiosioribus, 1. par. conf. 23	ibid.
hominu causa inuenta sunt omnia, 1. part. confid. 5. numero 3	3	honor fit in legati praestacione, in 1. part. conf. 24	ibid.
homines ignari non merentur homines appellari, 10. part. confid. 4	349	honor fit in institutione hereditatis, 1. part. consideratio. 25	ibid.
homines qui volunt honorari testimonium sua excellentia requirunt, 1. part. conf. 1. n. 2	1	saluando fit honor, 1. part. conf. 26	8
honeste viuere ex praecipio iuris quomodo intelligendum, 12. parte conf. 36. nu. 9. 10. & c. & n. 29	523 530	honor in aduentu Gubernatoris, Praesidis, Potestatis in visitatione domini, 1. par. conf. 32	8-9
honestas omni commodo pecuniario praesertenda	530	de Hortis & Horariis, 12. par. conf. 43	536
Honor testificationem importat de excellentia alicuius, 1. part. conf. 1. num. 1	1	de Horologis solaribus, 12. par. conf. 43	537
		communiter Horti sunt adiacentes domibus, 12. part. conf. 76	588
		Epicurus primus Hortos Athenis insituit, hinc Epicurus hortorum magister, 12. part. conf. 76	589
		de Hortu plura, 12. par. conf. 76	ibid.
		Hortus Balsami inter hortos excellentior, 12. part. confid. 76	ibid.
			de Hospi-

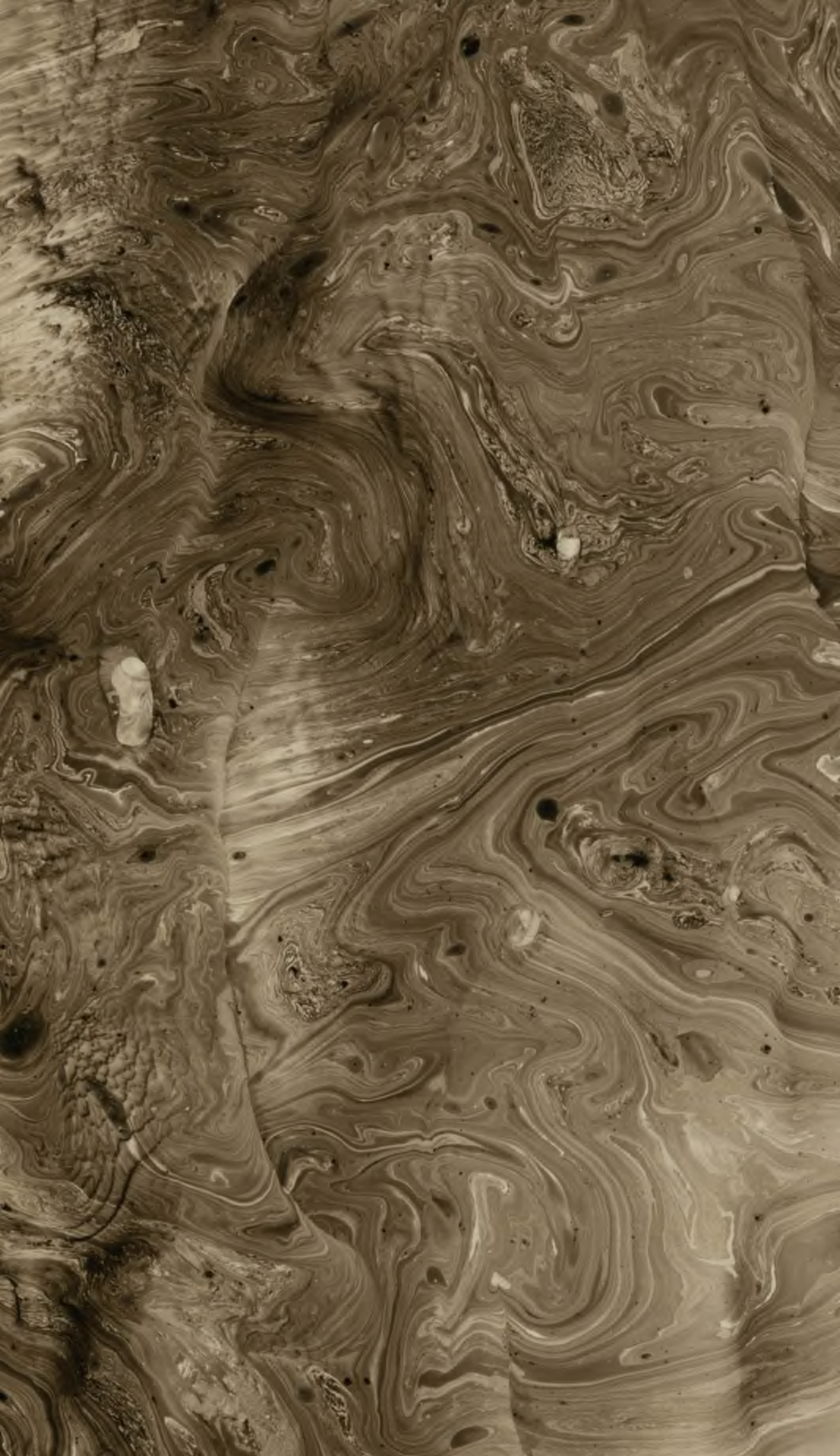
I N D E X.

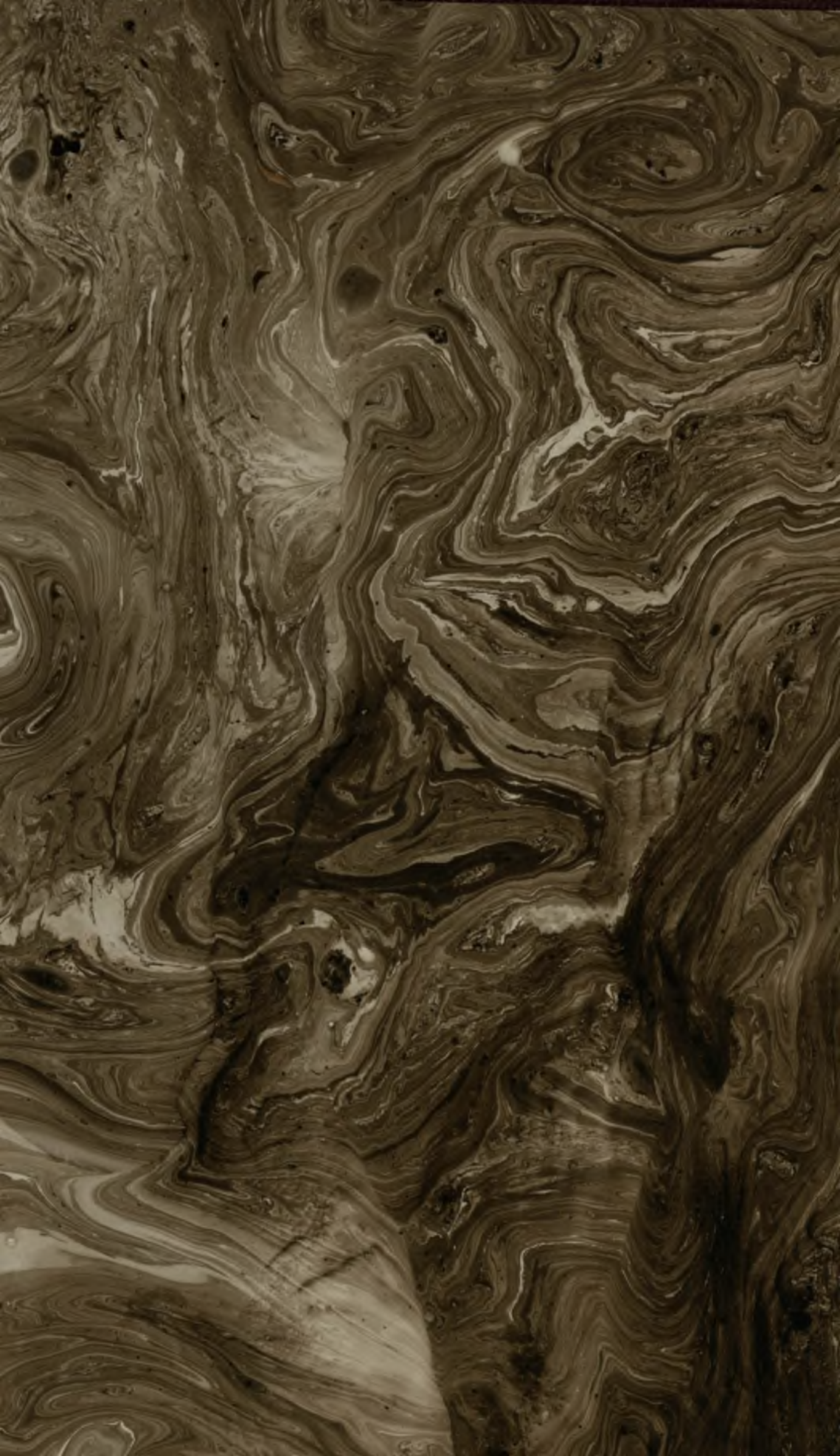
<i>de Hospitibus</i> 11. par. conf. 46	443	<i>De Italia</i> , 12. part. conf. 17. n. 11	477
<i>de Hyeme</i> , 12. part. conf. 40	535	<i>Italia collatio cum Gallia</i> , 12. par. confid. 17. nu. 28. & 29.	483
<i>Hyberna Britannia proxima dimidio minor quam Anglia aestimatur</i> , 12. par. conf. 57	55	<i>Ior & Dan duo fontes simul iuncti Iordanus nomen efficiunt</i> , 12. par. conf. 67	574
I			
I acobus à Iacobo Hæretico discipulo Patriarcha Alexandrini, 12. part. conf. 21.	505	<i>Iudices minores debent maioribus honorem</i> , 1. part. conf. 20	20
<i>S. Iacobus minor tantum iacebat super genua quod in eis habebat similem duritiem camelorum</i> , 3. par. conf. 1. n. 16	125	<i>inferiores Iudices scribendo Iudicibus superioribus, ut dominus de Parlamento, non debent se in suis subscriptionibus nominare fratres</i> , 1. part. confid. 26. num. 5	8
<i>Iactatio est turpis & fugienda</i> , 1. par. conf. 58. circa fin. <i>Adde</i> 59. part. conf.	70	<i>De Iudicibus ordinariis, eorum dignitate, auctoritate, & forma sedendi, iudicandi, &c.</i> 7. part. confid. 24.	290
<i>Iason habuit maiora stipendia quam unquam doctor legens, habebat enim à Ludouico XII. Galli. Rege mille ducenos ducatos aureos, decima parte, considerat.</i> 27.	376	<i>Iudex minor seu magistratus in loco administrationis prece- dit maiorem</i> , 7. par. confid. 27	298
<i>Iason nunquam valuit ducere uxorem, quia uxori & doctri- na vacare difficile est</i> , 10. part. conf. 4	349	<i>De Rege Yueton</i> , 12. part. conf. 42	536
<i>De peregrinatione S. Iacobi Maioris</i> , 12. par. considerat. 17. num. 4	475	<i>Iuris prudentia laus</i> , 10. par. conf. 9	354
<i>qui sunt Illustres & Illustrissimi, & de privilegiis eorum</i> , 7. par. conf. 1. Illustrium multa genera, d. 7. part. confid. 3.	273. 274	<i>Iuris prudentia est ars & scientia</i> , 10. part. conf. 18. imo est sapientia & scientia	360
<i>Illustri à patria liberatur potestate</i> 7. parte, consider. 3	ibid.	<i>Iurista precedunt medicos</i> , 10. part. conf. 25	368. 369
<i>De potentia Imaginaria</i> , 12. part. conf. 44	541	<i>Ius naturale immutabile, nobilitas, commune omnium nationum</i> , 12. part. confid. 36. n. 1	522
<i>Imagines familiarum comparantur ex honoribus gestis</i> , 1. part. conf. 38. concl. 10	19	<i>De Iustitia</i> , 5. parte, conf. 5	202
<i>Imagines seu stigmata cerea</i>	ibid.	<i>Nemo iuuenes eligit in duces</i> , 5. part. conf. 10	206
<i>Imperium non esse de iure diuino institutum sicut regna</i> , 5. part. conf. 28	230	L	
<i>Imperatorum Romanorum nomina qui aut ferro aut veneno extincti sunt</i> , 12. parte, consideratione decima septima numer. 21	481	L abyrinthus 12. par. conf. 74	587
<i>De Imperatoris potestate, coronatione, quibus locis, & à quibus personis</i> , 5. part. conf. 27	228	<i>Nulla voluptas absque labore, & plura de laboris laude</i> , 12. par. confid. 48	544
<i>Nullum imperfectum operatur perfecte</i> , 5. part. conf. 29.	238	<i>de Lanificio</i> , 11. part. confid. 3. & 11. part. consideratio. 41	405. 438
<i>Imperium vnius</i> , 12. part. conf. 55	551	<i>Laurus quid</i> , 3. par. conf. 1. n. 15	125
<i>septem rationes ad dignitatem imperandi facere videntur secundum Platonem</i> , 11. part. conf. 8	411	<i>Latus clavus insigne Senatorum Rom.</i> 1. part. conf. 38. concl. 7	16
<i>De Impressoribus</i> 11. part. conf. 39	437	<i>Laus differt ab honore</i> , in 1. part. considerat. 45. & 46. 47	64. 65
<i>Indigena seu originarius preferendi</i> , 11. part. conf. 22.	424	<i>S. Lazarus discipulus Christi, eius corpus requiescit in ciuitate Heducensi</i> , 3. par. conf. 32	151
<i>quid importet comminatio sub pœna indignationis</i> 5. part. conf. 24. n. 41	215	<i>Lecticarum</i> , 11. part. conf. 34	431
<i>Inertes, otiosi, ignaui, à ciuitate remouendi</i> , 11. part. conf. 29	429	<i>Legatus Principi maiora debet precedere Legatum Principi minoris, licet esset ille maioris qualitatis</i> , 7. part. conf. 10	282
<i>In inferno ordo triplex</i> , 3. part. conf. 6. n. 11	130	<i>Legis diuina & humane collatio</i> 12. part. conf. 34	520
<i>in Inferno nouem carceres</i> , 3. parte, conf. 17	141	<i>Deus conditor Legum</i> 10. par. conf. 19	363
<i>De Inquisitoribus, des Euequesseurs</i> , 7. par. conf. 42	300	<i>uno tempore una Lex est bona que non est alio</i> 4. part. conf. 17	210
<i>quædam sunt insignia que competunt ratione dignitati, nec dicit alicui portare, nisi illam dignitatem habentii</i> , 1. par. conf. 38. concl. 14	14	<i>Legitimatio similis Alchimia, facit apparere quod non est</i> , 11. part. conf. 15	416
<i>Insula dicuntur pars prouincie, & plures reperiuntur insula</i> , 12. par. conf. 57	554	<i>Leo inter animalia terrestria obrinet principatum propter generositatem & fortitudinem</i> , 12. par. conf. 78.	692
<i> futura sunt incerta apud hominem</i> 12. part. conf. 38. ideo hora mortis	533	<i>Leo dormit oculus apertis</i>	ibid.
<i>Infamis non potest fieri doctor</i> , 11. par. conf. 25. in fine	416	<i>Numerus Liberorum in plurimis prodest</i> , 11. part. conf. 12.	414
<i>Infamis potest esse procurator</i> , 11. par. conf. 19	422	<i>Libra signum masculinum</i> , 12. parte, conf. 19	464
<i>Ignorantia probatur per iuramentum</i> , 12. par. conf. 36. n. 17	526	<i>ab Ariete incipit generatio, à Libra corruptio</i>	ibid.
<i>reftus qui se ingerit suspectus est de falso</i> , 12. par. conf. 36. n. 15	525	<i>de Librariis & impressoribus</i> , 11. part. confid. 39	437
<i>maximum malorum est inferre Iniuriam</i> , 12. part. conf. 36. n. 30	530	<i>de Licentiatu</i> 10. part. conf. 34	386
<i>Iniustitia quandoque toleratur</i> 5. par. conf. 26	228	<i>Licentiatu & postea doctor, prece dit eum qui postea licentiatu fuit, & doctoratum prior obtinuit</i> 10. par. conf. 34	386
<i>Instrumentum habens magis determinatum tempus præfer- tur alteri</i> , 12. par. conf. 98	622	<i>de Liliu abunde, & cur in armoria Regum Francie</i> , 5. par. conf. 31. & 12. parte, confid. 94	244. & 614
<i>De S. Ioanne Baptista, & S. Ioanne Euangelista</i> , 3. par. conf. 28	146	<i>Lilia Regi Francia cælitus dimissa pro scuto</i> , 1. par. conf. 38. concl. 15. pag. 19. & concl. 44	28
<i>Duodecim tribus Israel</i> , 12. par. conf. 59	557	<i>scribens Literas alicuius nomine & eo ignorante incidit in falsum</i> , 10. par. conf. 36	387
		<i> fons iuxta urbem Loches in Gallia Ligna immersa in lapides conuertit</i> , 12. part. conf. 77	599
		<i>de variis locumtenentibus</i> , 7. par. conf. 35. 36	298. 299
		<i>Ludouicus primus Pius dictus filius Caroli Magni</i> 12. parte, confid. 17. n. 23	482
		<i>Ludouicus XI. suam statuam viuus construere fecit genibus flexis, & ratio</i> , 12. part. conf. 67	579
		<i>de Lugdunensibus</i> 12. p. conf. 16. & conf. 60. n. 18. 73.	564

I N D E X.

<p><i>i. una capacitas</i> 12. part. confid. 8 461</p> <p><i>Lupanaria tolerata ut maius malum vitetur</i>, 12. part. conf. 60. num. 11. & conf. 77 561. 590</p> <p style="text-align: center;">M</p> <p>De <i>Macellariis</i>, 11. part. conf. 49 445</p> <p>De <i>Maiestate in i. part. conf. 70</i> 78</p> <p><i>quilibet Magistratus praferendi Scabinis seu Consulibus</i>, 11. part. conf. 7 411</p> <p><i>De Officio Magni Magistri</i>, 6. part. conf. 7. pag. 262. de hoc vocatu Magister. vide 9. par. conf. 4 328</p> <p><i>Magistratus alij maximi qui super illustres, alij magni, qui illustres, alij medij qui spectabiles, alij minimi, ut clarissimi, alij infimi</i>, 7. par. conf. 1. in prin. 273</p> <p><i>ad curam Principum Magistratum creatio pertinet</i>, 7. part. conf. 1 ibid.</p> <p><i>Magnanimitas & magnificentia differunt, & laudantur in Principibus</i>, 5. parte, conf. 9 205</p> <p><i>De Magnifici nomine</i>, 7. par. conf. 7 279</p> <p><i>Magod Scythica lingua aedificatorem significat</i>, 12. parte, conf. 60. n. 28 572</p> <p><i>Magus Apollinis coaquuus</i> ibidem.</p> <p><i>Maiores proprietates</i>, 12. part. conf. 94 617</p> <p><i>maiores debent honorare inferiores</i>, 1. par. conf. 21 6</p> <p><i>inferiores Iudices debent reuereri etiam maioribus</i>, 1. par. conf. 20 7</p> <p><i>maior minori praenitur, & maior numerus transcendit minorem</i>, 1. part. conf. 38. concl. 50. n. 2 40</p> <p><i>genus humanum consistere non posset nisi quidam maiores existerent</i>, 1. part. conf. 9. n. 1 4</p> <p><i>Marchiones pauci in Gallia, in Italia Marchio Mantuae, Marchio Montisferrati, Marchio Salutarum, Marchio Ferraria, Marchio de Trans</i>, duodecima part. confid. 58. 557</p> <p><i>De Marchis mercatorum, & signorum puta bene famatorum</i>, 1. part. conf. 38. concl. 31. & 32. pag. 25 & concl. 34. numero 1. & numero quinto, pag. 25. & conclusio. 51. & 53 41</p> <p><i>an marcha sufficiat ad probandum rerum dominium</i>, 1. p. conf. 38. concl. 35. pag. 26. concl. 55 34</p> <p><i>De Marscallis Francia</i> 9. part. confid. 17 336</p> <p><i>De Marscallis hospitiorum</i>, 9. p. 1. conf. 21 337</p> <p><i>De S. Virgine Maria</i>, 3. par. conf. 4 127</p> <p><i>Mare magnum</i>, 12. par. conf. 18. n. 7 491</p> <p><i>maris mediterranei nomina & diuisiones</i>, 12. part. confid. 18. n. 7 ibid.</p> <p><i>Vxores debent honorare maritos</i>, 1. part. confid. 6. numero 12 4</p> <p><i>maritus qui confessus est se recepisse plus ab uxore quam receperit, non sibi praedicit, octava par. considerat.</i> 35 320</p> <p><i>marmorarum qui</i>, 11. par. conf. 34. & 43 431</p> <p><i>de marmore</i>, 12. par. conf. 91 610</p> <p><i>sufferre martyrium est actus summa perfectionis, martyres perfectiores virginibus, doctoribus, tertia part. confid.</i> 33 152</p> <p><i>si mas & femina eodem casu pereant, mas praesumitur diutius vixisse</i>, 1. par. consider. 4. pag. 407. item si gemini nascantur mas & femina, & de eorum ordine natiuitatis non appareat masculus prior editus censetur, ibid.</p> <p><i>masculi praferendi feminis</i> 11. par. conf. 4. pag. 406. Per eos enim conseruatur agnatio ibid.</p> <p><i>Plura de laudibus masculini generis, ibi vide</i></p> <p><i>De Mathematicis</i>, 10. par. conf. 49 396</p> <p><i>matrimonium est quoddam ciuitatis seminarium, & plura in duodecima parte, consideratione trigesima prima,</i> 515</p> <p><i>Cosmus Medicus nummularius non reputabatur nobilis</i>, 1. par. conf. 38. concl. 47 35</p> <p><i>Medicus non habet dignitatem</i>, 1. part. conf. 66. numero 3. 77</p>	<p><i>Medici sunt honorandi</i>, 1. par. conf. 6. n. 4. & 10 3</p> <p><i>Medici, Oratores, Grammatici & Philosophi exempti ab hospicio militum</i>, 10. part. conf. 43 390</p> <p><i>De Medicis Regis</i> 6. part. conf. 12 264</p> <p><i>Medici seniores primi in consultando opinionem dicunt</i>, 11. par. conf. 17 420</p> <p><i>Sacerdoti & medico primum locum dandum, hoc intelligendum in domo aegri</i>, 11. par. conf. 18 422</p> <p><i>Medicos praecedunt Iurista</i>, 10. part. conf. 25. & laus medicina, ibi. pag. 369. 10. part. conf. 43. pag. 390. & 11. part. conf. 18 421</p> <p><i>Dux Mediolanensis habet iura Regalia</i>, 12. part. conf. 58. 556</p> <p><i>De Capiteo Iustitia Mediolani</i>, 7. par. consideratione 17 286</p> <p><i>melancholia temperata facit prudentes viros</i> 12. parte, conf. 16. n. 2 473</p> <p><i>De Memoria</i> 12. part. conf. 44 339</p> <p><i>De decimo mense nati</i> 12. part. consider. 8. ut de undecimo 463</p> <p><i>mensura locorum signande annu dominorum</i>, 1. part. conf. 38. concl. 55. n. 2 41</p> <p><i>mercatores in ciuitatibus fouendi & colendi</i>, 11. part. conf. 1. pag. 405. & 11. part. conf. 40 442</p> <p><i>mercator qui vendidit mercatori merces aliquas earumque ei transfudit dominium, postea emptor aufugit & merces extant, venditor nullum habet priuilegium in dictis mercibus</i>, 12. part. conf. 99 684</p> <p><i>differentia inter mercatorem & negotiatorem</i>, 11. par. conf. 31 430</p> <p><i>tolle meretrices de ciuitatibus & implebis omnia libidini- bus</i>, 12. parte, confid. 34. & considerat. 60. n. 11. pag. 520. & 562</p> <p><i>Merula in armoria non debet habere pedes, neque femora</i>, 1. par. conf. 38. conclu. 81 57</p> <p><i>De metallariis</i>, 11. par. conf. 38 437</p> <p><i>omnia metalla procedunt de sulphure & argento viuo</i>, 11. parte, confid. 40 438</p> <p><i>metus reuerentialis est sufficiens ad rescindendum contractum filij factum in presenti a patre vel cum patre</i>, 11. par. conf. 16 418</p> <p><i>metus reuerentialis habet locum in fratre maiore qui gubernat, undecima parte, consideratione decimasexta,</i> 418</p> <p><i>Institutio Ordinis Sancti Michaelis</i>, 1. par. conf. 38. conclus. 49. n. 4. & 9. par. conf. 10 38. & 330</p> <p><i>in actibus militaribus miles praefertur Doctori</i>, 9. part. consider. 1 328</p> <p><i>militia armata laudes</i>, 9. part. consideratione tertia, & 11. 327. 331</p> <p><i>magister militum illustris dicitur, nona parte, consider.</i> 4. 328</p> <p><i>militis nostri temporis cur non gaudent priuilegiis militum</i>, 9. parte, conf. 11 331</p> <p><i>ex quibus considerationibus milites laudandi sunt</i>, 9. part. conf. 26. & seq. usque ad finem d. part. pag. 338. usque ad 347</p> <p><i>quandoque reuelatur minori quod maior nescit</i>, 1. par. conf. 21. n. 7 7</p> <p><i>minor 25. annis non potest habere lecturam ordinariam</i> 10 377</p> <p><i>septem opera misericordiae, duodecima parte, considerat.</i> 29 514</p> <p><i>quare mitra Episcoporum habeas duo cornua</i>, 1. par. conf. 38. concl. 5 14</p> <p><i>De Monarchia</i>, 12. par. conf. 55 555</p> <p><i>Mons Pessulanus olim Agathe, duodecima parte, consider.</i> 61 574</p> <p><i>de Montibus</i>, 12. part. confid. 19 495</p> <p><i>President au Mortier</i>, 1. parte, confid. 38. conclusio. 9. in fin. 17</p> <p><i>laudare mortuos vetus consuetudo</i>, 2. parte conf. 6. num. 4. 27</p>
--	--

BARTHELEMY
CHASSENEUX

CATALOGUS
GLORIAE MUNDI

B
5
90